

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00639

GEZAMELTE SHRIFTEN

Joseph Bovshover

*Permanent preservation of this book was made possible by
Solomon Epstein
in honor of
the Gantse Mishpokhe*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

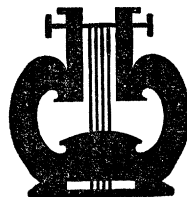
י. פאושאווער

געזאמעלמע שריפטען

פון

י. באָושאָווער

(פאָעזיע און פראָזא)

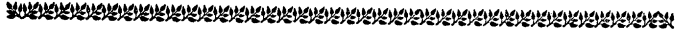

ארויסגעגעבען פון די

פרייע אַרבייטער שטימע

ניו יאָרק

1911

אינהאלטס-פערצייכנים :

ליעדער און געדיכטע.

זייטע	
3	מיון געבעט
5	שרויבענדיג
7	צו מיון מוזע
10	דעם דיכטער'ס ווירקען און געבורט
12	דער דיכטער אלס גאסט
14	צום ווינד
15	דיכטונגס-לוסט
17	דער בלומען-אינזעל
18	פריהלינגס-לוסט
19	פריהלינגס-געוויטער
20	הערבסט-בלומען
23	דער פראסט
27	מיון לעצטער וואונש
28	צום שקלאף
29	אונרוה
31	צום ארבייטער
32	צו די ברידער
33	פרייהייט
34	רעוואלוציאן
37	אמאר און די פרייהייט
43	א געזאנג צום פאלק
46	צום קעמפער
47	צום פאלק
51	מערץ-געדאנקען
52	צום אַדענקען פון דוד עדעלשטאדט

זייטע	
57	ביון מאַנומענט
60	דער געניוס דער מענשהייט
66	ליכט און שאַמען
73	די ווינטער-זון
76	דער פרויהייטס-וואַנדערער
81	דאָס לעבען
84	צוויי וועלטען
88	אַ מאַנאַלאָג פון דער דומהייט
90	און אימער נאָך
91	צום גלויביגען
98	דעם נביא'ס מפלה
94	דער שלאָף
98	נעכמען און היינט
99	פריעדען
100	פריהלינג און הערבסט
101	די פריעדענס-פאלמע
104	דער פרויהייטס-קעמפער
106	די קוגעל-גיסער
109	דער אַבשיעד
113	מייסטער און לעהרלינג
114	פאָטער-געפיהלען
115	ציהט שטאַרקער די סטרונעס
116	לעבט אין פריעדען
117	ערפאלג
118	וואַנדער-ליעד
119	צו די ברידער
120	עס איז אַ טרוים — דאָך ריכטיג
121	ענטשלאָסענהייט
122	ווערטער פון אַ ברודער
123	אַ גוט וואָרט
124	אויפ'ן שמערבע-בעט
126	צו די שמערען
127	פון מוין אַלבום
129	נאַטור-ליעדער

זיימע	
131	פעסט-ליעדער
133	עראיבערונגען פון קינדהייט
135	ליעבע-ליעדער
137	לוסט-ליעדער
139	געדיכטע
141	לוינען
142	פערזען
143	דאָס בענקען נאָך שעחנקייט
144	אָ פּרעג מיך נישט
146	מיון פריינדליך
149	אוינזאָם
150	צו מיינע ברידער
150	פערלאנג
151	די מיינדעל'ס ליעבע-ליעד
152	ער איז אַוועק
153	פרייהייט
155	אונזער וועג
157	נאָך היינריך היינע
158	די אַרמוטה פריהער און יעצט
160	די גראַבע האַנד
162	דאָס מאַדעל
165	די בעשמאַפּטע אונשולד
167	בעריל ממושמש
171	ליעדער
173	אַלטע און ניוע ליעדער
175	מוטער און מאַכטער
176	די זיפצענדע שטימע
177	אויפרוף
178	פון ציריך
180	עפיגראמען
182	אונזער וועלט
183	א גאַלדענע פּעדער

געדאנקען, בילדער און סקיצען.

זייטע	
187	„זיוואדער ניט זיין“
191	אויס מײן טאגעבוך
202	אויס דעם טאגעבוך פון א שמילען מענשען
207	געדאנקען און בעטראכטונגען
216	פאנטאזיעס
220	געזאנג
223	ליעבע
229	אויס דעם טאגעבוך פון א פרוי
235	די שטראף פון דער נאטור
240	א ליעבעס-געשויכטע
246	די יתומה
255	צוויי דורות
263	צו וואס די גרויסע שמעלט ?
268	קאפיטאל'ס קרבנות
276	געדויכטע אין פראנץ

פאעזיע און גרויסע מענער.

זייטע	
181	וועגען פאעזיע
309	הינריך היינע
318	ראלף וואלדא עמערסאן
329	וואלט ווהיטמאן
340	עדווין מארקחאם

י. באַוּשָׁווער זיין לעבען און זיין שאַפען.

יוסף באַוּשָׁווער איז געבאָרען אין ליבאוויץ, מאָהילעווער גובערניע, און ווערט דעם קומענדען ערב יום כפור אַכט און דרייסיג יאָהר אַלט. שטאַמען שטאַמט ער פון אַ זעהר פיינער משפּחה: חזנים און לומדים פון דער מוטער'ס צד און סוחרים פון פאָטער'ס צד. דער פאָטער גופא איז געווען אַ גרויסער לַמְדָן; אַן אמת פרומער איד, טאַקע מיט'ן גאַנצען האַרצען, גיט קיין עיט צבוע, און בעוואוסט אַלס בעל־טובה און בעל־צדקה, אָבער אַ גרויסער פאַנאַטיקער.

וואָס פאַר אַן ערציהונג קינדער געניסען ביי אַזעלכע עלטערען איז אַ שטערמעל ווי ליבאוויץ, קענען מיר זיך שוין לייכט פאַר־שמעלען.

זיי זיינען געווען זעקס ברידער, און אַלע משכילים. צוויי זיינען נאָך עד היום אין רוסלאַנד און ביידע זיינען זיי גרויסע חזנים און זעהר אינטעליגענטע מענשען, „מושלמים גדולים“, ווי די העברעער וואָלטען זיי גערופען. צוויי אַנדערע ברידער זיינען געשעפטס־לייט דאָ אין אַמעריקאַ. די איינציגע שוועסטער אין דער משפּחה איז פּערהיראַט אין רוסלאַנד צו אַ זעהר געבילדעטען מאַן (איהר) ווידמעט באַוּשָׁווער זיין ליעד: „עראינערונגען פון קינדהייט“. דער עלטסטער ברודער איז שוין לאַנג טויט, „אַ קרבן פון דער אַלטער פאַנאַטישער ערציהונג ביי אידען“, שרייבט מיר ה' ס. באַוּשָׁווער פון אָלבאַני.

אונזער אונגליקליכער פאָעט האָט געלערענט אין חדר און ביין פאָטער גופא. דאָך איז פון איהם קיין גרויסער לַמְדָן גיט אַרויס־

געקומען, און ער איז אוועק ארבייטען אין א מעהל־געשעפט נאָך אין זיין גאַנץ פריהער יונגענד.

און דאָ מערקט זיך שוין אין איהם זעהר דייטליך זיין שטאַר־קער וואַנדער־גייסט, וועלכער כאַראַקטעריזירט זיין גאַנצעס לעבען. י. באַוושאווער קען זיך בשום אופן ניט איינהאַלטען לאַנג אויף איין אָרט. עפעס ציהט איהם אַ מאַגנעטישע קראַפט אימער ווייטער און ווייטער. זיין נשמה זוכט תמיד עפעס הויכעס, ערהאַ־בענעס, אויסערגעווענהעליך גרויסעס. פון דעם מעהל־געשעפט אין רוסלאַנד קומט ער פֿלוצלינג אין אמעריקא. דאָ לערענט ער זיך אויס די פעלץ־אַרכייט, און הויבט שוין אָן נאָר נישקשהדיג פּעדריע־נען, ווען פון עלערהויט שפּרינגט אין איהם אַריין דער רוה הקודש און ער נעהמט שרייבען ליעדלעך פאַר די אַרבייטער און זיי פאַר־לעזען טאַקע אין שאַפּ גופא, און דערמיט ענדיגט זיך נאַטירליך אונזער פּאָעט'ס פאַבריק קאַריערע.

אַביסעל שפעטער קויפט איהם דער ברודער אַ בשמים־קראַם (גראַסערי). נו, נו; קאָנט איהר שוין אַליין פּערשטעהן דעם סוף דערפון. אונזער סוחר נעהמט גלייך לעבען אַ טאַג: רופט צונויף חברים פון אַרבע פנות עולם און הוּליע ברודער! וואָס עס איז געווען אין קראַם האָט ער צוטהיילט: עסענוואַרג, אַלערליי אַנדערע סחורה און באַאַרעס געלד וויפיעל ער האָט נאָר געהאַט. אי וואָס, דאָס גע־שעפט הויבט אָן ווערען לעדיגלעך? זיין באַבע'ס ראַנה איז דאָס. זאָל זיין. וועט ניט זיין קיין סחורה וועט מען ניט פּערקויפען און אַ סוף.

און עס איז טאַקע אין גיכען געוואָרען אַ סוף. ווי דען? פון אזא פּאַנטאַסטיש־פּאָעטישער נשמה קאָן מען מאַכען אַ גראַשעריגען גראַסערי־מאַן?

דער ברודער פרובירט איהם דאָן האַלטען ביי זיך אין געשעפט, אָבער וואו! קיין מענש אין דער וועלט איז ניט געווען ביכולת באַוושאווער'ען צו „האַלטען“. אַז אפילו ער גופא האָט זיך אַליין ניט געקענט האַלטען, אַ פּשיטא שוין אַנדערע. נאָך אַלס קינד

פלעגט ער פלוצלינג נעלם ווערען פון דער היים און זיך בעהאלטען ערגעץ. כאָטש זוך איהם אין עק וועלט, ניטאָ! זיין אייגענע משפחה האָט איהם ניט געקענט בעגרייפֿען, כאָטש אפילו זיינע גרויסע פּעהיגקייטען האָט יעדער מענש געקענט זעהן באַלד פון זיין קינד-הייט אָן. פון דעסמוועגען קען מען ניט זאָגען, אָ דיעזע פּעהיגקייטען זיינען איהם איבערגעגעבען געוואָרען בירושה פון זיינע עלטערען, אין וועלכע מען געפינט זיכער קיין בעזונדערעם ניט אין דיעזער הינזיכט. נאָר ווען זעהן מיר עס זשעניאלע קינדער ביי גרויסע מענשען? זשעני שיינט אדרבא זיך צו ערשעפּפּען ביין ערשטען דור, און אָנשטאָט צו זיין גרויס, זיינען די קינדער כמעט תמיד מיטעל-מעסיגקייטען אָדער גאָר דעגענעראַטען.

בשעת מיר דערקענען זיך דאָ מיט אונזער דיכטער זעהען מיר פאַר זיך נאָך גאָר אַ יונגען מענשעל (געקומען איז ער אַהער אין זיין אַכצעהנטען יאָהר, מיט צוואַנציג יאָהר צוריק), גלייך און שעהן גע-וואַקסען, געזונד ווי אַ יונגער בוים אין פּולער בליהונג, מיט אַ שעהנעם רונדען פנים, ברענענדר שוואַרץ-ברוינע אויגען, אַ פיין געוועלכטען שטערען, אַ קאָפּ בעדעקט מיט פּעך-שוואַרצע, געדיכט געקרוימע האָר, אַ גריכיש געטאַקטען נאָז און אַ ליעבליכען שמייכעל אויף די עטוואָס פּולע ליפּען.

זיין גאַנצע געשטאַלט איז געווען אַזוי אינדיווידועל, אַזוי זאָנדערבאַר אַנציהענד, ווי זיין עדעלע נשמה, זיין גרויסע האַרץ, און שפּעטער זיין ערהאַבענע דיכטונג גופאַ.

צוויי פאַר אונזער אונגליקליכען דיכטער גרויסע עראַייגניסע האָבען דאָ פּאַסירט אין זיין לעבען: די ערשטע עראַייגנים איז געווען, בעת ער האָט צום ערשטען מאַל דערזעהן זיינע פּאַעמען אָבגעדרוקט אין דעם „אַרבייטער פּריינד“ און דער „פּרייע אַרבייטער שטימע“ אין אידיש, און די צווייטע עראַייגנים איז געווען, בעת ער האָט דערלעבט צו זעהן זיין פּאַעזיע אין בענרושאַמין ר. טאַקער'ס „ליבערטי“, אין וועלכער דאָס ערשטע געדיכט, ווי מיר שיינט, „אָן

ד'הי טאָילערס", איז געווען זיין אייגענע איבערזעצונג פון זיין אידישער פאָעמא "צו די אַרבייטער".

ה' טאָקער, וועלכער איז געווען פאָר אַ לאַנגע רייהע יאָהרען דער גרעסטער פאָרשטעהער פון אינדוידוואַליזם-אָנאַרכיזם אין אַמעריקא, האָט אויפגענומען אונזער פאָעט מיט אָפענע אָרעמס און אמת הערצליכער ליעבשאַפט. ער איז פשוט געווען ערשטוינט און ענטציקט פון זיין גרויסען טאַלאַנט, און איז גלייך אַרויס אין "ליבערטי" מיט אַ פייערדיגען לויבגעזאַנג, אין וועלכען ער ער-קלעהרט פאָר די וועלט די ערשיינונג פון אַ שטערען פון ערשטען ראַנג אויפ'ן האָריוואַנט פון דעם ענגלישען ליטעראַטור-הימעל. ער האָט ניט געקאָנט גענוג אָבלויבען די געוואַלדיגע קראַפט פון דעם זעהר יונגען דיכטער.

און דאָ, האָב איך מורא, הויבט עס אָן שווינדלען אין דעם מח פון אונזער פאָעט, אַקוראַט ווי אין דעם מח פון דעם גרויסען קינסטלער סאָלנעס אין איבסען'ס "מייסטערבילדער", בעת ער דערגרייכט דעם סאַמע שפיץ פון דעם הויכען טהורעם, וואָס ער זעלבסט האָט אויפגעבויט.

יא, יא, דאָס אונגליק איז געשעהן. שוין ניט איין זשעניאַלער קאָפּ איז פערדרעהט געוואָרען פון די צו שווערע לאָרבערקראַנצען, וואָס מען האָט אויף איהם מיט אַמאָל און אונערוואַרטעט אַרויפ-געלעגט.

און באַוושאָווער האָט תמיד געטרוימט פון די סאַמע העכסטע הויכקייטען. איהם האָט זיך געוועלט, און געוואַלדיג שטאַרק געוועלט, דערגרייכען דעם העכסטען פון אַלערהעכסטע הימעלען. זיין גאַנצעם לעבען איז געווען איין לאַנגע פאָעטיש-הימלישע וויזיאָן. זיין גאַנצעם וועזען איז געווען איין גרויסע צאַפּלענדע האַרץ, פול מיט עכט רויטע בלוט פון ליידענשאַפט און זעלען-לעבען. זיין נשמה איז געווען אַ פאַנטאַסטישע סימפאָני, וועלכע שוועבט אייביג אַרום איבער די העכסטע וואַלקענס.

אמת, ער האָט קיינמאָל ניט פּערגעסען, אַז זיין שטרעבען

צו דערגרייכען דעם שפיץ פון דעם פארנאסוס איז נאך אלץ געווען
 אין דער לופטען, אז זיין הימלישען טרוים מוז מען נאך ערשט
 אראַבברענגען אָט דאָ אויף דער ערד, אָבער דאָ פּלוצים דערזעהט
 ער זיך מיט געדרוקטע אותיות שוואַרץ אויף ווייס, אין איינער פון
 די בעסטע צייטשריפטען פון אַמעריקאַ געשילדערט אַלס שטערען
 פון ערשטען ראַנג מיט וועלכען די ענגלישע דיכטער-וועלט האַלט
 אין בערייכערט ווערען.
 דאָס הייסט אַלזאָ, אז זיין טרוים איז פּערוורקליכט, זיין
 אַמביציע דערגרייכט.
 און באַוושפּאַווער איז שוין פון דאַמאָלסט אָן ניט דער זעלבער
 מענש.

דער פינסטערער שטן האָט פּיעלע געשטאַלטען,
 וואָס שטעהען דעם קעמפּער אין וועג,
 און יעדע בעזונדער פּערשטעלט איהם דעם אויסגאַנג
 און לאָזט איהם ניט זעהען דעם ברעג...

דאַרם הער מיין עצה, דו ערלער קעמפּער,
 ניט לאָז זיך פּערפּיהרען, ניט לאָז!
 זאָל שטורעמען, בליצען, זאָל דונערען, קראַכען,
 זיי שטאַרק, ווען דער ווינד גיט אַ בלאָז!...

אַזוי זינגט אונזער דיכטער. אָבער לידער האָט ער אַליין
 נעבעך ניט געקענט ווידערשטעהן דעם פינסטערען שטן און דעם
 העלען בליץ. דער צו שטאַרקער לויב האָט איהם פּערבלענדעט די
 אויגען, ווי אַ בליאַסק פון אַ צו שטאַרקען שייַן.

ווען איך שמעה ביים ברעג פון הויך-געוועלבעטען פעלז,
 און קוק אַרונטער אויף דעם ברויטען ים;
 ווען אויף די ריעזע-וואַלקען רוהט מיין בליק,

און ווערט באהעפט מיט דער אונגנדליכקייט;
 ווען דורך דעם עטהער שוועבט מוין פאכטאזיע,
 און זעהט דעם ליכטיגען פלאנעטען-גאנג,
 ווי מעכטיג בין איך דאן, און דאך ווי שוואך!
 ווי נכטיג בין איך דאן, און דאך ווי גרויס!

פראפעטיש זינגט דאָ אונזער אונגליקליכער דיכטער. פונ'ם
 ריעזענ־פעלז ווארפענדיג זיין בליק אויף די הימלען אין דער הויך
 און די ימים אין דער טיעף, שוועבענדיג אין דעם עטהער און
 בעהפטענדיג זיך מיט דער אונגנדליכקייט, ווערט דער מעכטיג־
 שוואַכער זינגער בעפאלען פון א געפעהרליכען קאפ־שווינדעל און
 ער פאלט, פאלט פאלט ביז צום אַבגרונד.

„ווי גרויס בין איך דאן, און ווי נכטיג!“

דאָך האַלט ער זיך נאָך פעסט אַ היבשע שטיקעל צייט און
 שרייבט אָפּט אין „ליבערטי“ אונטער'ן נאָמען „באזיל דאהל“, פער־
 פאסט פיעלע אידישע פאָעמען און זעצט איבער שעקספיער'ס
 „קויפמאן פון ווענעדיג“, „פאוסט“ פון געטהע און אנדערע ווערק.
 איבער זיין איבערזעצונג פון „דער קויפמאן פון ווענעדיג“
 זאָגט פריינד אלכסנדר האַרקאָווי אין זיין פאָרוואָרט צו ה"ש.
 יודסאָן'ס איבערזעצונג פון „ווערטהער'ס לידען“ פאָלגענדעס:
 „קונסטווערק פון גרויסע דיכטער, אין אזא געוויסענאָפּטער
 איבערזעצונג ווי אייערע, זיינען אין אידיש, אויסער באַוושאָווער'ס
 איבערזעצונג פון „מוידטשענט אָוו ווענים“ נאָך ניט ערשיענען.“
 און אז האַרקאָווי'ן ליעגט נאָך ער היום אין זינען באַוושאָווער'
 ווער'ס אַרבייט, קאָן מען זיך פאָרשטעלען וואָס פאַר אַ מייסטער־
 ווערק אונזער דיכטער האָט געשאַפּען.
 איך ווייס ניט אויף וויפיעל טאָקער האָט דאָ איבערשעצט
 באַוושאָווער'ס טאַלאַנט. אָבער, אז ער האָט געהאַט גרויסע פעהיג־

אָוואַנדערבאַרען זכרון. עס איז איהם איינמאָל איינגעפאלען די

קייטען וועט יעדער פערנינפטיגער לעזער צוגעבען. זיין אָריגינאַלי-
טעט, דרייסקייט און אויסדרוקס־קראַפט זיינען אָפט וואונדערבאַר.
ער האָט בעזעסען ביידע מעלות: אי אַ מערקווירדיגע השגה, אי אַ
וואונדערבאַרען זכרון. עס איז איהם איינמאָל איינגעפאלען די
אידעע צו נעהמען אַ קורס אין ענגלישער ליטעראַטור אין דעם
בעריהמטען יעיל קאַלעדזש. ער איז גלייך אַוועק אין ניר
היינען, וואו דיעזער קאַלעדזש געפינט זיך און גענומען לעזען אין
דער יעיל ביבליאָטעק אלע קלאַסיקער אין דער ענגלישער שפראַך.
נאַטירליך האָט זיך דער גאַנצער פּלאַן אויסגעלאָזען מיט גאָר
ניט, ווייל ווי קומט אַזאָ ווילדער שווערמער צו אַ סיסטעמאַטישער
לעהרע? וואָס פאַר אַ ווערטה האָבען ביי איהם פּראָגראַמען, טעקסט-
ביכער און בעשטימטע לעקציען?

אַבער ווען ער איז אין פּערלויף פון וועלכע צעהן מאָנאַט
צוריקגעקומען אַהער פון ניר־היינען האָבען מיר אַלע זיינע אינטימע
פריינד געמוזט שטוינען פון זיין פּאַלשטענדיגער ערלערנונג פון
דער ענגלישער שפראַך. ער איז געווען אַן אמת'ע ענציקלאָפּעדיע
אויף צוויי פיס, אַ לעבעדיגער לעקסיקאָן. איך געדענק פונקט ווי
היינט, בעת מיר זיינען איין זומער־אבענד געזעסען אויף מיין
וועראַנדאָ, גענו, קאַץ, באַוושאָווער און איך, און האָבען גערעדט
איבער די גרויסע ענגלישע פּאַעטען, און ווי זיין שטייגער איז געווען,
האָט זיך באַוושאָווער געגעבען זיין איראָנישען לאַך און אַ זאָג
געטהאָן: „וואָס, שעללי? איך שאַקעל איהם אויס פון אַרבעל“.
מיר זיינען שוין אפילו געווען געוועהנט צו זיינע פּוסטע בעריה-
מעררייען און האָבען זיי קיינמאָל ערנסט ניט גענומען. ווייל וואָס אַ
פּשוט'ן בשר ודם איז ניט ערלויבט, איז עס דעם דיכטער אָפט אַ
ערלויבט. און נאָך בעזונדער אַזאָ נאַאִו־אונשולדיגען טרוימער,
אַזאָ אידעאָליסטישען נאַטור־קינד ווי באַוושאָווער. נור דאַמאָלסט
זיינען מיר גראָד געווען אויפגעלעגט צו האָבען מיט איהם אַביסעל
שפּאַס, און איך רופ זיך אָב צו איהם: „באַוושאָווער, ווען וועסטו
שוין אויפהערען מיט דיינע משוגע'נע שטיק? איך וועל דיר וועמען

אָוואַנדערבאַרען זכרון. עס איז איהם איינמאָל איינגעפאלען די

~~אויפגעשטעלטען פון זיין געווען זיין ענטפער. מיר זיינען אריין~~

א גוטען דינער אז דו פערשטעהסט ניט אפילו די פירוש המלות
פון די שווערע שטעלען פון שעללי'ס פאָעזיע.

„אט, לאַמיר זעהן“, איז געווען זיין ענטפער. מיר זיינען אריין
אין הויז, אויפגעמישט די שווערסטע בלעטער פון שעללי'ס ווערק
און האָבען גענומען פרעגען ווערטער, אָבער אזעלכע וואָס
מיר האָבען טאָקע אַליין ניט געוואוסט זייער בעדייטונג. און ווי
ערשטוינט זיינען מיר געווען, ווען מיר האָבען נאָכגעזעהן אין
וועבסטער'ס ווערטערבוך, אז באַווישאווער גיט אונז די ריכטיגע
בעדייטונג פון יעדען וואָרט, פון זעלטענע פּוינעל, פּלאַנצונגען,
קרייטיכער, טעכנישע טערמינען און דאָס גלייכען. ער האָט אָבער
ניט טריאומפירט איבער אונז, ער האָט בלויז נאָך טיעפער איינגע-
גראָבען דעם קאָפּ אין די פּלייצעס, ניעדריגער אַרומגעגאַנגען זיין
לינקען אַקסעל און שווייגענדיג אַרומגעגאַנגען איבער'ן צימער,
רויכערענדיג איין סיגאַרעטעל נאָכ'ן אַנדערען, ווי געוועהנליך.

(איך מוז צוזעצן, אז מיט דעם קורס אין ענגלישער ליטע-
ראַטור איז ער חלילה ניט אויסען געווען קיין קאַריערע, נור פשוט
ווייל ער האָט געוואָלט זיך פּערפּאָלקאַמנען אין דער ענגלישער
שפּראַך.)

איך רייד אַלזאָ ניט פון טאַקער'ס איבערשעצונג פון באַווישאַ-
ווער'ס קרעפטען, כאַטש איך בין שטאַרק גענייגט צו גלויבען, אז ער
האַט מיט זיין לויבגעזאַנג איבערגעכאַפט די מאַס. אָבער אז טאַקער
האַט איהם מיט זיין עטהוויאַסטיש פייערדיגער אויפנאַהמע פיעל
שאַרען געטהאַן, איז ביי מיר קיין שום ספק ניט. דאָך ווייסען מיר,
אז באַווישאווער'ס לירישע נשמה איז טיעף איינגעבאַקען אין דעם
האַרצען פון דעם ראַדיקאַלען המון אונזערען, און נאָך לאַנג,
לאַנג וועט זיין נאָמען לעבען צווישען אונז.

און ניט איך און ניט איהר קאָנען דאָ אַרויסגעבען דעם פּסק
דין פון דער צוקונפט. אויף אַ סך, אַ סך דיכטער און קינסטלער
האַט די וועלט אפילו אויף איין מינוט זיך ניט אָנגעשטעלט אַ קוק
טהאָן, איז אָבער געקומען די מיסטישע צוקונפט פון אַ שפּעטערען

~~אויפגעשטעלטען פון זיין געווען זיין ענטפער. מיר זיינען אריין~~

דור און האָט זיי מיט טריאומף אַרײַנגעטראַגען אין דעם סאַמע טראַקלין פון די מוזען.

די צײַט וועט אפשר אויך אין דיעזען פאַל ענטפּלעקען סודות און ענטפּערען פּראַגען. איין זאַך איז אָבער זיכער: דער קולטור־היסטאָריקער פון דער אידישער ליטעראַטור אין אמעריקא וועט אונזער פּאָעט מוזען אָבגעבען אַ היבש עהרווירדיגען ווינקעל אין דעם טעמפּעל פון די געטער פון פּאָעזיע און הומאַנער עמאַנצײַ-פּאַצײַאָן.

נאַטירליך, מוזען מיר נעהמען אין אָנבעטראַכט דעם פּאַקט, אַז באַוושטאָווער האָט געשאַפּען בלויו עטליכע געצעהלטע יאָהרען. און ווער קען וויסען וואָס פאַר אַ געוואַלדיגע קראַפט עס איז געלעגען בעהאַלטען אין זײַן בעגאַבטען מח, אויב דער בײַזער שיקזאַל וואַלט איהם ניט אַזוי אונערבאַרעמליך פּערפּאָלגט, איהם אַרײַנטרייבענדיג אין דער שוידערהאַפּטער מרה שחורה אין וועלכער ער געפינט זיך שוין כמעט צעהן לאַנגע יאָהרען!

איך בין ניט קיין פאַטאַליסט. דאָך צוריקבליקענדיג אויף מיין לאַנגע און אינטימע פּרײַנדשאַפּט מיט דעם אונגליקליכען, מוז איך קומען צום שלום, אַז זײַן שיקזאַל איז געווען אונפּערמיידליך, ווי דער טױט זעלבסט. אַלע זײַנע פּרײַנד וועלען מיט מיר איינשטימען, אַז דער סוף פון אַ באַוושטאָווער האָט בשום אופן ניט געקענט זײַן אַנדערש ווי ענטוועדער דורך אַ פּריהצײַטיגען טױדט אָדער אין אַ משוגע־הויז. און, אונטער די אומשטענדען איז דער וואַהנזין געווען דאָס נאַטירליכסטע וואָס מען האָט געקענט ערוואַרטען אין דיעזען פאַל. דער פּאַקט איז, אַז ווען ניט זײַן אייזערנער קערפּער געבוי, וואַלט אונזער דיכטער זיך שוין לאַנג ניט געפונען צווישען די לעבעדיגע.

איך האָב דאָ אַקערשט געזאָגט „אונטער די אומשטענדען“. ווייל זעהר אָפט מאַטערט מיך דער געדאַנקען: וואַלט זײַן שיקזאַל גענומען אַן אַנדער ווענדונג, ווען די געזעלשאַפּט וואַלט זיך, למשל, מיט אַזאַ בעגאַבטען נאַטור־קינד בענומען אַנדערש, ווען זי וואַלט

איהם, לאָמיר זאָגען, בעזאָרנט מיט אַ קליין כאַטקעלע ערגעץ אין אַ הערליכער לאַנדשאַפט, אַרומגערינגעלט מיט דער פּרעכטיגער נאַטור, וועלכע זיין נשמה האָט אזוי פּערגעמערט? אַ מקום מנוחה, וואו ער זאָל קריגען דאָס ביסעלע לעבענס־מיטעל, פון וועלכע ער האָט זיין גאַנצען לעבען אזוי וועניג געפאָדערט, — אַן אָרט וואו ער זאָל קאָנען דיכטען, טרוימען, פאַנטאַזירען וויפיעל זיין גרויסע האַרץ זאָל נור גלוסטען, וואו ער זאָל קענען אַרויסלאָזען זיין מעכטיגע טענאָר־שטימע אין איהר גאַנצער הערליכער ווילדקייט, אַקאָמפּאַנירט פון דער נאַכטיגאל און בעצויבערט פון באַרג און טהאַל, בוים און בלום? וואָלט אויך דאָן אונזער דיכטער געשמאַכטעט אין דעם אַנשטאַלט, אין וועלכען דער גוט־הערציגער שטאַט אונזערער האַלט איהם אויס אזוי פיעל יאָהרען?

נור דאָ רייסט זיך אַריין אין אייער מוח די פיעל ברייטערע פּראָגע:

און וואָס מכה אונזער אונשטערבליכען ערעלשטאַרט? און מכה אַלע מיליאָנען נשמות יתרות, אַלע אונגליקליכע זשעניעס, דיכטער און קינסטלער וואָס קריגען קיינמאָל גאָר קיין שאַנס ניט צו ענטוויקלען זייערע טאַלאַנטען, אָדער וואָס קאָנען זיך בשום אופן ניט צופאַסען צו אונזער עקעלאַפּט ניעדריגען לעבען פון פּראָזאַאישער מיטעלמעסיגקייט, און שטאַרבען פון נויט און דחקות אין מיטען פון זייער רעכטען שאַפען?

און ווי די האַרץ וויינט אין אייך, ווען איהר בעדענקט, אַז אַזאָ שוידערליכער סוף איז דער נאַטירליכער אויסגאַנג, אַז דאָס איז דער אונפערמיידליכער פינאַל, וועלכער איז ווירקליך אין פּולער האַרמאָניע מיט דעם לעבען און שאַפען פון דער מאָדערנער צייט; אַז, ווען אַזאָ באַוושטאָוער וואָלט געענדיגט אַנדערש ווי אין משוגעים הויז, וואָלט ער געווען אוננאַטירליך, אונבעגרייפבאַר, און ניט אין איינקלאַנג מיט אונזערע פּערשאַלטענע אומשטענדען.

„נו“, הער איך אייך זאָגען, „עס איז טאַקע שווער פאַר'ן אומשאַפיען־אידעאַליסט דורכצוקומען אין אַזאָ שלעכטער פּראַקטישער

וועלט. אָבער מען מוז זיך אַביסעל צובויגען, זיך צופאַסען. צו דער פּערדאַרבענער סביבה אין וועלכער מיר אַלע געפינען זיך ביי היינטיגן גען טאָג".

און פאַר מיינע אויגען גיט מיר אַ בליאַסק באַוושטאָוער'ס שפּאַטישוואַרעמער שמייכל אַלס תשובה אויף אייער האַרבע איינווענדונג.

פּערשטעהט איהר מיך, אַזעלכע נשמות ווי זיינע פּאַסען זיך קיינמאָל אין לעבען גיט צו צו קיינעם און צו קיין זאך. ברעכען קאָנט איהר זיי, אָבער בויגען קיינמאָל אין לעבען גיט. קאָנט איהר בויגען שטאַהל? ציין, בלעך, בליי, גאַלד יא; שטאַהל גיט. אַזעלכע נשמות ווי באַוושטאָוער'ס ווערען גיט גענאַסען פון קיין בויגזאַמען שטאַף. זיי טרוימען, דיכטען מאַהלען, שניצען און שאַפען גיט פאַר אייך, נאָר פאַר זיך גופא; גיט פון אויסענווייניג, צו געפּעלען וועמען, אויפ'ן בעפּעהל אָדער פאַר די בעלוינונג פון דעם אָדער יענעם, נאָר פאַר די טיעפסטע טיעפענישען פון זייער האַרצען, פאַר די בעלוינונג פון זייער אייגענער נשמה.

דורך מיר געהט אויף די ליכט פון פריהען מאַרגען,
די ערשטע שטימען דער נאַטור ריידען דורך מיר,
מיט מאַכט ענטדעק איך וואָס זי האַלט פּערבאַרגען,
מיט שטורם און אורגעוואַלד ציה איך דורך איהר.

איך עפען אויף די שעפּפונג'ס ברויטע מיהרען,
און פיהר דעם מענשען אין איהר הערץ אַריין;
דורך איהרע סודות שטרעב איך איהם צו פיהרען,
ער זאָל איהר מייסטער און בעפּעהלער זיין.

אַזוי זינגט אונזער דיכטער אַ לאַ ווהיטמאַן, פון וועלכען ער האָט פיעל געהאַלטען.

אָדער נאָך דייטליכער זאָגט ער דאָס וואָרט געגען דאָס צו-
פאסען זיך אין זיין „ענטשלאָסענהייט“.

איך מוז געהן, און געהן אליין,
כאָטש די וועלט האָט ליעב צו שמעהן,
גרויס אין פרייד און גרויס אין קוואַל
איז דער מענשליכער שיקוואַל.

אַפט האָט מיך די זאָרג געקוסט,
אַפט געבלוטעט האָט מיין ברוסט,
כ'האַב עס קיינעם ניט ערצעהלט,
און די וואונד האָט זיך פּערהיילט.

ווי אַ לייכט-טורם וועל איך זיין
אין דער וועלט פון שמערץ און פיין,
לייכטענדיג דורך שטורם און נאַכט
ביז דער מיעדער מענש ערוואַכט.

עס איז אמת, אז אין אונזער פראַקטישען יאָמער-טהאַל זיינען
ניט אַלע פּאָעמען אזוי נאַאיוורייַן, אזוי וואַלקען-הויך פּאַנטאַס-
טיש ווי באַוושאַווער איז עס געווען. פּערקעהרט, מאַנכע זיינען
שוין נאָך צו מאַטעריאַליסטיש-פּראַקטיש. זיי דיכטען צו אָרדער,
און פאַר אַ דאָלאַר וועלען זיי פּערקויפּען זייער נשמה פונקט ווי דער
סאַמע פּראַזאַאיישסטער בשר ודם. כי על פת לחם יפּשע גבר. און
אפילו די פּעדער וואָס האָט אין זיך דעם פייער פון הימעל זינדיגט
אַפט פאַר'ן שטיקעל ברויט. אָבער אויף אונזערע פּאָעמען-אַנאַר-
כיסטען קאָן דאָס קיין לעבעדיגער מענש ניט זאָגען. אַזעלכע נשמות
ווי די פון עמערסאָן, ווהיטמאַן, טהאַראָ, איבסען, טאַלסטאָי און
ויליאַם מאַריס פּערקויפּען זיך ניט פאַר דאָס גאַנצע גאָלד פון

וואס פאר א שטעלע פאר די אייביגקייט, און אונשטערב-

טויזענד וועלמען. זיי דיכמען פאר די אייביגקייט, און אונשטערב-
ליכקייט איז זייער נאטירליכע ירושה.

אויף דער אידישער אנארכיזם דאָ ביי אונז האָט אַ רעכט צו
שטאַלצירען מיט די צוויי ליכטיגע שטערען וואָס זיינען ערשינען
אויף זיין פּאָעטישען הימעל. אַזעלכע הערליכע נשמות ווי די פון
אונזער ערעלשטאָרט און באַוושטאָווער וועלען לאַנג, לאַנג ניט פּער-
געסען ווערען פון דעם אידישען פרייהייטס־שטרעבענדען אַרבייטס־
מאַן.

די נשמות פון די אמת'ע פּאָעטען זיינען בעזונדערס מסוגל
צום אנארכיסטישען אידעאַל, שוין דערפאַר ווייל זיי קאָנען זיך
וועניגער ווי אנדערע צופאַסען צום געדאַנקען פון אויסערליכען
געזעץ און בעפעהלענדער אויטאָריטעט. זיי זעהען העט אַריבער
איבער די געקונצעלטע גרענעצען, איבער וועלכע דער געוועהנליכער
„שפּיעזביגער“ איז ניט בכח אַריבערצוקוקען. דער נייסט פּונ'ם פּאָעט
לאָזט זיך ניט בינדען פון די טראַדיציעס פון דער פּעראַנאָגענהייט
אָדער די קאָנווענציאָנעלע ליגענס פון דער געגענוואַרט. זיין אויג
איז די אויג פון אַ נביא, אַ זעהער, וואָס וואַרפט זיין אַדלער־בליק
טיעה אַין דער צוקונפט און זאָגט פאַראַוויס די אונפּערמירדליכקייט
פון אַן אידעאַלער געזעלשאַפט, וואו שקלאַפּען און העררען וועלען
זיין אונטעגליך.

דורך די שוואַרצע וואַלקענס פון דעם היינט זעהען זיי דעם
פּרעכטיגען רעגענבויען פּונ'ם מאַרגען.

אַרעמער, אונגליקליכער שווערמער! דו האָסט קיינמאַל ניט
געוואוסט פון אַן אַבהאַלט, און ווער רעדט שוין פון געהן צוריק?
דיין שווערמער־אויג איז תמיד געווען געריכטעט אויף די העכסטע
הויכקייט, וועלכע דו האָסט אויף איין מינוט ניט געצווייפעלט צו
דערגרייכען. ליידער האָט עס אָבער ביי דיר ניט געסטאַיעט אַטהעם.
און דאָך ווער ווייס? אפשר הלום'סטו נאָך איצט דינע גרויסע
חלומות?

מען מוז צונעבען, ריידערניג וועגען די צוויי פּאָעטען,

וואס פאר א שטעלע פאר די אייביגקייט, און אונשטערב-

אויסצופילען דעם דיכטער'ס גרויסען געדאנק און ענדיגען דאָס

אז באַוואַנדערט שטעהט ניט אין ערף העכער ווי ערעל־
שטאָרט אין פּאָעטישער קראַפט. זיין בליק אויף דאָס גאַנצע לעבען
און די נאַטור איז פּיעל ברייטער, טיעפער און אומפאַסענדער. זיין
אַמביציע איז אַן אונענדליך העכערע. ער איז ניט צופריעדן צו
שרייבען שענהע, גלאַטע פּאָעמען פאַר'ן אירישען אַרבייטער, וועלכע
זאָלען איהם וועקען צום קאַמפּף און בעוויינען זיינע ליידען, ווי
ערעלשטאָרט טהוט עס. באַוואַנדערט שטרעבט צו דיכטען אין דער
שפּראַך פון שעקספּיער און מילטאָן, וויל ריידען צו דער גאַנצער
וועלט, און קלעמערט מיט די לעצטע כחות ביז אויף דעם סאַמע
שפיץ פון דעם געמליכען פאַרנאַסוס.

ווי געזאָגט, ער איז נעבעך אַרונטער פון דער ביהנע אין
רעכטען מיטען פון זיין שאַפען און דאַרום איז שווער צו זאָגען, צי
ער וואָלט ווען דערנרייכט צום הויכען פּעדעסטאַל אויף וועלכען עס
געפינט זיך היינטיג צירטאָג אַ פּרוג, אַ יוואַש אָדער אַ ביאַליק.

דען איהר מוזט וויסען, אז עס גיבט צווייערליי פּאָעזיע:
איינפאַכע וואָס פליסט שטיל־מורמלענדיג, ווי די שמאַלינקע טייכע־
לעך וואָס פליסען פון די ניערדיגע בערג, און אַפּעלירט צום האַרצען
אַפילו פון דעם פּראָסטעסטען מענשען, און ערהאַבענע שטורם־אונ־
דראַנג פּאָעזיע וואָס זעצט מיט אַ געוואַלדיגער קראַפט, ווי דער
וואַסערפאַל פון ניאַגאַראַ, און ווערט שווערליך בעגריפען אפילו
פון דעם קולטיווירטען מענשען.

נאַטירליך געפינט זיך אַ מאַסע פּאָעזיע, וועלכע ליגעט, אזוי
צו זאָגען, צווישען די פלעכע און דעם שפיץ פונ'ם באַרג. אָבער
ניט יעדער וואָס קען מאַכען גראַמען איז אַ פּאָעט. פּאָעזיע, אמת'ע
פּאָעזיע, איז, מוזט איהר וויסען, אַ גאַנץ „ערעלע זאַך“. דאָס איז
די העכסטע פּאַרמע פון ליטעראַרישער קאָנסטרוקציע. זי מוז זאָגען
גאָר אַ סך אין גאַנץ וועניג, איבערלאָזענדיג דעם לעזער זיך אָנצו־
שטויסען אויף דאָס ניט־דערזאָגטע. און גראָד דאָס איז וואָס מאַניעט
אונז אויסצופילען דעם דיכטער'ס גרויסען געדאַנק און ענדיגען דאָס
הערליכע ניט־דערזאָגטע בילד. דאָס איז וואָס מאַכט די פּאָעמא

אויסצופילען דעם דיכטער'ס גרויסען געדאנק און ענדיגען דאָס

אזוי ווערטהפול, און קיין זאך קען ניט שטארקען און בערייכערען
אינווער גייסט ווי דאָס ערלערנען פון אַ גרויסער דיכטונג.

באַוושאָווער האָט דאָס הפנים גוט געוואוסט. ער פלעגט אַרומ
געהן און דעקלאַמירען צעהנדליגע בלעטער פון שעקספיער, דאָנטע,
מילטאָן און ווהיטמאַן אויף אויסענוועניג. זיין וואונדערבארער זכרון
איז איהם דאָ שטאַרק צוניץ געקומען.

אַבער מיר זעהען איהם אין די שפּעטערע צייטען פיעל גענער-
דערט. דער לינקער אַקסעל שטאַרק אַראָבגעלאָזען, דער רעכטער
אונטאַטירליך הויף; דער קאָפּ אַריינגעבויגען אין די פלייצעס, דער
פנים בלאַס, די קליידער פּערלאָזען. בלויז די אויגען ברענען נאָך
מיט זייער אַמאָליגען פייער. דאָן פלעגט שוין זעהר אָפט טרעפען,
אַז באַוושאָווער זאָל אַריינשפּאַצירען צו מיר אין הויז דורכ'ן
פּענסטער. „פּאַרוואָס האָסטו ניט אָנגעקלונגען?“ פּרעגט מען ביי
איהם. „אַט, קלינגען, ניט געוואָלט שטערען“, ענטפּערט ער און
שמייכעלט. „פון וואָנען קומט אַ איד פּלוצלינג?“ „ווייס איך, בין
געווען אין ניו יאָרק, האָט זיך מיר פּערוועלט זיך דורכגעהן צו איך
אין בראַנזוויל“.

און דאָס פלעגט אָפט פּאַסירען. ער איז געווען אַ געבוירענער
וואַנדער־קינד; האָט ניט געקאַנט איינזיצען אויף איין אָרט, כאָטש
שמיעד איהם צו מיט אייזענס. צו יענער צייט פלעגען איהם שוין
מענשען נאָכקוקען אין גאַס. די דיענסטמיידלעך האָבען פאַר איהם
געציטערט ווי פאַר'ן אשמדאי אליין. „אַ משוגע'נער טרעמפּ“, אָבער
וואָס פאַר אַ געטליכע נשמה!

און מיט אַלע זיינע חסרונות האָב איך איהם ליעב געהאַט,
כאָטש ער האָט אָפט געקאַנט אַ מלאך פון געדולד אַרויסברענגען.

איין מאָל זיצט ער און רעדט מיט מיין פרוי. זי פלעגט איהם
תמיד אויסמוסר'ען פאַר וואָס ער פיהרט זיך ניט אויף ווי אַ מענש,
זיצט ניט אויף אַן אָרט, און דאָסגלייכען. און אין מיטען דערינען ניט
ער איהר אַ זאָג: „איך בין אַ גאָט, מיסעס קאָהן! אַזעלכע ווי איהר

מוזען צו מיר דיענען, מיט עהרפורכט מיד בעטרצכטען און אכטונג
געבען מיר זאָל קיין זאָך ניט פעהלען".

איהר האָט געקאָנט לאַכען פון איהם וויפיעל אייער האַרץ האָט
גענלוסט. איהם האָט דאָס ניט געאַרט. אַרגומענטירען האָט מען מיט
איהם ניט געקאָנט. קאָנט איהר אַרגומענטירען מיט אַ קינד? ניט
איך און ניט קיינער פון די אַנדערע אינטימע פריינד זיינע, ווי
זאָלאַטאַראַף, מאַיסעיעף, מייזעל, פישער און די איבעריגע, וועט
זיך בשום אופן ניט קאָנען דערמאָנען ווי באַוושאָווער האָט אויס־
געזעהן, בעת ער איז געווען אין כעס אויף וועמען, פשוט דערפאַר,
ווייל מיר האָבען איהם קיינמאָל אין כעס ניט געזעהן. ער האָט ניט
געוואוסט וואָס קנאה אָדער שנאה איז אַזעלכעס. ער איז אַרומגע־
גאַנגען אויף דער ערד און געלעבט אין די הימלען.

געלד האָט ביי איהם גאָר אין גאַנצען קיין ווערטע ניט געהאַט.
האָט ער עס געהאַט איז עס ביי איהם אין דער מינוט פערשוואַנדען.
האָט ער עס ניט געהאַט, איז אויך רעכט. האָט ער צוגעהונגערט,
אָדער איז זיך דורכגעגאַנגען אַן אַכט, צעהן מייל צו אַ פריינד (אַפט
ניט פאַר־נחת: ס'איז פשוט דער ניקעל ניט געווען) און אַבגעגעסען
אַ מאַהליצייט אָדער צוויי, און דאַוואַי אין וועג אַריין. דער וואַנדע־
רענדער גוף האָט נעבעך געמוזט מיטהאַלטען מיט'ן וואַנדערענדען
גייסט, און אַזוי האָבען זיי ביידע קיין מנוחה ניט געהאַט.

ער פלעגט אַבאַרבייטען אויף אַ טהעאַטער־שטיק, פאַר
אַדלער'ן, למשל, וואַכענלאַנג, אַבנעהמען די אַרעמע עמליכע דאָלאַר
און זיך אויספוצען אין שפּאַגעל נייע קליידער פון קאַפּ ביז די פיס,
אַנשטאַפּען די קעשענעס מיט טשאַקאָלאַד און אַנדערע נאַשערייען,
און הולייע קבצן! ער האָט זעהר ליעב געהאַט אַוועקצוגעבען זאַכען
צו קינדער. אַליין אַ גרויסע קינד, פלעגט ער אָפט מיט דעם קליינ־
וואַרג פערברענגען. זיין גאַנצער לעבען איז געווען איין שטיק
„באַהימיאַניזם“ (אַ „באַהימיאַן“ אין ענגליש הייסט ניט אַ פּראָס־
טער, וואַכעדיגער טרעמפּ, נאָר אַן אַרטיסט אַן אביון, וואָס שטאַרבט
פון הונגער זינגענדיג, מאַהלענדיג אָדער דיכטענדיג).

ווען מיר האָבען שוין ניט געקענט אויסהאַלטען פון איהם, פלעגען מיר איהם געבען עטליכע דאָלאַר צו פאָהרען צום ברודער אין אַלבאַני. אָפט האָט ער פאַר די געלד זיך איינגעקויפט אַלערליי זאַכען און — והילד איננו, דער בחור איז דאָ צוריק. „סטייטש, באַוושאַווער, פאַר וואָס ביזטו ניט אָבגעפּאָהרען?“ „וואו אָבגע- פּאָהרען?“ פרעגט ער אייך. און עס שטעלט זיך אַרויס, אַז אַרויס- געהענדיג אין גאַס האָט ער זיך פּער'חלום'ט איבער וואָס עס איז און פּערגעסען, אַז דאָס איז ער געגאַנגען צום טריין קיין אַלבאַני. אויף אַזאַ אָפּן, דערצעהלט מיר פּריינד זאָלאַטאַראַף, האָט איהם יעקב גאַרדין איין מאָל דערלאַנגט אַכט דאָלאַר ער זאָל פּאָהרען צום ברודער. (גאַרדין האָט פון איהם געהאַלטען אַן עולם ומלואה און געלעגט גרויסע האַפּנונגען אויף זיין צוקונפּט.) לאָזט זיך אויס, אַז מײן פּאָעט געהט זיך אַוועק צו צייטלין אין רעספּאַראַן און לעבט אַ טאַג מיט חברה אויף וואָס די וועלט שטעהט. אַלע חברים האָבען געמוזט עסען מיטאַג אויף זיין רייכע קעשענע, און פון די אַכט דאָלאַר איז קיין פּעני ניט געבליבען.

ער האָט געהאַט אַ שעהנע טענאַר-שטימע, וועלכע ער וואָלט וואַהרשיינליך געקאָנט קולטיווירען אויסגעצייכענט גוט. איז אָבער די צרה וואָס ביי איהם איז קיין געדולד ניט געווען צו אַרבייטען לאַנגזאַם, שטופּענווייז, צו קלעטערען מיהזאַם, אום צו דערגרייכען דעם ציעל. ער האָט גלייך געוואָלט זיין אַ זינגער אין מעטראָפּאָלי- טאַן אָפּערעא הויז, און טאַקע דער ערשטער זינגער אין דער וועלט. מיט וועניגער האָט ער זיך ניט צופּריעדענגעשטעלט. און ער פלעגט תמיד זינגען אָפּעראַס, אָדער זיינע אייגענע פּאַנטאַסטישע קאַמפּאָזי- ציעס און זיך בעגלייטען אויף דעם פּאַרטעפּיאַן גאַר נישקש'דיג.

ער זאָגט צו מיר איין מאָל: „דאָקטאָר, נעקסטען סיואַן זייט איהר מײן גאַסט אין מעטראָפּאָליטאַן“. איך קוק איהם אָן און שמוין. „וואָס איז, האָסט שוין אָבגעקויפט די אָפּערעא הויז?“ „וואָס הייסט?“ „פרעגט ער, „איהר ווייסט גאַר ניט, אַז איך בין שוין אַזוי גוט ווי ענגאַזשירט אַלס ערשטער טענאַר?“

איך ווייס ניט צי ס'איז אמת, נור מען זאָגט, אז זשיהן דע רעשקע זאָל איהם האָבען שטאַרק ערמוטהיגט און פערשפראַכען הילפע, אויב ער וועט קולטיווירען זיין שטימע.

איך קאָן מיר שוין פאַרשטעלען וואָס פאַר אַ שרעקליכע וויר-קונג עמליכע גוטע ווערטער פון דע רעשקע וואָלטען געהאַט אויף אונזער קראַנקען דיכטער. און אז ער איז געגאַנגען צו איהם ווייס איך געוויס. נאָר וואָס דאָרט איז פאַרגעקומען צווישען די צוויי חברה-לייט ווייס איך ניט.

גענ. פישער האָט איהם געהאַט אַריינגענומען צו זיך אין הויז און האָט איהם אויסגעהאַלטען מיט עסען, לאָזשי און קליינ-געלד. דערפאַר האָט ער געזאָלט לערנען מיט די צוויי קינדער דייטש. נו, נו, קאָנט איהר זיך שוין פאַרשטעלען ווי אונזער „פּעדאַגאָג“ טהוט זיין אַרבייט. נאָך ניט גענוג, געהט ער אַרום גאַנצע נעכט איבער'ן צימער, זינגט און דעקלאַמירט וואו און ווען איהם פאַלט איין און מען קאָן פון איהם ניט דערהאַלטען.

זאָגט ער איהם: „באַוושאַווער, זייט מוחל, זוכט זיך אן אַנדער לאָזשי, מען קען פון אייך ניט לעבען.“

„וואָס הייסט?“ מאַכט ער, „וואָס הייסט איך זאָל זיך זוכען אן אַנדער לאָזשי? און וואָס פעהלט מיר דאָ? מיר איז דאָ זעהר בעקוועם. אלא וואָס דען, איהר קאָנט ניט ליידען, טו מופט זיך אַנדערשוואו.“ און גאָר אַהן כעס, אין פולען ערנסט, „היינע'ן אָדער געטהע'ן וואָלט איהר עס אויך געהייסען מופען?“ גיט ער דערנאָך אַ פרעג פישער'ן.

צו יענער צייט שרייבט ער עס מסתמא זיינע טיעפזיניגע „בעטראַכטונגען איבער'ן לעבען“, אין וועלכע ער גיט זיך פלוצלינג אַ פרעג: „וואָס ציה איך מיך אזוי צוריק פון לעבען? וואָס האָב איך מורא?“

און ער ענטפערט זיך אליין:

„איך געה אוועק צו דער נאַטור. אין שטילען וואַלד, צווישען די דונקעלע, גרינצווייגיגע בוימער ווער איך ווי ניי-בעלעכט. עס

ווערט מיר קיהל, שטייל און רוהיג צום מוטה. מיין אויג פאלט אויף די אָבערבאָכענע צווייגלעך אויף דער ערד. איך בליק אריין אין די דונקלע וועלכונגען פון די בוימער; איך זוף א געהיימיניס.

„אייביגע געהיימיניס פון דער וועלט, פון דער נאטור! ווי לאנג וועט דיר מיין גייסט זוכען צו פערשטעהן? ווי לאנג וועט ער שטרעבען צו דיר?“

און ווייטער: „וואָס הויבט זיך מיין פאנטאזיע אויף צו די שטערען? וואָס טראַגט זי זיך ארום אין די הימלען? וואָס זוכט זי דאָרט ווייט וואו דער הימעל וועלכט זיך אַרונטער? וואָס וויל זי אין דער טיעפעניס פון ים?“

„איך וויל ניט געהן מיט מענשען. איך וועל מיך לעבער פער- טיעפען אין די סודות פון דער שעפפונג פון דער וועלט, וועל זוכען צו געפינען דעם אָנפאַנג פון אלע אָנפאַנגען: איך וועל אוועק צוריק צו דער ערשטער קוועלע פון דער נאטור און פון לעבען, איך וועל אַרױפֿשטייגען צו די העכסטע הימלען, אַרונטערשטייגען צו די טיעפסטע טייכען פון דער וועלט, איך וועל וויסען וואָס איך בין.“

אַט די נור וואָס קאָפּירטע ציילען כאַראַקטעריזירען אונזער אונגליקליכען דיכטער'ס גאַנצען לעבען.

אין אַן אַנדער שטעלע און אַן אַנדער צייט רופט ער אויס: — „און וואָרום ניט לעבען, זיין ניצליך פאַר זיך אליין, און בעפּרוכט טען דעם לעבען פון אַנדערע? וואָרום ניט אָפּט אויסנוצען מיין עקזיסטענץ און שטעהן אין דער וועלט, א י ז מ י י ז ל ע ב ע ז ו ו י ג אָ ד מ י י ז ט ו י ט, א געבידע אָבענענדיגט, אויסגע- רונדעט, אויסגעפיהרט און דורכגעפיהרט אין אלע איינצעלהייטען, ביז דער קלענסטער פערציערונג?“

„ווי שעהן עס איז ווען די אַקאָרדען און האַרמאָניען פון דער אָפּעראַ שטייגען אויף אין דער לופט און וויקלען זיך פונאַנדער אין טויזענדער רעגענבויענס פון פאַרב און קלאַנג, און פלעכטען, קרייזל לען זיך און שטראַמען אַרויס אין טויזענדער פאַלטען, פאַרבען און בלומען-קאָלירען; ווי שעהן עס איז ווען די בעגייסטערטע, ענט-

ציקענרע טענער דרינגען ארויס פון דעם זינגער'ס הארץ, און די מעלאדי הערט זיך קלאהר און זילבערדיג און דופטענר!
 „קען דען ניט מיין לעבען זיין אזוי?“
 און דער בייזער שיקזאל ענטפערט: „ניין, עס קען ניט זיין.“
 און אין די אויערען קלינגט מיר באַוּשָׁווער'ס געזאָנג:

טרוימער, טרוימער, דו נאַאיווער,
 ווילסט אומזאָנסט אין הימעל פליהען,
 און דוין הערץ זאל ווי די זאָנע
 אויף דעם גאַנצען ערד-באַל גליהען.

טרוימער, טרוימער, דו נאַאיווער,
 האָסט אַ הערץ אַ זעהר הייסע,
 אָבער אין די ברידער'ס הערצער
 איז די קעלט אַ זעהר גרויסע....

מערקווירדיג רייך איז זיין ווערטער-שאַץ. און ניט נאָר אין זיין פּאָעזיע נור אויך אין זיין שטאַרקער, אונערשעפּפּליך רייכער פּראָזאַ. זיינע איבערזעצונגען פון שעקספיער'ס „מירטשענט אָוו ווענים“ און געטהע'ס „פּאַוסט“ וועלען אויף אייביג בלייבען קלאַ-סיקער אין דער אידישער ליטעראַטור. ער איבערזעצט אזוי, אז איהר פּערנעסט גאָר אין גאַנצען, אז דאָס לייענט איהר ניט דעם אַריגינאַל גופא. עס פליסט אזוי גלאַט, וואונדער-שעהן און נאָך דערצו אזוי טריי צום טעקסט.

לייענט אויפּמערקזאַם זיינע אויסגעצייכענטע אַרטיקלען איבער „וואָס איז פּאָעזיע?“ „איהרע פּאַרמען און נוצען“ און די שעהנע ביישפיעלע וועלכע ער פיהרט אָן צו אילוסטרירען לירישע און עפישע פּאַעמאַס, סאַנעטען, אָדען, באַלאַדען, פאַבעל און עפּיגראַם-געדיכטע און עלעגיען.

לייענט אויך אויפּמערקזאַם זיינע קלאַסישע ביאָגראַפיעס פון

וואָלט ווהיטמאן, ראָלף וואַלדאָ עמערסאָן, היינריך היינע און ערווין מאַרקהאַם. אַלע וועלען זיי פערבלייבען אין אידיש קלאַסיש.

עס איז ביי מיר אויך קיין ספק ניט, אז מיט דער צייט וועט אויך זיין הערליכע אַרבייט אויף דער ענגלישער שפראַך ריכטיג אָבערשאַצט ווערען. ס'וואָלט געווען אַ שאַד זי זאָל געהן לאַבור.

ווען עס קומט צו רייד וועגען באַווישאַווער פּרעגען אַ סך פון זיינע פריינד און פּערעהרער: „וועלכע אורזאַכען האָבען איהם געריהרט פון זינען?“ „אַזא געניאַלער קאַפּ“, זאָגען זיי, „און האָט דאָך ניט אויסגעהאַלטען.“

הערסטו, אָט דאָס איז עס דאָך, וואָס אַזא געניאַלער קאַפּ. אַ גראַבע קאַפּ, אַ וועניגער סענזיטיווע נאַטור וואָלט זיכער אויסגע- האַלטען, ווי עס האַלטען אויס מילע־מיליאַסען גראַבע קעפּ און שטיינערנע הערצער.

אָבער געהמט אַזא עדעלע פּלאַנצע און רייסט זי אויס מיט'ן וואַרצעל יונגעררהייד פון איהרגעבורטס־אַרט, ווען זי האַלט אין רעכטען בליהען, און פּערוואַרפט זי ערנעץ איבער שבעה ימים אויף אַ ווילד־פּרעמדען מאַטעריאַליסטיש־שטיינערנעם באַדען, און זי מוז פּערוועלעקט ווערען אָדער שטאַרבען פאַר דער צייט.

וואָלט זיין בעסער ער זאָל געווען בלייבען אין דער היים? יא, אין דער היים. אָבער וואו האָט אַ איד אַ היים? און נאָך אַ רוסישער איד, אַן אָרעמער איד, און דערצו נאָך אַ גאונ'ישער, אַ טיע־פיהלענדער און ראַדיקאַל־דענקענדער איד?

ברויך זיך אָבער מאַכען, אז ער געהמט שוין, ווי דער היסטאָ- רישער גלות־איד, דעם וואַנדער־שטעקען אין האַנד אַרײַן און לאָזט זיך אַוועק נע ונד אויף דער גרויסער, גרויער וועלט, זאָל ער דוקא אַרײַנפאַלען אין אַמעריקא, און נאָך אין דעם טויזענד מאָל פּער- שאַלטענעם, קאָמערץ־מאַטעריאַליסטישען ניו יאָרקער גיהנם, אין דעם אָרט וואו עס בליהען דלִּוּת און מיליאָנען אָנשטאַט בלומען און ציטראָנען, אין דעם לאַנד וואו דאָס לעבען איז אונמעגליך פּראַקטיש, וואו עס גריבעלט און שוויבעלט מיט „פּאַנטאַטאַס“ און

„גרעפטערס“, אין דער שטאָרט אין וועלכער די לופט גופא אין פערפעסטעט פון שווינדעל, רויב און מענשליכע בלוט, וואו עס געפינט זיך מאמאן'ס גרעסטער בית המקדש פון דער גאנצער מאדערנער וועלט — די וואָלל סטריט בערווע. דאָ אין דיעזען כּף הקלע אין נעבעך די צארטע נשמה פון אונזער פּאָעט-אידעאָליסט פּערוואָרפּען געוואָרען. טאָ וואָס אַנדערש האָט געקענט פון איהם ווערען? וואו דען, ווען ניט אין אַ משוגעים הויז, האָט אַזאַ אונגליק-ליכער געקענט געפינען אַ מקום מנוחה?

ווי אָפט קומט יעטוועדען ערעלען מענשען אויפ'ן געדאַנקען, אַז דער איינציגער קלאָהרער און אמת'ער אָרט אין דיעזער אונ-נאַטירליכער, צודרעהטער און פּערמאַסקירטער וועלט איז דאָס משוגעים-הויז?

די נשמות יתירות זיינען דאָ איבערפליסיג, מען לאַכט פון זיי אין די הויפּענס. טאַלאַנט, זשעני און האַרץ געהען דאָ נאַקעט, באַרוועס און הונגעריג. ווער ברויכט זיי? מאַך געלד, אַ סך געלד, אַ גאַנצען באַרג מיט געלד, און דו ווערסט גלייך גרויס און בעריהמט. אַי, אינעוועניג ברענט ביי דיר אַ הייליג פּייערעל? טאָ גוט זשע, ברויכסטו דאָך וויעדער קיין בגד אויפ'ן נאַקעטען לייב ניט. ניכט עס נאָך אַ גרעסערע זעלען-טראַגעדיע אויף דער וועלט? יא, דער אונשטערבליכער פּרוג האָט רעכט ווען ער זינגט זיין איראַניש-בייסענדען פּערז:

מי טאָר ניט טראַכטען,
 מי טאָר ניט קלעהרען:
 מי קען פון דעם
 משוגע ווערען.

און באַוושאָווער האָט יא נעטראַכט און געקלעהרט, און געהונג-נערט און געשמאַכטעט דאָ אויף אונזער באַדען פון שטיינער און דערנער, און די אונפערמיידליכע טראַגעדיע האָט פאַסירט.

אָדער ווען באַווישן זינגט וועגען „מײן פריינד“ און
ענדיגט :

דו זינגסט מיר שטיל, מײן מהויערע,
א טרויער-ליעד אַהן סוף,
און זינגסט ווען אַ נײערע —
זי הער איך נישט... איך שלאָף...

איך האָב קײן פריינד, קײן גרעסערע,
ווי דו אין נײט און פײן,
קײן טרויסטערין, קײן בעסערע,
אַ מעלאַנכאָליע מיין!...

אין דיעזער שרעקליכער מעלאַנכאָליע, אין דיעזען מאַנאַפּסי-
כאַזיס, פול מיט אילוזיאָנען און דעלוזיאָנען, ערהויבענע און אומע-
טיגע שטימונגען, געפינט זיך אונזער פּאָעט שוין אַ דוצענד יאָהרען.
אַנפאַנג פלעגט ער אַרומגעהן אין דולחויז און ריידען צו זיך
אַליין און שרייבען אויף די ווענד — ווער קאַן וויסען וואָס?
זעהט ער נאָך איצטער די הימעלשע מוזע אין זיינע טרוימען?
מאַניעט איהם נאָך איצט אויך די הערליכע ל אָ ר ע ל י מיט
איהר געטליך-טייפּעלשען צוויבער? דאַכט זיך איהר אַרבייט איז
דאָך שוין אָבעטהאַן... און

דער שיפער בלויבט אונטען זיצען,
ערגריפען פון ווילדען פײן;
ער זעהט נישט די פעלזען-שפיצען,
ער קוקט זיך אין איהר נור איין...

איך גלויב דאָס די כוואָליעס פּערשלינגען
די שיפּעל און דעם שיפּער דערבײ;

און דאָס האָט געמאָגן מיט איהר זינגען
די שעהנע לאָרעליו.

וועט ער נאָך אַמאָל צוריקקעהרען צו אונז, אָרער איז ער פער-
לוירען אויף אייביג? ווער ווייס. דערווייל געהען אַוועק די יאָהרען,
וועלכע קומען שוין קיינמאָל ניט צוריק.
דאָך לאָמיר האָפען.

דאָ ניט לאַנג האָט די קונסט-וועלט אויפגעקאָכט מיט דער
פרעהליכער בשורה, אַז ווינטשענצאָרשע מיט אַ,
דער בעריהמטער סקולפּטאָר, וועלכער האָט אין זיינע יונגע יאָהרען
פערשפּראַכען וואונדער, האָט פּלוצלינג וויעדער אויפגעלעבט, נאָכ-
דעם ווי זיין מייסטער-האַנד האָט פינף און צוואַנציג לאַנגע יאָהרען
קיין זאָך ניט געשאַפען, די נשמה פון דעם זשעני אָבשלאָפּענדיג
איהר שרעקליך לאַנגען מעלאַנכאָלישען שלאָף אַ האַלבען לעבען
לאַנג. דער גרויסער שניצער איז תּחית המתים אויפגעשטאַנען און
שאַפט וויעדער וואונדער, ניט מעהר אַלס אינגלינג, נור אַלס אַלטער
גרייז מיט זיין אייביג יונגען גייסט.

„וואונדערבארער ווי די פּאַנטאַזיע איז די וואַרהייט“.

קאָנען מיר נאָך אפּשר האָפען אַז אויך באַוושאַווער וועט
צוריקקעהרען צו אונז און ווירער דיכטען און שאַפען פאַר אונז!

מיכאל קאַהן.

ליעדער און געדיכטע

מיין געבעט

שמיל איין, א נאטור, דיינע זיסע אקארדען,
 דיין גאלדענע הארפע שמיל איין!
 דיין ליעד וויל מיין ליעבע צום שוואכען ערמארדען,
 עס ציהט אין דיין שוים מיך אריין.

איך וויל ניט אין דיינע מעלאדישע ים'ען
 דערטרינקען מיין ברענענדע זעל;
 די זילבערנע כוואליעס זיי וועלען די פלאמען
 פערלעשען פון איהר אויפ'ן שמעל, —

די פלאמען, וואס ברענען מיט האס און מיט ליעבע,
 געצונדען פון ריינעם פערשמאנד;
 וואס שמייגען ארויף ביז די וואלקען די מריבע,
 אין ווילדען וואולקאנישען ברענד.

א, לאז מיך, נאטור, מיין געליעבטע, מיין זיסע,
 בעדעק, א, דיין הימלישע ברוסט!
 דיין אטחעס, דיין הויך, איז פאר מיר יעצט א תפיסה!
 איך מאך ניט פערזינקען אין לוסט!

איך מאך ניט — און מעג איך עס מויזענד מאל וועלען,
 דען דארמען... א, שרעקליך! בעטראכט,
 ווי ס'טרינקען זיך מויזענדער מעגשליכע זעלען
 אין פינסטערען אבגרונד דער נאכט.

א. זעה! זיי זינקען דאָרט אין טייכען פון טרערען,
 זיי שלאָפען בעדעקט פון מומאָן...
 זיי קענען דעם רוף פון צייט־ווינד ניט הערען,
 צו ברעכען די שיף פון טיראָן.

אָהין וויל איך וואַרפען מיין זעלע מיט פריידען,
 אָהין, ביז צום פינסטערען שלונד —
 און זאָל זי מיט שמראַמען פון פיער בעקליידען
 דעם טיעפען, דעם שווייגענדען גרונד.

זאָל געהמען דאָרט קאַכען און שוימען, און מישען,
 זאָל שטייגען צום וואַלקען דער דאַמפּף —
 זאָלען אויך אין דער לופט זיך די כוואַליעס צוגיסען,
 זאָל שמורמיש בעגינגען דער קאַמפּף!

און זאָלען צושמעלצען די וואַרעמע פאַרעס
 דעם שאַטען, וואָס דעקט צו דאָס ליכט;
 זאָלען ווערען צושפּאַלטען, צוריסען די כמאַרעס,
 זאָל צייגען די זון איהר געזיכט...

זאָל גלענצען, בעלייכט פון די גאַלדענע שמראַהלען,
 דער טהוי אויף די בלומען אין פעלד;
 זאָל טרינקען פון לעכענ'ס פערפומיגע קוואַלען
 די מענשהייט מיט פרייד אויף דער וועלט...

ערשט דאָן, אַ נאַטור, וועל איך האַלזען און קיסען
 דעם זאַמד, וועלכער רוהט אויף דיין טריט —
 דערטרינקען מיין זעלע אין דינגע געניסען
 מיט רוהיגען, זיסען געמיטה...

שרייבענדיג

איך בין מיר געזעסען אליין אין מיון צימער
פערטיעפט אין געדאנקען, פער'חלוס'ט, ווי אימער,
און האב מיט'ן פעדער געצאצקעט די גראמען,
מיין ליעדעל זאל קלינגען הארמאניש צוזאמען.

איך האב די זשארגאנישע ווערטער געקליבען,
פיעל מאל יעדע שורה אלץ איבערגעשריבען,
פילייכט וועט דער טאקט מוזיקאלישער קלינגען,
ווייל היינטיגע ציימען... מי וויל, מי זאל זינגען...

אזוי האב איך גאנץ לאנג געזוכט און געגריבעלט,
די הילצערנע ווערטער געהאקט און געהובעלט,
בזו... פלוצלינג, איך הער א גערויש, א געפילדער,
א שרייען, א ליארמען, אלץ ווילדער און ווילדער.

מיר האט זיך געדוכט אין די ערשמע סעקונדען,
אין בין אין א ים אין א טיעפען פערשוואונדען,
און איבער מיון קאפ הער איך קלאפענדיג פאָהרען
דעם ווינד אויף די כוואליעס מיט שמירמישען צארן.

מיר האט זיך געדוכט, אז די ערד איז צופאלען
אין טויזענדע שמיקלעך מיט שרעקליכע קנאלען,
נאר באלד, די מינוט, בין איך צו זיך געקומען —
איך האב אין טומעל א שטימע פערנומען:

„וואָס זיצסטו, דו נאַר, זאָ פערטיעפט אין דיין חלום?
 דיין ליעדעל איז גאַרנישט, איז הכל הכלים,
 אונז וועסטו אין לעכען ניט קענען בעגרייפֿען,
 מעגסט מוזיענדער מאל נאָך די ווערטער פֿערשלייפֿען.

„אונז ווילסטו אין שורות און פֿערזען פֿערצאָמען,
 פֿערשעהנען, פֿערפֿוצען, פֿערגלעמען מיט גראַמען!
 דו נאַר! ניין, ניט אונז וועסטו קענען בעשרייבען!
 מעגסט וואַכען און יאַהרען נאָך גריבלען און קלייבען.

„דו מעגסט אויף די בערג פֿון געדאַנקען אומפֿליהען
 צושפֿרייט אויף דער פֿליגעל־פֿוהר דער פֿאַנטאַזיען,
 און וועלען אונז ריכטיג, נאַטירליך בעדענקען,
 וועט אלץ אונזער שטראַם פֿון דיין אַרט דיך פֿערשוויינקען.“

ווער זייט איהר, אַ זאָגט, איהר געהיימע געשפֿענסטער?
 ענטפלעקט אייך פֿאַר מיר, אין מיין הויז, נעכען פענסטער—
 „מיר וועלען דעם נאַמען דיר אונזערען זאָגען:
 מיר זיינען די צרות, מיר זיינען די פֿלאַגען!“ ...

צו מיין מוזע

פערלאז מיך ניט, מוזע, א טייערע מיינע,
 דו ליכטיגער שטערן פאר מיר אויף דער ערד!
 דו הימלישע מאַכטער, דו הייליגע, פיינע —
 נאָר דו ביזט מיין וואַפען, נאָר דו ביזט מיין שווערד.

ווען נאָר דינע פינגער, די עדעלע, צארמע,
 וואָס זיינען ווי בליהענדע ליליען זאָ ווייס,
 בעריהרען די אייזבערג, די הויכע, די האַרמע,
 וואָס פרעסען מיין הערץ — דאָן צושמעלצט גלייך דער אייז—

דאָן שמעלצט דער אייז, אויך מיין הערץ ווערט צושמאַלצען
 און הויכט אָן צו שווימען אין טרערען אַ טייך;
 דאָן שטייג איך אַרויף אויפ'ן פאַרנאָס דעם שטאַלצען,
 און שלאָג פון מיין האַרפע די סטרונעס זאָ גלייך —

דאָן שלאָג איך די סטרונעס און טהוי־טראַפען־טרערען
 פּעדגיס איך אויף זיי, ווען זיי ציט'רען אין קלאַנג,
 אַן אַבקלאַנג, אַ זיפצענדער לאַזט זיך שמיל הערען,
 וואָס שמילט אין מיין הערץ דעם טיעפסטען פּערלאַנג...

אַ מוזע, דורך דיר, נאָר דורך דיר קען איך וועקען
 די ליידענדע ברידער, וואָס יאָמערן שמיל...
 וואָס לעבען אין עלענד, אין אייביגען שרעקען,
 דורך די, וועלכע האַבען קיין מענשען־געפיהל...

געליעבטע! איך קניע אויף דער ערד פאר דיר נידער
 און שמאכטענדיג קום איך דעם זויס פון דיין קלייד;
 הויב אויף דיינע בליקען, די גאלדענע ווידער
 און הער צו מיין תפלה, א, הער, וואָס איך רייד!

עס פלאַקערט די זאָנע און שיסט איהרע פיילען;
 די ראָזע אין פעלד ווערט פערדארט און פערשמאכט,
 דאָך גיך לאָזט אַרונטער די נאכט איהרע זיילען
 און בויט אויס איהר מעמפעל מיט גלאַנץ און מיט פראַכט —

זי בויט איהם פול וואונדער, פון ריינע בריליאַנטען,
 בעדעקט מיט אַ העל-בלויען זיידענעם דאָך,
 אין מיטען אַ קרוין-לאַמפּ בעזעצט מיט דיאַמאַנטען
 און זילבערנע ליכטער אַרום איהם אַ סך —

און דאָן לאָזט זי געהן אַ קריסטאַליקלאַהרען רעגען,
 וואָס קרייזעלט פון יעטווידען זייל זיך אַראָפּ,
 און טרינקט אָן די ראָזע — זי געהמט זיך בעוועגען,
 און שעפט די פערפום-לופט, און לעבט ווידער אָפּ —

דאָך, מוזע, מיין הערץ, זוי די ראָזע, פערוויאַנעט,
 זי ווערט אימער שוואַכער פון שמערצען אַהן שיער;
 דורך פיילען פון יעצטיגען גיהנם צוראַניעט...
 דאָך, אַך! עס געפינט זיך קיין טהוי ניט פאר איהר...

א, אמת, אויך איך זעה אַ נאכט אויף מיר וואַרטען,
 דאָך זי וועט ניט ברענגען קיין קוויקענדען דופט.
 אַך ניין! נאָר אַ קבר, אַ קאַלטען, אַ האַרטען,
 וואו טויט וועל איך ליגען, אַהן אַטהעם, אַהן לופט...

א, זאג מיר נימ, ליעבסטע, איך וועל דאס דערמראַגען
און זעהן די צוקונפֿט'ס בעלייכטענדען טאָג —
ניט־זוילענדיג, טהייערסטע, מוז איך פֿערצאָגען,
דאָרום הער מיך, א, הער וואָס איך בעט, וואָס איך זאָג :

בעגלייט מיך, בעגלייט ביז די לעצטע מינוטען
און העלף מיר דערצעהלען מיין שמערץ דורך געוויין.
און דאָן ווען מיין הערץ וועט אין גאַנצען פֿערבלוטען,
דאָן, ליעבסטע, ניט לאַז מיך, ניט לאַז מיך אליין.

דער טויט, ווען ער וועט מיט זיין אַרעם צודריקען
די גאַלדענע זאַנגען פֿון יוגענד און לוסט,
דאָן ווענד איך צו דיר מיינע פֿלאַמענדע בליקען
און דריק צו מיין קאַפּ צו דיין הימלישער ברוסט.

איך וויל אין דיין אַטהעם זאָל לאַנגזאַם צוריען,
ווי נעבעל, מיין טריבער, געפֿייניגטער גייסט ;
דאָך ביז איך וועל פֿאלען, בעלייכט מיר מיין זינען,
צו וועקען די ברידער, וואָס זיינען פֿערגרייזט !...

דעם דיכטער'ס ווירקען און געבורט

דורך מיר געהט אויף די ליכט פון פריהען מאָרגען,
 די ערשטע שטימען דער נאָטור ריידען דורך מיר,
 מיט מאַכט ענטדעק איך, וואָס זי האַלט פּערבאַרגען,
 מיט שטורם און מיט אור-געוואָלד ציה איך דורך איהר.

איך עפען אויף די שעפּונג'ס כרייטע מהירען,
 און פיהר דעם מענשען אין איהר הערץ אַרײַן;
 דורך איהרע סודות שטרעב איך איהם צו פיהרען,
 ער זאל איהר מייסטער און בעפעהלער זיין.

איך שאַף און לעב אין איהרע מיעפסטע מיעפען,
 איך דענק און פיהל אין איהר; איך האַף און טרוים;
 איהר עוויגעס לעבען ווערט פון מיר בעגריפען,
 זי איז מײַן שוין, מײַן ענדציעל און מײַן היים.

איך וועק דעם שטורם אין די מיעפע ימים,
 איך שוועב אום מיט די וואַלקען מיט שטורם און רויש;
 איך ברענג דעם פריהלינג'ס אייביגע בשמים,
 דורך זאנפמע ווינטעלעך זינג איך מיר אויס.

ביז אין דעם פיינסטען שטויב פיהל איך די בלומען,
 דעם רעגען פיהל איך עה' ער הויכט אָן געהן,
 איך פיהל די שטורם-ווינדען איידער נאָך זיי קומען,
 אלעס בעגרייף איך, וואָס איז ליעב און שעהן.

עס האָט מיך די נאַטור מיט לוסט געבאַרען,
איהר ברוסט האָט מיך געזויגען און גענעהרט ;
און טריי און הייליג דורך דעם לויף פון יאַהרען,
האַב איך איהר שטימע אין מיין ברוסט געהערט.

די שטימען דער נאַכט האָבען לייעבליך געקלונגען,
די אייביגע שטערן האָבען אויף מיר געבליקט,
דער ווינד האָט מיר אַ וויגען־ליעד געזונגען,
דער ברייטער ים האָט מיך אין שלאָף פּערוויגט.

דער דיכטער אלס גאסט

מונטער איז דער ווירטה געזעסען,
ביי דעם ווייס-געדעקטען טיש.
האט זיין טאגער-ארג פערגעסען
לוסטיג פיהלענדיג און פריש.

האט געטרוימט פון פרישע בלומען,
פון געזאנג און פון מוזיק;
האט זיין קינד ארומגענומען
מיט זיין טרייען פאטער-בליק.

האט געטרוימט פון פרישע בלומען,
פון דער ליעבע'ס רוהע צייט,
פון די דופטענדע פערפומען,
און דאס גליק פון שטילע לייט.

האט געכיינקט נאך לוסט און לעבען,
נאך דעם דיכטער און זיין ליעד;
צו דער רוהע הינגעגעבען,
פון דעם לעבענ'ס ליידען מיעד.

און ווי ווארעם אָנגעצויגען
פון זיין הערצענ'ס-אָנענשיין;
מיט די שעהנע בלויע אויגען
איז דער דיכטער דאן אריין.

האַט מיט פריידע איהם געגריסט דאָן
מיט זיין זיסען זילבער־לאַך ;
און די שטונדע איהם פּערזיסט דאָן
מיט זיין ליעבע הונדערט־פּאַך.

האַט געשפּיעלט און דאָן געזונגען,
האַט געשטיפּט און האַט געלאַכט ;
ליעבליך האַט זיין ליעד געקלונגען
אין דער וואַר'מער זומער־נאַכט.

וועלען זיינען ווייט געפלאַסען
צווישען וועלדלעך פּריש און גרין ;
טרעלען האַבען זיך געגאַסען,
זילבער־טרעלען זיס דאַרין.

פּריי איז דאָן די לופּט געוואַרען,
די געמיטהער זאַנפּט און ריין ;
קלאַר, ווי אין די קינדער־יאַהרען,
ווערט דער גייסט נאָך זיס געוויין.

צום ווינד

צומראג, א ווינד, אויף דייע פליגעל
 די הייסע ווערטער פון מיין פען,
 וואס זיינען שווארץ, ווי זשאר פון אויבען,
 דאך אונטערן קען מען פייער זעהן...

און וואו דו הערסט א הערץ נאר שלאגען
 אויב שלעכט, פערדארבען אדער פיין —
 זא ברענג אהין די פלאמען ווערטער
 און בלאז זיי טיעף אין הערץ אריין.

און אויב דאס בלוט איז דארט פערפראען,
 זא וועק עס, ווי דו וועקסט דעם ים;
 און מאך עס זידען, מאך עס קאכען,
 און וועק דארט אויף דעם פרייהייטס פלאם!...

דיכטונגס-לוסט

1.

ווי דער דיכטונגס-שלייפער זיך איך,
און איך פוץ די ליעדער מיינע,
מוטה און זין, און קראפט בעזיך איך,
זיי צו שאפען די ליעדער מיינע.

אלעס, וואס מיר יעצט בעזיצען,
האט דעם מענשענ'ס מיה געשאפען;
ווער עס וויל זיין קראפט בענוצען
קען פאר זיך א וועלט בעשאפען.

נור געארבייט, ניט געצעגערט,
ניט געפולט זיך, ניט געווייגערט,
אימער פארווערטס נור גענאנגען,
מענטש, ערפיעלסט דאן דיין פערלאנגען! ...

2.

אין דעם ענגען קרייז דער ברידער,
דיכט איך לוסטיג מיינע ליעדער,
וויליג זען איך מיך אנידער,
און די דיכטונגס-לוסט קומט ווידער.

אין דעם ענגען קרייז דער ברידער,
דיכט איך לוסטיג מיינע ליעדער,

און דעם שטראם פון די געפיהלען,
זוך איך מיט מיין פען צו שמילען.

.3

לוסט און לעבען זיי צו געבען,
דאס איז יעצט מיין איינציג שמרעבען;
מיט מיין גייסט זיי יעצט צו געהרען,
דאס איז גענצליך מיין בעגעהרען. —

.4

ליעב איז מיר אינ'ם קרייז פון פריינדע,
וואו די ליעבע ווארעם שיינט;
פרעהליך איז מיר אין דער וועלט,
ווען דער שטראם דער דיכטונג קוועלט. —

.5

ליכטיג איז עס אין מיין צימער,
ליכטיגהעל מיין לאמפע ברענט,
און דאס ליכט פון די געדאנקען
שיינט צו לייכמען אויף דער וועלט.

זיס און טרויליך איז די שמונדע,
זיס איז מיר די אבענד־צייט,
ווי אַ פרעהליכע בשורה
קלינגט מיר עמוואַס פון דער ווייט. —

דער בלומען-אינועל

איך האב אין מיין יוגענד געטרוימט פון אן אינועל —
 אן אינועל, א גרינעס, בעוואקסען מיט בלומען,
 געצייכענט פון נאטור'ס צויבער-פינועל
 מיט גלענצענדיגע פארבען, געמישט מיט פארפיומען.

דער קינדערשער טרוים האט אין פינסטער'ן דרעמעל,
 געצויגען מיין הערץ, ווי מיט גאלדענע צוואנגען,
 און צווישען די פורפורנע וואלקענס אין הימעל
 בין איך שטארק בעגייסטערט איהם זוכען גענאנגען...

ס'זיינען זייט דאן פיעלע יאָהרען פערשוואומען,
 איך וויל יעצט מיין קינדערשען שכל פערפלוקען.
 אומזיסט, אך אומזיסט, האב איך צייט דאן פערנומען —
 דעם אינועל, דארט אויבען, אין א הימעל צו זוכען —

אט דא אויף דער ערד, וואו עס האט מיך געבארען
 מיין מוטער, וואס שקלאפען, פון הענקער צו ליידען —
 אט דא איז דער אינועל פון אייביגע יאָהרען,
 מען דארף נאר די הערנער, די דערנער אויסשניידען!

פּריהלינגס-לוסט

רוישט אויף איהר שטראַמען פון מיין יונגער זעעלע
און גריסט די וועלט, די נייערע, די העלע,
מיט כרובים-קלענגע זאָל מיין האַרפע זינגען,
ווי טויזענד פידלען זאָל מיין לוסט-ליעד קלינגען.
פון אַלע פעלדער שפּראַצט אַ נייעס לעבען,
עס שוועבט אַ טיעפער פרייד פון אַלע זיימען,
און רופט מיט צויבער-טענער פון דער וויימען.

ווי בשמים פון דעם הר הזיתים שמועקט עס,
ווי מיט אַ לופט-געוועעבטען שלייער דעקט עס
די בערגע צו, און העגט זיך זאַנפט און פרייער,
אַ נייע האַפנונג אין אַ וועלט אַ נייער.

ווי שעדן דו ביזט, אַ וועלט פון טויזענד גליקען,
ווי שעדן דו ביזט, אַ ערד, אין דיין ענטציקען!
ווי פרעכטיג ביזטו, לעבען, אין דיין גרויסקייט,
ווי מעכטיג — אין דיין טומעל, אין דיין הייסקייט!

ווי הויבט דער גייסט זיך אויף אויף אַדלער פליגעל,
ווי לייכט ער אין דעם הימעל'ס קלאַרען שפיגעל!
ווי יובעלירט די זעעלע אין איהר פרייהייט,
ווי שוועבט זי הין אין אונפערוועלקטער טרייהייט!

פריהלינגס-געווימער

פעלקער, אין שמערץ צייט פיעלע יאהר געבונדען,
 דענקט פון ערלייזונג און פון פרייערע שמונדען.
 ברעכט איין די מויערען פון דער אונגעזינג, און
 און קעמפט מיט מענער-מוטה פאר אייר ענטרינג!
 רייסט זיך ווי שטראמען פון די בערג די ענגע,
 און נעהמט די וועלט מיט קאמפף און שטורם-געזענגע.
 מווימט דאס פאלשע, און פערניכטעט דאס שלעכטע,
 בעפרייט דאס עדעלע, דאס ריין-געערעכטע.
 זייט ווי די לייבען אין דער מדבר מעכטיג,
 און אין שטיקער רייסט וואס איז גידערטרעכיג!
 זייט ווי די וועלדער שטארק אין נייעס בליהען,
 און ווי די זון זאל אייער לעבען גליהען.
 בעפרייט די ארעמע, שטיצט די בערויבטע,
 לערנט די פערבלענדעטע, די יאך-בעטויכטע,
 ווערט דורך די ליידען איירע שטארקער, קליגער,
 און שמעהט אין לעבען ווי בעקרענצטע זיעגער!
 א וועלט זאל אויפשטעהן פון דער וועלט'ס רואינען,
 קיין מענשען-טרער זאל מעהר אומזיסט ניט רינגען.
 קיין ארעמטאן זאל אויף דער ערד ניט קלאגען,
 קיין מענש זיין ברודער-מענש צו מויט ניט שלאגען...
 גערעכטיגקייט זאל אייער גליק בעקרוינען,
 פרייהייט — די וועלט און אייער זיין, בעשעהנען.

הערבסט בלומען

1

מיין קעמפפער, מיין קעמפפער,
וואס זיצסטו זא שמוס?
דו זעהסט ווי מען ווארפט דיר
א בלום נאך א בלום? ...

דאס פאלק איז נאך נאריש,
פערקריפעלט און קראנק,
דאך ווייס עס צו געבען
זיין קעמפפער א דאנק...

דו גלויבסט ניט? א, זעה נאר!
א בלימעלע פאלט! —
א בלומע, א הארמע,
וואס קלאפט און וואס קנאלט! ...

עס איז איצטער הערבסט-צייט,
פערשמעהסט דאך אליין:
די בלומע פערפלאנצט מען,
עס בליהט אויף א ... שטיין...

2

„קיינ נייעס פאסירט ניט
דא, אונטער דער זון“ —
אויך דו מוזט, מיין קעמפפער,
דאך וויסען דערפון. —

בעטראכט דיזע שטיינער,
בעטראכט זיי און זעה:
דאס זיינען די פונקען
פונ'ם „אויטא-דאָפּע“ ...

3

עס פלאַקערט אין דאָרן
די „גבורה“ פון גאָט
און לאָזט איהם נאָך וואַקסען —
צום אייגענעם שפּאַט! ...!

עס צאָרנט אין רייכען
דאָס „געטער-געפיהל“,
און איהם לאָזט עס לעבען —
א, טייפלישעם שפּיעל! ...!

4

די „זעקעלעך“, די „קנעפעלעך“,
די „צעטעלעך“, די „פּערד“,
זיי זיינען צוזאַמען
געוואָרען אַ שווערד ;

זיי געהען אין איינעם
 אויף „קדוש השם“
 בעקעמפען די זינדער,
 וואָס שרייען: „ניט נעהם!“...

„ניט נעהם אָב פון שקלאפען
 זיין קאַרגען פערשטאַנד,
 זיין מיה און זיין ווערקצייג,
 זיין הויז און זיין לאַנד!“

„ניט נעהם אָב זיין ווילען,
 דעם שאַפער פון רעכט,
 זיין מוטא און זיין צאַרן,
 זאַנסט בלייבט ער אַ קנעכט!“

* * *

די חברה ערהויבט זיך,
 ערקלערט אונז אַ שמריים. —
 נאָר פאַרווערטס, נאָר פאַרווערטס,
 עס קומט נאָך די צייט...

22

דער פראָסט

עס קאָכט און עס מישט, און עס זידט און עס שטורעמט,
 עס צאָרענט דער ים — ס'איז אַ שרעק, אַ סכנה!
 אַט זעהט מען די כוואַליעס, ווי פעלזען געטהורעמט,
 אַלס וואַלטען זיי וועלען פערשלינגען די לבנה,
 נאָר זי, די לבנה, זי צימערט, זי שרעקט זיך
 און וויל אויפ'ן הימעל איהר פאָקעל ניט טראַגען,
 זי פלאַטערט, בעהאַלט זיך, פערהילט זיך, פערשמעקט זיך
 גאַנץ טיעף אין די פינסטערע וואַלקען, וואָס יאָגען.

מען זעהט ניט קיין פויגעל, מען זעהט ניט קיין שיפען,
 נאָר וואַסער-בערג הויכע צום לינקען און רעכטען,
 וואָס ראַנגלען זיך, קעמפּפּען, וואָס זיינען בעגריפען
 ווי העלדען אין שלאַכטפעלד, צו קריגען, צו פעכטען.
 עס הערט זיך אין מיטען דעם רויש, דעם געפילדער,
 די שטימע פון ווינד מיט זיין וואויען און פויפען,
 אַט גראַבט ער זיך איין אין די כוואַליעס — און ווילדער
 בעגינען די קעמפּפּער דעם קאַמפּף אַנצוגרייפען.

נאָר דאַרטען גאַנץ ווייט אויף אַ פינסטערען אינזעל
 ביין ברעג פונ'ם ים, דאַרטען זעהט מען שמיל קריכען
 דעם פראָסט, ווי אַ בער, מיט זיין טייפלישער פינזעל
 בעמאַהלט ער די ערד מיט פערשיעדענע שטריכען.
 ער קריכט זיך אַלץ ווייטער און שטעלט אויס די אויגען
 אַזוי ווי אַ בייזער, אַ צאַרניגער טיגער —

אָמאָר פֿאַר אַ פֿאַרשטאַנענעם זאַל אַרײַן געבן אַ פֿאַרשטאַנענעם זאַל אַרײַן געבן

אַמ האַלט ער זיין פֿינזעל צום וואַסער געבויגען
און ברומט אין דער שמיל : „יא, איך מוז זיין דער זיעגער,

„איך וועל זיין דער זיעגער! — איך הויב אָן צו פֿיהרען
מיט כּשוף, מיט צויבער מיין האַנד אויף די וועלען
און באַלד, די מינוט, מוז דער וואַסער פֿערפֿירען,
דער שטורמישער ים מוז זיך רוהיג יעצט שטעלען.“
און גלייך ווי עס ענדיגט דער פֿראַסט זיך בעקלעהרען,
זאָ ווערט ער אַליץ שניידענדער, גרויזאָמער, האַרטער ;
ער הויבט אָן זיין האַנד אויפֿ'ן וואַסער צו קעהרען
און מורמעלט זיין כּשוף מיט-פֿאַלגענדע ווערטער :

„זיי בעשוואַרען ביי דעם ערד-באַל,
ביי די בערג קליין און גרויס,
ביי די טייכען, בלומען, גראַזען,
וועלכע רוהען אין מיין שוים !

„ביי די טויטע זיי בעשוואַרען,
וועלכע שלאָפען אין דער ערד,
ביי די בעמלער, וואָס געשמאַרבּען
זיינען דורך מיין שאַרפען שווערד !...“

„ביי די קינדער זיי בעשוואַרען,
וועלכע קוועלען זיך אין קעלט,
ביי די בייביס פֿון די שקלאַפען,
וואָס איך טרייב זיי פֿון דער וועלט !

„זיי בעשוואַרען ביי די גליעדער,
ביי די פֿיס און ביי די הענד,

אָמאָר פֿאַר אַ פֿאַרשטאַנענעם זאַל אַרײַן געבן אַ פֿאַרשטאַנענעם זאַל אַרײַן געבן

וואס איך האָב פון זיי דעם לעבען
דורך מיין צאַרען אַבגעטרענמ! ...

„זיי ביי יעדער זאך בעשוואַרען,
וועלכע האָט אין זיך אַ זאַפּט,
ביי די ווייכע, פייכטע, נאַסע,
וואָס פערפרירט נאָר דורך מיין קראַפּט!

„זיי בעשוואַרען, ים, דו ווילדער,
פאַר מיין כּשוף האָב רעספּעקט!
רויש ניט, זיד ניט, קאָך ניט מעהרער —
ווער מיט אייז זאַגלייך בעדעקט! ...”

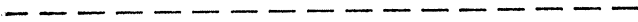
עס קאַכט און עס זידט, און עס מישט און עס שטורעמט,
עס צאַרענט דער ים — ס'איז אַ שרעק, אַ סכּנאַ!
און צווישען די כּוואַליעס וואָס שמעהען געטהורעמט
דערהערט זיך אַ שמים, ווי אַ שטאַרקע קאַנאַנע:
„איך לאַך פון דיר, פּראַסמ, מיט דיין כּשוף און נאַמען;
איך בין ניט געגליכען צו לוזשעס און טייכען,
וואָס האַבען געקענט זיין זאַ מעכטיג צוזאַמען,
אַז דו וואַלסט פון זיי, ווי פון מיר, מוזען ווייכען! ...”

„בעטראַכט נור, דו נאַר, אין דער לענג און אין דער ברייט מיר,
ווער קען מיר בעדעקען, פּערשימען, פּערשטאַפּען!
און דאָך קען מען זעהן — נאָר דער, וואָס פּערשמעהט מיר,
אַז איך בין צוזאַמענגעגאַסען פון טראַפּען...
מיך ווילסטו בעשווערען ביי טויטע, ביי קינדער,
וואָס דו האַסט געשיקט אינ'ם קבר, אין קאַלטען!
די מענשען, דו נאַר, זיינען מעכטיג ניט מינדער, —
ווען זיי זאַלען, אַ, נור צוזאַמען זיך האַלטען!”

„זיי ליידען אהן שיעור פון אן אייביגען ווינטער,
אן ערגערער פיעל נאך, ווי דו און דיין צארען.
„מאמאן“ איז זיין נאמען, ער קוועלט זיי, ברענגט אונטער!
דורך איהם, ניט דורך דיר, ווערען מענשען פערפרארען,
זיי פאלען אין גאס, ווי די מוקען, די פליגען,
זיי ווערען צו מערדער, צו רויבער פערדארבען,
פער/משפט צו גאלגאן, אין קערקער צו ליגען —
זיי זיינען נאך נאריש און פאלען אלס קרבן“...

עס הויערט דער פראסט נעבען ים ביי די ברעגעס,
און קוקט צו מיט צארען דעם מאנץ פון די כוואליעס...
א מענשען! קענט איהר ניט פערטרייבען די נגע'ס,
אזוי ווי דער ים, זיך בעפרייען פון אלעס? !...

סיין לעצמער וואונש

א, פאלק! איך וואָלט וועלען דערלעבען די שטונדען,
ווען דו וועסט בעזיעגען דיין בלוטיגען פיינד;
ווען דו וועסט ניט זיין אין קיימען געבונדען,
גור גענצליך פון פרייהייט בעקרענצט און בעשיינט!

און דאָן, ווען דו וועסט זיך פערזאָמלען אין פריידען
צו פיייערען פרעכטיג דיין מענשליכען זיעג,
וואָס דו האָסט עררונגען דורך צרות, דורך ליידען,
דורך שווערע, דורך ביטערע, שרעקליכע קריעג —

א, דאָן, ווען אויף גרינע, אויף בלוטיגע פעלדער
וועט שאַלען דיין פרעהליכער זיעגעס געזאָנג,
און ווייט פון די טיעפע, די דונקעלע וועלדער
וועט אַבקלינגען הימליש פון דאָרטען דער קלאַנג —

ווען ס'וועלען פון פרייד זיין בעשמראַהלט די געזיכטער,
אַזוי ווי דער מזרח פון זאַניגען גלאַנץ,
די אויגען זאָ גלענצען, ווי הימלישע ליכטער,
פון מענער און פרויען אין לוסטיגען מאַנג —

א, דאָן וואָלט איך וועלען, א פאלק! איין סעקונדע
בעטראַכטען די סצענע, כאַטש געבען אַ בליק.
עס וואָלט זיך פעהיילען די בלוטיגע וואונדע,
וואָס ברענט אין מיין הערצען זייט יאהרען צוריק...

און דאן וואלט איך זינגען א ליעד צום געזעג'נען,
 ביז וואנען מיין הערץ וואלט פאר שמחה צוגעהן...
 און נאכדעם דעם טויט מיט פערגניגען בעגעג'נען,
 עס זאל מיך בעוויינען די פרייהייט אליין!...

צום שקלאף

ווען כ'זעה דינע הערשער, וואס מרינקען דיין בלום —
 דיין בלום, וואס ביי מיר איז זא מהייער,
 דאן צינדט זיך אין הערצען ביי מיר אן א גלום,
 עס פלאקערט באַלד אויף דאָרט א פייער...

א וויטהענדער פייער פון צאָרן און האַס,
 מיין יעטווידער נערוו שרייט נאָך ראַכע;
 איך וויל דאָן צורייבען, צומאַלען אויף אַש
 די אַלע, וואָס דריקען די שוואַכע...

גור שקלאף, ווען איך זעה, אז דו גיסט זיך קיין ריהר
 און ווילסט זיך גאר בעסער ניט מאַכען —
 א, דאָן ווערט דאָס הערץ שיער צושפרונגען אין מיר,
 איך הויב אָן פאר וועהמאַג צו לאַכען...

אונרוה

א שטיקעלע שמויב אין גרוימען, בריימען וועלמ-דרום,
דאך שטאלצער פון א גאט דורך זעלכסט-בעוואוסטזיין,
האב איך, א טרוימער, געוואנדעלט דורך דאס לעבען,
פערליק'גענדיג דעם הימעל און די געטער,
די בלוט-פערלאנגענדע, די מענשען-פרעסענדע,
קיין מאל געוועזענע און ביזע געטער. —
א, ליעבער אין א מדבר וואלט איך וואנדלען,
אין מענשען-לעערע, לעבענס-לעערע סטעפעס,
וואו ס'וואקסט קיין גראז, קיין בלומע און קיין בוים ניט,
וואו ס'פליסט קיין וואסער און עס ווייעט קיין ווינטעל;
וואו אונערטרעגליך ברענט די זון און פלאקערט
נאך הייסער, ווי דער פייער-פלאם פון גיהנם,
און איהרע שטראהלען ברענען אויף די שטיינער,
די ווילדע, קאלע, אונבעגראזטע שטיינער,
און מאכען גלוטיג-היים די הייסע זאמד-וועג,
וואו טיעף פערזינקט דער פוס פון וואנדערער; —
ווי — ליעבער אין א מדבר וואלט איך וואנדלען,
אין איינזאמקייט, אהן לאבונג, אהן ערפרישונג,
אין האנד דעם וואנדער-שטאב, אהן ברויט, אהן וואסער, —
נאך רוהע שמאכמענדיג און לעבען זוכענדיג,
נאך מענשען בענקענדיג און איינזאם שמארבענדיג;
און אלע שמערצען וואלט איך שטיל פערטראגען
און שטיל און רוהיג וואלט איך אויסגעגאנגען,
א ו ו ס ט ע זעהענדיג און קיין גן-עדן! —

יא, ליעבער אין א מדבר וואלט איך שטארבען.
אלס וואנדלען אין א וועלט פון פראכט און שעהנקייט,
אומרוישט פונ'ם הייסען, טויזענדפאכען לעבען,
אומרוישט פון גליק, פון פריידע און ענטציקען.
די זיסקייט פיהלענדיג פון קורצען דאזיין,
און פיהלענדיג די הייסעסמע פערלאנגען
און דאך פערברענט, פערצעהרט זיין און פערשמאכטעם,
און אומגעהן הונגעריג אין קארן-פעלדער
און דורשטיג ביי די מארמארנע פאנטאנען,
פאר יענעם שאפענדיג א גליקליך לעבען,
און זעלבסט, ניט שרייענדיג, צום טויט פערוועלקען,
א גן עדן זעהענדיג און ניט קיין וויסטע —
א, ליעבער אין א מדבר וואלט איך וואנדלען! —

צום אַרבייטער

אַ, צאַרן ניט, ברודער, אויף מיר פאַר מיין ליעדעל,
וואָס ריהרט אָן זאָ טרוי'ריג דיין שמאַכטענדע הערץ!
איך קען זיך ניט העלפען — עם כליפעט מיין פידעל,
זי יאַמערט, זי וויינט אויף דיין צוגרויסען שמערץ...

איך פיהל עם, אַ ברודערעל, גלויב מיר, ביין זינגען,
אַז דו וועסט עם הערען מיט בימערען וועה —
אַבער, וואָס האָב איך שולד, ווען איך הער אימער קלינגען
דיין אייגענעם שרעקליכען ליידענס־געשריי...?

איך וואָלט זעהר וועלען דיר זינגען פון פריידען,
די סטרונעס בעריהרען אין שטונדען פון לוסט, —
דען דאָס איז דאָס בעטען, דאָס וויינען, דאָס רעדען
זייט לאַנג פון מיין הערץ, וועלכע זיפצט אין מיין ברוסט.

דאָך, ברודער, זאַלאַנג דו וועסט טראַגען געדולדיג
די שענדליכע קייט, דעם טיראַנישען יאָך,
זאַלאַנג וועל איך וועקען, אַ מאַך מיך ניט שולדיג! —
און טהוסטו עם יא, אַ דאָן... זינג איך דיר דאָך...

צו די ברידער

קומט, ברידער, געטרייע! אהין לאמיר שטרעבען, —
 אהין, וואו די זילבערנע קוואלען פון לעבען
 צוגיסען זיך ברייט פונ'ם פעלזען ארונטער
 און פלזידערן, פלאפלען, און רופען אונז מונטער:
 „קומט, אירדישע קינדער!
 קומט גיכער, געשווינדער
 און לעשט אָב פון הערצען דעם ברענענדען פלאם!
 פערלירט קיין סעקונדע,
 דען קורץ איז די שטונדע;
 מיר פליסען אוועק באלד אינ'ם נאכט־שוואַרצען ים!...“

קומט, ברידער, אהין אין געשלאסענע רייהען, —
 דארט וועט נאָך אַ בלום אונזער הערצען ערפרעהען,
 בענעצט מיט דעם לעבענ'ס פערפומיגע טראָפענס;
 דארט זינגט זי איהר ליעדעל ביים פעלזען צוקאָפענס:
 „איך בין פון די בלומען
 פון לעבען גענומען,
 אהן מיר איז ער ביטער, נאָך ביטערער ווי גאל; —
 איך בין עס די פרייהייט,
 איך דייען איך מיט טרייהייט, —
 קומט, פליקט מיך — איך גלענץ, ווי אַ הימלישער שטראַהל!“

פרייהייט

נאך בענקט די וועלט נאך פרייהייט'ס זיסען פריעדען,
נאך לעבט די צוקונפט אין דעם שקלאפענ'ם ברוסט ;
דער וועלמען-ארטייל איז פאר איהר יענמשיעדען,
עס שמרעכט דער מענש צו איהר אין לעבענס-לוסט! —

נאך האט דער ארבייטער זיין זעלבסט-בעוואוסטזיין,
נאך איז דער מענשענפונק אין איהם ניט טויט, —
ענטציקט פון פרייהייט וועט אַמאָל זיין ברוסט זיין,
און זיינע טעג וועל'ן זיין פריי פון גויט.

אַ ליכט וועט אויפגעהן אין די קומענדע צייטען,
דער מענש וועט שמעהן אין קראפט ווי ניי בעלעכט, —
די שלעכטע דורות וועל'ן זיך לאַנגזאַם בייטען,
די וועלט וועט האַבען דאָס, צו וואָס זי שטרעכט...

רעוואָלוציאָן

- איך קום ווי אַ שטאַלצער קאַמעט, ווי די זון, ווען עס
הויבט אָן צו טאַגן ;
איך קום ווי אַ בייזער געווימער פון בליץ און פון
דונער געטראָגען ;
איך קום ווי אַ גלוטיגע לאַוואַ פון וואַלקען-בעדעקטע
וואַלקאַנען ;
איך קום ווי דער שטורעם פון צפון, וואָס וועקט און
ערשרעקט אַקעאָנען.
- איך קום, ווייל עס האַבען טיראַנען פּערוואַנדעלט די
פּעלקער אין טראָהנען ;
איך קום, ווייל מען פיטערט דעם פּריעדען מיט פּולווער
און בליי און קאַנאַנען ;
איך קום, ווייל די וועלט איז צוטוהיילט און דער בונד
פון דער מענשהייט צוריסען ;
איך קום, ווייל מען וויל פאַר דעם צייט-גייסט דעם
ענדלאָזען וועלט-רוים פּערשליסען.—
- איך קום, ווייל איך בין אין דער מדבר פון הערשאַפט
געבאַרען געוואָרען ;
איך קום, ווייל עס האַבען די הערשער געוועקט און
ערצויגען מיין צאַרן ;
איך קום, ווייל די מענשליכע ברוסט קען די זריעה פון
לעבען ניט טויטען ;

איך קום, ווייל מען קען ניט די פרייהייט אויף אייביג
פערשמיעדען אין קיימען. —

איך האב די געקנעכטעמע פעלקער געפיהרט אין די
פריהערע ציימען
און האב זיי געהאלפען די שענדליכע קנעכטשאפט
אויף פרייהייט פערביימען,
איך בין מיט דעם פארטשריט געגאנגען, די וועלט
איהם געהאלפען בענייען,
און געהן וועל איך היינט מיט די פעלקער, און וועל זיי
אין גאנצען בעפרייען.

און איך, איהר געהייליגמע געלדזעק, געזאלכטע,
געקרוינמע באנדימען,
איך וועל איך פערניכמען מיט אייערע פאלשע
געזעצע און זימען,
און אייערע הערצער, וואס שמאכמען נאך מענשען
בלום, וועל איך דערשטעכען,
און אייערע קרוינען און סצעפטער, די גאלדענע,
וועל איך צוברעכען!

איך וועל אייער פאחביגען פורפור, ווי שמאמעס אין
שטיקלעך צופליקען,
צו וועלכע דאס פאלק האט געיובעלט אין נארישער
פרייד און ענמציקען, —
פערליערען וועט אייער פערפארענע וועלט איהר
בלענד-שיין דעם שמאלצען,
אזוי ווי דער שנעע, וועלכער פאלט פון די אייז-בערג,
פון זונ-שיין צושמאלצען!

פערניכטען וועל איך אייער שפינוועכימאראל און
 די אוראלטע ליגען,
 און אייערע פפאפען, די פינסטערע, וועל איך
 דערשיקען ווי פליגען,
 און אייערע הימלען, און אייערע שדים, און אייערע
 געטער,
 איך וועל זיי צושטערען, און ריין וועל איך מאכען די
 ערד און דעם עטהער! —

און מעגט איהר מיד ווערגען, און שיסען און הענגען —
 אומזאנסט אייער מיהע!
 מיד שרעקט ניט קיין קערקער, מיד שרעקט קיין שאפאט
 ניט, מיד שרעקט ניט קיין תליה!
 ארויסוואקסען וועל איך פון דר'ערד און איך וועל זי
 מיט וואפען בעדעקען,
 ביז איהר וועט אויף אייביג פערזינקען, ביז איך וועט
 דער קבר פערמעקען! —

אַמאָר און די פרייהייט

עס נייגט זיך די זון צו פערזינקען
אין ים, אין דעם שפיגעלדיג גלאַמען,
אויף וועלכען די נעכטליכע שאַמען
פערשפריימען זיך לאַנגזאַם און ווינקען...

און גאַלדענע וואַלקען־פּיגורען
מאַהלט אַויס נאָך די זינקענדע זאַנען,
און טרעט אַב איהר טראַהן דער לבנת,
וואָס צייגט פון דער ווייט איהרע שפּורען.

און וואַלקען, זוי מאַרמאַרנע זיילען,
זוי מעמפעל צושטערמע פון זיעגער,
בעפאַרבטע מיט בלוט פון די קריעגער —
בעדעקען דעם הימעל אין ציילען...

זוי שטיל איז אויפ'ן ים, אויפ'ן וויימען!...
נאָר דאָרט ביי די דונקעלע סקאַלעס,
דאָרט מורמלען די שלאַפענדע כּוואַליעס,
לעגענדען פון אוראַלמע ציימען.

* * *

דאָך זעהט! דורך דער לופט שוועבט אַ רייטער,
אַ קינד מיט געשלאַסענע אויגען,

‏ יונגלינג מיט פייל און מיט בויגען —
 ער יאגט זיך אלץ ווייטער און ווייטער.

‏ ער יאגט זיך אלץ נעהנטער צום לאנד צו
 און פאכט מיט די פליגעל, די קליינע,
 די שנעע־ווייסע פליגעל, די שעהנע,
 זיי ברענגען געשווינד איהם צום סטראנד־צו.

‏ „יעצט פליהט, מיינע פיילען — זאָ רעדט ער —
 פליהט הין אויף דער ערד צו די מענשען,
 וואָס וועלען אי פלוכען, אי בענשען
 די פרוכט, וואָס איהר ברענגט זיי אויף שפעטער.

‏ „דער זומער־טאָג איז שוין פערשוואונדען,
 די זאָנע, די הייסע פערזאָנגען,
 און יעדעס הערץ פיהלט אַ פערלאַנגען —
 אין לוסט צו פערברענגען די שמונדען.

‏ „מיט כשמים פול זיינען די לופטען,
 וואָס ווירצען די נעכט פונ'ם זומער;
 די וועלט וויל פערגעסען איהר קומער,
 ווען בלומען און בליהונגען דופטען.

‏ „עס פיהלט יעדער מענש זיך געטריבען
 פון קרעפטען זייט אייביגע יאָהרען,
 זיין הערץ מיט אַ צווייטע צו פאָרען —
 און לעבען, געניסען און ליעבען...

‏ „דרום פליהט, מיינע פיילען דער ליעבע,
 אויף אייביג ניט וויעדער צו קעהרען —“

דאך האלט ! — פון דער ערד לאזט זיך הערען
 א שטימע, א טרויעריג-טריבע —

דאס בלאַנדזשעט א יונגפרוי ביים וואַסער,
 געשלאָסען אין אייזערנע קיימען :
 זי הויבט אויף איהר שטימע צו בעמען
 און ווערט אימער בלאַסער און בלאַסער :

„האלט אָב, אַ אמאָר, איין סעקונד
 די פּיילען ! ניט אייל זיי צו וואַרפען !
 מען דארף שוין ניט מעהרער פּערשארפען
 דעם שמערץ פון מיינ בלוטיגער וואונד...“

„די פרייהייט בין איך, די געפלאַגמע,
 די אייביג פּערהאַסמע פון הענקער,
 די אייביג געזוכטע פון דענקער,
 און יעצט נאָך, ווי אימער, געיאַגמע —“

„דאך האָב איך מיינ מוטא ניט פּערלאָרען ;
 נאָך לעבען די פריינדע דער פרייהייט,
 וואָס קעמפּפען ענטשלאָסען מיט טרייהייט,
 מיט אייביג גערעכטיגען צאָרן.“

„און זיי, אַ אמאָר, די וואָס ווילען,
 די פרייהייט זאָל ליעבע בעקרוינען,
 זיי זאָלסטו, איך בעט דיך, פּערשווינען,
 פּערהימען פון ליעבעס-געפיהלען —“

„נאָך ווילען די פרויען ניט וויסען
 די מענער אין קאַמפּף צו בעגלייטען,
 די מענער אין קאַמפּף צו בעגלייטען,“

און שווער איז די ליעבע צו טוימען —
מיין קעמפפער וועט ווערען ענטריסען!

„זי וועט איהם פון שלאכטפעלד פערפיהרען
אויף קרומע, געפעהרליכע וועגען...
וואהיין? וועט זיין ליעבע ניט פרעגען —
און איך וועל מיין קעמפפער פערלייערען!

„דרום הער, א, אַמאַר, צו מיין תפלה
און רויב ניט פון מיר מיינע פריינדע,
וואָס ווילען מיך רעמען פון פיינדע,
פון בלוטיגע פיינדע, פון פיעלע!“

„איך קען דיין פערלאנג ניט ערפילען
(ענטפערט אַמאַר איהר פון אויבען).
כ'וויל דינע קעמפפער ניט רויבען,
איך זעה ניט וואו היין איך זאל ציעלען...“

„דאָך פרייהייט, מעלד אָן דינע קינדער
מיין שפרוך, וואָס דו וועסט פון מיר הערען,
עס וויל זיי אין לעבען בעלעהרען,
דער גאָט פון דער ליעבע, דער בלינדער:

„דעם קעמפפער דארף קיין זאך ניט בינדען!
און דאָס, וואָס עס האָט איהם געהינדערט,
וואָס האָט זיינע טהאמען געמינדערט,
דאָס מוז אויס דעם וועג איהם פערשווינדען!

„ער מוז יענע בענדער צופליקען,
וואָס האַלטען נאָך איהם ביי דאָס אַלע,“

די צוקונפט, די פרייהייט-בעשטראףאלטע,
זאל יעצט אויך זיין לעבען בעגליקען.

„וואָס טויגען די שוואַכע נאַטורען,
די וואַקס-ווייכע שטילע געמיטהער ?
אין דעם קאַמפּף, זאָ היים און זאָ ביטער,
פערשווינדען גאָר שנעל זייערע שפורען.

„אין דעם קאַמפּף זיינען פערבונדען
דער אַבגרונד מיט'ן הימעל צוזאַמען —
דאָ רוישען פיעל זאַלציגע ים'ען,
דאָ ברענען פיעל בלוטיגע וואונדען...“

„דער קעמפּפער מוז קענען בעגרייפּען
דעם קאַמפּף אין זיין ריכטיגער גרויסקייט,
דאָן וועט ער מיט דאָפעלטער הייסקייט
זיין שווערד געגען הענקער פערשלייפּען.

„אַ פּייער-זייל וועט ער דאָן ווערען
און וואַנדלען פון איין אָרט צום צווייטען,
דעם האַס געגען הערשער פערבריימען,
די שרעק פאַר טיראַנען צושטערען.

„ער וועט דורך די לענדער פערקינדען
דעם קומענדען ליכטיגען מאַרגען,
די ענדע פון קנעכטשאַפט און זאָרגען,
און וועט דעם רעבעלען-בראַנד צינדען.

„און ווען ער זאל ווערען געבלוטיגט
פון פייגל, וואָס שטעהען ענטקעגען ;

און ווען עס זאל ברעכען זיין דעגען —

זיין גייסט וועט ניט ווערען עטנמוטהיג.

דארום פרייהייט, דו יונגפרוי דער וויסטע,
די געטין פון גליק און פון פריידען,
זאל טרויער דיין גלאנץ ניט בעקליידען,
ניט נעהם זיך קיין זארגען אומזיסטע!

„ווען אהן דיר איז פינסטער די ערד יעצט,
ווען אלעס איז דארטען פערדארבען,
ווען ליעבע אויך פאלט אלס א קרבן
און האט געגען גאלד ניט קיין ווערטה יעצט —

„זא וועט זיך דיין קעמפער מיט עקעל
ענטהאלטען פון דיעזע גענומען;
ער וועט די געליעבטע ניט קוסען,
וואס וויל דערפאר רענדלעך א זעקעל.

„און וויל, אום דעם יעצט צו פערזיסען,
מוז ער זיין געוויסען פערשווארצען —
וועט ער מיט דער פרייד פון זיין הארצען
די פרייהייט דער צוקונפט בעגריסען!“....

און ווען עס זאל ברעכען זיין דעגען —

א געזאנג צום פאלק

תויב אויף דיינע אויגען, א פאלק, וואס דו ביזט
 אזוי עלענד און ארעם,
 תויב אויף דיינע אויגען צו מזרח און מערב,
 צו צפון און דרום
 און זעה די געזאמעלמע אוצרות, און זעה
 פון דיין ארבייט די פירות,
 און זעה דעם געבליבענעם רייכטום פון
 פריהער געוועזענע דורות.

תויב אויף דיינע אויגען און זעה אויפ'ן ים
 די געלאדענע שיפען,
 און זעה אין די דונקעלע וועלדער דעם רויך
 פון די לאקאמאטיפען,
 און זעה, ווי זיי שוועבען און קומען געשווינד
 פון א געגענד א ווייטען
 און פיהרען אין אנדערע לענדער פראדוקטען
 און סחורות צו בייטען.

תויב אויף דיינע אויגען און זעה די
 געמיינע גרויסע פאבריקען,
 וואו ארבייטער זענען און הובלען, און וועבען,
 און נעהען, און שמריקען,
 און שמיעדען און פיילען, און טאקען און שניצען,
 און גלעטען און פוצען.

און שאפען די וואַרע, און שאפען דעם רייכמהום
צום מענשליכען נוצען.

און זעה די מאַשינען, די בלאַנקע, די ריעזיגע
אייזערנע שקלאפען,
וואָס הימען די מענשליכע כחות און העלפען
די רייכטהימער שאפען,
און זעה, ווי די ווילדע, די מעכטיגע קראַפֿט
דער נאַטור איז בעצווואונגען,
ווייל טיעף איז דער מענשליכער שכל אין
איהרע געהיימנים געדרונגען.

און ווייט אויף די בליהענדע, לוסטיגע פעלדער
הויב אויף דייע דייע זאנגען
און זעה, ווי עס שמעהען די גאַלדענע זאנגען
פון שווערקייט געבויגען,
און זעה אין די פּרעכטיגע גערטנער די בוימער
מיט פרוכמען בעהאַנגען,
און פויגעל ערפילען די צווייגען, ערפילען
די לופט מיט געזאנגען.

און זעה, ווי די זאַפטיגע וויינמרויכען ווערן
געטראָמען אין קעלמער,
דער וויין ווערט גענאַמען אין פעסער צו ווערען
געשמאַקער און עלטער,
אום שפעטער צו זידען אין בעכער, די מענשליכע
הערץ צו ערפרעהען,
ערוועקענדיג האַפנונג און ליעבע, פּעריאַגענדיג
שמערצען און וועהען.

און זעה, ווי די גאנצע גאטור איז בערייט צו
פערזיסען דיין לעבען,
און פיהל אין דיין ברוסט א פערלאנגען און פיהל אין
דיין הערצען א שמרעכען,
און מומהיג אין ריעזיגע מחנות שמרעק אויס דייןע
הענה, די פערדארמע, —
גענוג שוין צו זיין די בערויבמע! גענוג שוין
צו זיין די גענארמע!

הויב אויף דייןע אויגען, א פאלק, געה ארויס פון
די פינסטערע קברים,
הויב אויף דייןע אויגען צו מזרח און מערב,
צו צפון און דרום
און נעהם די גע'ירש'ענטע אוצרות און נעהם
פון דיין ארכייט די פירות,
און שאפענדיג לעב און געניסענדיג שאף
— אין די פרייערע דורות! —

צום קעמפפער

די יעצמיגע צייט איז א שארף פון א מעסער
פאר דעם, וועלכער קעמפפט געגען איהר;
זיין לעבען קען ווערען אין צווייען צושניטען,
פערניכטעט ביי יעטיוודען ריהר.

דער פינסטערער שטן האט פיעלע געשמאלמען,
וואס שטעהען דעם קעמפפער אין וועג;
און יעדע בעזונדער פערשמעלט איהם דעם אויסגאנג,
און לאזט איהם ניט זעהן קיין ברעג...

דארום הער מיין עצה, דו עדעלער קעמפפער,
ניט לאז זיך פערפיהרען, ניט לאז!
זאל שטורעמען, בליצען, זאל דונערען, קראכען,
זיי שמארק, ווען דער ווינד גיט א בלאז!...

דיין פיהלענדע הערץ זאלסטו, כרודער, פערבינדען
גאנץ פעסט מיט דער קומענדער צייט —
פערקניפלען מיט צוקונפט'ס פערגאלדעטע פעדים,
וואס ציהען צו דיר זיך פון ווייט...

דיין אויג אבער, פריינד, זאלסטו יעצט האלמען אפען
פערהיטען געפאהר אויפ'ן שמעל,
דיין ריינער פערשמאנד זאל דיר דינען אלס פאקעל —
די אויג זעהט נור דאן, ווען ס'איז העל...

צום פאלק

.1

איך האָס דיין דומהייט און דיין בלינדקייט, פאלק,
אין דיין געשפרעך געפין איך קיין פערשטאנד,
דיין שאַרפער ווימץ ערשיינט מיר אַכגעשמאַקט,
דיין פלאַכע פרייד איז ניט די מייניגע,
און דאָך ווי אַכט איך און בעוואונדער דרך !
דיין שווערע מיה, דיין לעכען אָהנע רוה,
דיין ריעזען־קראַפט, דיין שטילע מהעטיגקייט,
די וואונדער־ווערקע דייגע, ווען איך זעה —
דאָן שמעה איך שטיל און האָב העספעקט פאַר דיר.
דער פעלז איז מעכטיג אין דער וויסמענים,
דער וואַלד איז אימה'דיג אין צייט פון שטורם,
דער שטראַם איז שרעקליך אין זיין ווילדען האַסם,
דאָך פעלז און וואַלד און שטראַם פערשווינדען גלייך,
ווען דו בעריהרסט זיי מיט דיין שמאַרקער האַנד,
וואַלסטו פּעראייניגט שכל מיט דיין קראַפט,
זיי גרויס, זיי גליקליך וואַלסטו דאָן געווען ?

.2

דו נעהמסט זיך איבער מיט דעם נאַמען מענש
און זאָגסט, דו ביזט דער קעניג דער נאַטור —
פּערשמעהסטו וואָס עם הייסט צו זיין אַ מענש ?
עם בויט דער אַדלער זיך אַ נעסט ווי דו,

די שוואַכע פליעג פערמעהרט זיך זא ווי דו,
 די קליינע מילב איז פלייסג זא ווי דו —
 אין וואָס בעשמעהט דיין הויכע מענשליכקייט ?
 ביזמו דאָס קליגסמע וועזען אויף דער ערד ?
 פערשמעהסטו זיך, פערשמעהסטו די נאַטור ?
 האָסטו געפיהל פאַר שעהנקייט, קונסט און פראַכט ?
 געפינסטו לוסט אין פרייהייט, פרייד און לוסט ?
 ביזמו גענייגט צו פריעדען, רוח און גליק ?
 זאָג, איז דיין פריינדשאַפט גרויס, דיין ליעבע ריין ?
 אויב ניט, וואָס ביזמו דען ? וואָס ביזמו דען ? —

3.

דו לעכסט און ווייסט ניט וואָס דאָס לעבען איז,
 דו שטאַרבסט און ווייסט ניט וואָס דאָס שטאַרבען איז,
 דו גלויבסט און ווייסט ניט וואָס דאָס גלויבען איז,
 דו האַפסט און ווייסט ניט וואָס דאָס האַפען איז.
 וואַלסטו פערשמאַנען וואָס דאָס לעבען איז,
 און אויך פערשמאַנען וואָס דאָס שטאַרבען איז,
 וואַלסטו פערשמאַנען וואָס דאָס גלויבען איז
 און אויך פערשמאַנען וואָס דאָס האַפען איז —
 דאָן וואַלסטו ניט געלעבט אין שווערער נויט,
 און ניט געשטאַרבען אַפּט ניט לעבענדיג,
 דאָן וואַלסטו ניט געגלויבט אין ווינד און שמויב
 און ניט געהאַפט אויף דאָס, וואָס קען ניט זיין.
 דיין בלייך געזיכט וואַלט זיין פון קרעפטמען רויט,
 און פריידענהעל וואַלט זיין דיין דונקלע אויג,
 דיין שוואַכע האַנד וואַלט זיין ווי אייזען שטאַרק,
 און הירשען־פלינג דיין קרעפטענלאָזער פּוס.
 דיין הערץ וואַלט פיהלען, אַבער זיפצען ניט.

דיין קאָפּ וואָלט דענקען, אָבער זאָרגען ניט,
 דיין מויל וואָלט ריידען, אָבער פּלוצען ניט :
 דיין יעדעס וואָרט וואָלט זיין אַ זיסער קלאַנג,
 און דו — אַ פּרייהלינג אויף דער שעהנער ערד.

4.

איחר זיצט געדריקט אין רייכע, גרויסע שטעדט,
 וואו יעדע הויז איז ווי אַ פעסטונג הויך.
 האָט איחר דען מורא דאָס די פּרישע לופט,
 וואָס וועקט צו אייך פון וואַלד, און פעלד, און טהאַל
 וועט אייך דערשטיקען ווי אַ בייזער פיינד?
 איז אייך די ענגקייט און דער טומעל לייעב?
 איז אייך דער דלות און דער עלענד זיס?
 איז אייך די וועלט ניט לייעב אָהן שטויב און שמוץ?
 צושטערט די טורמעס, וואו איחר זייט געדריקט!
 לאַזט הינטער זיך דעם רעש און די זינד
 און קעהרט זיך אום צו דער נאַטור צוריק.
 פּערשפּרייט זיך אויף דער שעהנער, ברייטער ערד
 און בויט זיך שטעדטלעך ריין, און קליין, און רייך,
 וואו יעדע וואוינונג זאָל אַ מעמפעל זיין,
 שעהן פאַר דעם אויג און פאַר דעם גוף בעקוועם.
 די פעלזען וועלען געבען שטיין גענוג,
 די וועלדער וועלען געבען האַלץ גענוג,
 און איחר האָט קרעפטען און פּערשטאַנד גענוג.
 זאָל איבער אייך דער הימעל גלענצען העל,
 די שעהנע זון אייך לייכטען אונגעשטערט,
 זאָל'ן פּויגעל זינגען אייך אַ מאָרגענליעד,
 דער דופט פון פעלדער זאָל פּערוויגען אייך.
 זאָל'ן אייערע נאַסען זיין ערפילט מיט פּרייד,

מיט פלייט, און צימבעל, און גיטארען-קלאנג
 זאל אייער לעבען ווערען פריי און גרויס,
 און איהר געזונד, און פריש, און לעבעדיג,
 די אלטע לייט ווי טענענבויער פעסט,
 די יונגע קינדער קרעפטיג, שעהן און גוט,
 די יונגע לייט ווי צעדערבויער שטארק,
 בעקרוינט מיט שעהנקייט ווי דער גאט פון ליכט,*
 און פול מיט לעבען ווי דאס לעבען זעלבסט.
 די מיידלעך'ס באקען צארט און ראזען-רויט,
 דער אטהעם ריין און זיס, ווי בלומענ-דופט,
 די אויגען שטאהלענדיג און ליעבעפאל,
 דאס לאכען טרעלענדיג און זילבער-העל —
 ווי וואלט עס מיך געפרעהט אייך זא צו זעהן!

(* משה'ס זין.)

מעריץ געדאנקען

ווען איך שמעה אַמאָל ביין ים ביי נאַכט
 אין וועה פּערזונגקען, שמוס, פּערטראַכט
 און הער דעם שטילען וועלען־רויש,
 דאַן זיפּן איך, וויין און קהעכצע אויס :
 זאַ שלאָפּט די פּרייהייט אויף דער וועלט,
 דערשטיקט פון רויבער, קנעכט פון געלד,
 זאַ זיפּצעט, קרעכצט זי, ווי דער ים
 פון טיעפען שמערץ, פון וועה, פון גראַם...

ווען איך זעה ביין ים אַ טייכעל קליין
 און נעכען איהם אַ פעלזען־שטיין
 וואָס לאָזט איהם ניט אין ים אַריין,
 דאַן שריי איך אויס מיט שמערץ און פיין :
 דער טייכעל, אַך, בין איך, בין איך,
 צום ים פון פּרייהייט ציהט עס מיך,
 און וועה ! אַ שטאַרקע וואַנד פּערשמעלט,
 געבויט פון אונזער הערשער־וועלט...

ווען כ'זעה דעם דונער'ס ווילדער קראַך
 צושפּאַלט דעם שטיין און מאַכט איהם פּלאַך,
 צושנידט זיין האַרטקייט ווי אַ זעג,
 און מאַכט דעם טייכעל פּריי דעם וועג —
 דאַן ווער איך מוטסיג, שטאַרק און דרייסט,
 עס וואַכט באַלד אויף מיין פּרייהייט־גייסט,
 און טיעף בעגייסטערט רוף איך, שריי :
 רעוואַלוציאַן ! דו מאַכסט מיך פּריי !...

צום אנדענקונג פון דוד עדעלשטאם

(געשריבען אין דעם טאָג פון זיין טויט.)

זיסע זון, פערבאָרג זיך איצמער,
וויקעל איין דיין שטראַהלען-פראַכט
אין אַ ברייטער, ברייטער כמאָרע
שוואַרץ און פינסטער, ווי די נאַכט...

כ'וויל דיין שיינען יעצט ניט זעהן,
ווען פינסטערנים איז מיין הערץ,
ווען איהר יעדער, יעדער ווינקעל
איז געפילט מיט זעלען-שמערץ.

זאל פערציהען זיך דער הימעל
מיט אַ וואַלקען רונד און רום,
כ'וויל נאָר איצמער טרויער טרעפּען —
טרעפּען טרויער אומעטום.

אויף די בויער זאלען פויגעל
זיצען טרויעריג און שמום,
צו דער ערד זאל זיפצענד בויען
זיך אין פעלד די שעהנע בלום.

וואו איך וועל זיך קעהרען, ווענדען,
 זאל איך טרעפען טרויער היינט,
 זאל נאטור מיר העלפען קלאַגען
 אויף א וואהרען מענשען-פריינד...

דארטען, אין אן אַרעמער שמיבעל,
 ליגט פּערגליווערט אויפ'ן בעט
 יעצט די לייכט פון א קעמפּפּעך —
 פון אן אַרבייטער, פּאַעט ;

נאך די פּיעלע, פּיעלע ליידען
 אין זיין קורצער לעבענס־צייט,
 נאך די זאַרגען, נאך די צרות,
 האָט דער טויט איהם יעצט בעפּרייט.

קאַלט און שמום, און איינגעפּראָרען
 שמעהט זיין הערץ אין זיין ברוסט —
 יענע הערץ, וואָס האָט געשלאָגען
 און געגליהט מיט פּרייהייטס־לוסט....

יענע הערץ, וואָס האָט בעדויערט
 אַלע אַרעמע, שוואַכע קנעכט,
 וועלכע האָבען ניט קיין פּרייהייט
 און קיין ביסעל מענשען־רעכט —

יענע הערץ, וואָס האָט געשאַלטען
 ווייט און ברייט דאָס קאַפּיטאַל,

וועלכע האט די ערד פערואַנדעלט
 אין אַ פינסטערען יאָמערטהאל ;

יענע הערץ, נאָר אַך וואָס רייד איך,
 פיעל צו שוואַך איז נאָך מוין פען
 אַבצומאַהלען אַזאַ מוסטער,
 ווי זיין הערץ איז וואָהר געווען.

צוגעקוקט האָט ער די פעהלער
 פון דער שלעכטער, פאַלשער וועלט,
 און מיט ליעבע צו דעם שוואַכען
 האָט ער זיך אין קאַמפּף געשמעלט.

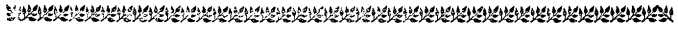
אויפגעאַפּפערט האָט ער אַלעם,
 פאַר זיין הייליגען פּרינציפּ,
 און די וואָהרע מענשען-לעהרע
 איז געפלאַסען פון זיין ליפּ.

אויפגעאַפּפערט האָט ער אַלעם :
 זיך, זיין גאַנצע הויזגעזינד —
 רוהיג זיצען פון דער ווייטען
 איז געווען ביי איהם אַ זינד...

ניט געקוקט אויף פּערגניגען
 האָט ער אין דער שלעכטער צייט,
 פּערגניגען האָט געהייסען —
 פאַרטצוועצען נאָר דעם שמרייט.

ווען פּערפראַרען זיינען געוועזען
 גראַב מיט אייז אין שטוב די ווענד,

דאמאלס האָט די מענשען־ליעבע
אין זיין הערצען שטאַרק געברענט.

שפעט ביי נאַכט — ניט אויסגעשלאָפען,
דאַרשטיג, הונגעריג און מיד,
איז ער שמיל אליין געזעסען
שרייבענדיג זיין פרייהייטס־ליעד.

יענע ליעד, וואָס יעדע שורה
איז אַ שטאַרקער קריגס־סיגנאַל,
אויפצואוועקען אלע שקלאָפען,
קעמפּען געגען קאַפיטאַל.

טרערען, וואַרעמע, הייסע טרערען,
פלעגען פליסען אימער פאַרט
פון זיין אויג וואָיף יעדע בלעטעל,
און אויף יעדעס, יעדעס וואַרט.

ניט געאַרט האָט איהם דער בילען
פון דער באַנדע ווילדע הינד...
מיט אַ זיפּין פלעגט ער דאָס לאַזען,
עס זאַל אַוועקגעהן מיט'ן ווינד.

דאָך, געפאלען איז דער קעמפּפּער
צווישען אלע אויפ'ן פעלד,
יא געפאלען — דאָך געשטאַרבען
איז ער, ווי אַ וואַהרער העלד.

„גלויב אין זיך ניט ביז דיין ענדע“ —
זאָגט אַ שפּריכוואַרט, קלוג און וואַהר.

זעהט! זיין ענדע איז געקומען,
זאגט יעצט עדות פאר דערפאר...

זאגט איהם פריינד און פיינדע,
אז געשמארבען איז ער בראוו;
ניט געביטען זיין אידעע:
די בעפרייאונג פונ'ם שקלאוו!

ניט געביטען — ביז געקומען
איז דער טויט און האט פערמאכט
זיינע אויגען איהם אויף אייביג
פאר דער אייביגער, פינסטערער נאכט...

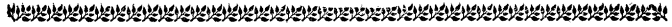
עדעלשמאט! דו ביזט געשמארבען,
פיהלסט ניט מעהר דעם וועלטען־שמערץ,
דאך דיין טויט האט פערואונדעט
שרעקליך, שרעקליך מיר מיין הערץ.

ביזט געשמארבען, דאך איך טרייסט זיך,
ווייל עס לעבט דיין גרויסער גייסט,
ווען איך וועל דיין ליעד נאר זינגען,
וועט עס זיין פאר מיר א טרייסט...

און איך ווייס, די צייט וועט קומען
מיט דעם פרייהייטספולען גלאנץ,
דאן וועט יעדער איינער לעגען
אויף דיין גראב א בלומען־קראנץ.

17טען אקטאבער, 1892.

ביינ מאַנומענט

עס חלום'ט, טרוימט דער מאַנומענט
 אין בלאַסען מאַנד-שיין שטיל, אליין,
 געטאַקט, געשניצט פון קינסטלערי-הענד,
 געהאַקט פון ווייסען מאַרמאַר-שטיין.

דער בילד שטעלט פאַר: אַ דענקער זיצט
 און האַלט אַ פּעדער אין זיין האַנד,
 דער שנעע פון אויבען פינקעלט, בליצט,
 ווי דינער שטויב פון אַ בריליאַנט;

מען הערט קיין שאַרף, קיין פיפּס אַרום,
 דער גאַרמען רוהט אין שוים דער נאַכט,
 די ווייסע בוימער שמעהען שמום,
 דער ווינטער-זויגט שפּאַצירט זיך זאַכט.

איך שמעה ביי'ן מאַנומענט און טראַכט:
 די וועלט בעלוינט נאָך דעם, וואָס דענקט;
 אַט האָט מען דאָ זיין בילד געמאַכט,
 און כבוד, עהרע איהם געשענקט.

איך שמעה און טראַכט, און קלער און קלער:
 מען וואַלט מיך עהרען זאָ ווי איהם,
 ווען איך וואַלט זיין געלעהרט ווי ער —
 דאָך שטיל! מיר דאַכט, איך הער אַ שטים —

איך הער א שמים — וואס קען דאס זיין ?
 האב איך די בוימער אויפגעוועקט ?
 נאך, ניין ! מיר פאלט אין קאפ אריין,
 דער מאַנומענט האט זיך גערעגט.

קען ריידען דען דער קאלטער שטיין —
 די זאך, וואס נייע קיין לעבען טראגט ?
 דאך שטיל ! עס רעגט זיך ווידער שוין,
 ער ווינקט צו מיר, איך הער ער זאגט :

„זאלסט ניט שמרעכען
 אין דיין לעבען
 צו דעם פוסמען לאַרבער־קראַנץ ;
 הער מיין לעהרע :
 זוך קיין עהרע,
 זוך קיין כבוד, זוך קיין גלאַנץ.

„זאל דיר לויבען
 און ערהויבען
 דאס, וואס שאפען וועט דיין קראַפּט,
 וועלען מענשען
 שילטען, בענשען,
 אלעס איינס ! — האַסט גוט'ס געשאַפּט...

„דיין געוויסען
 קען פּערזיסען
 וואַרהייט, עהרליכקייט אַליין.
 ניט בריליאַנטען,
 ניט דיאַמאַנטען,
 ניט קיין קראַנץ און ניט קיין קרוין...

זאָלסטוּ אַלעס ווערן געטוהן פאַר אונדזערע קינדער.

„זאָלסט ניט שמייכלען,
זאָלסט ניט הייכלען
דעם, וואָס ליעבט קיין וואַרהייט ניט;
נור פערמידען
און פערשניידען
פון דער וועלט זיין שלאַנגען-טריט.“

„זאָנען-קלאַרהייט
איז די וואַרהייט,
קעמפּף און שמרעכ און לעב פאַר איהר!
ליעבט זי קיינער,
ליעב זי איינער,
שמאַרבען זאָל זי נור מיט דיר!...“

ער רעדט ניט מעהר — ער שווייגט שוין שמיל;
זיין זיסע שפראַכע פערשמעה איך רעכט,
אַ קאַלטער שטויב, דו זאָנסט מיר פיל,
יא, ב'לעב פאַר וואַרהייט, לעב און פעכט!

עפ

און אַלעס ווערן געטוהן פאַר אונדזערע קינדער.

דער געניוס דער מענשהייט

(אויף דער וועלט־אויסשטעלונג)

שוואַרץ פּערשלייערט רוהט שיקאַגאַ ;
לאַנג פּערקלונגען איז דער טומעל
אין די גאַסען, פון די מאַסען,
דעם געמישטען מענשען־רומעל.

אויף די זון־שיין מיעדע אויגען
האַט דער שלאָף געלעגט זיין זיעגעל ;
און די נאַכט האָט טיעפען שווייגען
אויסגעשפּרייט מיט איהרע פליעגעל.

און עס שלאָפען זאַנפט די בוימער
פּונ'ם בעריהמטען דזשעקסאָן גאַרטען,
וואו שיקאַגאַ'ס וועלט־בעוואוסטע
וועלט־אויסשטעלונג שמעהט יעצט דאַרטען. —

און די שמאַלצע, ריעזע־גרויסע,
מאיעסטעמיש פּראַכט־בעדעקטע,
וואונדער־שעהנע, לאַנג געבויטע
און מיט שווערער מיה פּאַלשטרעקטע

זיילען־טעמפלען, קונסט־געביידען
שמעהען איינגעהילט און שווייגען —

און די העל-בעמאָהלמע פארבען
שימערען דורך די גרינע צווייגען.

אין דעם דונקעל-בלויען הימעל
גליהט אַ שמערענדעל אַ בלאַסער,
און די האַלב-מאַנד שווימט פאַמעלעך,
ווי אַ שיף אין שטילע וואַסער.

פּלוצלינג — זעהט! אַ וואונדער, וואונדער!
אין דער לופטען בליצען שמראַהלען,
זילבער-שמראַהלען, צויבער-ליכטער,
און דער דונקעל זוערט פערפאַלען. —

איז דאָס ניט אַ מחנה גייסער,
וועלכע שוועכען דורך דעם נאַכטיים?
ניין! — דאָך זעהט! עס שמייגט אַ וואַלקען
איינגעוויקעלט אין אַ פּראַכטיים —

זעהט! עס בליצט, עס לייכט, עס פינקעלט,
ווי רובינען, ווי קריסטאַלען;
אימער ביימען זיך די פאַרבען, —
שווער דעם וואַהרען גלאַנץ צו מאַהלען!

אַט, עס שמייגט, עס שמייגט אַרונמער!
וועלכע וואַלקען, וועלכע דינקייט!
ס'איז אַ טראַהן אַרומגערינגעלט
מיט אַ גאַלדענע וואונדער-גרינקייט.

אין דער לופט, אין מימען גאַרטען,
זעהט מען איהם יעצט נידער-שמייגען,

אויבען א בריליאנטען דעקע,
אויפגעקניפט אויף פאלמען-צווייגען.

אויף דעם וואַלקען-טראָהן אַ קראַנע
הענגט פון מירטען דונקל-גרינע,
דורכגעוועכט מיט זאַנען-שמראַהלען,
ווי מיט גאַלדענע פעדים דינע.

אין אַ ברייטען, שוואַרצען מאַנטעל
איינגעהילט — דאַרט זעהט מען זיצען
אויף דעם טראָהן אַן אומבעקאַנטען —
איבער איהם די ליכטער בליצען.

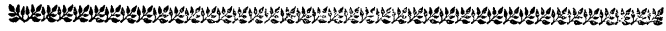
זעהט די מיענען מילדע שטרענגקייט!
זעהט דעם פנים, עדעל-בלייכען,
און די טיעפע שוואַרצע אויגען
אין דעם שמערען, אין דעם הויכען!

שוואַרצע, זיידענזויכע לאַקען
ציערען שעהן דעם קאַפּ דעם שעהנעם,
צוגעדעקט — ווי מאַיעסטעטיש! —
מיט אַ לאַרבער-קראַנץ אַ קליינעם.

שמיל ערהויבט ער זיך פון זעסעל,
ראַלט אַ פאַרמעט אויף, אַ דיקען,
און די גלענצענדע געביידען
קוקט ער אַן מיט שטרענגע בליקען.

פינסטער ווערען זיינע מיענען...
מ'זעהט איהם יעצט די האַנד ערהויבען

און זיין שטימע, מעכטיג-זיכער,
קלינגט אַרונטער לויט פון אויבען :

„טעמפּעל בױט אײַהר, מיר צו עהרען,
ווייט און ברייט אין אַלע לענדער —
א י ה ר, די פיינד פון ליכט און וויסען,
א י ה ר, די פּרעכע קונסט-בעשענדער! —

„וועה איך, איך פערשמעה איך!
ניט פאַר מיר געברויכט מען ליגען!
ניין! די גרויסע, דומע וועלט נור
קענט איהר מיט דעם גלאַנץ בעטריגען.

„הערט מיין שטימע, שטאַלצע הערשער,
וועלטען-דריבער, ליגען-שמיעדער,
און פּערציטערט זאָלען ווערען
אייערע שמאַלין-בעדעקטע גליעדער!

„אין די גרויסע, רייכע צימער,
אויף די ווייכע, זייד'נע קישען,
זואו איהר ליגט יעצט וויין-בעטרונקען
און געניסט דעם שלאָף דעם זיסען —

„זאָל מיין באַנדזוואָרט איך ערשרעקען,
איך, מאַמאַן'ס געקויפטע גייסטער! —
און אין שטויב זאָלט איהר באַלד ליגען
פאַר דער מעגשהייט'ס וואָהרען מייסטער...

„רויט, מיט מעגשען-בלוט בעזידעלם,
זייגען אייערע הענד, די ווייכע,

נימ בעריתרמ מיט זיי די הימלען
פון הער געמין קונסט, די הויכע!

„די, וואס ווילען, אז לארבער
און די מירמען זאלען בליהען,
פ ר י י ע קינסמלער צו פערציערען —
ליעכט איהר אויפ'ן שמריק צו ציהען...“

„זעהט איהר אין מיין חופה בליאסקען
מאסען שמערען ווי בריליאנטען?
ווייסט: דאס זיינען זיי, די טוימע
און די לעבעדיגע מאלאנטען.“

„אבער פיעל מיליאנען ליכטער,
הויכע געניעס, טיעפע דענקער,
האבען ניט געקענט ערשיינען —
איבער אייך — איהר ווילדע הענקער!“

„דארט אין אייערע שקלאפען-גריבער,
לעשען זיך די העלסטע שמערן —
זיי נאר קענען מיך ערהויבען,
זיי נאר קענען מיך פערעהרען!“

„איך פערלאנג פון אייך קיין קרבן
מיט א פינסמער'ן געדאנקען!...
אייערע זיסע אפפער-ריחות
עקלען מיך ווי מארד-געשמאנקען.“

„פריינד זייט איהר פון שמריק און נאלגאנס,
פרייע גייסטער צו דערשטיקען ;“

פריינד זייט איהר פון שראָט און פולווער
אום די וועלט צו אונטערדריקען —

„אָבער ניט פון מעמפעל בויען
פאַר דאָס עדעלע און שענהע,
פאַר דאָס וואַהרע און דאָס הויכע,
פאַר דאָס שטראַהלענדע און ריינע!...“

„איינערע מוחות און געהירען,
וועלכע וועבען, דרעהען, שפינען
אימער נייע רויבער-נעצען,
נ אָך אַ גאַלד-גרוכ צו געווינען, —

„האַבען דאָס מאַל אויסגעגריבעלט
נאָך אַ קוואַל, וואו בלוט צו שעפען
פון די דומע, דומע מענשען,
וועלכע לעבען נאָר צום זלעפען...“

„און דאָרום איהר שוואַרצע זעעלען!
ריים איך אָב פון אייך דעם שלייער,
זאַלען אַלע אייך ערקענען,
אַלע בלינדע שאַמען-געהער.“

„וועה אייך, וועה אייך, אונטערדריקער!
הערט מיין וואָרט, עם איז דאָס העכסטע —
גיך וועט איהר ווי פליגען פאַלען
אין די הענד פון די גערעכטע!...“

„אונטער אייערע ליגען-טהורעמס
וועט איהר זינקען — און אויף אימער!
איך — דער געניוס פון דער מענשהייט —
וועל בעלעבען יענע טרימער!“ — — — — —

ליכט און שאטען

I

איך בין אין מיין צימער געוועסען כיינאכט
אין טרויעריגע חלומות פערזונקען;
פון הימעל האט קלאהר די לבנה געשיינט,
פערשפרייטענדיג זילבערנע פונקען.

עס האט זיך געדרעהט אין מיין מוח די ערד,
(זי זעהענדיג ווילט זיך מיר וויינען) —
און איך האב געזעהן פיעל לענדער און שמעדם,
און האב זיך עראינערט אן היינען.

איך האב זיך דערמאנט אן דעם גרויסען פאָעט,
(איך ווייס שוין ניט ווי ס'איז געשעהן),
און באלד האט מיין הערץ אַ פערלאנגען געפיהלמ —
דעם דיכטער, דעם טוימען צו זעהן.

איך שרעק זיך פאר מענשען, פאר לעבעדיגע, ניט
און שרעק זיך פאר טוימע געוויס ניט;
דאך מעגען פיעל לעבעדיגע וואַנדלען אַהין,
וואו מען דאַרף שוין קיין הענד און קיין פיס ניט. —

און זיצענדיג האב איך אין חלום דערהערט
* לירע, אַ געטליכע, שפיעלען.

עס האָבען די טענער ערוועקט אין מיין הערץ
די עדעלסטע, טיעפסטע געפיהלען.

זיי האָבען בעצויבערט מיין זאנפטען געמיטה,
געעפענט דעם קוואַל פון די טרעהרען;
מיר דאָכט זיך, איך וואָלט מיינע יאהרען פּערבראַכט
אַליין נאָר די לירע צו הערען!

און פּלוּצלינג האָב איך אינ'ם צימער בעמערקט
אַ שטילעם, אַ וואונדערליך וועבען —
און גלייך ווי אויף פּלינגעל איז היינע אַליין
געקומען פון קבר צו שוועבען.

ער איז ניט געווען קיין צופוילמער סקעלעם,
זיין גוף איז געווען אַ געזונדער;
און ער האָט אויף מיר מיט אַ שמייכעל געקוקט,
מיך מאַכענדיג פּרעהליך און מונטער.

„איך בין יעצט — האָט ער מיט אַ שמייכעל געזאָגט —
דורך דר'ערד פון קבר ענטלאָפּען,
און וואָלט איך מיין ריזע געמאַכט אויף דער ערד,
מיך וואָלט אַ זשאַנדאַרם געטראָפּען. —

„מען האָט מיר אין פּראַנקרייך, אין שעהנעם פּאַריז,
אַ קבר צום שלאָפּען געגעבען —
בעגראָבען זיין קענסטו אין יעטווידעס לאַנד,
דאָך לאָזט מען דיך ניט לעבען. — —

„עס לויפּען די יאהרען; עס זיינען זייט דאָן
כאַלד זעבען און דרייסיג פּערלאָפּען.

און ליגט מען אין קבר איין איינציגען טאג,
זא הארף מען אויף אויפשטעהן ניט האפען.

„און ווילסטו מיט יענער וועלט ווערען בעקאנט,
פאר וועלכער די מענשען זיך שמריימען?
דו מעגסט דיין „גן-עדן“ נאך דא אויף דער ערד
אויפ'ן „גיהנום“ פון רייכען פערביימען. —

„איך האב זיך ביים לעבען — זא האב איך געדענקט —
ערלויבט פונ'ם הימעל צו שפאמען.
בעווים וועט מען דארטען פאר אלימיניע זינד
מיך שמייסען און ברענען און ברעמען. — —

„א טעות! דאס זאגען די פפאפען נאר אונז,
די שמוציגע, לומפיגע פפאפען!
זיי ווילען עס זאלען קיין מענשען ניט זיין —
נאר הייליגע, געטליכע אפען. —

„ניטא קיין גן-עדן, קיין גיהנום ניטא,
קיין גאט איז ניטא און קיין מייפעל!
פון אונטען איז ערד, פון די זיימען איז ערד,
דעם מויל קומט נאך אויך אן א הייפעל.

„מען ליגט אין דער שמיל און מען גיט ניט קיין פייס,
ווען ס'בייסען און קיצלען די ווערים,
די שמוציגע ווערים! זיי קריכען אין קאפ
און קריכען נאך אין די געדערים.

„אויך מיר וואלט די חברה געטאצייעט אהן סוף,
ווי ס'האבען געטהאן די צענזארען.

אַ נס וואָס איך האָב אויף דער זינדיגער ערד
מיין פלייש דורך אַ קראַנקהייט פּערלאָרען.

„איך האָב פאַר דער גאַרשער, פינסטערער ערד
זיך אימער געמוזט אינטערעסירען,
כ'בין איצטער געקומען ערפאַהרען די נייעס,
וואָס האָבען געזאַלט דאָ פאַסירען.

„מען האָט צו מיין עהרע אַ דענקמאַל געמאַכט,
די „לאָרעליי“ זיצט אויף איהם אויבען,
זיי ווילען איהם אַבער אין דיסעלדאָרף נימ,
מיר דאַכט זיך, דאָס קומט דורך מיין גלויבען.

„צוואַר בין איך געוואָרען אַ איד,
נאַכ'ן דין פון דער הייליגער תּורה,
דאָך שפּעטער — איך האָב זיך גע'שמד'ט און איך האָב
בעגאַנגען אַ גרויסע עבירה. —

„און שיצט מיך דער גייסט פּונ'ם געמליכען זוהן,
און שיצט מיך אברהם, מיין זיידע,
דאָס קריסטענטהום שמינקט און דאָס יודענטהום שמינקט,
זיי שמינקען, מיין מהייערער, ביידע! —

„דאָס יודענטהום און קריסטענטהום, מהייערער פריינד,
זיי זייט עוויג געפּעהרליך —

מיר דאַרפען קיין פריסטער, מיר דאַרפען קיין גאַט,
זיי מיינען עס אַלע ניט עהרליך!

„איך וואָלט מיינע פריינדע פון נאַהענט און ווייט
מיט דער עהרליכסטער אַכזיכט געראַטהען:

דער בעסטער, געזונדסטער גלויבען איז —
א גלעזעלע וויין און א בראמען!

„א קעסטליכע וואוינונג פאר זיך און דער פרוי,
דאס מוז יעדער איינציגער האבען,
און גאהרונג און פרייהייט, פערגניגען און לוסט,
און פריידע און אויך גארדערעכען!“

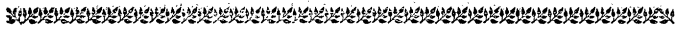
„און האבען דאס איצטער די ארעמע ניט
און מוזען פאר אנדערע שאפען,
דערין זיינען שולדיג די עהרליכע לייט,
וואס מאכען די מענשען פאר שקלאפען.“

„און פרעגט איהר מיך יעצט, וואס איהר זאלט מיט זיי טהאן,
זא זאג איך ארויס מיין געדאנק אייך:
איהר זאלט מיט זיי טהאן, ווי מען האט געמאטן
מיט'ן זעכצעהנטען לודוויג פון פראנקרייך! — — —“

דא האט ער געשוויגען, און איך האב געפרעגט:
„קען איך דיר מיט אירגענד וואס דיענען?“
און ער האט געענטפערט געלאסען און שמאלץ,
מיט לאכענדע, ביטערע מינען:

„זיי שמעלען מיין דענקמאל אין דיסעלדארף ניט,
די אויבערשטע שורקען און לומפען —
איך ווינש זיי, זיי זאלען דארט ווערען דערשטיקט
אין זייערע שמוציגע זומפען! —“

„אצונד האט מען דא, אין דער פרייהייט־שמאל,
געזאמעלט פיעל געלד און געקליבען

צו קויפען פון קינסטלער מיין פראכט־מאָנומענט —
עס האָבען זיך פיעלע פערשריבען.

„אָ, הימעל! אַט דאָ, אין דער פרייהייט־שמאל,
דאָ וועט מען אַ דענקמאָל מיר שמעלען,
אַט דאָ, וואו עס קייען די מענשען מאַכאָן,
זוי וועט מיר דער ריח געפעלען?“

„איך האָב אין מיין לעבען דאָס לאַנד ניט געליעבט,
יעצט מוז איך עס לאָזען פאַסירען,
עס זאָל מיין דענקמאָל, דער פּרעכטיגער שמועהן,
און ווינטער און זומער־צייט פריערען!“

„און בין איך אַן אַרעמער טויטער אַצונד,
און מוז איך עס לאָזען פאַסירען,
זאָ וויל איך אַם וועניגסטענס זעהן די שטאַדט,
און וויל אין די גאַסען שפאַצירען.“

„און גלייך ווי ווירגיל האָט דעם דאַנטע געפיהרט
אין גיהנום דורך טויערען און טהירען,
זאָלסטו יעצט — אַבוואָהל עס איז פאַלש דער פּערגלייך —
דיין פריינד, דעם געשטאַרבענעם, פיהרען.“

און צייג מיר די גאַלדערנע קעסעל־גרוב דאָ,
און צייג מיר די אידישע גהעמאָ,
און צייג מיר ווער האַנדעלט, ווער שאַפט, און ווער לעבט,
ווער לערנט און שרייבט דאָ און רעדט דאָ.

„און וועסטו מיר יעדע זאַך ווייזען גענוי,
די לומפען די גרויסע און קליינע.“

אלס געהרליכער מענש וועסטו ווערען געקרוינט
פונ'ם ארעמען היינריך היינע. — — "

מיר זיינען כאלד ביידע געגאנגען אין גאס,
געארעמט, ווי ברידער — פערשמעהט זיך!
עס האט די לבנה אונז ליכטיג געשיינט,
עס האבען אויך שאמענס פערשפרייט זיך...

די ווינטער זון

נעבעל-גרויע וואַלקען דעקען צו דעם הימעל,
שטיקענד, אונטערעגליך איז די לופט אין גאס!
ס'לעגט די גאנצע וועלט אין טיעפען, דיקען שימעל...

לאנגזאם פאלט אַ ווייכער שנעע פון אויבען — שמוציג,
בלאָטיג, שוואַרצעך בלייבט ער אונטען ליגען, נאָס...
קלעבט זיך אָן די טריט אָן, ליימיג, שווער און גליטשיג...
כ'שמעה ביים פענסטער שמיל און קוק אַרום אין דרויסען:
מענשען יאָגען, לויפען גיך... אַהן צוועק... אַהן ציעל...
דריקען, קוועטשען, שמויסען, היילען זיך און רוישען...

טרוי'ריג, דונקעל ווערט עס מיר אין הערצען — שווערער,
שווערער דריקט דער טיעפער וועה-און שמערץ-געפיהל,
דאָך, וואָס זעה איך? דאַרמען ווערט דער הימעל קלערער:

די לופט ווערט צושפאלמען
אין נעבעל אין קאלטען,
ווערט ליכטיגער, העלער,
און שנעלער און שנעלער
דערזעהען זיך קוויימען,
איינס שעהנער פון צוויימען,
וואָס בילדען צוזאמען
פון ראַזיגע פלאמען
פיעל גאַלדענע טייכען,

און שעהן, אהן גלייכען,
דערזעה איך באלד שמויגען
אין הייליגען שווייגען
די זאגע, די שעהנע,
די הימלישע, ריינע
און ווארעמע שמראהלען
לאזט לאנגזאם זי פאלען
פון אויבען ארונטער,
און אלעס ווערט מונטער.

מיין הערץ הויבט אן שלאגען
און פיהלען און זאגען :
אוועק איז דער קומער,
עס קומט אן דער זומער,
די פויגעלעך זינגען,
די ליעדער ערקלינגען,
עס בליהען די בלומען
און גלייך ווי פערפומען,
געווירצען וואס דופמען,
צומראגט זיך אין לופמען
דער גרוך פון די ראזען
פון ווינטעל צובלאזען.
די טייכלעך צופליהען,
און זילבער-קלאר גיסען
זיך רוישענדע כוואליעס
פון פעלזען, פון סקאלעס,
און שפרינגען און טאנצען,
און שפרינגען און גלאנצען...

.....

ווע! וואָס זעה איך? ווידער ווערט דער הימעל טריבער
און די זון בעהאַלט זיך... אַך, עס ווערט מיר קאַלט...
ווידער ווינטער... פוסמע חלומות... עס צימערט יעדער
נערוו אין פיבער...

שוין פּערגאַנגען! ... ווידער וואַלקען טרעפּען מיינע בליקען
שוואַרצע, פינסטערע פון שרעקליכען געשמאַלט —
אַט, אַט האַלטען זיי און ווילען אַלין דערשטיקען...

פון די קוימענס זעצט אַ שוואַרצער רויך — געדיכטער
שוואַרצער ווערט ער אין דער נעכעלדיגער לופט —
באַלד צומהיילט ער זיך און מאַהלט ערשרעקענדע געזיכטער.

און די הייזער, דוכט מיר, שיבען זיך צוזאַמען,
ענגער ווערט די גאַס... אַ שוואַרצער פויגל רופט
קלאַגענד אין דער לופטען, גלייך ער וואַלט פּערדאַמען.

.....

די שוואַכע ווינטער־זון
זאָ גיך פּערגעהענדע,
זי גלייבט „רעפּאַרמעלעך“
ניט לאַנג בעשמעהענדע....

256

.....

דער פרייהיים-וואַנדערער

אין האַנד דעם וואַנדער-שמאַב, מיט פעכטע טריט,
 אזוי וואַנדערט ער אַרום פון לאַנד צו לאַנד;
 מיט איהם געהט ס'לעכען, געהט די פרייהיים מיט,
 די פעלקער-רעכט שיצט ער מיט זיין האַנד. —

שעהן ליגט די וועלט פאַר איהם, מיט ליכט בעדעקט,
 מיט ליעבע רוהט אויף איהר זיין טיעפער בליק;
 זיין גייסט איז פריי, זיין הערץ איז אויפגעוועקט,
 און שלאַגט מיט פרייד, מיט טיעפען מענשען-גליק.

אויף באַרג און טהאַל ליגט קלאַר די זון פערשפרייט,
 אויף באַרג און טהאַל ליגט קלאַר זיין פרייער גייסט;
 נור ווען איהם דענקט זיך פון דער מענשהיים-סינויס,
 זיך אין זיין אויג אַ ביט'רער טרער בעווייזט. —

טעמפלען פון שעהנהיים לייכטען אין זיין קאַפּ,
 אַ וועלטען-פראַכט איז איינגעדריקט אין איהם;
 געבלענדעט לאַזט ער אַפּט זיין בליק אַראָפּ,
 און הערט פערשעכט זיין אייג'נע הערצענס-שטימ. —

ער זעהט די פרייד, ער זעהט די לייך פון לעבען,
 אין יעדען ווינקעל דרינגט זיין בליק אַריין, —
 ער זעהט דעם רייכען אין זיין וואוילמאַג שוועבען,
 ער זעהט דעם אַרעמאָן אין גוים און פיין.

און אַפֿט אין ליידען טהומ דאָס הערץ איהם וועט,
 דאָך ווערט ער ניט פּערצווייפעלט אין זיין וועג ;
 ער הערט די מענשהייט'ס ליידענס־אויסגעשריי,
 דאָך זינקט ער ניט, ער זוכט אַ נייעם שמעגל. —

עס לעבט פאַר איהם קיין טרייער פּאַטער ניט,
 קיין מוטער לעבט ניט, וועלכע ער האָט לייעב
 מעהר ווי די פּרייהייט, און זיין פּרייער שריט
 געהאַרנט מיט שמאַלץ זיין אינערליכען טרייעב. —

קיין פּריינד איז איהם קיין פּריינד ניט, ווען זיין ציעל
 מוז געהן פּערלאָרען ; — מיט אַ שמאַרקער האַנד
 צורייסט ער יעדען דריקענדען געפיהל,
 און געהט אַלץ ווייטער, שמאַלצער אין זיין שמאַנד. —

איהם רופט צום וואַלד, איהם רופט צום טהאַל אַרויס,
 אַ שטימע הערט ער אין הער ווייטער וועלט,
 איהם טרייבט די נויט פון יעדער ליידענדער הויז
 צו זוכען דאָס, וואָס יעדען שקלאַפען פּעהלט. —

ביי'ן זייט פון באַרג זעצט ער זיך שטיל אַוועק,
 און דענקט מיט פּריידע פון דער פּרייהלינגס־צייט ;
 ער זוכט קיין ענדע ניט, ער זוכט קיין ברעג,
 זיין ציעל איז נור צו גאַר'ן נאָך דאָס, וואָס איז ווייט. —

איהם ציהט דאָס הערץ צו ווייטע, ווייטע לענדער,
 זיין זעלע שמאַכטעט נאָך אַ זיסען טרוים, —
 איהם בינדען ניט די אַלטע לעבענס־לענדער,
 די אַלטע זיסען־פּפּליכט בעוועגט איהם קוים. —

ער געהט ארום אין וויימען, וויימען לעבען,
 ער וויל ניט וויסען פון קיין וועלטען-מאכט;
 אליין זיין וויל ער אין זיי פרייען שמרעבען,
 פון קיינעם ניט געדריקט, ניט אויסגעלאכט.

מיעד זינקט זיין קאפ ארונטער אויף דער ברומט,
 שטיל זיפצט ער, אין געדאנקען שמארק פערטיעפט;
 אפט הענקט ער לאנג פון זיסער קינדער-לוסט,
 אפט פון דער וועלט, דאך — ניט מיט גאל און גיפט. —

ער וויל קיין וועזען ניט, קיין מענשען דריקען,
 ער שמרעכט ניט צו געווינען וועלכע מאכט;
 און זוכט ער מאכט, איז עס די מאכט צו שיקען
 די ליכט פון-פרייהייט דורך דער וועלטען-נאכט. —

ער פרעדיגט ניט קיין דומהיים און קיין גלויבען,
 ער ניט דער וועלט ניט, וואָס זי דארף ניט מעהר;
 ער שמרעכט די וועלט, די מענשהיים צו ערהויבען,
 אַוועקטעהמענדיג די לאסט וואָס איז איהר שווער. —

און ווען ער זעהט די וועלט אין פראַכט און גלאַנץ,
 די הייליגע שעהנקייט פון דעם וועלטען-אל;
 ווען יונג און אלט בעוועגען זיך צום טאַנץ,
 בעלייכטעט פון דעם לעבענ'ס פריידען-שמרעהל; —

ווען פרייער לעבען רעגט זיך איבעראַל,
 ווען אלע הערצער שלאַגען שמארק מיט לוסט;
 און אלע הערען דעם זיסען פרייהייטס-שאַל
 וואָס רופט זיי פון דער וויימען, אונבעוואוסט; —

ווען אלע פולסען שלאָגען מיט דער פרייד
 פון דאָזיין, און די וועלט זעהט אויס ווי ניי ;
 ווען אויך דער אַרעמסטער ווערט בעפרייט פון לייד
 און איז נאָך לאַנגען שקלאַפען ענדליך פריי ; —

ווען פון דער וועלט פערשווינדעט דאָס, וואָס דריקט,
 און אויך די לופט ווערט רייך, און שטיקט ניט מעהר,
 ווען אַל דאָס פינסט'רע ווערט אַוועקגעשיקט
 אין פינסטער'ן אַכגרונד, און ס'איז קיינעם שווער

צו שאַפען, צו געניסען, און צו זיין ;
 ווען קלאַג און נויט, און יעדער יאָך פּערשווינדט, —
 און אלע לענדער שטימען גענצליך איין ; —
 ווען אין דער האַרץ פון בלינדען שקלאַפען צינדט

זיך אַן דאָס הייליגע, זיסע פרייהייטס־ליכט,
 און ער ווערט פריי, און בראַוו, און שטאַרק, און קלוג ;
 ווען ריין און עהרליך צייגט זיך יעדעס געזיכט,
 און אלע הערצער זיינען פריי פון טרוג : —

ווען דורך דער וועלט ציהט דורך דער פרייהייטס־קלאַנג,
 און אלע וואַכען אויף ; און קיינער מעסט
 זיין גרויסקייט ניט געגען צווייטענס, און קיין צוואַנג
 הערשט מעהר ניט, נור די וועלט ווי אַ פעסט

איז אויסגעציערט מיט פרייהייטס־פאַהנען, און
 מיט קרענצע, — ווען די וועלדער זיינען פריש,
 און אלעס גלענצט, בעלייכטעט פון דער זון,
 און יעדען איז דאָס לעבען ליעב און זיס ; —

דאן וואכט אויף אין זיין ברוסט אַ גרויסער גייסט,
 אַ פריידענרויש לויפט דורך זיין קערפער דאן,
 און מיט אַ שטורעמדיגער הייליגער גבורה רייסט
 זיך זיין געמיט צום שמאַלצען פרייען מאן ; —

די העכסטע פרייד פון לעבען פיהלט ער דאן,
 און זיסע טרערען טריפען פון זיין הערץ ;
 דאן שמייכלט ער צום טראַץ פון העם טיראָן,
 דאן לאַכט ער זאָנפט פון גרויסען וועלטענ־שמערץ ; —

זייַ הערץ צוגעהט ; זיין ליידענדער געמיט
 ווערט לוידגעבונדען פון זיין לאַנגען צוואַנג ;
 מיט שמאַלץ בעוועגט זיך יעצט זיין פרייער שריט
 און פאַר זיין אַרבייט איז איהם יעצט ניט באַנק. —

זיין שטימע הויבט זיך אויף מיט געטער־מאַכט, —
 זאָנפט ווי די שטימע פון דער טויב און שוואַך,
 זיס ווי די נאַכטיגאַל'ס שטים, וואָס קלינגט ביי־נאַכט, —
 שטאַרק ווי דער דונער־קלאַפּ ביי'ם אַקעאָן ; —

און אין זיין גייסט, מיט'ן פרייהייט'ס גייסט פּעראַיינט,
 בליקט ער מיט ליעבע אויפ'ן אַרעמאַנ'ס געצעלט ;
 און מיט די בליקען, וועלכע זיינען נאָך פּערוויינט
 פון פרייד, בענשט ער מיט פרייד די גאַנצע וועלט.

דאָס לעבען

.1

מיר זוכען פריידען אינ'ם רוים פון לעבען,
און ווילען אונזער ברוסט זאל ווערען קיהלער
מיר שמעהען שטיל און דענקען פון שמרעבען,
מיר שמרעבען דענקענדיג צו לעבען שטילער.

עס בענקט דאָס הערץ נאָך אונבעקאָממע זעלטען,
עס שמרעכט צום גליק הער מוח, דער געזונטער,
דאָך זייער ציעל ערדייכען ביידע זעלטען —
זיי ציהט די אַרמוטה און די נויט אַרונטער.

אָפּט, ווי מיראַנען, האַסען מיר די מענטשען,
און אונזער ליעבע זוכען מיר צו טויטען;
אָפּט, ווי בעשיצער, ווילען מיר זיי בענשען,
און זיי ערלעזען פון די שווערסטע נויטען.

וואָס איז דער קאַמפּף, וואָס הערשט אין אונזער זעעלע?
דאָס ווילדע רוישען פונ'ם ים געפיהלען?
וואו איז אין לעבען יענע גאַלד'נע שמעלע,
וואו ס'בליהט די זיבערהייט פון אונז'רע ציעלען?

2.

אימער אין שטורעם זיך טראַגענדיג
בלייבען מיר אַפּטמאַל אַליין ;
אימער אין אַרמוטה זיך פּלאַגענדיג
ווערט אונזער הערץ ווי אַ שטיין ;
אימער מיט צווערגען זיך שלאַגענדיג
זינקען מיר, ווערען מיר קליין ;
אימער אין ליידען פּערצאָגענדיג
קענען מיר פּאַרווערטס ניט געהן.

3.

רופּסטו דאָס לעבען די ליעבע ?
רופּסטו די ליעבע דאָס לעבען ?
שמונדען, אי העלע, אי טריעבע,
האַבען מיר ביידע געגעבען.

4.

מיר זיינען אַפּט מעהר, ווי מיר דענקען,
אַפּט מעהר, ווי עס דוכט זיך דער וועלט ;
און אַפּט וואָס מיר ווינשען צו שענקען,
האַט יענעם קיינמאַל ניט געפּעהלמ.

עס האָט יעדע ברוסט אַ גן־עדן,
עס האָט יעדער מוח אַ קרוין,
מיט וועלכע, אין שמערצען און פּריידען,
דער מענש האַלט זיך טהייער אַליין.

.5

דו קענסט דאָס לעבען, דאָס לעבען קען דײַך
מיט גאַלדענע גאַבען בעשענקען ;
מאַכט עס דײַך גליקליך ? מאַמערט עס דײַך ?
עס ווענדעט זיך אָפּט אָן דײַן דענקען.

.6

טויזענדער דורות פּערשווינדען
אַהנע די וועלט צו ערגרינדען,
נאַריש ערשיינט זיי דאָס לעבען ;
דאָך דענקער, און קינסטלער, און דיכטער,
קעניגע, פּרינצען און ריכטער,
לאָזען זיך נאַרען און לעבען.

צווי וועלמען

תרח און אברהם.

(אויסצוג פון א ניט געענדיגטער דראמא)

תרח אין זיין ווערקשטאט :

איך האב ניט ליעב די געמער וואס איך שאף.
אט שמעהען זיי פאר מיר געשניצט פון שמיין,
אהן זעלען, אהנע לעבען, אהן געפיהל, אהן גייסט,
בילדער פון ראכע, דורשמענדיג נאך כלום,
מיט אויסגעשטרעקטע הענד, פערצעהרט פון האס,
דאס זייגען זיי, די געמער פון דער וועלט,
געשאפען פון די פריעסטער פאר דאס פאלק.

ווי קען איך צו זיי קניען אין געבעט,
ווי קען איך זיי פערעהרען, ווען מיין האנד,
דורכדרונגען פון מיין דונקלער פאנטאזיע,
האט זיי געשאפען פאר דער בלינדער וועלט ?

וועמען זאל איך ערצעהלען וואס איך פיהל,
וועמען פערמרויען, וואס מיין טיעפעס הערץ
עמפפינדעט, טראכט, פערזאכטעט, ליעבט און האסט, —
געזאקטע שטיינער, וועלכע הערען ניט,
פערשמעהען ניט, זעהען ניט און פיהלען ניט ?

מעג זיך דאָס פּאַלק פּאַר זיי אין אימה שטעהן,
 זיי אָפּפּער ברענגען, זיי בעפּרועדיגען
 מיט מענשען-בלוט, מיט אַקסען און מיט שאַף,
 מיט טהייערע דיאָמאַנטען, געלד און ווייץ ;
 מעג זיך דאָס פּאַלק די פּרעסמער שעצען הויך
 אַלס מעכטיגע פּערמיטלער פּון די געטער,
 איך קוק אויף זיי מיט צווייפעל רוהיג-שמיל,
 זיי שניצענדיג בין איך געוואָרען אַלס.

האַב רייכטהום זיך ערוואָרבען, פּיעלע קנעכט,
 קעמלען און שעפּסען, דיענער, דיענסמען, פּריינד,
 איך בין געעהרט פּון קעניג און פּון פּאַלק,
 און ווייט בעריהמט איבער דער גאַנצער לאַנד,
 מיט קינדער שעהנע בין איך אויך געבענשמ,
 זאָ וועל איך לעבען ביז מיין לעצטען טאָג,
 איך בין צו אַלס צו שטריימען מיט דער וועלט,
 צו זאָגען איהר די וואָהרהיים וואָס איך דענק.
 די צווייפעל, וועלכע דרעמלען אין מיין ברוסט,
 זיי וועלען דרעמלען ביז אין גרוב אַרײַן.

(אברהם, אין מדבר) :

מיין פּאַטער'ס הויז האָב איך פּערלאָזען יונג,
 זואו פּיעלע פּאַלשע געטער האָבען מיך
 אַלס יונגעס קינד פּערווילדעט אָנגעבליקט.
 די פּראַכט-בעדעקמע, גלאַנץ-ערפּילמע שטאַדט
 מיט איהרע זימען און לעבענס-אַרט,
 דער פּאַמפּ, די גרויסקייט פּון די קעניגע,
 די חניפות פּון די פּרעסמער, טיעף-געציעלט,
 די עהרע פּון דעם אונטערדריקטען פּאַלק,

האָט מיך ניט צוגעצויגען, דען איך ווייס,
 די געטער פון מיין פאָטער זיינען פאלש,
 די שטאָרט איז דונקעל, און איהר לעבען איז
 פערצויגען מיט אַ פינסטערניס פון זינד.
 די גרויסקייט פון די קעניגע איז פוסט,
 די פריעסער זיינען אַכגעטונקט אין בלוט,
 דאָס בלינדע פאלק איז צו דער ערד געבויגט,
 איך ווייס ניט וועמען און פאר וואָס עס עהרט.
 מיין פלאַץ איז ניט מיט זיי, — דאָס האָב איך לאַנג
 געפיהלט אין די געהיימניס פון מיין הערץ.
 מיין גייסט האָט זיך פערדונקעלט מיט דעם שטויב
 פון זייער פאלשער, פלאַכער עקזיסטענץ,
 איך האָב געביינקט און ניט געוואוסט נאָך וואָס.
 די מדבר'לופט האָט מיך גערופען זיס,
 די העלע זון האָט מיך געקוסט מיט לוסט,
 דער ווייטער הימעל האָט מיך איינגעוויגט,
 און אונבעקאנטע שטימען אין מיין הערץ
 האָבען מיר געהייסען געהן צו דער נאָטור.

(ער רעגט זיך אויף אין אימה'דיגער עהרפּורכט):

דער ווייטער מדבר ליגט פעההילט אין נאַכט,
 דער דונק'לער הימעל וועלכט זיך איבער מיר,
 פערדעקט מיט שוואַרצע וואַלקען, אַהן שטערען,
 אונענדליך, אונבעגרייפליך, אימה'דיג.
 די קרעפטע פון דער וועלט פערזויקלען מיך,
 ווי ווילדע כוואַליעס פון אַ ברייטען ים,
 דער שאַמען פון דער ערד פערשלייערט מיך,
 איך פיהל אין זיך די גבורה פון אַ גאָט.
 אַ שטאַרקער שטורם בעוועגט מיין פעסטע ברוסט,

איך מוז דעם שעפפער פון דער וועלט יעצט זעהן.
מעג מיך אַ בליץ דערשלאָגען וואו איך שמעה,
מעג מיך אַ שמורס-ווינד וואַרפען צו דער ערד,
מעג מיך אַ מחנה ווילדע גייסטער פאַנגען,
איך מוז בעפרידיגען מיין ווילד פערלאַנגען.
גייסט פון דער שעפפונג, איך בעשווער דיך יעצט,
דאָ שמעהנדיג אַליין אין דיעזער נאַכט,
זאָג מיר, וואו זאָל איך דיך געפינען, וואו ?
איהר שמורס-בעוועגטע ימים, זאָגט, אַ זאָגט !
איהר שוואַרצע וואַלקען אין דער ברייטער לופט,
איהר אייביג שנעע-געקרוינטע ריעזע-בערג —
איהר גרויסע און אוראַלטע וועלדער זאָגט,
אונענדליכע נאַטור נאָך וועלכע איך האָב אַפּט
געשמאַכטעט פון מיין אינערליכסטער הערץ,
נאָך וועלכער מיין נשמה האָט געגאָרט,
און וועלכע איך האָב אינגידיים געליעבט, —
זאָג מיר, וואו זאָל איך דיך געפינען, וואו ? —

א מאַנאַלאַג פֿון דער דומהייט

אַך, ווי גוט מיר איז צו ליגען
ביי דעם אַרבייטס־מאַן אין קאַפּ,
ס'איז מיין בעסטער פֿערגעניגען,
קיין זאך געהט מיר דאָרט ניט אָפּ.

עסען, עס איך זיין געהירען
(ס'איז אַ זעהר זיסע זאַפט),
אין דער שטיל — ער זאָל ניט שפּירען —
זייג איך אויס זיין דענקונגס־קראַפט.

כ'בין ביי קיינעם אונטערטהעניג,
איך אליין האָב דאָרט די מאַכט;
איך רעגירע דאָרט, ווי אַ קעניג,
ווייל עס איז דאָרט שמענדיג נאַכט...

זוי אַ פּלעדער־מויז פֿערשפּרייט איך
מיינע שוואַרצע פּלוגעל דאָרט;
און די פינסטערנים פּעחברייט איך,
כ'לאָז פֿאַר ליכטיגקייט קיין אַרט.

טאַמער קומט אַ שטראַהל געפּלויגען
פֿון פֿערשטאַנד און וויל אַרײַן,
ליעג איך דאָרטען אויסגעצויגען
און איך שריי: „דער אַרט איז מיין“! ...

קריגט דער אַרביימער אַכאַמע
צום פּערשטאַנד (אַ גאַט בעהימ)!
שריי איד, זוי אַ פּראַש פּון בלאַמע:
„הער, מיין פּריינד, עס טויג דיר ניט!“ ...

און זוי דאַנקט מיר טראַהן און גלויבען,
פאַר מיין הילף צו זייער ציעל!
איד, די דומהייט, העלף זיי רויבען,
טרייבען זייער טויפּעל-שפּיעל.

איד, די דומהייט, בין דער קירכע'ס
בלאַנקער, צווייגעשארפטער שווערד,
נאַר דורך מיר, אַהן מיה, אַהן פּרחות,
רויבט זי זיך די גאַנצע ערד. —

איד, די דומהייט, העלף פּערפּיהרען
אין אַ שמוץ דעם אַרבייטס-מאַן;
כ'היים איהם דולדען די וואַמפּיהען —
שאַפען אוצרות דעם מיראַן. —

איד בין דאָס שוואַרצע שלייער,
וואָס פּערשטעלט די וועג צום גליק,
איד בין דאָס דער קעפּערדרעהער,
כ'היים די מענשהייט געהן צוריק...

דאָך... איד צימער... אַ, די ציימען...
עפעס דוכט מיר... דוכט זיך אַפּ,
אז דער אַרביימער וועט ביימען
מיר, זיין שכן, פּון זיין קאַפּ. —

דען אין פוסמען, שווארצען מה,
וואו איך הערש מיט ווילדער מאכט,
דרינגט פערשטאנד אריין מיט כח —
און מיין שאמען-טראָהן צוקראַכט...

און אימער נאך

און אימער נאך, אימער נאך, אימער נאך ליידיט איהר;
און אימער נאך שקלאפען פערוואַגעלטע זייט איהר;
און פרייהייט און וואוילשטאנד אויף „פרייזופ“ פערבייט
איהר;
און אייערע מענשליכע רעכטע פערשפייט איהר;
און יעטווידען אויפשטאנד מיט אימה פערמיידט איהר;
און אונזערע בעסערע לעהרען פערשרייט איהר;
און אימער נאך, אימער נאך, אימער נאך ליידיט איהר;
און אימער נאך שקלאפען פערוואַגעלטע זייט איהר!

צום גלויביגען

ניט פאל, א מענש אויף דיין געזיכט פאר גאט,
דורכוויקט פון טרערען, פון געבעט פערשוואכט!
ניט מעהר פעהערליך איהם מיט לויב און פראכט;
דען ווייס: אין זיין גלאנץ ליגט פאר דיר א שפאט...

די זעלבע קראפט, וואס לעבט, ווירקט אין דיר,
זי ווירקט און לעבט אין אלעס, א י ב ע ר א ל;
עס גיבט קיין קראפט, קיין שמארקעהע פאר א י ה ר.
פאר זיך א ל י ין ניט בוק זיך און ניט פאל;

און ציהסטו דורך דעם גאנצען וועלטענדרום,
פון א י ה ס, דיין גאט, געפינסטו קיין שפור;
דער „גארנישט“ האט קיין פלאץ אין דער נאטור
און ער, דיין אלעס, איז א פוסטער טרוים...

א שלעכטער טרוים, א ביווער טרוים, א מענש!
ענטשטאנדען פון דער דומהייט און פערשמארקט דורך שרעק,
דיך צווינגט די קנוטע: „ווארף דיין איך אוועק“,
און אפפער זיך פאר א י ה ס און לויב איהם, בענש.

און ווייסטו ווער דער ער איז, בעסטער פריינד?
דאס איז די הערשער-מאכט, די שמריק, די קייט,
וואס בינדט דיך, קוועלט, און שענקט דיר נאכ'ן טויט
די שווארצע גרוב, אַנשמאַט דעם שעהנעם היינט.

~~~~~

אָנאַנסטאָנען און אַנדערע זאַךסן און אַנדערע זאַךסן און אַנדערע זאַךסן

דיין תפלה און דיין וויינען איז אַ מריוסט,
דאָך ניט פאַר דיר — פאַר דייע העררען נאָר!
דיין בעמען זאָגט זיי אָן אַ גוטעס יאָהר,
דען זעלבסט צו געהווען ביזמו נאָך ניט דרייטט...

די יאָהרען שוועבען, לויפען זיך פערביי,
אַ שמראַם פון דייע טרערען יאָגט זיי נאָך,
און אָך! נאָך שווערער ווערט דיין לאַסט, דיין יאָך,
דיך דריקט די דעספאָטישע מיראָני.

ווער הערט דיין שמילעס וויינען, בלייכער קנעכט?
ווער זוכט צו לינדערן דיין נוט, דיין פיין?
דער מעכטיגער וויל אַימער מעכטיג זיין,
דען וואָס איז ער, ניט רויבענדיג דיין העכט? ...

דיין לוסט צום שמרעבען און דיין האַפנונג זינקט;
דען ניכטס איז האַפנונג אַהן דעם מענשענ'ס טהאָט;
דיין שקלאָפּען-לעבען מאַכט דיך מיעד און מאַט —
און זעה, ווי גיך דער קאַלמער קבר ווינקט!

דער גלויבענע-נעבעל רינגעלט דיך אַרום,
אַזוי ווי אַ שיף, וואָס שמעהט אין מיטען ים;
עס פיהלט די ברוסט דעם לעבענ'ס זעהנוכט'ס פלאַם,
עס זוכט גענום — דאָך דו ביזט שמיל און שמום...

געפינסט קיין אויסגאַנג ניט? — אַ בליק אַהער!
דו פרייהייטס-מאַן, צושפּאַלט דעם געבעל גיך,
אַ שמראַהלעך-רעגען וועט ערפרישען דיך
און אויסקוסען דיין לאַנג פערנאַלטע טרער.

אָנאַנסטאָנען און אַנדערע זאַךסן און אַנדערע זאַךסן און אַנדערע זאַךסן

זוי פון דער ערד שטייגט אויף א נייע וועלט,
 א נייע צויבערלאַנד, זא גאלדיג שעהן;
 ערפילט מיט לעבען און מיט לוסט — און ריין
 פון הערשער־שמוץ, פון גלויבענס־פעסט און געלד.

דעם נביא'ס מפלה

דער נביא האט געוואָלט די מוימע בעשווערען,
 זיי זאלען ווידער לעבעדיג ווערען,
 ער האט די מוימע פון קבר גערופען,
 און געוואָלט בעלעבען די מוימע גוף'ן,
 און אלס ער האט די נשמות בעשוואַרען,
 איז איהם פלוצלינג מאַדנע צום מומה געוואַרען;
 עס האט איהם גענומען צופען און בייסען,
 ביז ער האט געוואָלט פון זיך די הויט רייסען.
 שטעכיגע פליגעלעך זיינען איהם בעפאלען,
 ביז ער האט זיך געקראצט מיט נעגעל און קרעלען;
 פון אלע זייטען האַבען זיי איהם געריסען,
 ביז ער האט פון זיך די הויט געביסען.
 אַט דאָס זיינען די מוימע נשמות, כלעבען,
 און מעהר האט ער זיך קיין מיה געגעבען.

דער שלאָף

נאָכט האָט ברייט זיך אויסגעגאַסען,
אַלע אויגען צוגעשלאָסען,
איך אליין נאַר זיין ביי'ן מישעל
און איך לערען נאָך אַביסעל.
אַך, ווי זיס דאָס איז, ווי מהייער!
ס'לעשט די זעלע'ס דורשמיגען פייער,
גלייך ווי מהוי, ווי טראַפענס נאַסע
טרינקען אָן די ליליע בלאַסע,
וועלכע וואַרט, די זאַנען־שמראַהלען
זאַלען ווערען שוין פּערפאַלען
און די נאָכט זאַל ענדליך ווינקען.
אום דעם מהוי צו קענען טרינקען.

און איך לערען, מיש די בלעטלעך,
וועלכע זיינען גלייך צו בעטלעך,
וואו עס רוהען שווימע ראַסען,
העלדען, קעמפּפּער, פעלקער־מאַסען.
כ'לערען, לעז פון טאַפּפּערע קריעגער,
פון בעזיעגטע און פון זיעגער,
וועלכע האַבען פול טרייהייט,
היים געקעמפּט פאַר רעכט, פאַר פּרייהייט,
וועלכע האַבען ווי די לייבען,
ווי די ריעזען זיך ערהויבען

מיט אַ לעבעס־באַנד צוזאַמען,
אום די הענקער צו פערדאַמען.

לעבענד זעה איך די געזיכטער
פון די העלדען, גלייך ווי ליכטער,
כ'זעה די אויגען פלאַמען, בליצען,
שמראַמען מוזטה און שכל שפּריצען.
און די לאַקען, לאַנגע, שעהנע,
גלייך ווי וועלען, כוואַליעס קליינע,
ווען דער ווינטעל טהומ זיי רייצען,
וואַרפען אום זיך אויף די פלייצען.
אַך ! עם טראַכט זיך מיר ביי'ן לעזען :
וואַלט עם יעצט, אַ יעצט געוועזען,
און איך וואַלט שוין דאַרטען זיצען —
דאַרט, אין פעלד, זואו שווערטער בליצען...

פון געשיכטע געה איך איבער
ציט'רענדיג אין לייכטען פיבער
צו די אַנד'רע וויסענ'ס־לעהרען,
וועלכע זוכען צו ערקלערען
יעדע קראַפט, וואָס ליעגט בעהאַלטען
אין נאַטור'ס געהיימע פאַלמען
פון דער ערדע, פון די פלאַנצען,
פון דעם ערדענ־רייך אין גאַנצען,
און פון יענע לעבענס־טהיערע,
וועלכע האַבען זייער דירה
דאַרט ביי'ן אַכגרונד פון די ים'ען,
וואו זיי לעבען זיך צוזאַמען.

און איך לערען, לערען, לערען,
 דאך, ווער זוכט עס מיר צו שמערען?
 עפעס ציהט — איך הויב אן שפירען
 א סומאן אויף די געהירען,
 וואס איז דאס? פון מיינע אויגען
 איז די זעהונגס-קאפּט פּערפּלויגען,
 און זיי ווילען זיך שוין שליסען,
 זוער איז דאס — איך וואָלט עס וויסען —
 וואָס פּערגינט מיר ניט די שמונדען,
 ווען איך הייל די אַלטע וואונדען?
 זוער איז דאָס? איך מעג דאָך זיצען
 נאָך אַ מאָג פּון שאַפען, שוויצען!

שאַט! איך פּיהל, אַ שוואַרצער שאַמען
 וועכט אַרום מיין קערפּער מאַמען,
 שמילער, שמילער, עס בעוועגט זיך!
 שמילער, שמילער, אַט עס רעגט זיך:
 „כ'בין דער שלאָף, איך בין דער דרימערל,
 כ'בין געשיקט פּון מאַמאָן'ס הימעל,
 דיר דעם מח צו פּערשפּינען,
 שמומפיג מאַכען דיר דעם זינען,
 דינע אויגען צו פּערמאַכען,
 זאַלט ניט קענען לערנען, וואַכען...
 מוזט פאַרמאַג שוין געהן פּערדינען —
 דרעהען, טרייבען די מאַשינען.

„מיינסטו, אַז די פּרייע שמונדען,
 די מינומען, די סעקונדען,
 ווען דו ביזט פּון שאַפּ געקומען,
 האָט מאַמאָן ניט צוגענומען?”

זויים : זיי זיינען אויך ניט דיינע !
 גאט מאמאן זאגט : „אלץ איז מיינע“ !
 רוה נאָר אויס דיין קערפער שלאפען,
 זאלסט אויף מאַרגען קענען שאַפען,
 זוי אַ פּערד, יא, זוי אַ בהמה
 פול מיט אַנגסט, מיט שרעק, מיט אימה
 פאַר דעם געלד-גאַמ'ס שווערע בייטשען...
 כ'דאַרף ניט מעהרער דיר פּערטויטשען"...

אַך, זוי ביטער איז דאָס לעבען !
 אלץ דעם טייפּעל אַבגעגעבען...
 אַרבייטער ! בעטראַכט... בעטראַכט אייך !...
 אַך... עס שלעפּערט... גוטע נאַכט אייך !...

נעכמען און היינט

ביי נאכט האט דער פאטער, אן אלטער פאטער,
 בעזונגען דעם שנעע און געגאנגען צו בעט.
 אויף מארגען האט ער פאר זיין זוהן אין דער פריה
 געלעזען זיין נעכטיגע שנעע-פאעזיע:

„ווי פעדערען ווייסע, פון ענגעל געפליקט,
 די יעד צו בעפוצען פון הימעל געשיקט,
 ערשיינט מיר דער שנעע אין זיין רוהיגען געהן,
 זיין צארטקייט בעצייכענט די אונשולד אליין.“

„און וואו עס געפינט זיך א שמוציגער ארט,
 א בלאטע, א זומפ אויפען גאס דא און דארט,
 זא ווערט עס פונ'ם שנעע מיט א דעקטוך פערשפרייט
 און אלעס איז קלאר אין דער ליינג און דער ברייט.“

דער זוהן האט די ליעד מיט התמדה געהערט,
 מיט ישכל די ווערטער בעמראכט און בעקלערט,
 נאר באלד האט דער פאטער געזאגט איהם: „מיין זוהן,
 בעזינג אויך דעם שנעע זא, ווי איך האב געטהון.“

דער זוהן האט אין פענסטער געגעבען א בליק
 און האט איהם געענטפערט ביי'ן קומען צוריק:
 „אך פאטער, ס'איז אנדערש פון נעכטען ביו היינט —
 דער שנעע איז יעצט שמוץ, דען די זון האט ערשיינט...“

פריעדען

פאלק! דו האלסט דעם פריעדען הייליג,
ליעבסט איהם הערצליך, ליעבסט איהם זעעליג,
לאזסט זיין נאמען ניט בעשמוצען.
זאג: וואס ברענגט עס דיר פאר נוצען,
וואס דו זוכסט אלץ צו פערדאמען
די, וואס הייסען ניט צוואמען
יענעם כונד פון פריעדען האלמען,
וועלכער, ווען דו וואלסט איהם שפאלמען,
וואלט ער ברענגען גליק און לעבען
און די וואהרע רוה דיר געבען?

ווייסטו דען די אונטערשיידען
פון א וואהרען, פאלשען פריעדען?
זיין! דו ווייסט עס ניט אויף זיכער,
עפען אויף די וויסענס-ביכער!
און זיי וועלען דיר ערקלערען,
מיט דער וואהרהייט דיך בעלעהרען:
דאס פריעדען מיינט יענע רייהען,
וואו עס גיט קיין צוויי פארטייען —
פון געדריקטע און פון רייכע —
נאר פון פרייע מענשען, גלייכע!...

גלייכע אין פראדוקמען שאפען,
ניט פון הערשער און פון שקלאפען!

גלייכע אין געניסען אלעס,
 סיי אין רייכקייט, סיי אין דלות.
 וויל אַ מענש מיט מיר נישט קרייעגען,
 דאַרף ער מיך קיינמאַל בעשריעגען.
 רויבט ער מיינע — מוז איך שטריימען,
 כ'וויל מיין „רעכט“ אויף „ניכטס“ נישט ביימען.
 לאַז איך רויבען — בין איך איינער,
 וואָס בעגיסט מיט טהוי די שטיינער...

פריהלינג און הערבסט

איך ליעב דעם וואַלד, ווען ער איז גרוין,
 איך ליעב איהם אויך, ווען ער איז געל;
 דען קיינמאַל נאַרט ער נישט מיין זין
 און צייגט די וואַרהייט ליכטיג, העל...

איך זעה דעם פריהלינג אויך אין הערבסט:
 דער אמת וועלכט נישט אין נאַטור.
 אַ, שענהם זיך וועלמעל! נור דו פערדערבסט
 פון ריינעם אמת יעדע שפור...

די פריעדענס-פאלמע

א פריעדענס-פאלמע בליהט
אין ניינצעהנטען יאהרהונדערט,
פון קעניגע געהיט,
פון טויזענדע בעוואונדערט.
זי גיבט קיין שאמען ניט
העם וואנדערער דעם מיעדען,
קיין פרייער פויגעל פליהט
אינ'ם הימעל פון איהר פריעדען.

דאך שמעהט זי אונגעבויגען
זייט לאנגער, לאנגער צייט,
געוועסערט פון די אויגען
פון יונג' און אלטע לייט,
פון זיפצען און פון קלאגען,
פון קרעכצען שמיל געווינט,
פון שמערצען און פון פלאגען,
פון וועהטאג אונבעזיענט.

פיעל טויזענד פילגער ציעהען
צו איהר פון יעדעס לאנד,
מיט הערצער, וועלכע גליהען
פון כעס, שטאלץ און שאנד.
דאך וועניג פילגער קומען
צוריק מיט איהר אין האנד,

זיי פאלען און פערשטומען
דארט קעמפפענדיג ביינאנד.

איהר זאנפטעסמע בעווענונג
העגט אויף די גאנצע וועלט,
איהר קלענסמע, שמילסמע רעגונג
ווארפט אן א ווילדע קעלט.
מיט בליקען פול מיט טרויער,
אליין אין זיין געצעלט,
בעוויינט דער אר'מער בויער
דעם פריעדען, וואס איהם פעהלט.

עס וויינט די צארמע מיידעל,
און בעט פאר איהרע זינד ;
די מוטער, מילד און איידעל,
בעקלאגט איהר ליעבעס קינד ;
דאך קומען זיי ניט וויעדער,
די קעמפפער, 'זוי געשווינד,
די קינדער און די ברידער,
זיי ליגען טויט און בלינד.

זיי זיינען לאנג פערשוויגען,
די שטאלצע קעמפפער אלע,
דען ווייט אין שלאכטפעלד ליגען
א הויפען שארבענס קאלע ;
און אימה'דיג פון מיטען,
פערשווארצט פון בליי און רויך,
ערהויבט זיך אונפערשנימען
די פריעדענס-פאלמע הויך.

עס קוקט אויף איהר די זאָנע
פֿאַר אַב אין שמערץ און גראַם;
דאָס מויל פֿון אַ קאַנאַנע,
דאָס איז איהר שמאַרקער שטאַם;
די צווייגען זיינען שווערמער,
די בלעמער זיינען שפּיעזען,
גערויבט פֿון פּיעלע ערמער,
פֿון פּיעלע טוימע ריעזען. —

דער פרייהייטס-קעמפער

ער מעג אליין אין שמורם שמעהן,
זיין טהעטיגקייט וועט בלייבען ;
איהם קען די נויט, און אויך דער טויט
פון ווירקען ניט פערטרייבען.

ער מעג פון פיינד און גומע פריינד
פערשמויסען און פערשפעמעט זיין ;
ער זעהט אויך היינט, די זון וואס שיינט
פון פרייהייט, וועלכע וועט זיין.

ער זעהט די וועלט פון רויב און געלד
מיט האס, און שפאט, און קאלטקייט ;
ער קעמפט אין פעלד, א יונגער העלד,
ער ווייס ניט פון קיין אלטקייט.

ער רייסט מיט רייד דעם שעהנעם קלייד
פון פאלשקייט און פון ליגען,
ער קעמפט אין פרייד, אין שמערץ און ליד,
ניט דענקענדיג זייענען.

איהם טרייבט דער דראנג פון פאלק'ס פערלאנג
צו לעבען און געניסען ;
דער האס צום שלאנג פון שקלאפען-צוואנג,
פון מענשען אהנע וויסען.

איהם יאגמ דער גייסט, וואָס ברעכט און רייסט
דאָס פוילענדע אין שטיקער,
וואָס שמעכט און בייסט און שטראַפט און שטייסט
דעם ווילדען אונטערדריקער.

איהם אַרט קיין שפּאַט פון לייט און גאַט,
ער וויל קיין לאַסט ניט טראָגען ;
ער זוכט, און האָט, אַ ניי געבאַט,
וואָס הייסט נייט לאַזען פּלאַגען.

די קוגעל-גיסער

אכצעהן הונדערט אכט און פערציג —
„מיכעל“ איז א העלד געוואָרען!
דייטשלאַנד'ס מיכעל איז אַ קעמפּפּער
און ער קעמפּט מיט מוטא און צאַרן!

זיינע לאַנגע עזעל־אויערען
האַט ער פּלוצלינג איינגעצויגען,
און דעם עהרליך־כּראַווען רוקען
האַט ער ענדליך אויסגעכויגען.

און ער קעמפּט אויף באַריקאָדען,
דען צו שווער איז איהם צו טראָגען
פון זיין „פאַטערלאַנד“ די לאַסטען,
פון די פּירסטען און הערצאָגען.

ביקסען קראַכען, קוילען פּליהען,
קאַמפּף־געשרייען הערט מען שאַלען;
אַרעמס פעכטען, שווערטער בליצען,
און די פּיינדע פּאַלען, פּאַלען.

און — אַ פּריידע! אין דעם טומעל,
אין דעם ליאַרעם, אין דעם שמורעם
שמעהען קינדער און זיי גיסען,
גיסען קוילען אין אַ פּורעם.

פאר די פריינדע, פאר די קעמפפער,
 פאר די מאמעס, פאר די ברידער
 מאַרען ניט קיין קוילען פעהלען,
 און זיי שאפען אימער וויעדער.

מעקלעך גליהען, שמערענס שוויצען,
 אויגלעך בליצען טיעף בעגייסמערט;
 יעדער היילט זיך, מונטער־פלייסג,
 און מען אַרבייט און מען מייסמערט.

„האַלץ אַהערצו!“ — שרייט אויס איינער
 און הויכט אָן דעם קעסעל מישען;
 „שמופּ מיך ניט!“ — שרייט אויס אַ צווייטער,
 וועלכער האַלט דעם בליי אין גיסען.

„אַט איז האַלץ אַ פּולער פּאַרטוך!“
 און דער פייער'ל פּלאַקערט העלער,
 און דער קאַמפּ ברענט שטאַרקער, שטאַרקער,
 און די קוילען ווערען שנעלער.

קליינע העלדען, קוגעל־גיסער —
 וועלכע וואונדער־שעהנע סצענע!
 אַה, ווי וואַלט איך האַלזען, קוסען,
 קלוגע קינדער, זאָ ווי יענע! ...

פאר די באַבע'ס פּוסמע מעשות
 פּלעגען זיי זיך פּריהער ישרעקען,
 און ביי־נאַכט די לאַקען־קעפלעך
 אין די קישען טיעף פּער־שמעקען.

אבער איצמער, ווען די מאמעס
שמעהען מוטהיג אינ'ם פייער,
האט אויך אין די קליינע קינדער
ערוואכט דער גייסט דער פרייער. —

פינף און פופציג לאנגע יאהרען
זיינען זייט דער צייט פערשוואומען,
נאך איז ניט דער קאמפף געענדיגט,
קעמפע נייע וועלען קומען! —

אבער איהר, איהר שקלאפען-עלמערן,
לערנט אייערע קינדער פריי זיין;
בראווא פרייהייטס-קעמפער! דאס זאל
די ערציהערס העכסטע פרייז זיין! ...

דער אפשיעד

דער מאָג איז געקומען דער גליקליכער,
 אויף וועלכען דו האָסט לאַנג מיט זעהנזוכט געוואַרט,
 דער מאָג, וואָס בעפרייט דיך פון פינסטערען שאַפּ,
 וואו דו ביזט געווען פיעל יאָהרען פערשפאַרט.
 דו זעהסט דורכ'ן פענסטער די זאָנע מיט פרייד,
 עס שיינט דיר היינט ליכטיגער, שעהנער איהר שטראַחל,
 וועסט מעהר זי ניט זעהן אזוי, ווי ביז היינט,
 דורך די דונקעלע שויבען, מיט שמערץ און מיט קוואַל.

דער מאָג איז אַוועק — די זון געהט אַראָב
 און וואַרפט אויף דיין אַרבייט אַ גאַלדענעם פּונק,
 דו הויבסט אויף די אויגען און קוקסט זי אָן לאַנג
 און, דאָכט זיך, זי זאָגט דיר גאַנץ שטיל, מיט אַ וואונק:
 „לעג ניעדער די אַרבייט, דו גליקליכעם קינד,
 די גאָדעל, מיט וועלכער דו האָסט לאַנג געשאַפט —
 די שטאַלענע גאָדעל, וואָס ז'האַט ווי מאַנגעט
 געצויגען ביז איצטער דיין קראַפט און דיין מאַכט.

„לעג נידער די פּאַדים, לעג ניעדער די זייד,
 מיט וועלכע דו האָסט פאַר די רייכע גענעהט
 די טהייערסטע קליידער פון זיידענע שטאָף,
 און זיך ביי דער אַרבייט געוואונשען דעם טויט.
 שנייד אַב די פּאַדים, דו שניידסט דאַמיט אַב
 די קייטען, וואָס דו האָסט געטראָגען ביז היינט,

שנייד איבער די פאָדים — דער שניט זאָגט דיר אָן,
אַז דו ווערסט פּערבונדען אַצונד מיט דיין פּריינד!"

דיין הערץ הויבט אָן שלאָגען מעכטיג און שטאַרק,
דו לעגסט וועק דיין אַרבייט, שמעקסט אויף פּונ'ם אַרט,
דיין קאָפּ איז צוממעלט פון אויפּרעגונג, פּרייד,
דו קענסט גאָר פאַר שמחה ניט ריידען קיין וואָרט,
דיין אויג ווערט פּערפלאַסען מיט אַ וואַר'מען טרער,
וואָס פינקעלט אַזוי ווי אַ טהיייערער שטיין.
דו קוקסט זיך אַרום אויף די ווענד פּונ'ם שאַפּ,
און נעהמסט פון איהם אַבשיעד מיט שטילען געוויין:

„אַדיע, דו פינסטערע גרוב פון דער ערד!
אַדיע, דו קערקער אין פּרייהייטס-געשטאַלט! ...!
אַדיע, דו רויבער פון קרעפטען, פון בלוט!
דו טייפּעל, וואָס וואַנדעלט פון יונג אום אויף אַלט!
אַדיע, דו פּערפעסטעטע, גיפּטיגע לופּט,
דו האַסט באלד מיין לונגען געמאַכט ווי אַ זיפּ.
פיעל בליהענדע בלומען זיינען געוואָרען פּערוועלקט,
דו האַסט זייער זאַפט אויסגעצאַפט מיט דיין ליפּ!"

„די קינדערשע יאָהרען, פון לעבען דעם מאַי,
האַב איך ביי דער אַרבייט בעגראַכען אין דיר,
קיין פּרייע סעקונדע, קיין פּרייע מינוט
האַט עס אין מיין לעבען געגעבען פאַר מיר,
דאַ האַב איך פיעל גאַלדענע חלומות געטרוימט,
און פיעל מאַל געזעסען פּערזונקען אין וועת,
דאַ האַב איך געלאַכט, און פיעל מאַל געוויינט,
דאָך יעצט נעהם איך אַבשיעד מיט פּריידען — אַדיע!"

נון, יעצט מיט דעם פארמאן געזעגענסמו זיך,
 ער קוקט אויף דיר שמייכלענד, מיט פרעהליכען בליק,
 דו מיינסט, אז ער פרעהט זיך, א מעות, מיין פריינד!
 ער שענקט דיר אלס עהרע די ווערמער „מיט גליק“.
 און יעצט מיט די פריינדיגס געזעגענסמו זיך,
 און יעדערע ווינשט: „אין גיכען ביי דיר“.
 שוין פארמיג! גיסט וויעדער א קוק אויף די ווענט,
 און נעהמסט אן מיט שמחה די הענטעל פון מהיר —

דאך האלט! יעצט האב איך דיר צו זאגען א ווארט:
 אומזיסט איז דיין שמחה, אומזיסט איז דיין פרייד!
 וועסט איצמער נאך ווערען א שקלאף ביי א שקלאף.
 וועסט האבען נאך גרעסערע צרות און לייד!
 אן ארבייטס־מאן נעהמסטו, א פינסטערען קנעכט,
 א, מיידעל! וועסט ווערען פערפינסטערט, פערשווארצט,
 דיין רוקען וועט בויגען זיך יונג פאר דער צייט! ...!

וועסט וואוינען אין פינסט'רע קליינינקע רומס,
 אין א שמוציגען הויז, אויף א בוידעס, טאפ־פלאך,
 וועסט זעהן דעם לענדלאַרד גאַנץ עפטערס ביי זיך,
 וואָס היט, דו זאלסט צאָהלען די רענט אויף אַ האַר.
 און וועסטו ניט קענען איהם צאָהלען צום סראָק,
 זאָ וואַרפט ער אין סטריט דייע זאָכען אַרויס,
 און זאָגט נאָך דערביי מיט אַ מינע פון שמערץ:
 „איך מוז דאָך אויך צאָהלען די שטייער פון הויז“ ...

וועסט קינדערלעך האָבען, וועסט ליעכען זיי שטאַרק,
 און עפטערס ניט האָבען קיין עסען פאַר זיי,
 און זאָ ווי מיט שפּיעזען וועט שטעכען דיין הערץ
 זייער בימערער יאָמער, דער הונגער'ס געשריי.

וועסט שטענדיג נאָר צימערען פאר'ן בימערען „סלעק“.
די פינסטערע צייט, ווען קיין אַרבייט איז ניטאָ;
וועסט פלוצען דיין לעבען, וועסט פלוצען דיין מאָן,
וועסט שילטען דעם התונה מאָג, און די שעה.

דו געהסט צו דער חופה מיט שמחה, מיט פרייד,
דו מיינסט, דיך ערוואַרטעט דער מזל, דער גליק,
אַ מיידעל, דו ביזט געבעך בימער געאירט!
דער מאַרש צו דער חופה איז אַ מוימען־מוזיק,
תכריכים נאָר זיינען דער שלייער, דער מול;
די חופה — דיין גרוב, דער מת — דו אליין,
דער גאַלדענער רינג איז אַן אייזערנע קייט
און אויך אַ מצבה, אַן אַנדענקונג שטיין! ...

מייסמער און לעהרלינג

ער האלט איהם און שלאגט איהם, און האלט איהם פעסט.
 מיט הענד ווי מיט אייזערנע צוואנגען.
 דער ארעמער לעהרלינג שרייט נעבעך אויס:
 „וואס האב איך דען מייסמער בעגאנגען?“

„דו קליינער יונגאטש, דו האסט היינט אין דער פרייה
 געקוסט מיין נעלל נעבעך ברונען,
 ווען דו האסט זי דארט מיט צולאזענע האר
 שעפענדיג וואסער געפונען.“

„איך ווייס ניט אליין ווי איך האב עס געמאכט,
 איך שווער איך, מיין הערר, בנאמנות;
 עס האט מיך געמאכטערט די ליעבעס-לוסט,
 דאס עס איז געווען א סכנות.“

„די זון האט אריינגעשיינט אין מיין צימער,
 און האט מיך ניט שלאפען געלאזען;
 כ'האב געזעטן דעם טהוי אויפ'ן גרינעם גראז
 און געריכט דעם דופט פון די ראזען.“

„כ'בין ארויס אין גארטען; א ליעדעל האט זיך
 אין טרעלען פון מיין האלז געקייקעלט;
 דאך דארטען נעבעך ברונען איז נעלל געשמאנען
 און האט אויפ'ן עמער געפייקעלט.“

„זי האָט אויסגעזעהן אזוי שעהן,
 דאָס מיך האָט די לוסט צונומען,
 און אזוי ווי איהר זעהט זיינען מיינע ליפען
 מיט איהר באַק זיך צונויפגעקומען.“

פאַטער-געפיהלען

קינדער פון דער ערד, איך ליעב אייך,
 ווי אַ פאַטער, און פּערניב אייך
 אלע אייערע זינד;
 מיט, און פאַר אייך וואָלט איך לעבען,
 אייך מיין האַרץ אַוועקגעגעבען,
 ווי אַ קליינעם קינד.

זעה איך אייך אין פולע גאַסען,
 גליקליך און געציערטע מאַסען,
 דורך דער יוגענד-ליעבע רייך, —
 וויינט זיך מיר מיט פריידען-טרערען,
 און מיין אינגסטעס בעגעהרען
 איז צו לעבען נור פיר אייך.

ציהמ שמאַרקער די סמרונעם

די הייוער ווערען העכער,
די לענדלאַרדס ווערען שמרענגער;
מיר שלאָפען אויף די דעכער,
אין שמוב ווערט אימער ענגער.

די אַרבייטס־צייט ווערט גרעסער,
דער אַרבייטס־לאָהן ווערט קלענער;
די „באַסעס“ געהט עס בעסער,
זיי ווערען דיקער, שענהנער.

די ריכטער ווערען שלעכטער,
ווי וואַהרע קאַניבאַלען;
און דער וואָס איז גערעכטער,
דער מוז פֿאַלס אָפּפּער פּאַלען.

די פוהר־לייט פון גן־עדן,
(רבנים, ווי אויך פריעסמער)
זיי הייסען אונז ניט ריידען,
ווען די וועלט ווערט אונז פינסטער.

ניט מעהר אזוי פיעל יאָהרען
וועט אייך דאָס פאַלק פּערשווינגען;
דער ראַכע־גייסט, דער צאַרן,
ער האַלט אין ווילדען שטייגען.

דריקט מעהר, איהר האכונעס,
 און טאנצט אין די פאלאצען,
 ציהט שטארקער אָן די סטרונגעס —
 און די געדולד וועט פלאצען.

לעבט אין פריעדען

פריעדען אויף דער גאנצער ערד,
 גלייכהייט פאר דער גאנצער וועלט!
 לעבט אייך פריינד, זיי אייך געפעלט,
 אהנע שווינדעל, אהנע געלד,
 און דעם הענקער, און דעם שווערד,
 קעניג, בויער, שקלאף און קנעכט,
 יעדער האט דעם זעלבען רעכט.
 — ניט קיין גאט און ניט קיין טראהן,
 יא, מען דארף קיין אויבענאָן,
 און מען דארף קיין אונטען ניט.
 — וואס מען דארף זאל יעדער טראָן,
 זיי דער בויער און דער קעניג.
 — וועמען, זאגט, וועט דאן זיין וועניג? —

ערפאלג

אונגענדליך וועלען מיינע בלומען בליהען,
 ערריוכט וועט ענדליך זיין מיין לעבענס-ציעל;
 און אויב ניט אלעס וועט מיין גייסט ערציהען,
 פערלארען געהן וועט ענדליך דאך ניט פיעל.

ניט אלעס קען אין לעבענס-תהום פערזינקען,
 ניט אלעס קען פערלארען געהן אין רוש;
 דער מומנער שטרעם קען דאך ניט אלעס פערטרינקען,
 די שטורעמס רושען זיך אס ענדע אויס. —

וואס מוז געשעהן אינ'ם מענשענ'ס לעבען,
 דאס קומט אס ענדע מיט די צייטען דאך;
 דאס ברענגט מיט די נאטור אין אייביגען שטרעבען,
 דאס שאפט דער מענש אין שווערען לעבענס-יאך.

דאס איז דעם מענשענ'ס אָנגעשטרענגטער ווילען,
 וואס שמידעט די מענשהייט'ס אייביגען שיקזאל;
 דאס זיינען אונזערע ערהאבענע ציעלען,
 וואס עפ'נען אונז דעם טיעפען לעבענס-קוואל.

מען דארף נור וועלען אום צו קענען שאפען,
 מען דארף נאר שטרעבען אום צו קענען זיין;
 מיר קענען פריי זיין, אדער ווערען שקלאפען,
 ס'איז ווי מיר אַרדנען אונזער לעבען איין.

שאפט אייך אליין א וועג צום עקזיסטירען,
 און ניט פערלאזט זיך אויף דער הילף פון גאט ;
 ניט לאזט זיך אימער פון דער האפנונג פיהרען,
 דער מענש וואס שמרענגט זיך אן, דער האט.

וואַנדער-ליעד

יעצט מוז איך וואַנדערן מיט מיין פרייער ליעד,
 יעצט מוז איך וואַנדערן און ניט ווערען מיעד,
 עס מעג מיר ליגען אויף מיין הערץ א שטיין,
 איך מוז מיר אליין ווייטער, אימער ווייטער געהן.

איך מעג פערפאלגט זיין פון דער גרעסטער גויט,
 מיין בעסטע האַפנונג מעג יעצט ליגען טויט, —
 איך ווייס, א צייט וועט קומען, ווען דאָס גליק,
 וועט לאַכענד געבען מיר רוה צוריק.

איהם וועל איך טרעפן, דעם געזונדען פריינד,
 זיין שמערען וועט גלענצען פון פערשטאָנד בעשיינמ,
 מיט איהם צוזאמען וועל איך לעבען שטיל,
 און אימער שמרעכען צו מיין ווייטער'ן ציעל.

צו דיא ארבייטער

1.

ווען איהר זעהט די זון פערזונקען —
פינסטער ווערט איהר פלאם,
און די ערד זעהט איהר פערטרונקען
אין א שווארצען ים —

זאלט איהר מענשען, נאָר ניט מיינען
אַז די זון פּערגעהט ;
ניין ! די ערד־האַט פון איהר שיינען
זיך אַוועקגעדרעהט..

2.

ווען איהר זעהט פון גליק, פון לעבען
שיינט אייך ניט דער פראַכט,
שטענדיג זעהט איהר פאר זיך שוועבען
וואַלקענס שוואַרץ ווי די נאַכט —

ווייסט : דער גליק ווערט ניט פּערהאַנגען,
ס'ליגט אויף איהם קיין פּלוק,
איהר אליין האַלט איהם פּערהאַנגען
מיט אַ שוואַרצען טוך !...

עם איז א טרוים—דאך ריכטיג

איך זעה ביינאכט אין טרוים
ביי'ן טייך א שעפסעל ליגען,
עס שמעקט נעבן איהר א וואלף
און ברומט מיט פערגעניגען:

„עס האט מיר גוט געגליקט
די שעפסעל צו דערשטיקען;
יעצט וועל איך מיט איהר פלייש
אביסעל זיך ערקוויקען.“

ער עפענט אויף זיין מויל
און רייסט זי מיט די צייהנער,
ער פרעסט מיט אפעמיט
און האלט שוין ביי די ביינער...

דאך פלוצלינג מיט אמאל —
עס פאנגט זיך אן ערהויבען
די שעפסעל און בלייבט שמעקן
פערזאנדעלט אין א לייבען —

און גיך ווארפט זי דעם וואלף
צו דר'ערד זא שטארק אנהער,
אז ס'ווערט צופלאצט זיין פעל,
צושאמען אלע גליעדער...

איד כאפ זיך אויף פון שלאף...
 עם שיינט די זון שוין ליכטיג —
 איד קוק זיך גוט ארום,
 עם איז א טרום — דאך ריכטיג...

ענטשלאסענהייט

איד מוז געהן, און געהן אליין,
 כאטש די וועלט האט ליעב צו שמענהן,
 גרויס אין פרייד און גרויס אין קוואל
 איז דער מענשליכער שיקזאל.

אפט האט מיד די זארג געקיסט,
 אפט געבלומעט האט מיין ברוסט,
 כ'האב עם קיינעם ניט ערצעהלט,
 און די וואונד האט זיך פעההילט.

ווי א לייכט־הורם וועל איד זיין
 אין דער וועלט פון שמערץ און פיין,
 לייכטענדיג דורך שמורם און נאכט,
 ביז דער מיעדער מענש עהוואכט.

ווערמער פון א ברודער

אין ענגערע קרייזען פערשטויסט דײך די וועלט און זי האלט
 דײך געבונדען,
 דיין איך ווערט געטוישט און דיין אייגענער ווילען ווערט
 לאנגזאם פערשוואונדען,
 פערלאנגענדיג שטארבט דיין פערלאנגען, די לוסט אין דיין
 הערצען ווערט שטילער,
 די שענהע געפיהלען פון מיטלייד און פריינדשאפט, זיי ווערען
 אלץ קיהלער און קיהלער.

דו קענסט אויף דיין היים און דו קענסט אויף קיין מענשען
 מיט ליעבע ניט קוקען,
 פערלאשען און קאלט איז דיין פריינדליכער בליק און
 געקרימט איז דיין רוקען,
 און פינסטערנים הערשט אין דיין מוה, ועם שמעהען
 געלעהמט די געהיהען,
 און ווילענלאז לאזט זיך קנעמען, געדאנקענלאז לאזט
 זיך פיהרען.

און מאגער און בלייך איז דיין פנים און שוואך איז דיין
 יעטווידער אבר,
 פון קנעכטשאפט און נויט א פערמאמערהער נייגט זיך דיין
 קערפער צום קבר;
 עם האט דיר די וועלט און דיין פאטער נאר צרות און
 דומהייט געגעבען,
 און האפנונגסלאז פיהרסטו אן ענגען, א שווארצען
 געשטארבענעם לעבען.

א גוט וואָרט

איך שמעה ביים בוים און בליק ארויף:
 ער טראַגט די פריכטע רוהיג, שמאַלץ;
 איך שמעה ביים בוים און בליק אַראָב:
 מוראַשקעס קריכען אויף זיין האַלץ...

איהם קימערט ניט, דעם קלוגען בוים,
 די חיה'לעך, זאָ שוואַך, זאָ קליין...
 ער שענקט די וועלט זיין זיסע פרוכט
 און בלייבט דורך זיי ניט נאַקעט שמעהן...

און איהר, אַ ברידער, ווען איהר קעמפט
 און טראַגט די מענשען-פליכט אויף זיך,
 זאָ נעהמט אַ ביישפּיעל פון דעם בוים
 און קימערט זיך ניט אום העם „איך“....

אויספֿין שטערבע בעט

א בייסמענט, א קבר גאנץ פינסטער און שמוציג,
צובראָמענע פענסטער פֿערקלעפט מיט פּאָפּיער,
די ווענט זיינען חושך, פֿערשימעלט און גליטשיג,
עס פּייפט זיך אַ ליעדעל דער ווינד דורך דער טהיר.

דער פּלאַר איז צופּוילט לאַנג אין שטיקלעך און ברעקלעך,
עס זעהט זיך די ערד נאָר פֿערפּראַרען און נאָס,
קיין אויווען ניטאָ, און דער פּראָסט ער קוועלט שרעקליך,
ער טרייסעלט און מוזשעט פּיעל מעהר ווי אין גאָס.

אויפֿן פּלאַר, אָן אַ זייט, אויף אַ זאָק אויסגעצויגען,
מיט שמאַמעס בעדעקט, ליעגט אַ מענשען־סקעלעט,
ס'איז געל זיין געזיכט, איינגעשרומפען די אויגען,
ער מורמעלט גאַנץ שמיל זיין לעצטעם געבעט...

גאַנץ לויזע, פּאַמעלעך, עס קלאַפט אין זיין הערצען,
אין האַלו אַבער כּריפעט אַזוי ווי אַ זעג...
נאָך איין סעקונדע — עס זיענען די שמערצען,
ער ענדיגט זיין לעבען — ער קומט צו אַ ברעג...

אין לומפען געקליידעט, נעבֿן איהם איינגעבויען,
די ווייב מיט די קינדערלעך שטעהען אַרום;
עס גיסען זיך טרערען פֿון זייערע אויגען,
און קלאַגענדיג, שרייענדיג בעטען זיי איהם:

„א פאָטער'ל שטאַרב ניט! אויף אונז האָב רחמנות
און לאָז אונז ניט איבער גאַנץ עלענד אליין,
עס שמעקט אונזער לעבען, אַהן דיר, אין סכנות,
מיר וועלען דאָך אַלע פון הונגער אויסגעהן...“

„א, פאָטער'ל שטאַרב ניט!“ — דאָרט יאָמערט מיט גרוילען
אַ קליינינקער אינגעלע, פיער יאָהר ערשט אַלט, —
„אַ געה בעסער ברענג אונז פון סטריט ברויט און קוילען,
איך וויל דאָך זעהר עסען, עס איז מיר זאָ קאַלט...“

ער גלעט זיינע באַקען — בעדעקט זיי מיט טרערען,
ער כליפעט און יאָמערט „אַ וועה איז מיר ווינד!“
דער פאָטער הויבט אָן מיט די ליפען צו קעהרען
און ענטפערט פאַמעלעך זיין ווייב און זיין קינד:

„אַ הערט אויף צו וויינען, אַ הערט אויף צו קלאַגען,
און לאָזט מיך גאַנץ רוהיג בעגעג'נען דעם טויט!
וואָס העלפט אייער וויינען, איך קען מעהר ניט טראַגען
די ליידען, די שמערצען, דעם הונגער און טויט.“

„מען האָט מיך געבויגען, געמאַמערט, געפייניגט,
געזויגען מיין בלוט אַהן אָן אויפהער אין שאַפ,
מען האָט מיך פערזואונדעט, מען האָט מיך געבלומיגט,
יעצט בין איך געפאַלען פון צו שווערען קלאַפ...“

„איך האָב מיין געזונד ביי'ן מאַשין אַנגעוואָרען,
געהאַרעוועט בימער, זוי טאַג אזוי גאַכט,
עס האַבען די שלעגע פערקירצערט מייע יאָהרען,
יעצט שטאַרב איך פון צרות... פון הונגער פערשמאַכט...“

עם האַבען זיך פלוצלינג די ליפען פערשלאָסען,
 ער האָט נישט גערעדט מעהר קיין איינציגעס וואָרט,
 אָן איידיקאלטער שווייס האָט זיין קערפער בעגאַסען,
 ער איז אויסגעגאַנגען — געשטאַרבען זאָפאַרט...

צו דיא שטערען

שטערען, זילבער-קלאַרע שטערען!
 האָט איהר אונזער וועלט בעטראַכט —
 אונזער וועלט זאָ שלעכט, פערדאַרבען,
 וואו עס הערשט די פינסטערע נאַכט? ...

אונזער וועלט וואָס איז געגליכען
 צו אַ פינסטערען יאַמערטהאַל,
 וואו דער מענש אין גרויסע מאַסען
 לעכט אין קנעכטשאַפט, פּיין און קוואַל?

„בלאַסער דיכטער! — נישט געזעהן
 האַבען מיר ביז יעצטיגער צייט —
 ווי אַ זילבער-קלאַרער שטערען
 זעהט די וועלט אונז אויס פון ווייט.“

פון מיין אלבום

1.

איינגעהילעט אין אַ כמארע
ליגט דער הימעל ווייט און ברייט,
דאָך קיין איינציג טראָפען וואַסער
פון דעם שוואַרצען וואַלקען געהט.

אויף מיין הערץ, ווי אויפ'ן הימעל,
ליגט אַ וואַלקען גרויס און שווער;
דאָך דער וואַלקען וויל ניט פלאַצען,
ס'רינט קיין איינציג, איינציג טרער...

2.

און ווען אייך געפעלט ניט די ליעד וואָס איך זינג —
די ליעד וואָס יעטווידער אַזוי אַ טרער —
די ליעד, וואָס אַנשטאַט זי זאל מאַכען אייך גרינג
די הערצער — מאַכט זי נאָך טרויעריג שווער! —

זאָ זייט ניט אין כעס! — איך וואַלט האַבען שולד,
ווען עס וואַלט ניט געווען אַט דער איינציגער פאַל:
אַז די ליעד, וועלכע ברענגט אייך אַרויס פון געדולד
וואַלט איך ניט געשעפט פון אייער אייגענעם קוואַל...

3.

ווען איהר דארפט געהן פעריל זוכען
זוכט איהר זיי ניט אויף א בארג —
נאר ביים גרונד פון טיעפען וואסער,
דארט געפינט איהר זיי ניט קארג.

ווען איהר ווילט געהן הערצער זוכען —
הערצער ועהרליך, גוט און באוואו?
זוכט ניט ביי די גרויסע העררען,
זוכט זיי נאר ביי'ם פראסטען שקלאף! ...

נאַטור-ליעדער

1.

ווי גרויס, ווי וואונדערבאר ביזטו, נאַטור!
די פערלען דיינע האָט דער מענש געזוכט;
די אוצרות דיינע האָט דער מענש בענוצט;
די קרעפטען דיינע האָט דער מענש בעהערשט;
די סודות דיינע האָט ער אויסגעפאַרשט, —
דו אָבער שמועסט נאָך אין דין אלטער פראַכט,
בעדעקט מיט גלאַנץ, אונגענדליך ווי די צייט,
אַן אייביג-שטראַהלענדע געהיימנים!

2.

ווען דורך די בוימער שיינט דער לעצטער שטראַהל,
און אויף די בערג אַ זאָנפֿטער פֿורפור ליגט;
ווען דורך די פעלדער וועהט אַ פֿרישע לופט,
און בלום, און בלאַט ערשיינט ווי איינגעוויגט;
ווען אין דער הויך דער אַבענד-שמערן גלענצט,
שעהן ווי אַ שליח פֿון אַ נייער צייט, —
ווי דיימליך זעה איך דאָן דעם לעבענס-צוועק,
ווי איז מײן ברוסט ערפֿילט מיט לעבען דאָן!

3.

ווען כ'שטעה ביי'ם ברעג פון הויך-געוועלכטען פעלז
און קוק ארונטער אויף דעם ברייטען ים ;
ווען אויף די ריעזען-וואַלקען רוהט מיין בליק,
און ווערט באהעפט מיט דער אונגענדליכקייט ;
ווען דורך דעם עטהער שוועכט מיין פאנטאַזיע,
און זעהט דעם ליכטיגען פלאנעמען-גאַנג,
ווי מעכטיג בין איך דאן, און דאך ווי שוואַך !
ווי ניכטיג בין איך דאן, און דאך ווי גרויס !

4.

ווען כ'האב פערצווייפלט אין דער גרויסער וועלט,
האב איך אַ מריסט געזוכט אין דער נאַטור :
איהר יונגע שעהנקייט אין דער פריהלינגס-צייט ;
איהר זיסער טרויער אין דער צייט פון הערבסט ;
איהר שמילעס אלטער אין דער ווינטער-צייט —
זיי האבען מיך בערוהיגט און געשטאַרקט ;
מיין ברוסט ערפילט מיט פרישער ענערגיע,
מיט יוגענדליכער קראַפט, און לעבענס-מוטה.

פעסט-ליעדער

1.

(פרויען כאָר) :

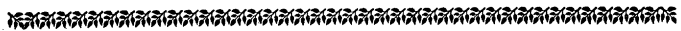
פלעכמען מיר בלומען
אין פעלד און אין וואַלד,
געסט וועלכע קומען
בעגריסען מיר באַלד.

פּרוכט פון די צווייגען
מאַכען מיר גרייט,
פלויען און פייגען,
האַניג און ברויט.

באַקסער און מאַנדלען,
און טיימלען פּריש,
שעהן צו פּערזאָנדלען
דעם פּריינדליכען טיש.

ליליען און ראָזען
מיט קוויקענדען דופּט,
וויירוך און גראַזען,
צו ווירצען די לופּט.

קומט דורך די פעלדער,
זאַמעלט זיי גיך ;

קומט דורך די וועלדער,
יעדע פיר זיך.

.2

(מענער כאָר) :

קומט צו די מישען
ווילקאמענע געסט ;
זיך צו ערפרישען
ביים פרעהליכען פעסט.

פילט אָן די בעכער
מיט שוימענדען וויין,
ביז דורך די העכער
די זון שיינט אַריין.

קומט, איהר בעגריסמע,
פון פרינדע געשעצט,
שמונדען פערזיסמע,
ערזאָרטען אייך יעצט ; —

שטראַהלענדע אויגען,
און הערצער פול פרייד,
קעפ אונגעבויען
פון זאָרגען און לייד.

לוסט און געלעכטער
און פרעהליכע מענין,
פון אייערע מעכטער
און בליהענדע קרענין.

עראינערונגען פון קינדהייט

(געווידמעט מיין איינציגע שוועסטער)

1.

ביי די בלויע בערג
האבען מיר בלומען געקליבען,
ביי די בלויע בערג
בין איך אליין געבליבען.

גענצליך מיט בלומען בעשנעט
איז דער בארג געלעגען,
ווען די פריינדיגס זיינען
דיר געקומען ענטקעגען.

אין דעם טיעפען מהאל
בין איך אליין געשמאנען,
ווען איהר זייט פערשוואונדען
אין די בלויע טומאנען.

לאנג האב איך געבענקט נאך דיר,
דאך באלד ביזטו געקומען
מיט א שטראהלענדער געזיכט
און מיט בלויע בלומען.

2.

ביים וואסער-מיהל
האב איך שפאצירט,

און האָב מיר שמיל
די פּיאַלקען בעריהרט.

ביי'ס טיעפען גראַבען
האָב איך מיך בעזינט,
וואו די קרייטיכער האַבען
פּריש געגרינט.

אויפ'ן בערגעל כ'בין
דאָן אַרויף,
וואו די בלומען בליה'ן
און וואַקסען אויף.

דאַרט האָט מיך באלד
בערוישט דער דופט,
פון גרינעם וואַלד,
פון דער פּרישער לופט.

אין רויםע העמדלעך,
שטאַרק פּערגניגט,
האַבען דריי פּאַניעס
זיך דאַרט געוויגט,

אויף בלומען-ביימען
האַב איך געשפּיעלט,
און האָב די קוויימען
אין מיין הערץ געפּיהלט.

דעם גאַנצען טאָג
האַב איך דאַרט פּערבּראַכט,
און בין פּרעהליך געקומען
אַהיים פּאַרנאַכט. —

ליעבע=ליעדער

.1

זי האט מיין הארץ געוואונען,
איך ווייס ניט ווי אזוי ;
זי האט מיין הערץ געוואונען,
און שהוט מיר אזוי וועה.

איהר סאמע בליק ערשרעקט מיך,
ווען איך דערזעה זי נאר ;
א קאלטער שווייס בעדעקט מיך,
ווען איך דערזעה זי נאר.

וואס ווילסטו ליעכסטע האבען ?
וואס מיינט דיין מאדנער בליק ?
וואו זאל איך מיך בעגראבען,
פון פרייד, און לוסט, און גליק ?

.2

זי איז צארט און גליהענד,
ווי דער וויין ;
וואונדערליך אַנציהענד, —
וואס קען בעסער זיין ? —

זי איז מילד און גליהענד,
ווי דאס גליק;
זי איז ליעב און בליהענד,
וואונדער סחוט איהר בליק.

גענצליך בין איך איהרער,
זאפט בין איך ווי זאפט;
גענצליך בין איך איהרער,
אָהנע מומת און קראפט.

3

ווי אַ קינד פערזינג איך
אין מיין לוסט;
אין פערטרויען רות איך
ביי איהר ברוסט. —

לוסט-ליעדער

1.

אין אייביגער ליעבע פערזינק איך
 אין אייביגער פריידע און לוסט ;
 און דורשמיג פון לעבענס-קוואל טרינק איך
 צו קיהלען מיין ברענענדע ברוסט.

מיר שמראהלען אונזעהליגע ליכטער
 אין מעכטיגער, אייביגער פראכט ;
 מיר שיינען די שעהנסטע געזיכטער,
 ווי שמערען אין הימעל ביי נאכט.

דאס לעבען פון פיעלע מיליאנען
 קלינגט אָב אין מיין ליעבענדער הערץ ;
 איך גרים די צושפרייטע נאַציאָנען,
 ווי דער פריהלינג-פערקינדענדער מערץ.

2.

איך האָב זי געזוכט און האָב זי געפונען,
 די לוסטיגע לאַטענדע מיידעל,
 זאָ שעהן ווי אַ נימפּפּע, וואָס וואוינט אין אַ ברוינען,
 פאַנמאַסיש, און ליעבענד, און איידעל.

איך האָב זי געזוכט און האָב זי געפונען,
איך האָב זי געקוסט און אומאַרעמט ;
און באַלד, ווי יאָ גייסט, איז מיין עלענד ענטרונען,
מיין הערץ האָט זיך ווידער דערוואַרעמט.

.3

לאַכען די שמראַהלענדע אויגען דיינע,
ווערען פערשוואונדען די זאַרגען מיינע ;
הער איך דיין וואונדערליך־זיסעס ריידען,
זיך איך פערנגעטערט אין אייביגע פריידען.
שמייכלט מיר זאָניג דיין יונגע לייעבע,
ווייס איך ניט מעהר פון מינומען טריבע ;
זיצען מיר שווייגענד אומאַרעמט ביידע,
ווער איך אַ קינד און וויין פאַר פריידע.

געדיכטע

1.

די פאנטאזיע.

לעב מיט מיר אין לוסט און פרייד,
 כ'וועל דיר קיינמאל ניט טהאָן צו לייד;
 כ'האַב פאַר דיר אַ שטילען אַרמ,
 צווישען וואַלד, און באַרג, און טייך;
 זאַנפטע בלומען בליהען דאָרט,
 וואונדער־שעהן און פאַרבן־רייך.
 שמאַכמענדיג נאָך ליכט און טהוי,
 עפֿ'נען זיי די בלעטער פרייה,
 ווי די ליעבע פון אַ פרוי
 דופטעט זייער פאַעזיע.
 כ'האַב אַ וואונדערליך געהאַנג
 פון די גייסטער אין דער לופט,
 הימליש שעהן איז יעדער קלאַנג,
 זיס ווי פרישער בלומען־דופט.
 אין די וואַלקענס וואונדער־וועלט,
 וואו דער פרייער פויגעל שוועבט,
 האָב איך דיר אַ שעהן געצעלט
 מיט מיין צויבער אויסגעוועבט.
 דאָרט לייכט די זעלע פון
 דער שעהנהיים ווי אַ זון,
 גייסער טאַנצען צויבער־מענן.

אויסגעציערט מיט שטראהלען-קרענין,
 דארט שוועבט דער גייסט זיך פריי
 פון דער ערדען-מיראניי;
 זיפצען הערט מען דארט ניט:
 אלעס גליהט, און לעכט, און בליהט,
 אלעס פרעהט זיך, אלעס לאכט,
 אלעס שטראהלט אין פולער פראכט.

.2

פערלאנג.

אייביג וואו די שענהייט איז,
 אייביג וואו די ריינהייט איז,
 וויל מיין זעלע וואוינען;
 אייביג וואו די טרייהייט איז,
 אייביג וואו די פרייהייט איז,
 וויל איך מיך בעקרוינען.

.3

א ראטה.

אין דער מענשהייט זאלסטו גלויבען,
 וועט דאס גליק דיין רוה ניט רויבען;
 זאלסטו אין זיך אליין פערטרויען,
 וועט דיר פאר דער וועלט ניט גרויען.

.4

בעטראכטונג.

יאגסטו זיך נאך פרייד צו גיך,
 ווערט די פרייד פערשוואונדען.

פערזען

.1

וואָס ווילט איהר, אלטע ליעדער
פון לאנג פערבאנגענע צייטען ?
וואָס קומט איהר קלאַנגען ווידער,
און רופט מיך פון דער ווייטען ?

איך קען אייך ליעדער הערען,
דאך זינגען אייך ניט מעהר,
פון זיפצען און פון טרערען
איז מיר דער קאפּ צו שווער.

.2

וואָס בענקט עס זיך און בענקט זיך
גאנץ טיעף ביי מיר אין ברוסט ?
וואָס דענקט עס זיך און דענקט זיך
פון אלטער קינדער-לוסט ? ...

איך בין שוין מעהר קיין קינד ניט,
און קען קיין קינד ניט זיין ;
אפּט לאַזט די מענשהייט'ס זינד ניט,
און אפּט די לעבענס-פיין.

דאָס בענקען נאָך שעהנהייט

נאָך דער שעהנקייט בענקען זאלע.
זאלע האַבען דאָך געפיהלען,
יעדער וויל זיין גייסט בעפרייען,
און זיין הערצענס-רוישען שטילען.

יעדער וויל זיין גייסט ענטציקען,
וויל דאָך אַמאָל וואונדער זעהן;
יעדער וויל אַ פריינד בעגליקען,
וויל וואָס נייעס זאָל געשעהן.

יעדער לעבט אַמאָל אין גלויבען,
יעדער האָט דאָך אַ געמיטה;
יעדער וויל אַ פריינד ערהויבען, —
וויל עס דען דער הענקער ניט ?

יעדער פיהלט דעם וואַהרען לעבען,
יעדער וויל וואָס גוטעס טהאָן;
נור מען דאַרף זיי אויגען געבען,
יעדער זאָל טהאָן וואָס ער קען. —

יא, מען דאַרף זיי נור ערקלערען,
יא, מען דאַרף זיי לערנען נור,
פיעלע וועלען האַמאָלט הערען,
לעבען דאָן אין דער נאַטור.

אָה, פּרעג מיך ניט

אָ, פּרעג מיך ניט, וואָרום איך טרויער,
וואָרום איך בין אזוי בעטריבט;
ניט פּרעג, וואָרום איך ווער אלץ בלאַסער —
איך בין פּערליעבט, מיין פּרוינד, פּערליעבט...

איך האָב מיין ליעבסטע ניט געזעהן,
יאָך ווייס איך, אַז זי איז זאָ שעהן,
וואָ אלע שטערען פון דעם הימעל,
און שעהנער, ווי די זון אליין...

איך פיהל אַמאָל איהר באַלזאַס־אַטהעם,
ער קומט פון זעהר אַ ווייטע לאַנד —
איך פיהל איהם שטאַרק אין מינע נערווען
צוברענגען זיך פון ליבעס באַלאַנד.

און ווען איך געה אין גאַס שפּאַצירען,
ווייל איך קען פאַר שמערץ אין שטוב ניט זיין,
דאַן זאַגען מיר די שוואַרצע הייזער:
„ניטאָ, ניטאָ, די ליעבסטע דיין!“...

ווען כ'געה אַמאָל ביי די פּאַבריקען
און קוק זיך אין די פענסטער איין,
דאַן הער איך די מאַשינען רוישען:
„ניטאָ, ניטאָ, די ליעבסטע דיין!“....

ווען כ'זעה די בלייכע ארבייטס-מאסען
און קוק זיי אין געזיכט אריין,
דאן זאגט מיר זייער מינע דיימליך:
„ניטא, ניטא, די ליעבסטע דיין!“....

ווען כ'זעה אין גאס שפאצירען פאָהרען
דעם פאָבריקאַנט, דעם דיקען שוויין,
דאן קלינגען זיינע זילבער-טאלער:
„ניטא, ניטא, די ליעבסטע דיין!“....

ווען כ'זעה דעם בלויען ראָק ביין ווינקעל,
וואָס שמעהט און וויעגט זיך פונ'ם וויין,
דאן זאָגען מיר די ווילדע אויגען:
„ניטא, ניטא, די ליעבסטע דיין!“....

און ווען איך זעה דאָרט די אַרמען
מיט שווערד און ביקס מאַרשירען פֿיין,
דאן קלינגט עס מיר פון זייערע שפאָרען:
„ניטא, ניטא, די ליעבסטע דיין!“....

און ווען איך זעה דעם אַלמען קלויסטער
מיט'ן צלם אין דעם אכענד-שיין,
דאן ווינקען מיר די הויכע פענסטער:
„ניטא, ניטא, די ליעבסטע דיין!“....

און יאָהרען קומען און פּערגעהען,
די זעהנזוכט וואַקסט, עס וואַקסט דער פֿיין;
דער ווינטער געהט, דער פֿרייהלינג קומט,
דאָך, זי קומט ניט, — די ליעבסטע מיין!...

סיין פריינדין

א, גומע, גומע פריינדין מיין,
ווי ליעבסטו מיך אהן שיעור!
דו לאָזט מיך ניעמאלס איינזאם זיין,
ביזט שמענדיג נאָר מיט מיר!

דו געהסט מיר נאָך בעגליימענדיג,
ווען קלאָהר די זאָנע שמרצהלמ,
דיין טוך אויף מיר פערשפריימענדיג,
ווען שנעע און רעגען פאלט.

דיין שוואַרצען שלייער פלאַמערען
זעה איך אויף יעדע הויז,
זואו מיינע פריינד זיך מאַמערען,
אום ברויט אַ שטיקעל בלויז....

נימאָ צו דיר קיין גלייכערע,
דו ביזט זאָ גוט, זאָ מילד,
די טעכטער פון די רייכערע,
זיי זיינען שלעכט און ווילד.

זיי זעה איך אימער מאַנצענדיג
מיט לוסט פון שמעל צו שמעל,
זיי זעה איך אימער גלאַנצענדיג,
ווי זאָנענשמרצהלען העל. —

און אַך! איך קען ניט ליידען דאָס
פון טיעפעניס דער זעעל,
עס מוז מיין אויג פערמיידען דאָס,
זאָנסט ברעכט מיין הערץ צו שנעל.

איך מוז דאָן אין מיין צימער געהן
צו טרוי'רען פאר זיך,
און דארט, אין ווינקעל, אימער שוין
געפין איך ווארטען דיך.

דיין בליק דריקט אויס צופרידענהייט,
געמישט מיט טיעפען וועה;
אַך, וואָס פאר אַ פערשידענהייט,
איז צווישען דיר און זיי!

זיי זיינען צו דער זאָנע גלייך,
וואָס בלישצעט פון דער הויך,
און דו — צו דער לבנה גלייך,
פערטרויערט, זאָנפט און בלייך.

איך טרעף דיך אימער זיצענדיג
אין שוואַרצען אָנגעטחאָן,
דיין אויג, פון מיטלייד בליצענדיג,
זי גלייכט אַ שוואַרצע זאָן.

אומאַרעמסט מיך מיט ליידענשאַפט,
מיין קאַפּ רוחט אויף דיין שוים,
און האַסטו ניט צו ריידען קראַפט,
דיין קום איז אַבער הייס...

דו זינגסט מיר שטיל, מיין טהייערע,
א טרויער-ליעד אהן סוף,
און זינגסטו ווען א בייערע —
זי הער איך ניט... איך שלאָף...

איך האָב קיין פריינד, קיין גרעסערע,
ווי דו, אין נויט און פיין,
קיין טרויסטערין קיין בעסערע,
א, מעלאַנכאָליע מיין!....

איינזאם

בימער איז צו זיין פערוואָרפען
אין אַן איינזאָם, שטילען אַרמ,
ווייט פון פריינד און ווייט פון ברידער,
וואו מען הערט קיין פרייעס וואָרט.

אָך, ווי זיס עס איז צו קעמפּען
אויפ'ן פעלד מיט אַלען גלייך!
שעהן פערלויפען טעג און וואַכען,
ווי די שטראַמען פון אַ טייך.

שווערער קאמפּף פאַר רעכט און פרייהייט!
מענסט נאָך טויזענד מאל זיין שווער,
ביזטו דאָך זאָ גוט און טהייער,
און איך ליעב דיך אימער מעהר.

וואָס איז דען אַהן דיר דער לעבען?
גאַר נישט, גאַר נישט, ווינד און שטויב!
דען וואָס טויגען אונז'רע מענשען
צו אַ וועלט פון מאָרד און רויב?

נאַכ'לער קאמפּף, דו גיבסט מיר האַפנונג,
מאכסט די שווערע צייטען גרינג:
אַהנע שטרעבען איז קיין לעבען,
און דו גיבסט עס מיר אַלסדינג.

און אַבוואַהל איך ליג געבונדען
אויפ'ן בעט, צובראַכען, קראַנק,
ביזטו דאָך, אַ, קאמפּף פאַר פרייהייט,
נאַר מיין איינציגער געדאַנק!

צו מיינע ברידער

די פיעדעל בין איך,
 די סטרונעס זייט איהר,
 נור איהר קענט דעם קלאנג
 ערוועקען אין מיר.

דאָס ליעד וואָס איך זינג
 פּערדאָנק איך נאָר אייך,
 אַליין בין איך שמוס,
 ווי מאַרמאָר־שטיין גלייך.

און ליעב איך איך ניט,
 און ווער פּלוצלינג מיעד,
 דאָן זינגט זיך ניט מעהר
 קיין איינציגעס ליעד...

פּערלאַנג

אייביג וואו די שעהנהייט איז,
 אייביג וואו די ריינהייט איז,
 וויל מיין זעלע וואוינען;
 אייביג וואו די טרייהייט איז,
 אייביג וואו די פרייהייט איז,
 וויל איך מיך בעקרוינען.

די מיידעל'ס ליעבע ליעד

אַ בליהמעלע בליהט אין וואַלד אַליין,
פון דער וועלט בעהאַלמען.
בליהמעלע, בליהמעלע, בליהמעלע שעהן
ווער וועט דיר נאָך האַלמען ?

איבער די בערג שוועב איך ווי אַ רויד,
זיס דופטען די קאַרן-בלומען. —
ווען וועט מיין געליעבטער אויך
צו מיר אַמאָל שוין קומען ?

דעם גאַנצען טאָג זיין איך און וואַרט
און דענק פון איהם און דענק אַליין ;
ער האַט מיך ווידער אַכגענאַרט,
און אַך, איך ביינק און ביינק אַליין...

ער איז צוועק

ביידע זיצען, ביידע שווייגען,
שמיל און רוהיג איז אין זאצאל,
דורך די געבלויכע גארדינען
וואַרפט די זון איהר לעצמען שמרצאל.

ביידע שווייגען — זיינע בליקען
ווענדט ער בעמענדיג צו איהר,
זי פערשמעהט זיין שטומע ביטע
און זי זעצט זיך ביים קלאוויר.

מיט די דינע צארטע פינגער
ריהרט זי אָן די ביינדלעך זאַכט;
און זי שפיעלט „די זאַכט מאַרמירער“ —
הינטער איהר שמעהט ער פערטראַכט...

אויסגעשפיעלט די לעצמע מענער —
זיי פערקלינגען ווי אין שרעק; —
לוסטיג שמעהט זי אויף פון פיאַנאַ
און זי זעהט — ער איז צוועק...

פרייהייט

(נאך הענרי מאקוי.)

דו האסט מיך געפרעגט היינט מיט צימ'רענדע ליפען,
 ווער איז פריי אין זיין לעבען.
 איך האב דיר געצייגט מיט'ן פינגער צום הימעל:
 „פריי זיינען די וואַלקען, וואָס שוועבען“,
 און פריי איז דער ווינד, וואָס ער לויפט דורך די ווייטקייט
 פונ'ם וועלט־רוים אין עטליכע רגע'ס,
 און פריי איז דער ים, וואָס ער קוסט און וואָס לאַסצעט
 די העלע, די זאָמדיגע ברעגעס.

פריי זיינען די בערג־שפיצען יענע, וואָס זיי האָט
 אַ פוס־טריט קיין מאָל ניט געבויגען;
 און פריי זיינען אויך יענע רוהענדע וועלדער,
 דורך וועלכע קיין קויל איז געפלויען. —
 דער פוקס בויט זיין נעסט דאָרט, דער הירש געפינט נאהרונג,
 פיעל מינים ערציהען זיך נייע;
 די גאַנצע נאַטור מיט איהר גליהענדען לעבען
 און שווייגענדען טויט, זיינען פרייע.

האַסטו ווען געזעהן דעם אַדלער אין לופטען?
 וואָס צייגט איהם, וואוהין זיך צו יאָגען?
 און האַסטו אַ פערד אין דער וויסטע געזעהן,
 וואָס האָט נאָך קיין אַמט געטראָגען?

האַסמו אויך געהערט מיינע שמורם-געזאַנגען,
די ערשמע און לעצמע, די טרייע ? —
דער ים און דער אַדלער, די בערג און די וועלדער,
דער פּערד און מיין ליעד זיינען פרייע !

דאַרט שפּיעלט זיך אַ קינד געבען ברעג פּונ'ם טייכעל...
דאָס שיפעל צושפּאַלט דאַרט די כּוואַליעס...
דער טהוי קוסט די ראָזע — וואָס שמייכעלסטו, זאָג מיר,
זאָ ביטער, זאָ טריעב איבער אַלעס ?
אַך, יעצט ערמש פּערשמעה איך די פּראַגע,
ווער איז עס פּריי אין זיין לעבען ? —
מיר קנעכט פּון דער דומהייט, נאָר מיר זיינען שקלאַפען,
וואָס האַבען צו פּרייהייט קיין שמרעבען !...

אונזער וועג

(פריי נאך געטתע.)

קענסטו, געליעבטער, יענע לאנד,
וואו די ציטרענען בליהען;
וואו אפעלסינען, שעהן ווי גאלד,
אויף דונקלע צווייגען גליהען;
וואו לופטען ווארעם, זאנפט און פריש,
פונ'ם בלויען הימעל וועהען;
וואו מירמען גרינען שטיל, — און הויך
די לאַרבער-בוימער שטעהען?
קענסטו דאָס לאַנד? —

אהין! אהין

וואָלט איך מיט דיר, געליעבטער, ציה'ן —
דאָך, אַך! אויך דאָרט הערשט נויט און פיין,
מיר וועלען ערשט ניט גליקליך זיין.

קענסטו, געליעבטער, יענעם הויז?
עס רוהט איהר דאָך אויף זיילען;
די זאָלען גלענצען, לאַדען איין
צו בלייבען, צו פּערוויילען;
און מאַרמאָר-בילדער שטעהען פּיעל,
שעהן אויסגעשטעלט אין ציילען;
זיי ווינקען לייעב, זיי רופען דיך

צו קומען, זיך צו איילען —
קענסטו דאס הויז ?

אהין! אהין

וואלט איך מיט דיר, געליעבטער, ציה'ן —
דאך, אך! מיר קענען דארט ניט זיין,
מען לאזט קבצנים ניט אריין.

קענסטו, געליעבטער, יענע וועג
פול דערנער און פול שלאנגען ?
דארט זיינען אלע דענקענדע
און עהרליכע געזאנגען. —
דארט בילען הינד אין לייבען-פעל,
דארט שרייען וועלף און טיגער,
דאך אונערשראקען וואנדלען דארט
די צוקונפט'ס שטאלצע זיעגער —
קענסטו דעם וועג ? —

אהין! אהין

א. קום, געליעבטער, לאמיר ציה'ן —
דארט ווינקט די פרייהייט'ס מארגענשיין,
די וועלט וועט פריי פון זארגען זיין.

נאך היינריך היינע

שווארצע רעק, לאקירטע שיכלעך,
ווייסע פלעט-וועש, גאלדענע צייהנער,
זאנפטע ווערטער, פרומע מינעס —
און די הערצער קאלט ווי שמיינער!

און מיט קאלטע, גלאטע הערצער
שענקען זיי דער וועלט גדבות;
טאנצען פיעל אויף צדקה-בעלער —
אלץ צוליעב... צוליעב זכות אבות!

עדעלע העררען, עדעלע פרויען —
מעגען נארען זיי פערטרויען,
אבער איך וויל לויפען גיכער
העלפען, באריקאדען בויען!

אויף דער באריקאדע, דארטען, דארטען
נעהם איך מיר דעם ביקס אין אַרים
און בעדאנק די פילאנטראפיען —
כ'מאך זיי אין די הערצער ווארעם....

דיא אַרמוטה פריהער און יעצט

(פֿרוי איבערזעצט אויס דעם דױטשען.)

פריהער האָט מען זי געזעהן,
וואו דעם רייכען'ס פּוס פלעגט טרעמען,
אויפ'ן גאַס מיט זיפצען, וויינען,
אַ נדבה פלעגט זי בעמען;
פריהער פלעגט זי שמעהן ביין פאלאץ,
קוועטשען זיך צו קירכען־טהירען —
איהרע מינען פון פערצווייפלונג
זאלען רייכע הערצער ריהרען.

פריהער, ווען די גרויסע העררען
פלעגט זיך אַ יום־טוב מאַכען,
האַט זי זיי „וויוואַט“ געשריען,
„עהרפורכט“ פלעגט אין איהר ערוואַכען.
דאַנקען פלעגט זי פאַר אַ פּוס־טריט,
ווען אַ סענט פלעגט זי נאָר קריגען,
און די האַנד פון דעם טיראַנען
פלעגט זי קושען מיט פּערגניגען.

איהר הכנעה פלעגט געפעלען
זיין דעם הערשער. — דען די גרויסקייט
פונ'ם טיראַן גלאַנצט שענהער,
ווען די אַרמוטה צייגט איהר בלוזיקייט...

יעצט — די צייט האָט זיך געענדערט,
און דער נויט דריקט, שמאַרקער, גרעסער,
דאָך די אַרמוּטה בעט ניט מעהרער
פאַר דעם רייכענ'ס שעהנע שלעסער.

שווייגענד שמעהט די אַרמוּטה איצטער,
סמראַשענדיג מיט ערנסטע מינען,
אין פאַבריק פון דעם יאהרהונדערט,
ביי די רוישענדע מאַשינען.
און זי זוכט מיט שמאַרקע קרעפטען
זיך אָן אַרט אין קאַמפּף צו שאַפען,
מיט געדאַנקען־שאַרפקייט שמידט זי
פאַר דער צוקונפּט איהרע וואַפען.

איצטער וואַרט זי ניט אויף פרומע,
ס'זאָל דורך זיי אַ הילף איהר קומען,
גיין! זי פאַדערט יעצט מיט ערנסט,
וואָס מען האָט פון איהר גענומען.
די הצלחה פון איהר אַרבייט
זאָל קיין אַנדערען געהערען,
און גערעכטיגקייט און גלייכהייט
ווייל זי זיך אליין בעשערען.

פאַר די טהירען מעהר ניט ווימלען,
נאָר אין פאַלאַץ אומשפאַצירען!
און דער שעהנער קראַנץ פון פרייהייט
זאָל אויך איהר קאַפּ שוין בעציערען.
דער, וואָס וויל אַ חלק האַבען,
זאָל די משא העלפען טראַגען,
און ווייל איהר צאָהל איז דער גרעסטער —
וועט איהר קיינער „ניין“ ניט זאָגען...

דיא גראַבע האַנד

(פריי איבערזעצט אויס דעם דײַטשען.)

אַ זאָג, וואָרום נעהמסטו פערשעהמט
 דיין האַנד זאָ גיך פון מיר צוריק?
 וואָרום ביזטו געוואָרען רויט
 און קעהרסט אַוועק פון מיר דיין בליק?
 דו שעהמסט זיך, ווייל דו ווייסט, דיין האַנד
 איז ניט, ווי אַנדערע, ווייך און צאַרט —
 זי האָט קיין שמוק, קיין רינג אויף זיך
 און איז צושפאַלטען, שוואַרץ און האַרט? —

אַ, שעהם זיך ניט — איך ווייס גאַנץ גוט,
 וואָס זי, דיין האַנד, האָט אויפגעטהאָן.
 זי האָט מיט צאָצקעס ניט געשפיעלט,
 ווי יענע הענד, פון אויבענאָן...
 מיט'ן פאַכער האָט זי ניט געפאַכט,
 קיין ליעד געשריעבען אויפ'ן פאַפיער
 און ניט געקלאַפט אין רייכען זאַל,
 די ווייסע ביינדלעך פונ'ם קלאַוויר.

זי האָט דעם פאַטער גאָר דערנעהרט,
 וואָס איז געלעגען קראַנק פיעל יאָהר;
 זי האָט די קליינע שוועסטערלעך
 געגעבען ברויט, געקאַרמעט גאָר.

פאר פיעל האָט די שוואַכע האַנד
דעם שטיקעל ברויט אין גויט געשאַפּט,
דאָס איז געווען קיין לייכטע זאָך
פאר אַ מיידעל, זאָ ווי דו, אַהן קראַפּט.

דיין האַנד איז נייע געוואָרען מיעד
און האָט געאַרבייט מיט'ן שווייס.
און איז זי יא אַמאָל, גאַנץ שפּעט,
אַראַבגעפאַלען מיעד אין שוים —
דאָן איז אַוועק איהר צאַרטקייט באַלד,
פערשוואַנדען איז איהר טיעפער חן
און גראַב געוואָרען איז די האַנד,
נואָס איז געווען אַמאָל זאָ שעחן.

און דאָך, איך ליעב זי יעצט פיעל מעהר,
ווי יענע הענד, וואָס זיינען פיין —
ווי יענע הענד, וואָס נאָר דורך זיי
מוז דיין האַנד גראַב און שמוציג זיין...
זאל קושען יענע צאַרטע הענד
דער אויסגעפּוצטער, רייכער הערר;
אויף דיין האַנד, שוועסטער, טריעפּט אַראָפּ,
אויס דאַנקבאַרקייט, אַ הייסער טרעהר...

דאָס מאָדעל

(נאָר אַננאָ בערט.)

זי זיצט נעבען פייער-פלייס שפעט אין דער נאַכט,
געבויגען דעם קאַפּ און די אויגען פערמאַכט,
אין שוואַרצע געדאַנקען פערזונקען;
אין צימער איז דונקעל, אין צימער איז קאַלט,
די קוילען, די לעצטע, פערלעשען זיך באַלד,
עס גליהען נאָר אייניגע פונקען.

זי איז אין איהר יוגענד געווען זעהר שעהן,
בעצויבערט האָט יעדען איהר הימעלשער חן —
דער פאַטער איז לאַנג שוין געשטאַרבען;
די מוטער איז פיעל מאָל פעהרהיראַטע געווען —
זי ווייס ניט גענוי, וואָס מיט זיי איז געשעהן,
איהר זעעלע וואָר לאַנג שוין פערדאַרבען.

זיי האָבען געלימען אי הונגער, אי בוים
און בלייך איז די טאַכטער געוואָרען אַהן ברויט —
געזאַגט האָט די מוטער זי קוועלענד:
„דו ביזט אַזוי ווייס, אַזוי שעהן ווי געשניצט,
דו וואָלסט דאָך אַ קינסטלער די אויגען פערבליצט,
ער וואָלט אונז גערעטעט פון עלענד.“

און זי קוועלט זי טאַג-טעגליך און בעט מיט געוויין,
ביז ענדליך די טאַכטער בעשליסט זיך צו געהן;

און ציטערענדיג לויפט די יתומה
 צום קינסטלער, צום גרעסטען, און געהט אין דער פריה
 ארויף אין זיין פּרעכטיגער קונסט-גאלעריע —
 עס קלאפט איהר אין הערצען פאר אימה.

דאָרט שטעהען פיעל פרויען אין שנעע־וויסער פראַכט,
 גאַנץ נאַקעט, ווי ס'האַט די נאַטור זיי געשאַפט —
 עס גליהען איהרע באַקען, ווי ראָזען;
 די מאַרמאָרנע שעהנקייט פערבלענדט איהר דעם בליק
 און באַלד, די מינוט, וויל זי לויפּען צוריק,
 דאָך וויל זי דער קינסטלער ניט לאָזען.

ער האַלט זי געפאַנגען — דאָך ניט מיט געוואַלד,
 עס רעדט פון איהר עלענד איהר בלייכע געשמאַלט —
 ער וויל זי מיט חניפה פּערפיהרען;
 ער צייגט איהר אַ טייסטרע, אַ שעהנעם, מיט גאַלד —
 און דאָס האַט די אַרעמע מוטער געוואַלט —
 און ענדליך פּערשליסט ער די טהירען.

עס ציטערען איהרע הענד און דאָס הערץ איז פול לייד,
 זי טהוט אויס די קליידער און נאַקעטערהייד
 בעווייזט זיך איהר לייבליכע ריינקייט;
 זי הויבט אויף די הענד און פּערשמעלט דאָס געזיכט
 און שטעהט אַ פּערעשהמטע אין זון־שיין און ליכט,
 אַ בילד פון דער גריכישער שעהנקייט.

און ער האַט זיין בליק מיט איהר קערפּער בעהעפּט,
 ער מעסט מיט די אויגען און צייכענט און טרעפט,
 פון איהר וואונדער־פיגורע בעגייסטרט;
 און לאַנגזאַם ווערט שטילער איהר שמערצענס־געפיהל,

זי עפענט די אויגען און קוקט אין דער שמיל,
ווי איהר חן ווערט זאָ קינסמליך בעמייסטערט.

און ווערט זי פערמאטערט, דאָן דריקט ער צום שלום
אויף איהר שנעע־ווייסען נאָקען דעם ערשמען קום:
„און זעה איך אייך קומענדיג מאָרגען?“
און קומענדיג מאָרגען און געהענדיג לאַנג,
איז מעהר שוין איהר הערץ ניט געווען אזוי באַנג —
און זי האָט איהר געזיכט ניט פערבאָרגען.

און ער האָט געשאַפען אַ הערליכעם בילד,
וואָס האָט איהם מיט לוסט און ענטזיקען ערפיעלט,
און דאָס פראַכט־ווערק וואָס ער האָט געבאָרען,
ער שיקט עס אַלס וואַנדער פון שטאָדט צו שטאָדט,
דאָך זי, דאָס מאַדעל פון זיין קונסט־ווערק, זי האָט
איהר צניעות און עהרע פערלאָרען...

אַ מענשען, איהר שילט און איהר האַסט זי דאַרם,
און דאָך — די מאַרטירער־קרוין פינקעלט מיט רוהם
און גלענצט אויף איהר זינדיגען שטערן:
די נאָקעט געוואָרענע שעהנקייט דורך נויט,
פון איהר האָט די הערליכע קונסט זיך פערשפרייט,
און דער זיעג פון דער קונסט וועט זי עהרען!

דיא בעשמראָפּמע אונשולד

(אויס דעם דייטשען.)

וואָס פיהרט מען דאָרט די מיידעל, די בלייכע,
 געבונדען דורך דער ענגער גאַס?
 וואָס טראָגט מען דאָרט די צארטע לייכע,
 פּערוויקעלט האַלב און מאַרמאַר-בלאַס?
 די מאַסע מורמעלט שרעקצוטראָגען:
 „ס'איז וואָהר? מען ווייס שוין יעצט איהר זינד?“
 מען הערט אַן אַלטע פרוי דאָרט זאָגען:
 „זי האָט ערשטיקט איהר אייגען קינד!“

די ווייבער שמעהען טיעף געבויגען
 און הערען וואָס די אַלטע זאָגט;
 מיט כעס זעהען אַלע אויגען
 די עלענדע, וואָס געהט פּערצאָגט.
 מען זעהט קיין איינציג טרעהר ניט פּאלען
 פאַר דער, וואָס געהט צום קערקער יעצט,
 דאָך הערט מען שטימען צאָרניג שאלען
 און הענד זעהט מען צוגויפגעקוועטשט...

אַ פּאַלק, מיט דיין בעשלוס, דעם שנעלען,
 וואָס זעהט נור ביז צום נעקסטען שריט;
 מיט דיין ענטציקונגס-פּלאַם, דעם העלען,
 וואָס געהמט דיין גליק צום גרונד אָפּט מיט —

וואָס וויגסטו, זאָג מיט גיכע ווערמער
די עלענדע אין מאַרד־שולד איין
און געהסט אַריבער יענע ערמער,
פון וואו עס שטאַמט די גאַנצע פּיין?

קומט מיט! איך וועל דעם מערדער צייגען,
וואָס טראַגט די שולד פון דיעזען מאַרד;
איהר, בלינדע פּלוכער, וועט דאָן שווייגען
ביים אנבליק פון דעם גראַבען לאַרד.
איהר דארפט דעם בליק צום גלאַנץ ערהויבען,
צום שלאָס, וואָס איהר האָט אויפגעבויט,
דאַרט זיצט דער העלד, וואָס ווייס צו רויבען
די אונשולד, וועלכע זיך פּערטרויט...

ער זיצט אין גרויסע, רייכע זאַאלען,
אויף זייד און סאַמעט פריי און פראַנק,
בריליאַנטען וואַרפען צויבער־שטראַהלען
אויף איהם, וואָס איז פון זינד האַלב קראַנק;
ער טרוימט אין זאַנפטען אבענד־שלומער,
פון מיידלעך און פון ליעבעס־גלוטה —
נאַר איהם בעשטראַף, דו פאַלק פון קומער,
צופלייש איהם מיט דיין שטאַרקע רומטה!...

בעריל ממושמש

(נאך געטחע)

איך בין געווען א פילאָזאָף
 און האָב געלאַכט פון פּאַעזיע,
 און האָב אין יעדען מענשען צום סוף
 געזעהן אַ נאַר דער פּאַנטאַזיע;
 נאַכדעם בין איך געווען פּאַעט,
 האָב שטאַרק געליעבט די פּאַעזיע,
 און האָב אין גאָס, אין שטוב, אין בעט,
 געטרוימט פון מוזען שפּעט און פּריה.

דאַרום פּייף איך איצטער אין דער הויך,
 דאָס אַלץ איז נאַריש, אַלץ איז רויך,
 דאָס הענקען און דאָס טרוימען אויך.

איך בין געווען אַן אַקטיאָר,
 און האָב זיך אָנגעבלאָזען שטאַרק,
 האָב זיך געקרייזעלט לאַנג די האַר,
 געגלעט די וואַנציעס און דעם קאַרק;
 און דאָן בין איך געוואָרען מיט
 צו בייטען אימער מיין געשטאַלט,
 און בין געוואָרען ווי דער איד,
 וואָס ווערט אין דער אַמונה אַלט.

דרום זינג איך איצמער אין דער שטיל,
 דאָס אלעס, אלעס האָט קיין ציעל,
 די וועלט איז נור אַ קינדער־שפּיעל.

איך בין געוואָרען גוט און פרום,
 און האָב די ראַכע שטאַרק פּערהאַסט ;
 האָט מיך די וועלט גערופּען דום,
 און מיך בעהאַנדעלט ווי איהר פאַסט ;
 און דאָן בין איך געווען מירצן,
 און האָב די גאַנצע וועלט געדריקט,
 און בין פון האַס און שלעכטסקייט האָן
 געוואָרען כּאַלד אליין דערשטיקט.

דרום שווייג איך איצמער וואו איך בין ;
 איך לויף אַהער, איך לויף אַהין,
 און אלעס, דאַכט מיר, האָט קיין זין.

איך בין געוואָרען אַלט און גרוי,
 און האָב מיר אין דער פאַנטאַזיע
 געלאַכט פון יעדער שעדנער פרוי,
 און איבערהויפּט פון יעדע „זי“ ;
 און דאָן בין איך געוואָרען יונג,
 האָב צוגעשפּרונגען אויף איין פּוס ;
 אַ בליק, אַ לאַך, אַ וואָרט אַ שפּרונג,
 איך האָב גע'חלש'ט נאָך אַ קוס.

דרום לאַך איך יעצט פאַר זיך אליין,
 דאָס אלעס וואָס איז יונג און שעחן
 מוז דאָך אַם ענדע אונטערגעקחן.

איך בין געווען א קינסמלער אויך,
 בעליעכט, בעוואונדערט און בעריהמט ;
 כ'האָב אַליץ בעטראַכטעט פֿון דער הויך,
 און זיך אַכיסעל צוגעברומט,
 און דאָן בין איך געוואָרען פּראָסט,
 אזוי אַ מענש, מיט מענשען גלייך.
 האָט מיך אַ שטיק געזונד געקאָסט
 צו האַלטען פעסט מיין קעניגרייך.

דרום זיפֿן איך איצטער פריה און שפעט,
 דען אלעס וואָס מען טראַכט און רעדט
 איז ווי דער טרוים פֿון אַ פּאָעט.

איך בין געווען אַ סאָלדאַט
 און האָב מאַרשירט מיט גלייכע שריט,
 און האָב ביין ברענענדען האַרמאָט
 געזעהען ווי דאָס פּולווער פליהט ;
 און דאָן האָב איך מיר אויסגעלאַכט
 פֿון פּולווער, ביקסען, קריעג און שווערד,
 און האָב פֿאַר זיך אַליין געמאַכט
 אַ פּריעדען אויף דער גאַנצער ערד.

דרום קלאַפּ איך מיט די פינגער צו,
 מיין קריעג און אויך מיין פּריעדענס רות
 איז דום, ווי אלעס וואָס איך טהו.

איך בין געווען וואָס איהר ווילט,
 און האָב מיר פיעלעס איינגערעדט,
 איך האָב מיר מיט די וועלט געשפּיעלט,
 ווי איינער שפּיעלט זיך אין אַ געוועט.

.....

איך האָב געבענשט און געפֿלוכט,
געוואָרען פעט, און דין, און האַר,
איך האָב געטרוימט, געטראַכט געזוכט,
און בין אַרױם אַ האַלבער נאַר.

דרום לאַך איך מיט פֿערגניגען היינט,
איך האָב די וועלט ניט צו שטאַרק פֿינד,
און בין אַ שטיקעל מענש, מיר שיינט. —

.....

דעמאלט איז מײן גליק דער גרעסטער,
ווער איך רייכער אין געפיהל.

כ׳וואָלט אייך דריקען צו מײן הערצען,
כ׳וואָלט ווי שוועסטער אייך געקומט,
דען איהר שטילט מיר איין די שמערצען,
און ערפילט מײן הערץ מיט לוסט.

3.

מאָדלירע.

קומט דער שעהנער מאַנאַט מאַי
ווערען אלע הערצער פריי,
זינגט די פויגעל, בליהט דער וואַלד,
הויבט דער מענש אַן ליעבען באַלד.
שעהן און ניי,
ליעב און פריי,
איז די וועלט אין מאַנאַט מאַי.

שפּראַצט אויפ׳ס ניי דאָס גרינע גראַז,
גיט אַ וואַרעמער ווינד אַ בלאַז,
לעבט דער אַר׳מסטער ווידער אַפּ,
גרינגער ווערט עם אונז אין קאַפּ,
און די וועלט,
ניי־בעזעעלט,
וואַרפט איהר טרויער־קלייד אַראָפּ.

נייע און אלטע ליעדער

זיי קלינגען מיר פרעמד, יענע אַרבייטער־ליעדער,
וואָס איך האָב געזונגען, און וויל זינגען ווידער.
עס ווילט זיך מיר לעבען, עס ווילט זיך געניסען,
איך וויל מיינע אויגען פונ'ם עלענד פּערשליסען,
און מעהר פון קיין אַרמוטה און דחקות ניש וויסען.
עס רופען מיך שטימען פון שעהנערע וועלטען,
וואו גראַבקיט און אַרעמקייט זעהען זיך זעלמען. —
פון וועלטען פון פריידע און גליקליכע טרערען,
פון בעסערע זימען און לייכטערע לעהרען,
פון קונסט און געשמאַק, פון טאַלאַנט און ענטזיקען,
פון גליהענדע הערצער און שטראַהלענדע בליקען.
עס רופען מיך שטימען, און וועקען, און ריהרען,
און ווילען צו בעסערע צייטען מיך פיהרען. —
צו צייטען פון גלויבען און גליקליכעס האַפּען,
פון רוהיגעס וואַכען און זאָרגלאָזעס שלאַפּען,
פון לופטיגעס לאַכען און זאַנפטערע שמייכעל,
פון הערצער בעגרענצטע און גלויבענדען שכל.
זוי ליעבליך זיי קלינגען די שטימען פון ווייטען!
זוי אונגערן ס'ווילט זיך די עהרע פּערבייטען!
דעם אַרבייטער'ם לעבען, זוי טרוי'ריג עס קלינגט מיר;
זוי דונקעל און פינסטער, און שרעקליך עס ווינקט מיר
פון ווייטען דער אייביגער עלענד, וואָס דריקט איהם
און קוועלט איהם און פלאַגט איהם, און מאַטערט און
שטיקט איהם!

מוטער און מאַכטער

ביים וואַש-מאַפּ שמעהט די מוטער,
עס העלפט איהר אויך איהר קינד;
און ביידע וואַשען, דרעהען
די שוואַרצע וועש געשווינד.

די מוטער טהוט די אַרבייט
אַ גאַנצע וואָך אין הויז,
די מאַכטער געהט פּערדיענען
און העלפט איהר זונטאָג בלויז...

די מוטער איז אַ בלייבע,
אַ דאַרע, שוואַכע פרוי;
די מאַכטער איז אַ בלומע,
וואָס ווערט פּערוועלקט אַהן טהוי...

די מוטער ליעבט די מאַכטער —
דאָך זי איז שוואַך אַליין,
די מאַכטער ליעבט די מוטער
און העלפט די וועש איהר דרעה'ן.

איך שמעה אין ענגען צימער
און קוק פּערטראַכט אויף זיי;
עס איז דאָך גאַנץ געוועהנליך,
דאָך, אַך! דאַס הערץ טהוט וועה...

די זיפצענדע שטימע

די לופט איז דומפן, געס איז פארנאכט ;
די זון פערזינקט, דאָרט ווייט, בעזאכט ;
דער אבענד שפינט מיט גרינגער האַנד
די שוואַרצע פעדים אויפ'ן וואַנד.

און כאַלד דערהער איך דורך דער לופט
אַ טרויער־שטימע וויינט און רופט,
איהר זיפצער־מאָן צוגיסט זיך גלייך,
ווי ס'וואַלט געווען פון מאַרץ אַ טיך...

און טיעף אין הערצען דרינגט זי איין
און וועקט די שמערצען, און וועקט דעם פיין
און יאַמערט, בעט מיט טיעפען וועה:
„וואָס זיצסטו שטיל, וואָס זיצסטו — געה!“

איך הער זיך איין, איך קוק זיך אום,
ס'איז אַלעס רוהיג, שטיל אַרום,
דאָך אַרבייט־מאָן, די שטים, מיר שיינט,
דאָס איז דיין שוויגען, אַר'מער פריינד...

אויפרוף

(סאמירע)

פארווערטס! פארווערטס! ליעבע שמייכלעך
 גומע, פרומע, שמילע הייכלעך,
 ביזנעס-מאכעך, מעלער-לעקעך,
 פאלקס-פערזאָרנער, וועלט-ערוועקער,
 „סמארטע“ לייט פון אלע קלאסען!
 האָט רחמנות אויף די מאַסען,
 וועלכע שטאַרבן אין די גאַסען,
 דורך דעם הונגער-טויט, דעם בלאַסען —
 גלייך ווי ענגעל קומט, בעווייזט זיך!
 האָט רחמנות — אַדווערטייזט זיך! ...!

זאָס? איהר הערט קיין טאַלערס קלינגען?
 זייט איהר קלוג — הערט אויף צו דינגען!
 מיט אַ זיפּץ און מיט אַ חנ'דעל,
 מיט אַ ברעקעל, מיט אַ ביינדעל
 קענט איהר יעצט דעם „חן“ געווינגען —
 „קעש“ וועט איהר נאַכהער פערדינגען,
 ווען דער שווייס וועט ווידער רינגען
 פון די לעבעדיגע מאַשינען! —
 נעהמט אַוועק דעם הונגער'ס רימען,
 קויפט מליצים, קויפט זיך „שטימען“! ....

פון ציריך

אין ציריך לעבען שטראנד אליין,
 דארט שמעהט דער שליח ציבור;
 די אלפען גלענצען וואונדער־שעהן,
 די זאנע האלט ביים אונטער־געהן,
 זי שטייגט די בערג אריבער.

בעגייסטערט און בעצויבערט שמעהט
 דער בראווער שליח ציבור,
 ער האלט דעם מויל געעפענט ברייט
 און אמהעמט איין די לופט וואָס וועהט,
 און הערט אין זימען פיבער:

„ווי דאָנק איך אייך, אַ אַרבייטס־לייט,
 וואָס איך בין יעצט אין ציריך!
 איך מערק ניט ווי עס לויפט די צייט,
 איך שוויים אין לויטער זעליגקייט,
 אַ גראַפען־לעבען פיהר איך.“

„איך טהו זיך אַן אין ווייסע וועש
 ווי איך שמעה אויף, פרייהמאַרגען,
 און געה שפּאַצירען אין קאַנגרעס —
 (אַ דאָנק דעם מענשליכען פּראָגרעס)
 איך ווייס ניט פון קיין זאַרגען.“

„איהר הונגערט דאָרט — מיין שמערץ ווי גרויס ! —
מיט קינדער און מיט פרויען ?
א! ... דאָ אין ציריך איז ניט היים,
דעם בעסטען וויין, דאָס פעטסטע פלייש
איז גרינג דאָ צו פערדייען...“

„דאָך אָך ! ניט לאַנג נאָך וועל איך שמעהן
און זעהן די שנעע־בערג שטרעהלען ;
איך מוז צו איך ווידער געהן,
א, ברידערלעך ! עם ווינקען שוין,
עם רופען מיך די וואַהלען...“

„איהר פרעגט, וואָס האָט מען אויפגעטראָגן
ביז יעצט פון אייערשוועגען ?
מען האָט פערשוואַצט דעם גאָט מאַמאָן,
פערטרונקען שטאַצט, און קירך, און טראָגן
און... געוואַלד ! דערט אויף צו פרעגען...“

אויסגעצויגן פון דער פארשטייג פון דער פארשטייג פון דער פארשטייג

האָב איך די זאָך וואָס איך וויל, דאָן פּערשונלינדעם בענאַהע
מיין פּערלאַנג,
האָב איך גיט וואָס איך וויל, דאָן פּערפּלוך איך די נעלע
און מיין האַנג.
„נאַר אַ הויך זאָל זיין דיין ליעד“ —
זאָגט אונז דייטשלאַנד'ס גרעסטער דיכטער,
אַבער דיכטונג פאַר דעם איד,
פון מען וועגן אויף געוויכטער.

אונזער וועלט

אַ גרויסער ברייטער אייזמעער
פּערפּראַרען אומעטום,
די מענשען — ווי די בערען
וואָס קריכען דאָרט אַרום...

אויסגעצויגן פון דער פארשטייג פון דער פארשטייג פון דער פארשטייג

א גאלדענע פעדער

א גאלדענע פעדער האָסטו מיר געשאַנקען, מיין פריינד ;
זי האָט מיר אין אַנפאַנג גאָר ליעבליך און רייצענד געשיינט ;
און אלס איך האָב שפּעט אין דער נאַכט מיינע פּערזען געשמיט,
האַט זי מיר געפינקעלט און זאָ ווי אַ כּשוף געגליהט...

עס האָבען די אויגען אַ קראַפט אַ געהיימע געשפּירט,
דאָס האָט זיי אַ שמראַהל פּון דער גאלדענער פעדער בעריהרט.
זי האָט מיך געבלענדעט און איך האָב איהר שעהנקייט
בעטראַכט,
דאָך, אַך ! אין מיין פּרייהייטס־ליעד האָב איך אַ פּעהלער
געמאַכט...

געדאנקען, בילדער און סקיצען

„זיין אָדער ניט זיין?“

איך וואָלט וועלען אלעס אַרויסזאָגען און פּערטיג ווערען מיט
איין מאָל, און אז סוף דערמיט! — וואָס טויג זיך לאַנג פּערנעהמען
מיט זאָכען, וואָס האָבען כמעט קיין צוועק און קיין ציעל ניט?
וואָס טויג האָס לעבען? אָבער האָט דען דאָס לעבען ניט קיין
ציעל? איז ניט דאָס לעבען אַליין — די טהעטיגקייט פון די אַטאָר
מען אין דער גאַנצער נאַטור, די אייביגע ענדערונג און אַבוועקס-
לונג פון דעם לעבען אין טויט, און פון טויט אין לעבען — איז
דען ניט דאָס אייביגע בליהען און וועלקען פון דער נאַטור איהר
לעבענס-צוועק? וואַקסט דען ניט דער בוים אַרויס פון דער ערד,
גייעריג צו לעבען, פול מיט לעבענסקראַפט, און פּערשפּרייט מיט
פרייד און לוסט זיינע צווייגען אין די גאַלדענע שטראַהלען פון
דער זון? עפענען זיך דען די בלומען ניט אין ליעבע, און בעצור-
בערן די אויג מיט זייערע הונדערטע, האַרמאָנירענדע פאַרבען און
זיסע רופּמען? גלענצען דען גיט זייער סאַמעט קאָליר, ענטציקט
דען ניט זייער זאַנפטקייט ווען מען בעריהרט זיי? זינגען דען ניט
די פויגעל אין דער לופט? פּערשפּרייט דען ניט דער טייך זיין
גלאַמען שפיגעל, און קרייזעלט דען דער ווינד ניט זיינע שטילע
וועלען? לעבט דען ניט אלעס אַרום מיר, אין מיר, איבער מיר,
אין דער לופט, אין די וועבונגען פון די פלאַנצען, אין די וואַרצעל
פון דער ערד, אין די טויזענדער און טויזענדער קליינע ברואים'לעך,
מיט וועלכע די וועלט, די נאַטור איז אָנגעפילט און דורכגעדרונג-
גען? בעוועגען זיך דען ניט מיליאָנען וועזען אויף דער יעד, אין
אלערליי כאַראַקטערצייגע און נאַטור־אייגענטהומליכקייטען? רוי-
שען דען די אַלטע, אוראַלטע וועלדער ניט? קוסט דען דער ים

ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער

דעם ברעג ניט? פערנעהט דען ניט די רויט־שטראהלענדע זון מיט אונבעשרייבליכען רייכטהום, גלאנץ און פהאכט? שיינען די אייביגע שטערן ניט אין די אייביגע וויסטען פון לעבען און נאטור? — קלינגען דען אין מיר ניט די שטימען פונ'ם טאָג, די טויזענדער הארמאָניען פון לעבען? ביינקט דען מיין הערץ ניט נאָך די ווייטע, ווייטע פעלדער, שטראָמען און ווילד־בעוואַקסענע טהאַלען? געהט דען די זון ניט אויף אין מיר, און בעוועגט זיך מיין הערץ דען ניט מיט ליעבע צו דער גרויסער, אייביגער, אונענדליכער נאטור? איז דען ניט מיין הערץ פערבונדען מיט אלעס אין אייביגער ליעבע? און האָט דען מיין לעבען קיין צוועק ניט? דארף זיך דען גאָרנישט אין מיר ענטוויקלען, דארף דען גאָרנישט אין מיר קלעהן רער ווערען, זיך אויסלייטערן, אויסבעסערן, פערפאַלקאָמענען? דארף דען דער בוים פון מיין לעבען ניט ארויסלאָזען פון זיך זיינע שענה־סטע און רייכסטע צווייגען, און געבען פון זיך די רייכסטע, געזונט־דעסטע, געשמאַקסטע און פאַרבענרייכסטע פרוכט? איז דאָס ניט צוועק און ציעל גענוג? — און איז דען מיין לעבען גענצליך אונט־ניצליך אין דער גרויסער לעבענס־קייט פון דער נאטור, פון דער וועלט? פילט דען מיין איך ניט אויס אַ פלאַץ אין לעבען? לעב איך דען ניט אין די הערצער פון אַנדערע מענשען, בין איך דען ניט מיט זיי פערבונדען אין ליעבע און פריינדשאַפט, אין דענקען און שמרעבען, אין בלוט און פלייש? שמערצט מיר דען ניט זייער ישמערץ, טהוט מיר דען ניט וועה זייער וואונד, לייד איך דען ניט מיט זיי? — זיינען זיי גאָר פּרעמד צו מיר? פיהלען זיי ניט פיר מיר? בין איך זיי גאָר אַ פּרעמדער?

ניין, דאָס קען ניט זיין!

און וואָרום ניט לעבען, זיין נוצליך פיר זיך אליין, און בע־פרוכטען דעם לעבען פון אַנדערע? וואָרום ניט אָפט אויסנוצען מיין עמויסטעניץ, און שטעהן אין דער וועלט, אין מיין לעבען, ווי נאָך מיין טויט, אַ געביידע אָפּגעענדיגט, אויסגערונדעט, אויסגע־פיהרט אין אלע איינצעלהייטען, ביז דער קלענסטער פּערציערונג?

ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער ווייניגער

ווי שעהן איז עס, ווען די אקארדען און האַרמאָניען פון דער אָפּעראַ שטייגען אויף אין דער לופט און וויקלען זיך פונאַנדער אין טויזענדער רעגענבויענעס פון פאַרב און קלאַנג, און פלעכטען, קרייזלען זיך און שטאַמען אַרויס אין טויזענדער פאַלטען, פאַרבען און בלומען-קאַלירען! ווי שעהן איז עס ווען די בעגייסטערטע, ענט-ציקענדע טענער דרינגען אַרויס פון דעם זינגער'ס האַרץ, און די מעלאָדיע הערט זיך קלאַר, זילבערדיג און דופטענר!

קען דען ניט מיין לעבען זיין אזוי?

די פאַרבען פון די טהייערע געהאַקטע און געשליפענע שטיי-נער, רובינען, טירקוס-שטיינער, קריסטאַלען, די קאַלירען פון די אויסגעפּוצטע, פיעל-פאַרביגע קאַראַלען, די ווינקלען, זיילען, קאַרי-דאַרען און וועראַנדאַס פון אַן אָפּגעענדיגטער געביידע, די געשלי-פענע שטיינער און די טענער פון אַ מעלאָדיע, די קלאָהרקיט פון אַ געדאַנק, אַרויסגעבראַכט פונ'ם טיעפען שטילען דענקער — איז דאָס ניט אַלעס האַרמאָניע, געטליך און ערהאַבען? און האָב איך דען אין זיך ניט אַזעלכע שטיינער, אַזעלכע פאַרבען, קלאַנגען און טענער אַרויסצוברענגען אין דער פּאָלענדיגטער פּאַרמע? — ווי שעהן איז אַ געדאַנק, וועלכער שיינט אונז אין זיין פולער קלאָהר-קייט און דייטליכקייט! ווי שעהן איז אַלעס וואָס איז אָפּגעענדיגט, אָפּגעטאַקט און אויסגערונדעט! ווי שעהן איז אַ לעבען וועלכער שטעהט פאַר אונז מיט דער פּאָלענדיגטער פּאַרמע פון אַ טרוימענ-דער סטאַטוע אין גרויסען, שעהנעם, גאַנגרייכען גאַרטען פון לעבען! —

איז עס ניט גליק גענוג צו זיין, צו געניסען, צו פיהלען אין זיך די פרייד פון טאָג, דאָס ליכט פון דער זון, די ווייכקייט פון די וואַלקען, דעם פאַרבען-דייכטהום פון דער נאַטור? איז עס ניט גליק, איז עס ניט פרייד גענוג, צו זיין טהעטיג, צו פיהלען דעם לעבענס-גלוטה אין די אָדערן, דעם טעם, די גרויסע ישרעק, ווען מען איז אין דער אַנוועזענהייט פון דער, וואָס מען ליבט? איז עס ניט גליק גענוג אַרוםצואוואַנדלען אין דיזער גרויסער געהיימיניס,

וואָס מען רופט דאָס לעבען און די נאַטור? איז עס ניט פרייד
גענוג זיך צו ערפרעהען מיט די טויזענדער, אונגענדיכע פאַרמען,
געשטאַלמען, פאַרבען און קלאַנגען פון דער וועלט? זיך צו פער-
טיעפען אין די נאַטורען פון די אַלע עקזעסטרעטע וועזען און צו
טרינקען, ליבען און וויסען פון טויזענדער נאַטור־קוואַלען? איז
עס ניט פרייד גענוג אויף אַלע נאַטור־בילדער צו קוקען און פיהלען
די זאַנפֿקייט פון דעם אידילישען, פראָפעטישען, דונקעלען אָבער
אימאָדיג־בעוועלט־גענרען גייסט פון פעלו און טהאַל, פון שטראָם
און אָבגרונד? — וויפיעל סודות, וויפיעל ליבע, וויפיעל כאַראַקט-
טערציגע איין קליינעס וועזען ענטהאַלט, אַ פליג, אַ מוראַשקע,
אַ מיַלכ? און וויפיעל סודות, כאַראַקטעריזיגע דאָס גאַנצע ענט-
האַלט? קען עס ווען עס איז דער מענש דורכשטודירען? קען ער
עס אַלעס בעגרייפֿען? האָט ער וועניג אַהבייט, וועניג אינטערע-
סען אין זיך אַליין און אין דער וועלט? —

אָך, ווי אַרעם דער מענש זאָל ניט זיין, ווי אונאַינטערעסאַנט
דאָס לעבען זאָל ניט שיינען, ווילט זיך דאָך ניט שטאַרבען!

אויס מיין טאגעבוך

איך בין אויפגעשטאנען מיט זונען־אויפטאנג, האָב זיך גיך אָנגעטראָגן און כאַטש איך האָב געזעהען, אז דער טאָג וועט זיין אַ הייסער, פון דעס טוועגען בין איך געגאָנגען אין ווינטער־מאַנטעל... אויף דער גאס האָב איך געקויפט אַ צייטונג, האָב דורכגעקוקט אַלע „וואַנטס“, און האָב גענומען מאַרשירען צו איינעם פון די אָטענער־בענע פּלעצער, וואו מען פּערלאַנגט אַרבייטער. געהענדיג האָב איך געטראַכט, אז איך וועל געוויס זיין דער ערשטער, וואָס וויל אזוי שטאַרק עסען און איילט זיך דערפאַר צו קומען פריה, אָבער איך האָב געהאַט אַ טעות. איך האָב דאָרט געטראָפּען אַ פּאַר מנינים פון מיין סאָרט, ד. ה., הונגעריגע, נאַקעטע, פּער'חשכ'טע אַרבייטער. איך האָב באַלד געוואָלט געהן צו אַ צווייטען פּלאַץ, אָבער איך האָב איבערגעטראַכט, אז דאָרט מוז אויך זיין דאָס זעלבע ווי דאָ, איך בין געבליבען שטעהן. איך האָב יעדען בעזונדער בע־טראַכט, זיך איינגעקוקט אין זייערע פּערפינסטערטע פנים'ער, אויף וועלכע די נויט האָט אַרויפגעלעגט איהר שוואַרצען זיעגעל. איך האָב בעמקט, ווי איינער דעם צווייטען קוקט אָן ביז, גלייך ווי זיי וואָלטען זיין אַלעטע ישונאים. אָף, איהר אַרימע, פּערנאַרטע אַרבייטער, האָב איך געטראַכט, איהר ווייסט ניט אויף וועמען צו זיין ביז; איהר ווייסט ניט ווער עס האָט אייך געבראַכט צו אַזאַ טרויעריגען צושטאַנד...

דער וואַרטען האָט מיך געערגערט און נאָך מעהר בין איך ביז געוואָרען, ווען איך האָב בעטראַכט, ווי מענשען, וואָס ווילען אַר־בייטען און געניסען פון זייער אַרבייט — אַזעלכע מענשען מוזען נאָך שטעהן און וואַרטען ביז מען וועט זיי ערלויבען צו אַרבייטען.

ענדליך האָבען מיר זיך דערווארט. עס האָט אַ פּייה געטהאָן זיער בען און דער פּאַרמאַן איז געקומען. ידאָס איז געווען אַ רויטער, אָבנעפרעסענער, פּערטרעמפּעוועטער דער אחר. ער האָט זיך אַניי דערגעשטעלט אויפ'ן בריקעל פון פּאַבריק און האָט אונז גענומען בעקוקען מיט זיינע קליינע פּער'שכור'טע אויגעלעך, אַקוראַט ווי אַן אָפּיציער בעקוקט זיין האָטע סאָלאַדאַטען. די הענד האָט ער געהאַלטען אין די הויזען־קעשענעס און זיין גאָלדענע קייטעלע האָט זיך אַרויסגעזעהען. ער האָט געקוקט מיט גרלות, מיט יאָפּריע־דענהייט, מיט פּעהגעניגען. אין יענעם אויגענבליק האָט ער זיך געפּיהלט העכער, גרעסער פון די אַלע, אויף וועמען ער האָט געדוקט. מיך האָט געעקעלט אָנצוזעהן די חזיר'שע צורה פון אַזאַ נידעריגע בריאה. איך האָב מעהר געקוקט אויף די אַרבייטער. אַך, וויפּיעל איך האָב געלעזען אין זייערע געזיכטער, אין זייערע מיענען! האָפּנונג, ערוואַרטונג, שרעק און פּערצווייפּלונג... יעדער האָט געקוקט אויפ'ן פּאַרמאַן און זייערע בליקען האָבען אויס־געדריקט אַ געבעט צו איהם. איך האָב געזעהן, ווי יעדער וויל איהם געפּעלען וועהען, אום צו קריגען דעם לאַטג געזוכטען ישטיקעל ברויט. ווען זיי וואָלטען געקענט אויף דעם אויגענבליק, דורך אַ כּשוף, ווערען גרעכער, רויטער, שעהנער, וואָלטען זיי געוויס אָב־געגעבען אַ וואָך ווידרשעס פּאַר דער סגולה, אבי נאָר צו קריגען אַרבייט.

איך האָב געלעזען די פּינסטערע געהאַנקען פון זייערע קעפּ — טאַמער קריגט מען קיין אַרבייט ניט, אין דער־היים איז קראַנק די פּרוי, אַ קינד, ניטאָ קיין ברויט, קיין דאָקטאָר, קיין מעדיצין, רענט קומט און דער לענדל־אַחד סטראשעט אַרויסצואוואַרפען פון דירה, און פון אַנדערע אַזעלכע טרויעריגע צושטענדע, מיט וועלכע עס איז פול דעם אַרבייטער'ס לעבען.

ווען דער פּאַרמאַן האָט יעדען בעזונדער בעטראַכט פון קאַפּ ביז די פּיס, האָט ער ענדליך אַ וואונק געטהאָן צו דריי פון אונז. נאַטירליך האָט ער אויסגעקליבען די שטאַרקסטע; ער האָט געהאַט

רעכט, אז מען קויפט סחורה, דארף מען זעהן וואָס ביליגער און וואָס בעסער צו קויפֿען. מיט אַראָבעלאָזענע קעפּ זייגען די איי בעריגע אוועק אין פֿערשיערענע זיימען. איך בין אויך אוועק, אויפֿגערעגט, אין בעס...

איך בין געקומען צוריק צו מיין וואוינונג. ארויפגעהן אין שטוב האָט זיך עפעס ניט געוואָלט. איך בין שולדיג פאר אַ מאַך נאָט רעגט און די בעל-הבית'טע וועט מאַכען אַ זייערע מיענע; איך קען זי ניט פֿערדענקען, די בלייבע, פֿעהרעהעוועמע, דאָפעלמ-פֿער-שקלאַפטע פֿרוי. זי פלאַגט זיך אויך, דער לענדלעך אַזוי זי אויך ניט רוהען — —

מיר איז געוואָרען מאָדנע צום מוטא. דער טאָג איז הייס און דער ווינטער-מאָנטעל לייענט מיר אויף די פֿלייצעס, דער הונגער וואויעט אין מאָגען אזוי ווי אַ הונגערדיגער וואָלף, די שיד קוקען מיך אָן אזוי אומעטיג מיט זייערע אָפענע מילער, אַקוראַט ווי אַ פּאָר זשאַבעס פון אַן אויסגעטריקענטען זומפּ. וואָס טהוט מען? וואוהין עטלויפט מען? וואוהין ענטלויפט מען פון זיך אליין? מיר איז געוואָרען ענג... רונד און אַרום די הויכע, שוואַרצע היי-זער, מיט די פייער-עסקיפּס, אזוי ווי די טורמעס, און אלע אזוי גלייך אין מאַס, אַקוראַט ווי זיי וואָלטען געווען אויסגעגאַסען פון איין האַנד... פאר יעדער הויז שטעהט אַ מיסט-פֿעסעל, אזוי ווי ביי די רייכע שטעהען די גרינע, פונאָנדערגעוואַקסענע בוימער אונטער די פענסטער. (ניט קיין שלעכטער פֿערגלייך, האַ? ...) מיר איז געוואָרען ענג און איך האָב געפיהלט, אז אויב איך וועל שטעהן אזוי נאָך אַ פּאַר מינוטען, וועל איך ווערען דערשטיקט...

אַלץ, וואָס איך האָב געזעהן אַרום זיך, האָט מיר אויסגעקוקט ווי אַ לאַנגע, דיקע, שטאַרק פֿערפלאַכטענע שטריק, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אַרומצוואוויקלען אַרום מיין האַלז, און... איך האָב גע-נומען געהן....

איך האָב גענומען געהן ניט בעטראַכטענדיג וואוהין איך געה. ענדליך, אז איך האָב מיך אַרומגעקוקט, האָב איך דערזעהן, אז איך

אָבער ניט דו! זיי זיינען אַוועקגעפֿאַהרען ווייטער, און איך האָב גענומען געהן...

אָבער אַלץ זעה איך נאָך ניט די פֿרייע נאַטור! איבעראַל אַזאָ הייליגע אָרדנונג: גרינע ביינק צום זיצען, אויסגעפֿלאַסטרטע וועגען פֿאַר בייסיקלעך און עקיפֿאַזשען, אויסגעמויערטע טויערען און טרעפען, סטאַטועס, פּאָנטאַנען, אויסגעזעצטע בלומען, די לאַנג קעס פֿערצאַמט מיט דראַט און האָס שמעקט דאָך אַלץ מיט מענש־ליכע אַרבייט... איך האָב גענומען ווייטער געהן. איך האָב דער־זעהן אַ באַהן, בין אויף איהם ארויפגעגאַנגען און אראָבגעהענדיג צום צווייטען זייט, האָב איך ענדליך געפונען מיין געזוכטען פֿלאַץ. איך האָב זיך אַרוםגעקוקט אין אַלע זייטען צו זעהן, אויב איך בין אַליין, דען איך האָב געצווייפֿעלט, אויב מען קען געפינען אַ וויי־קעל וואו מען זאָל קענען זיין אַליין און פֿערגעסען אויף אַלץ.... אָבער רונד און אַרום האָב איך געזעהן די פֿרייע, אונגעזואוואַנגענע נאַטור. איך האָב פֿריי אויפגעאַטהעמט.

אָף, ווי שעהן, ווי פֿרעכטיג, ווי בעצויבערענר אַלץ אַרום מיר האָט אויסגעזעהן! גרינע בערגלעך בעקרוינט מיט יונגע בוימלעך, וואָס האָבען נאָך געטראָגען אויף זיך זייערע דופטענדע בליהונגען; דינע צווייגלעך, דורך וועלכע די שטראַהלען פֿון דער זון האָבען זיך דורכגעפֿלאַכטען. די פּויגעלעך זיינען אַרומגעשפּרונגען פֿון איין אָרט צום צווייטען און האָבען געפיפטשעט, געזונגען אזוי שעהן, אזוי זיס, אזוי פֿרעהליך, דאָס ווען צו מיר וואָלט אין יענער מינוט געקומען אַן אָרקעסטער מוזיק פֿון אַ קייזערליכען טהעאַטער און וואָלט מיר אָנגעבאָטען צו הערען אַ סימפּאָניע פֿון איינעם פֿון די וועלכעבעריהמטע מוזיקער, וואָלט איך איהם גאַנץ געוויס געהיי־סען צוריקגעהן אין זיין רוה.

יעדע מוראַשקעלע, יעדע פֿליגעלע, יעדע בלעטעלע, יעדער זעמדעלע, יעדער וואָרצעלע האָט מיר פֿערשאַפט פֿערגעניגען, און ווער דערט שוין די בלומען! די פֿאַרבענרייכע, פּונאַנדערגעבליהטע, זאַנפטע, גוטע, שטילע בלומען. זיי האָבען מיך אָנגעקוקט אזוי

מילד, אזוי ליבעליך, נאך ליבעליכער ווי די שטערען פון הימעל; מיט זייער בשמים'דיגען דופט האָבען זיי געגלעט, געלאסעט מיין אָרעמע, דורשטיגע, פערשמאכטע, דערהיצטע זעלע; זיי האָבען פון איהר אראָנגעגלעט דעם שטויב, וואָס די וועלט מיט איהרע מענשען, מיט זייערע מעשים-טובים האָבען אויף איהר ארויפגעשאַ-טען. זיי האָבען אין איהר אריינגעבלאָזען אַ טהייל פון זייער לע-בען און פון דעם האָט זיך מיין זעלע אָנגעצונדען, אָבער מיט אזא הייליגען, עדעלען, ליכטיגען פייערל, וואָס האָט זיך געהויבען אלץ העכער און העכער און העכער, ביז צום הימעל. צווישען די בערג און די בלומען און צווישען דעם גרינעם גראָז איז רוחיג געפלאָסען אַ זילבערקלאָהרער טייכעל און דער שטילער ווינטעלע האָט גע-קוישט דעם זילבערקלאָהרען וואַסער; און דער טייכעל האָט אַ ציר טער געטהאָן פון דעם ווינטעלע'ס זיסען קוש און האָט זיך גענומען קרויזלען. ווי מוחיה'דיג עס איז געווען צו שעפען די פרישע לופט, וואָס דער טייכעל האָט פערשפרייט!

איך האָב זיך פערנעסען אויף דער וועלט. יא, פערנעסען אויף אלעם, אפילו אויף זיך אליין, אויף מייע צוריסענע שיד. איך האָב זיך אנדרעגעלט אויפ'ן גראָז, אליין אין דער געמליכער שטיל-קייט. מייע אויגען האָבען ניט געקענט זאט ווערען אָנקוקנדיג דעם פּרעכטיגען, דעם האַרמאָנישען בילד פון דער נאַטור. וואָס מעהר איך האָב געקוקט, אלץ מעהר בעגייסטערט, בעצויבערט און ענטציקט בין איך געוואָרען. איך האָב געוואָלט אלעם אומארמען, צוהריקען צום ברוסט און עס קוישען און קושען אזוי לאַנג, ביז איך וואָלט עס פערשלונגען! האָן וואָלט איך זיך אליין געקוישט און פערשלונגען, ביז פון מיר וואָלט געוואָרען אַ וואָלקענדעל, אַ ווינטע-לע, אַ רויך, אַ חלום און איך וואָלט אוועקגעפלויען ווייט, ווייט, ווייט דורך דעם ריינעם עטהער....

ווי לאַנג איך בין אזוי געזעסען פער'חלום'ט, וויים איך ניט. נאָר פּלוצלינג האָב איך דערפיהלט, ווי עטוואָס האָט מיר בעריהרט. איך האָב זיך געשווינד אומגעקוקט און אַ.... וואונדער! איך

האָב דערזעהן פאר זיך א געשטאלט פון א פרוי. ניין, ניט קיין פרויען-געשטאלט, נאָר א מלאך, א הימלישעס וועזען, נאָך עטוואָס העכערעס, ווי א הימלישעס וועזען איז דאָס געווען. זי האָט ארויפ־געלעגט איהר צארטע, לייליען-האַנד אויף מיין שולטער און האָט מיך אָנגעקוקט ליעבלאך מיט איהרע ליכטיגע, נאָרדענע בליקען. זי האָט מיך בעצויבערט. אויך איך האָב זי אָנגעקוקט, אָבער רע־דען האָב איך ניט געקענט.

אך, ווי געטליך זי האָט אויסגעזעהן, אין איהר שנעע־ווייסען קלייד מיט דער רויטער בלום אויפ'ן ברוסט! איך בין געוואָרען בערוזישט, איך האָב זיך פערלויירען — מיין חומר איז פערשוואונדען און איך בין געבליבען א נשמה אַליין, און די נשמה האָט זיך טובל געווען אין איהר אַטהעם און איהר אַטהעם איז געווען זיסער, ווי דער דופט פון אלע בלומען אינאיינעם. איך האָב ניט געקענט אויסרעדען קיין איינציגעס וואָרט, האָב ניט געוואוסט וואָס איך זאָל רעדען. נאָר זי האָט זיך באלד אָבגערופען מיט א הימלישען שמייכלע: „דערקענסטו מיך ניט, פריינד?“ איך האָב זי אָנגע־קוקט נאָך שאַרפער און מיין הערץ האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו שלאָגען: „איך האָב דיך אין מיין לעבען ניט געזעהען, אָבער... אָבער...“

דאָס האָב איך אויסגעשטאַמעלט און בין געבליבען שטיל. זי האָט מיך אָבער שטאַרק צוגעדריקט צו איהר ברוסט און איהרע ראַזע ליפען האָבען געמוהמעלט: „פריינד, דאָס בין איך, דיין גער־ליעבטע, וועלכע דו האָסט קיינמאָל ניט געזעהן, און דאָך ליעבסטו זי מיט דעם גאַנצען פייער פון דיין זעלע!“... און ווי זי האָט די ווערטער געענדיגט, האָט זי מיר נאָך שטאַרקער צוגעדריקט צו איהר ברוסט. און איך האָב זי אומאַרעמט. אונזערע ליפען האָר בען זיך צוזאַמענגעשלאָסען און פון אינזערע אויגען האָבען זיך א גאָס געטהאָן א שטראָם טרערען. אָבער פריידען־טרערען, גרינגע טרערען. וואָס מעהר זיי האָבען זיך געגאָסען, איז אַלץ גרינגער און גרינגער געוואָרען....

אויפגעשטאנען פון דר'ערד, האָט מיך ארומגענומען

זי איז אויפגעשטאנען פון דר'ערד, האָט מיך ארומגענומען מיט איין האַנד און מיט דער צווייטער האָט זי זיך אָנגעכאַפּט אָן די שטראַהלען פון דער זון. אין איין אויגענבליק זיינען מיר געדווען ניט ווייט פון דער זון אליין. זי האָט מיר געהייסען אַראָב-קוקען אויף דר'ערד. איך האָב זי געפּאָלגט, און אַך! ווי שוידער-האַפּט דער אנבליק איז געווען! איך האָב דערזעהן דעם גאַנצען פּערשקלאַפּטען פּאָלק. אין יעדער שטאָרט, אין יעדען האָרף, אין יעדע הייזעל האָב איך זיי געזעהען, מינע עלענדע ברידער, און איך האָב אָנגעהויבען צו וויינען. זי אָבער האָט מיר געהייסען עט וואָס אַנדערש טהאָן און איך האָב זי געפּאָלגט. איך האָב אַרויס-געריסען מיין הערץ פון דער ברוסט און איך האָב זי אַ וואָרף גע-טהאָן אויף אַ ראַזיג-גאַלדענעם וואַלקען, וואָס איז ארומגעשוואומען אין דער לופט.

פון מיין הערץ האָבען זיך אַרויסגעגאַסען די וואַרימע געפיהר-לען, גלייך ווי זונען-שטראַהלען, און האָבען דערוואַרעמט די פון צרות דערפּראַרענע הערצער פון מינע לידענדע ברידער אויף דער ערד. אין זייערע הערצער האָט ערוואַכט די גאַטירליכע לוסט צום לעבען, צום גענוס, צום פּערגעניגען. דאָס האָט זיי געבראַכט צום נאָכדענקען איבער זייערע לידען און דורך וועמען זיי לידען. זיי האָבען מעהר ניט געשפּיגען אין די פנים'ער פון זייערע וואַהרע פּריינד, פון זייערע לעהרער, וועלכע האָבען זיי געהייסען אַראָב-וואַרפּען פון זיך דעם טויזענדיעהריגען יאָך פון שקלאַפּעריי. זיי האָבען צוגעהערט די הייליגע לעהרע פון פּרייהייט און מענשענ-רעכט. באלד האָבען זיי זיך פּעראַייניגט — אַלע לידענדע זיינען געוואָרען איין נאַציאָן, אונטער דעם נאָמען „מענשען“.

זיי האָבען זיך ערהויבען געגען זייערע אונטערדריקער, און באלד האָב איך געזעהן ווי קירכען, פּאַלאַצען, געריכט-הייזער, טור-מעס זיינען צוזאַמענגעפאַלען מיט אַ גוואַלדיגען קראַך און אונטער זייערע חורבות זיינען בעגראָבען געוואָרען די, וואָס האָבען אַזוי לאַנג און אַזוי באַרבאַריש געמאַטערט דאָס אַרעמע פּאָלק. די אין

אויפגעשטאנען פון דר'ערד, האָט מיך ארומגענומען

שקלאפעריי זייט טויזענדער יאָהרען פּערוואַנדלעט מענשהייט האָט זיך בעפרייט. באַלד האָט זיך די ערד פּערוואַנדלעט אין אַ גלעדן מיט שעדנע הייזלעך, גערטנער, לאַנקעס, טייכלעך, און אין דער זען גרויסען וועלט גלעדן האָבען אַרומגעשפּאַצירט מיינע ברידער. „סעי, געד אַוט!“ האָב איך פּלוצלונג דערהערט אַ גראַבע שטימע. איך האָב אַ ציטער געמאָן און אַז איך האָב זיך אַרומ געקוקט צו זעהן ווער עס רעדט צו מיר, איז מיר פינגסטער געוואָרען אין די אויגען. איך האָב דערזעהן, אַז איך ליעג אויפֿן גראַז און נעבען מיר שטעהט אַ פעסעל בראַנפען אין אַ בלויען ראַק און הייסט מיר נעהמען דעם ריך. (מען טאָר אויפֿן גראַז ניט ליעגען און איהם צוקוועטשען, דען עס געהערט צום שטאַט...) איך האָב זיך עהשט אַרומגעזעהען, אַז איך האָב געשלאָפען און אלעס איז געווען אַ חלום, אַ זיסער חלום, אָבער דאָך פּאַרלויפֿיג ניט מעהר ווי אַ חלום.... איך האָב פּערשטאַנען, וואָס דער נפש מיינט און זיך רייבענדיג די פּערשלאָפענע אויגען, האָב איך גענומען געהן.

בררר! ווי מיר איז צום מוטא! די שלייפען פון קאָפּ האָבען געקלאַפט, ווי אַ האַמער פון אַ שמיר. דער ווינטער-מאַנטעל איז געוואָרען נאָך שווערער, דער הונגער נאָך מעהר אין כעס און די שיד נאָך מעהר צוטריקענט פון דער זון. די פּיס האָבען זיך קוים גע-שלעפט אויף די אויסגעפלאַסטערטע שטעגלעך פון'ם גאַרטען. אַך, ווי ביטער עס איז פון אזא זיסען חלום צו ערוואַכען און זעהן פאַר זיך די ביטערע ווירקליכקייט פון אונזער וועלט!...

מיט די לעצטע כחות האָב איך זיך דערשלעפט אַהיים. עס איז געווען פאַרהאַכט, די זון האָט געהאַלטען ביין אונטערגעהן. ביין סטופ פון מיין וואָוינונג בין איך געבליבען שטעהן און האָב בע-טראַכט די אַהיימגעהענדע אַרבייטער, וואָס האָבען אָנגעפילט די טראַטואַרען. אַלע געזיכטער שוואַרץ און פּערשוויצט. די היט און די רעק האָבען די מעהרסטע פון זיי געטראָגען אין די הענד און די העמדער זיינען געווען פון אויבען אָנגעשפּיעלעט, אָבער אין גאַנצען דורכגענעצט מיט שווייס. צו טרויעריג איז געווען צו קו-

קען אויף זיי. א ווילדער פליין האָט אָנגעפילט מיין האַרץ. איך בין ארויף די פיער קרומע טרעפּ, האָב דערנאָרטיגט דעם הייליגען מאַפּפּלאָר, געעפענט מיין צימער און זיך אַ וואָרף געטהאָן אויפ'ן זאַפּע, אָהן קרעפטען, אָהן לעבען, אָהן מוטע, צובראַכען, פערמא-טערט און פערריסליך...

איך בין געלעגן א רעכטע צייט און האָב געטראַכט, ניט ווייטענדיג וואָס איך טראַכט. אונטערדעסען איז געוואָרען נאַכט. עס איז געווען אַ קלאָהרע, אַ ליכטיגע, וואַרעמע נאַכט. די לבנה האָט אַריינגעקוקט אין מיין צימער מיט איהר אייביגקאלטער מינע. מיר האָט זיך געדוכט, אז איך זעה פאר זיך א קאַלטען פילאָזאָף, וואָס שטעהט און שמייכלט איבער מיין אונטערדלינגקייט. מיר האָט זיך געדוכט, אז די לבנה הייסט מיר זיין קאַלט און, אזוי ווי זי, זאָל איך אַריינבליקען אין דער פינסטערער נאַכט רוהיג, פילאָזאָף זאָפּיש. איך האָב זיך דערמאַנט אָן מיין פּריהעדריגען חלום און איך האָב מקנא געווען די לבנה, וואָס זי איז אזוי קאַלט און לייכט האָך... אין די אויערען האָט מיר געקלונגען פּאַלגענדעם ליעד:

טרוימער, טרוימער, דו נאַאווער,
וויילסט אומזאָנסט אין הימעל פליהען,
און דיין הערץ זאָל ווי די זאָנע
אויף דעם גאַנצען ערד-באַל גליהען.

טרוימער, טרוימער, דו נאַאווער,
האַסט אַ האַרץ אַ זעהר הייסע,
אַבער אין די ברידערס הערצער
איז די קעלט אַ זעהר גרויסע...

וויילסט אומזאָנסט, די גאַנצע מענשהייט
זאָל דיין טיעפען שמערץ דערפיהלען —

וואָס דו טראָגסט דורך זייער ליידען,
און וואו דו ווילסט זאָל זי ציעלען...

ווילסט אומזאָנסט אויפ'ן גאַנצען עדה-באָל
זאָל דיין שטימע זיך דערהערען;
און די מענשהייט זאָל ערוואַכען
און די הערשער-מאַכט צושטערען.

פיעלע, פיעלע מוזען קעמפפּען,
פיעלע קעמפפּער מוזען פאַלען,
ביז די פרויהייט וועט פערשפרייטען
אויף דער מענשהייט איהרע שטראַהלען —

דאָך פּערצווויפלען דארפסטו ניעמאַלט,
דארפסט פאַר שמערצען ניט פערשמומען;
ישאַלץ און מוטהיג זאָלסטו קעמפפּען
און דער פרויהייטס-טאָג וועט קומען...

איך בין אויפגעשפרונגען פון מיין געלענער און מיינע ליפען
האַבען אין דער נאכט געמורמעלט: „איך קען ניט, איך קען ניט
קאַלט בלייבען!“....

אויס דעם מאַגעבוכ פֿון אַ שטילען מענשען

I.

ווי עס קוועלט פֿון מיר דער שטראָם פֿון געפיהלען און געדאַנִקִין קען! ווי עס שטראָמט מיר פֿון די הענד אַ קוואַל פֿון שאַפֿונגס־לוסט, ווי עס ציהט און לאָזט מיך ניט רוהען!

דרויסען זינגען די פויגעל אָהן אויפהער; זאָנפט וויעגען זיך די צווייגען; שטיף רוישען די גרינע בלעטער, און דאָס ליכט פֿון דער זון גנב'עט זיך דורך דורך זיי און מאַחלט אַלערליי פיגורען אויפ'ן שאַטענדיגען גראָז, וואָס בעזוימט דעם געלבען וועג. די אייניגע הייזער אַרום זיינען ווי איינגעשלאָפֿען, די לאָדענס פֿער־מאַכט, נור וואו ניט וואו איז אַ פענסטער אָפֿען. די קליינע גער־טעלעך אַרום זיינען ווי בעגאַסען פֿון דער גאָלדיגער ליכטיגקייט פֿון דער זון; די הויכע שטענגלעך און בלעטער, וועלכע רינגלען אַרום די געלבע, ברוינהערציגע זונבלומען וויעגען זיך שטיף אין זייערע בלעטער, וועלכע הענגען אַרונטער ווי פֿער־חלום'ט.

איבעראַל זשוזשעט עס שטיף; אַן אנגענעהמעס רוישען פֿון דעם טאָג, פֿון די בעוועגונגען און האַנדלונגען פֿונ'ם מענשען; דער קלאַפֿ און דאָס רוישען פֿון אַ וואָגען, דער אַבקלאַנג פֿון אַ פּוס־טריט — דאָס איז גאָר.

וואָס לאָזט מיך ניט רוהען אין דיזער איינזאַמקייט? וואָס לויפט עס מיר אַרום אין די גליעדער, לאָזט מיך ניט איינזיצען און נעהמט דעם מח אוועק פֿון אירגענד וועלכער אנשטרענגונג? אַך, ווען קיין זאָך וואַלט אונזער גליק ניט צושטערט! ווען קיין שווערע און אונאַנגענעהמע געפיהלען וואַלטען אונז ניט בע־

לאסמעט! ווען דער אינערליכער לעבען, — אונזער דענקען און פיהלען וואָלט זיין נור האַרמאָניע, נור גלייכקייט, פריש, רייצענד און ליכטיג, — ווי זיס דאָס לעבען וואָלט דאָן געווען, ווי אנגענעהם עס וואָלט זיך לאָזען לעבען! —

אָט דאָכט זיך איז אלעס אין מיר אזוי קלאָר, אזוי דייטליך, אזוי איינגעשטעלט: די געדאנקען זיינען צונויפגעלעגט, יעדער אין זיין פלאַץ; די אידעען שמעהען קלאָר און דייטליך פאר דער גייסטיגער אויג; די געפיהלען זיינען אזוי פריש, אזוי שעהן און בליהענד; דער גאַנצער „איך“ איז אין האַרמאָניע, און איך האַלט אין מיין גייסט דעם שליסעל פון מיינע געפיהלען און געדאנקען, מיט וועלכע איך קען דעם זייגער איבערדרעהען ווי איך וויל. פלוצלונג קומט ארויף אַ שווערקייט, אַ געפיהל פון איך ווייס ניט וואָס; איך פרוביר צונויפהאַלטען די געדאנקען, זיי לויפען אוועק; איך שטרענג מיך אָן אויפצוהאַלטען אין זיך די האַרמאָניע, עס געהט ניט. איך ווער אַביסעל ערגערליך, מיין ערגערניס רעגט מיך אויף נאָך מעהר. איינס פערפלאַנטערט זיך מיט דאָס צווייטע; אַ צווישונג טרעט איין; די האַרמאָניע פערשווינדט, די פאַרבען פערמעקען זיך, די קלאַנגען ווערען איינגעשטימט. וואו בלייבט עס אַלעס? וואָס בעוועגט אונז פלוצלינג און מאַכט אונז אונרוהיג? ווי עדעל, ווי פערענדערליך, ווי צאָרט אונזערע געפיהלען זיינען! אַ ווינטעלע קען אונז אַמאָל אומעדיג מאַכען; אַ בלעטעל וועלכע פאַלט אַראָב פון אַ בוים קען צושטערען אונזער רוה אויף אַ גאַנצען טאָג; דער היפּס פון אַ פויגעל קען אונז צוריקברענגען אונזער קינדהייט, און דער שאָרף פון אַ בלאָט אונז אַריינברענגען אין אַ שלעכטער לוינע. נור איין געפיהל ערוועקט, נור איין געדאַנק, נור איין קייטעלע פערטשעפעט און עס ציהט זיך איינס צו דאָס צווייטע, איינס נאָך דאָס צווייטע, און ווערט אַ גאַנצע קייט: אַלעט בילדער, סצענען און געדאנקען ערוואַכען, און מיר בייטען זיך, ניט וויסענדיג ווי אזוי!

„נאָריש איז דאָס אַלעס!“ רוף איך אויס. עס פערנעסט זיך.

אונזער געמיטה אין אייך! ווי זיכער מען פיהלט זיך אין אייער
געגענווארט!

הארמאניע, איינקלאנג פון לעבען, ווי שעהן און ערהאבען דו
ביזט! ווי רייך און ענטזיקענד, ווי אנגענעהם! ביזטו דאך
אליון, אייביגע הארמאניע פון דענקען און פיהלען, דאס העכסטע
און שעהנסטע וואס דער מענש פערמאגט!

שטיל פערזינקט די זון הינטער די בוימער און הייזער, און
די קליינע בערג וואס רינקלען ארום די שעהנע געביידען פון דער
שטאדט. בורדאפארביג, דונקל־רויט און ברוין־גאלדיג ווייזען
זיך אויס די שפיצען פון די מויער־טהורעמלעך אין די רייכע,
אנגענעהמע, מעלאָדישע פארבען פון הימעל. גאלדיג־גריין זיינען די
שפיצען פון די בוימער; אנגענעהם־דונקעל די שטארק־בעשאַטענע
טע גאסען און די הייזער וועלכע זיינען כמעט אין גאנצען בעדעקט
און בעהאלטען פון די בוימער, — אַריענטאַלישע שטילקייט!
פאלמען הויבען זיך ארויס, טויבען ארויף אין מיין פאנטאזיע,
עניפטער אָדער אַראַבער אין זייערע טורבאנען מיט זייערע ברייטע,
גרויע בערד און שטארקע, ברייט־געבויטע קערפער, אָנגעטהאָן אין
זייערע אָדער אַטלעסענע העלע, לאַנגע קליידער, אַרומגעאַרטעלט
מיט ברייטע גארטלען. אונטער די פאלמען, דוכט מיר, זיצען זיי
רוהענד, פאַטריאַכען־עהנליך, וועהרענד זייערע קעמלען שטעהען
צוגעבונדען צו די פאלמען.

דאָס בילד פערשווינדט. איך בליק ארויס פון פענסטער. דער
פיער־עקיגער, דונקל־ברוינער טהורעמעל פונ'ם קלויסטער, גע-
קרוינט מיט'ן צלם, הויבט זיך ארויס פון די גרינע, שעהן־פער-
פלאַכטענע צווייגען, ווי אַ מאַשעע אָדער אַ פאַנגאַדע (אַ טערקישער
אָדער אינדישען קלויסטער), זעהט מיר דער טהורעמעל אויס, אַנ-
גענעהם און מעלאָדיש, זאנפט און דאך פעסט־איינקלינגענד שפיענ-
לען זיך אָב די יעצט דונקעלע פארבען פון הימעל, די ברוינקייט
פונ'ם טהורעמעל, זיין גאלדיג־פינקעלדיגער צלם. פרום, ווי אויף
דעם קבר פון אונזערע אור־עלטערן, פון די פאַטריאַכען, פיהלט זיך

אונזער געמיטה אין אייך! ווי זיכער מען פיהלט זיך אין אייער
געגענווארט!

אויסגעצויגן און אויסגעצויגן

מיין געמיטה! א זיסע אומעטיגקייט צונעהמט מיין הארץ און מיין גייסט. עפעס וואָלט זיך מיר וועלען וויינען, קניען, אויסגיסען מיין הערץ אין דעם שטילען פריעדען פון דעם פארנאכט, און אין גאַנצען פערזינקען אין די פארבען און קלאַנגען פון דער ענדע פונ'ם טאָג. פרום נייגט זיך מיין געמיטה צו דער וועלט, צו דער נאַטור, ריין און אונשולדיג, ווי דאָס געמיטה פון אַ קינד. און פּלוצלינג, אין זיין ווייסען מאַנטעל, מיט'ן גאַרטעל, מיט זיין אַדעליגעס געזיכט, זיינע העל-בלויע אויגען, גאַלדענע לאַקען און זיסער, אונ-שולדיגער מיענע שטעהט פאַר מיינע אויגען דער נביא צארט און ריין און זיס, און דאָך אזוי שטאַרק אין זיין איינפאַכקייט, זיין ריינקייט, און זיין עהרליכעס בעוואוסטזיין.

אייביגע ריינקייט פון דער מענשליכער הערץ! אייביגעס בענקען נאָך אונשולד, ליעבע און פּערגעבליכקייט! אייביגעס שמאַכטען נאָך ערלייכטערונג פון שמוץ, פּערברעכען און זינד; אייביגעס גאַרען נאָך צאַרטקייט, זאָרגלאַזיקייט און קינדישער איינפאַכקייט, — ווי שעהן איהר זייט אין דעם מענשענ'ס הערץ! אייביגע ליליען וועלכע בליהען אין די פעלדער פון אונשולד פון דעם מענשליכען גייסט, — ווי פּרעכטיג, ווי זיס און ווי שעהן איהר זייט!

זאַנפט לעגט זיך די קיהלקייט איבער די בוימער; דונקעלער, טיעפער ווערען די פאַרבען אין הימעל; אנגענעהמער, רוהיגער, רייכער שיינט מיר דער קלויסטער-טהורעם מיט די בוימער אַרום. וויעדער טויכען אויף די פאַלמען, די אַראַבער, די קעמלען און די קברים פון די פאַטריאַרען. שטילקייט פּערוועגט דעם טאָג; אַ זיסע רוהיגע שטילקייט פּערוועגט מיין הערץ.

זיסע בלומען-דופטען שטייגען אַרויף פון מיין הערץ און ריכען אַזוי אנגענעהם זיס און וואוילטהוענדיג, און גערן לאָזן איך מיין הערץ הינדופטען צו די בוימער און די בלומען, צו די וואַלקען און דער אָנקומענדער זומער-נאַכט.

אויסגעצויגן און אויסגעצויגן

געדאנקען און בעטראכטונגען

1.

בעטראכטונגען איבער'ן לעבען, — ווי פיעל זיי מיינען, און ווי וועניג זיי מיינען!

וואָס בין איך? פון וואו קום איך? וואוהין געה איך? שמערצ-ליך קלינגט מיר די לעצטע פראגע. ווייס איך דען ווירקליך דאָס איך פערוואַנדעל מיך ווידער אין די שטאָפּען פון וועלכע איך בין גע-שאַפּען? דאָס איך ווער אויפגעלייזט, איך מיש מיך אויס מיט די שטאָפּען פון דער נאַטור? איך? דער „איך“ וועלכער רעדט, געהט, האַנדעלט, וואַנדעלט און לעבט, לעבט אַ גייסטיגען לעבען, — אַ לעבען אין דענקען, אין פיהלען, — איך ווער ווי די אַנדערע נאַטור-שטאָפּען און לעב ווייטער אינ'ם גראָז, אין די פליגעלעך, אין די בוימער? ווי זאָנדערבאַר! —

וואָס בין איך? וואָס איז אַ מענש? אַ מאַשינע, אַ זייגער! אַ קערפּער, גליעדער, נערווען, בלוט-צירקולאַציע, געפיהלען און געדאַנקען, — אַלעס וואָס קען נאָכגעפאַרשט ווערען צו אַ געוויסער קוועלע, אויסער די געדאַנקען, דער „שכל“, אויסער דער „איך“, וועלכער פיהלט און דענקט. —

ווי פיעלזייטיג איך בין, ווי רייך דער מענש איז אין געפיהלען! ליעבע און האַס, גאַל און צוקער, בלומען און דערנער, גרויסקייט, קליינקייט, אַבערגלויבען, גלויכער פערשטאַנד, משוגעת, קלאָהר-קייט, מרה-שחורה, צומישטקייט, ביטערקייט, אומעט, אונגעדולד, שעהנקייט, זונענשיין, פרויה, לייך, שמערץ, עלענד, איינזאַמקייט, פער'חלומט'קייט, שכל, נאַרישקייט און נאָך פיעלע הונדערטע

קליינע און גרויסע, שוואכע און שטארקע, ליכטיגע און דונקלע געפיהלען און געדאנקען בעויצט דער מענש! וועלכע טהיילען פון מאַרד, וועלכע נערווען זיינען ליעבע? וועלכע זיינען האס? וועלכע דענקען? וועלכע פיהלען? — מען קען עם אלעס וויסען, מען ווייס עם כמעט גרינדליך. א מאשינע; שטעל זי צונויף, נעהם זי פונאָני דער אין הונדערטע שטיקלעך און ברעקלעך, — דאָס איז דער מענש. א פיעדעל פאַר די ווינטען און איינדריקע פון דער אויסער ליכער וועלט; א מין וואָס וועלכעם נעהמט אויף אין זיך די פאַר מען און איינדריקע פון דער אויסערליכער וועלט; דאָס ריינע ווי דאָס שמוציגע קלעפט זיך אָן, אויב מען היט זיך ניט אָב, און דער מענש מוז זיך אָנשטרענגען צו האַלטען זיין גלייכגעוויכט. די אויג זעהט און קאָפּירט, דער מאַרד נעהמט אויף איינדריקע, און די נערווען ווערען ערעגט אָדער ערשיטערט פון דעם צושיטארקען רויש און שטורם פון לעבען. דאָס איז גאָר!

איך בין א פיעדעל פאַר דער אויסערליכער וועלט! דורך מיינע נערווען ציהען דורך די ווינטען פון דער וועלט, — די זאַנפטע, בשמים'דיגע ווינטעלעך פונ'ם פרייהלינג און זומער, די פייכטע ווינטען פונ'ם הערבסט, די קאַלטע, פראַסטיגע ווינטען פונ'ם ווינטער, און די שטורעמווינטען וועלכע רייסען אויס בוימער און שלידערען אַוועק גאַנצע הייזער אויף הונדערטער מיילען ווייט. די בלום בליהט אין מיר און דורך מיר, דער בוים שפּרייט פונאָנדער זיינע צווייגען אין מיר, דער ים שלאָגט זיינע כוואַליעס אין מיר, די ווילדע וועלען פון ווייטען אַקעאָן רוישען און שיסען אַרויף דורך מיר ביי די ווענט פון די הויכע פעלזען, לענדער און שטעדט, מענשען און טהיערען ציהען דורך און בעוועגען זיך אין מיר, ווי אין א ים.

צום אָנפאַנג פון דער שעפּפונג גרייכען מיינע געדאַנקען, אין די דונקלע געגענדען פונ'ם כאָאָס וואַנדעלט אַרום מייַן פאַנטאַזיע, אויף אַ גלאַטען ים פון גאַרנישט שוועבט ער אַרום, ווי די טויב פון נח'ס תבה, און זוכט די שפיצען און די טויערען פון דער וועלט.

איבעראל זיינען מיינע געדאנקען, ארום דער וועלט קרייזען זיי ארום, שטייגען ארונטער אין די טיעפעניסען פון דער ערד, שוועבען ארויף צו די וואַלקען, גראַבען זיך איין אונטער די בויער אין די וועלדער, פעהארטעווען זיך ווי דער פעלז, ווערען זאנפט ווי דאָס גראַז, צארט ווי די ליליע! —

די נאטורען פון אלע חיות לעבען אין מיר — די נאטור פון דער קוה, פון דעם פויגעל, פון דעם פערד, פון דעם וואַלד, פון דעם טייך. איך בין פערפלאַכטען מיט אלעם וואָס איז אין דער וועלט, מיט אלעם וואָס איך זעה, איך בין אַ טהייל פון אלעם, אלעס איז אַ טהייל פון מיר.

וואו הויבט זיך מיין „איך“ אָן? וואו לאָזט ער זיך אויס? איז אלעס וואָס איך זעה דאָס בילד, די פאַרשטעלונג פון מיין פאַנטימאָזיע, אָדער שפייגעלט מיין פאַנטאַזיע אָב, דאָס וואָס עקזיסטירט? — וואָס איז טייט? וואָס איז לעבען? — ווער ווייס די געהיימניס פון לעבען, פון דער וועלט? ווער פערשטעהט עס אלעס?

טויזענדער געדאנקען ציהען דורך מיין מוח, צינדען זיך אָן, ווי עלעקטרישע פונקען, פערטשעפען זיך איינע אָן די אנדרע ווי די פעדים אין דער נאָדעל פון דעם וועב־שטוהל, איך קען קוים אלע פעדים צונויפהאַלטען און וויסען אלעס וואָס איך דענק און פיהל דורך אין אַ טאָג!

אָט האָב איך עס! איך גרייף עס אָן! וואָס האָב איך? וואָס גרייף איך אָן? איך געה נאָך, איך פאַלג נאָך מיינע געדאנקען, לעג זיי צוזאַמען, סאָרטיר זיי ווי שטיינדלעך, אָדער פערעלעך; איך וויל וויסען, איך וויל געדענקען וואָס איך פיהל, וואָס איך בין; איך וויל ציהען שליסע פון מיין איך, איך וויל וויסען ווי אַ מענש דענקט, ווי ער פיהלט, ווי זיין מוח אַרבייט אונטער געוויסע אומ־שטענדען, אין געוויסע מאָמענטען, אין געוויסע מינוטען. איך וויל דעם מענשען קענען, וויסען ווי ער פיהלט און דענקט, האַנדעלט און לעבט, פון זיין וויגעלע ביז צו זיין קבר, — איך וויל איהם קענען אין אלע אכטהיילונגען פון זיין איך, פון זיין לעבען, ווי אַ

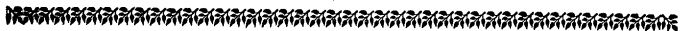

זייגער-מאכער קען די פערשיעדענע שרייפלעך און רעדלעך פון דעם זייגער וועלכען ער שטעלט צונויף. וואָס קומט דערפון אַרויס? דאָס וויסען צוליעב דאָס וויסען, און צוליעב דער שאַפונג פון דער קונסט; פילייכט עטוואָס פאַר דער פערשטענדליכקייט פון דעם מענשענ'ס האַנדלונגען.

וואָס איז דאָס אַלעס? גאָרנישט. וואָס בלייבט פון אַלעס? אימער וואַנדעלט עס, אימער ציהט עס, אימער בייט עס זיך, געהט פאַרווערטס, געהט צוריק, שטעלט זיך און לויפט ווייטער, ווערט געבאָרען, ווערט פערפּוילט, פערוויאָנעט און שטאַרבט, כדי ווייטער, פאַרטצוועצען דאָס לעבען אין אַנדערע פאַרמען, אין אַנדערע גע- שטאַלטען, אונטער אַנדערע אומשטענדען, — דאָס איז גאָר! פאַרמען — די ענטוויקלונג און פאַרטענטוויקלונג פון געוויסע גע- גענשטענדע, כעמישע מאַטעריאַלען, געפיהלען און געדאַנקען, — דאָס איז אַלעס! איינס דורך דאָס צווייטע פלעכט עס זיך דורך, איינס אין דאָס אַנדערע און דורך דאָס אַנדערע, איינס פיר און מיט דאָס אַנדערע, איינס געבען דאָס אַנדערע, איינס אין קאַמפּף מיט דאָס אַנדערע, — דאָס איז לעבען, דאָס איז די נאַטור!

וואָס איז דאָס אַלעס? — גאָרנישט!

ווי איך לויף, סמייע, האַווע, אַקער די ערד מיט'ן נאָז! זוי מיין קאַפּ פלעכט אויס איין פלאַן נאָכ'ן צווייטען, ווי איך שרעק זיך, אַרבייט אָהן רוה! — וואָס האָב איך דערפון? דעם פערגעני- גען פון אַ מינוט, אַ בעפריעדיגונג וואָס ענדיגט זיך אין אַ פערלאַנג, אַדער אַ פערלאַנג וואָס ענדיגט זיך אין אַ שוואַכע בעפריעדיגונג, — דאָס איז גאָר. געפיהל, איין געפיהל נאָך דעם צווייטען, — אַנגע- געהמע געפיהלען, אַפּטמאָל שמערצליכע, — דאָס איז אַלעס וואָס איך האָב דערפון. איך מוז נאָך ווייטער געהן, ווייטער שטרעבען, נאָך ניט דורכגעגאַנגען אַלע שטופען פון מיין ענטוויקלונג, ניט דער- גרייכט דעם און דעם ציעל, ניט געוועזען נאָך דאָס און דאָס, ניט געשפיעלט נאָך דיעזע אַדער יענע ראַלע, ניט בעקענט זיך נאָך מיט יענע און יענע מענשען, ניט פערדיענט נאָך דיעזע סומע געלד, ניט

געהאט נאך דעם אָדער יענעם פּערגעניגען, ניט געוועזען נאָך דאָ
אָדער דאָרטען, ניט געשאפּען נאָך דיעזע און דיעזע ווערקע! —
וואו וועט זיך דאָס אלעס ענדיגען? די טייכען ציהען זיך צום ים,
די שטאַרקע כוואַליעס שווימען אויף אזוי הויך ווי מעגליך, שלאָגען
זיך אָב אָן די פעלזען און פאלען אַרײַן צוריק אין ים, וויעדער צו
רוישען און צו שווימען, וויעדער זיך אַרומצוואוויגען, וויעדער אַרויפ־
צושווימען, וויעדער אַרונטערצופאַלען. דאָס איז דאָס לעבען; דאָס
איז די ענדע פון מענשליכען שטרעבען. אלעס ענדיגט זיך אין קבר!
— נאַרזש איז דאָס לעבען פון מענשען! — רוף אײך אויס. און
אַ ווילע שפּעטער קלינגט מיר זײַם דער לאַך פון דער מידעל. אײך זוך
זי, געפין זי, ווער וויעדער יונג, לאַך, שמייכעל, שטיף, ווער אַ
אַינגעל, הלום פון שטרויענע היטעלעך, פון גערטנער און פרישען
גראַז, און דענק פון אַ שטיבעלע אין וועלכער אײך וואַלט מיט איהר
קענען וואוינען. אײך שמייכעל ווי נײַבעלעכט אין דעם רויש פון
דער ליעבע, אין דער ערוואַרטונג, אין דעם איבערפלוס פון מיין
לעבען און מיין יונגע, און דאָן יאווען זיך נײַע קרעפטען צום
אַרבייטען, נײַער מוטא פאַרמצוועצען מיין לעבענס־ווערק, צו שאַ-
פען! אַ הויז, פּערגעניגען, פּריינד, געשעפטען, — עס איז וויעדער
ניי; דאָס לעבען, און די ליעבע צו'ם לעבען, און דער קאַמפּף!

2.

— הלואי וואַלט שוין געהמען אַן ענדע דערצו! — רוף אײך
אויס מיעדערהײד, פּילייכט פון לעבען, פּילייכט פונ'ם קאַמפּף
פיר'ס דאָזיין, פּילייכט ווייל מיר עקעלט אָב זיך רעכטצופּערטיגען,
אָדער צו האָבען צו טהאָן מיט די מענשען־קינדער. אײך וויל זיין
פּריי, אײך וויל אַרויס פון דיעזע אומשטענדען, אײך וויל ווערען גאָר
אַ נײַער מענש, אַ מענש מיט אַלעמען גלייך! זיין אזוי ווי זיי אלע
זײַנען! — איז עס גוט אזוי? זיין ווי אלע? לויפען, שרייען,
האווען, זיך ברעכען האַלז און געניק לויפענדיג? וואַרום? וואַרום?

ניט זיין אזוי ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה ? לעבען לויט מיינע
אנזיכטען, געהן שטיף, זאנפט, מיט געמאסטענע טריט, זיך פיהרען
ריין, טאקטמעסיג, הארמאָניש, איינגעאָרדענט ? זיין ווי אלע זיי-
נען ? — ווי ווער זאָל איך פריהער זיין ? ווי דער טרעמפ, דער
שופט, דער שכור, דער אַרבייטער, אָדער ווי דער רייכער לעדיג-
געהער, אָדער ווי דער שנאָרער ? — איך וועל זיין ווי איך וויל,
אָבער זיין עפעס מוז איך דאָך ! נו, איך האָב מיין פאך, דאָס בין
איך, דאָס בלייב איך.

וואָס ציה איך מיך אזוי צוריק פון לעבען ? וואָס האָב איך
מורא ? — איך וויל אַריין אין לעבען.

אַריין אין לעבען ! די וועלט האָט צרות, שמערצען, פיין, זאָרג,
נויט און עלענד. וואָצו זיך שמויסען אין דער וועלט, אין דער
מאסע ? וואָרום לעבען אין טומעל, אין רויש ? וואָרום זיין צוטראָגען
ווי אויף אַ יאָרד ? וואָרום האָבען צו טהאָן מיט אַלערליי ברואים ?
טאָמער נעהם איך מיך אָן פון יענע עטוואָס אונריינעס ! וואָרום זיך
לאָזען אַנריהרען פון אנדערע, אָטהעמען די לופט וועלכע אנדערע,
פיליכט ניט־דיינע און ניט־געזונדע מענשען אטהעמען אַריין און
אַרויס ? וואָרום איבערנעהמען ניט־ווילענדיג, אַלערליי זימען,
מינעס און היות ? וואָרום אָנגעשטעקט ווערען פון דעם פיכער
פון דער מאסע ? איך וויל בעסער זיין ריין, ציכטיג, שעהן, אַני-
שמענדיג און זויבער געקליידעט און לעבען סאָליד, קיהל, איבערי-
לעגט און רוהיג.

איך קען אַרויפשטייגען, איך קען אַרונטערזינקען. איך קען
ווערען בעסער, קליגער, געבילדעטער, עדעלער, רייכער, מענשליכער,
פריינדליכער, היכפרייכער. איך קען מאַכען פון זיך אַ ניצליכען,
פיליכט אַ גרויסען מאַן, איך דאַרף מיר נור אָנשמרענגען, איך
דאַרף נור וועלען. דער מאַטעריאַל איז דאָ אין מיר ; איך בין אַ
מענש, איך דאַרף בלויז ענטוויקלען דאָס, וואָס עס איז אונענטווי-
קעלט אין מיר, אַרויסרופען אין לעבען דאָס וואָס שלומערט אין
מיר, אָבוואַשען, אויסטאַקען, אַרויסשליפען די פּערעל און די

זוכען צו געפינען דעם אָנפאַנג פון אַלע אָנפאַנגען; אײַך װעל אװעק צוריק צו דער ערשטער קװעלע פון דער נאַטור און פון לעבען, אײַך װעל אַרױפּשטײגען צו די העכסטע הימלען, אַרױנטערשטײגען צו די טײפּסטע טײכען פון דער װעלט, אײַך װעל אָנרױהרען די זײלען פון דער שעפּונג און װיסען װאָס אײַך בײַן.

איז גאָט געװען אין אָנפאַנג? איז דער געדאַנק, דער װײלען געװען אײדער אַלעס איז געשאפּען געװאָרען? האָט דער געדאַנק, דער גײסט פון אַ שעפּער געלעבט אױסער דער מאַטעריע? אָדער האָט די מאַטעריע ענטהאַלטען אין זיך דעם שאפּונגס־גײסט? אײדער אײַך ערפּינד און מאַך פּאַרטיג אַ מאַשין האָב אײַך אין קאַפּ די אידעע, דעם בעגריף פון דאָס גאַנצע און פון יעדע טהײלכעלע, די אידעע װערט געבאָרען פון דער זאַך אַלײן. אָבער די אידעע װערט געבאָרען און לעבט בײַ מיר אין מאַרד? האָט דער שאַפּונגס־גײסט פון אַ גאָט געקענט לעבען אױסער דער נאַטור, אױסער די אַלע שטאַפּען פון װעלכע די נאַטור בעשטעהט? דאָס קען ניט זײן! און פּילײכט יא. —

ס'איז נאַרײש צו דענקען װעגען דעם. אומזיסטע צײט־פּער־שווענדונג. אײַך װעל בעסער געהן אין דער װעלט, אין לעבען אַרײן! װי אַנדערס איז עס אין דער װעלט! װי עס לעבט, זידט, קאַכט, רױשט, לײכט און פּינקעלט! זומער, פּריהלינג, לוסט, לעבען, ליעבע! שעהנע, נייע, העל־קאַלירטע און געבלימטע קלײ־דער; שעהנע, ליעבליכע, ראָזעװע, פּרעהליכע געזיכטער; ליעבליכע מינעס, שטראַהלענדע אױגען, שעהנע לאַקען, האַרמאָנישע טריט. פון די טריט פון די שפּאַציערנעהער, פון דעם קלאַנג אין דעם טאַקט און דעם אנגענעהמען רױש פון גאַס, ערוואַכט אין מיר די האַרמאָניע פון לעבען, פון מוזיק. הײן און צוריק, װי רױהנע װעלען אין אַ קלאָרען טײך, הױבט עס זיך אָן צו װעגען אין מיר: די טריט, די מוזיקאַלישע בעװעגונג פון קערפּער, דער בױג פון קאַפּ, דער אָננעהמען פון אַ דאַמעס אָרעם, דער שמײכעל, דער װײטער װאַנדלען פון די מאַסען אין די שטילע, רױנע, העל־שטראַהלענדע

גאסען קלינגען אָב אין מיר אין טענער; מעלאָדיען וואַכען אויף, ציהען צום טאַקט פּונ'ם געהן פון די שפּאַציערענדע, דער איינ-קלאַנג פון דער וועלט, די אינערליכע האַרמאָניע פון דער נאַטור ערוואַכט אין מיר, בערג שטייגען אַרויס פון די טיעפעניסען פון מיין פּאַנטאָזיע; רוהיג-ראָזיג און ליכטיג רינגעלט זיי אַרום דער טאָג, דער פּריהמאָרגען. טראָמפּייטען שאַלען פון דער ווייטען, זילבערנע, קלאָר-מעטאַלענע טענער. רייטער, ריטער און העראָלדען בעווייזען זיך, שטייגען אַרויס צווישען די בערג. אַ מאַרקפּלאַץ וויקעלט זיך אַרויס פון דער בילדער-פּאַנאָראַמאַ, און די האַנדלענדע פּערוואַנען ערשיינען ווי אויף אַ ביהנע, אין אַלערליי שעהנע קאָסטיר מען. — אָט איז דאָס לעבען.

איך ציה מיך צוריק פּונ'ם העלען גלאַנץ פון טאָג, און פון דער וועלט צוריק צו דער נאַטור. נאָך קלינגען פון ווייטען די טענער פון די פּריהער-ערוועקטע מעלאָדיען; נאָך רוישט פון זוייטען שטיל דער טומעל פון די גאָסען; זשוזשעט און שטאַרבט אָב אום וויעדער צו זשוזשען, נאָך קרייזען פון ווייטען, ווי אויף אַ דונקעל-בלויזען האַריוואַנט, די מחנות געליעבטע, ווי גייסטער שווע-בען זיי אַרום אין אַ האַלב-קרייז אין די וועלבונגען פון די וואַלקענס, אין זייערע זיידענע, דונקעלע, העל-פאַרביגע און לייכט-פלאַטערנדע קליידער, ליעבע צייגענדיג, זאַנפט שמייכלענדיג, אונשולדיג בלי-קענדיג, מיט שוואַרצע אויגען, וועלכע לייכטען זוי די שטערען. רוימישע און גריעכישע געזיכטער, מיט גריעכישע און רוימישע פּאָרמען, מיט פּולע קערפּער און פּולע בוזימס אונטערשיידען זיך אין דער פאַרביגער דונקעלהייט. אונטען ליעגען די וויינגערטנער און די סענער; דער פּריעדען און רייכטהום פון איעברפּלוס שפּראַצט פון אַלעס. פעט זיינען די פעלדער, פעט די בוימער, פעט די לאַנקעס, ווייך און זאַנפט די גראַז, און די פּרוכטען פון די גערט-נער וואַקסען אַרויס אין אַלערליי שעהנע קאָלירען. פּריעדען און שטיַלקייט הערשט אין מיר. אין די העלע חלומות פון לעבען שלומער איך איין.

פאנטאזיעס

בילדער וויקלען זיך ארויס פון די טיעפע היילען פון פאנטאזיע-זיע: גליהענדע, שטראהלענדע, גאלדענע, צארט-ווייסע, ראזיגע, בלויע, זיידענע, קרויסטאל-קלאהרע, רובינען-עהנליכע, רייך-גלענדיגע צענדע פאנטאזיען און פארשטעלונגען וואכען אויף אין קאפ, גליהען זיך פונאנדער, און מיין הארץ ציהט זיך אויף צוזאמען מיט פרייד, טרערען רייסען זיך פון די אויגען, און איך האלט זיי אָב. —

אָט איז דאָס גאָלד פון די טיעפענישען פון דער פאנטאזיע! ווי אַ גאלדענער בארג שטעהט עס מיר פאר די אויגען, איך פיהל עס אין זיך, איך קען עס אויף אַנטאָפּען. פון דעם בארג אָדער פון דער מאַסע פליסענדע גאָלד הויבען זיך ארויס פערשידענע העלדען-געשטאַלטען. —

אויף ווייטע ימים, אין לייכט בעלאָדענע שיפען, ציהען העלדען פון דונקלע, ווייטע לענדער, וואַפען און פאנצערען טראָגען זיי צו זייער שוץ; מיט פריידיגע, פאָכענדע הערצער קוקען זיי ארויס פון די שיפען צו די ברעגעס פון זייערע האַפענס. אייביג-געפונענע, אייביג-גליעכטע, אייביג-שעהנע, אייביג געטליכע העלדען גע-שטאַלטען!

יונגע העלדען, מיט וואונדער-שעהנע וואַפען, פיהלען אין זייער רע הערצער דעם מוט, און די גלומה פיר העלדען-טהאָטען; גאָך ווייטע לענדער ציהען זייערע הערצער און שלאָגען מיט פריידע, ערוואַרטענדיג די צוקינפטיגע מלחמות פיר רעכט און פאָרטריט. פריידיג געהען זיי, ניט דענקענדיג זאָגאר פון זייערע געליעבטע, און גריסען מיט פריידע די ווייטע, אַזורנע, זילבער-קלאָרע, לייכט-און ווייס-שוימענדע וועלען פונ'ם ווייטען, גלאַטען ים; מיט טיעף-

אויף אונזערע זאך און אונזערע זאך

ערנסטע, מיט-הייליגע געפיהלען, נעהמט דער גאָט-געוועהלטער, דער אויסגעקליבענער, דער העכסטער, גרעסטער און אנווידער-שמעהליכסטער העלד אָבשיעד פון זיינע פריינד, פון דעם שטיצען, פריערליך לעבענדיגן קרייז פון זיינע פריינד, אום אַוועקצוזעגלען אין דעם לאַנד פון וועלכען ער וועט שוין פיליכט קיינמאָל ניט צוריק קומען. מיט אַ שטאַרק-לאַפּענדעם הערץ און מיט טרערען, וועלכע ער לאָזט ניט אַרויספליסען, שידעט ער זיך פון אַלעמען און געהט אַוועק, לאָזענדיג זיי אין אויפֿרעגונג. אַ גרויסער, מעכטיגער, הייליגער געפיהל געהט אין איהם אויף; זיינע דיענסטע, זיינע פפליכטען רופען איהם; ער איז געבוירען געוואָרען צו שאַפען אַ גרויסעם ווערק, צו לעבען פיר אַ גרויסען, הייליגען אידעאַל, און זיין שטאַרקע ברוסט שליסט זיך צו פאַר די זאַנפטע בליקען און קלעמעניס פון זיין געליעבטער; פאַטער און מוטער עקזיסטירען ניט פאַר איהם; נור זיין פפליכט, נור זיין לעבענס-אויפגאַבע גליהט אין זיינע אַדערען, און אויפהויבענדיג זיין אויג אויף דעם לאַנד דער צוקונפט, וועלכע ער אַליין זעהט נור, רייסען זיך פון זיינע ליפען אַרויס די ווערטער:

„אויף ווייטע לענדער רוהען מיינע בליקען!
דאַרט קעמפֿן איך איינזאַם געגען אייער שרעק!
מיר קען די ליעבעס-לוסט ניט מעהר פערשטיקען!
אויף פלוגעל פון בעגייסטערונג מוז איך אַוועק.
דאַרט שמעהט מיין הייליגטהום פון אייך פערשלאָסען,
דאַרט רוהט מיין גויסט, פון הימעלס-ליכט בעגאַסען,
זאַנפט רוהט מיין גוף דאַרט —
דאַך מיין הערץ איז שטיין!“

* * *

אויף אונזערע זאך און אונזערע זאך

פערזילכערט איז דער שיין פון דער זילכערנער, פלעקענלאָזער
לכנה, ווי מיט אַ דינעם זילכער-שטויב בעשאַטען, ערהויבט זיך אַ
צויבער-וואַלד פאַר מיינע אויגען. שטאַרק פערפלאַכמען און ווייס
פונ'ם שיין פון דער לכנה, זעהען זיך די דיקע צווייגען פון די ריעזען
הויכע בוימער. איך ווייס ניט וואו דער וואַלד הויבט זיך אָן, איך
ווייס ניט וואו ער לאָזט זיך אויס. איך זעה נאָר די דיקע שטאַמען
פון די בוימער, איך זעה נאָר די געלכע, זאַמדיגע סטיעזשקעס, די
שאַמענס, די היילענאַרטיגע וועלכונגען אין די דונקלע געגענדען
פון דיעזען געהיימניספּאָלען וואַלד; איך פיהל נור אַ ווייטע נאַכט
אין איהם, אַ דונקלהייט, איך פיהל דעם שיין פון דער לכנה, און
די שטימען פון געליעבטע, און אַ זאַנפטע, דינע, זיסע צויבער-מוזיק,
אין לאַנגגעצויגענע, דינע, זיידענע טענער.

אָט, דאַכט זיך, הויבען זיך אַרויס די פיערלען אויף די העכסטע,
דינסטע טענער, און שטאַרבען אָב אויסציהענדיג אַ לאַנגען, לאַנגען
פינאַל; און אָט שפיעלען די קלאַרנעמען מיט די פלייטען, און די
בלעטער רוישען זאַנפט, אַנגענעהם. און אָט צונעהט זיך אַ קלאַרנעם,
און די בלומען און די בליהונגען מאַכען זיך זאַנפט צו, און וויקלען
זיך איין אין זייערע שעהנע קאָלירען. ווי עס דופטעט! — זינגען
עס די נאַכטיגאַלע? וועלכע זיסע, ווייכע, פלייטענ-עהנליכע טענער,
וועלכע ווייכע קלאַנגען, וועלכע ווינטעלעך פון צימבעל און פלייט!
— וועלכע שאַמענס ציהען זיך דאָרטען אין די הייהלען? וועלכע
דונקלע געשטאַלמען בעוועגען זיך דאָרט? —

עס איז גאָרניט. איך בין אין צויבער-וואַלד! — ווי אַ דינער
שלייער, בעדעקט פון אַ דינעם טול פון מאַנד-שטראַהלען, בעוועגען
זיך אָדער רוהען די געשטאַלמען פון נעטער. שטאַרק זינגען זייערע
קערפער; די גליעדער, ווי אויסגעגאַסען פון געלביגראַזיגען מאַר-
מאָר; איינצעלנע פרויען-געשטאַלמען, ערעל און זאַנפטמוטהיג, —
יונג און רייצענד, אין די קליידער דער נאַטור, וואַנדלען אַרום און
בעוועגען זיך זעלזאַם, אין מענץ, אין די שטראַהלען פון דער לכנה.
קליינע, מענשען-עהנליכע וועזען, מיט אויערען לאַנגע, לאַנגע דינע

פינגער, מיט צארטע, קלאָהרע פיס, וועלכע האָבען עבענפאלס לאַנגע דינע פינגער; וועזען, וועלכע שיינען צו זיין נעמאכט פון בלוש און מילך — יונגינקע, געהען אַרום, זיך שפיעלענדיג מיט גרויס לוסט. אַנדערע שפיעלען אויף פיפלעך וואונדער־זיסע וואַלד־ליעדלעך, פון וועלכע ס'דופטעט די גאַנצע פרישקייט פון פריהלינג. דער אַלטער נאַטור־גאָט פאַן ליגט אויסגעצויגען אויפ'ן ווייכען גראָז, זיין קאָפּ בערעקט מיט גרינע בלעטער. קליינע לייעבעס־געטער, מיט פייל־און־בויגען, לויפען אַרום זיך שפיעלענדיג מיט יונגע פרויען און ווילדן זיי פערוואונדען. קליינע צויבער־וועזען בעהאַלטען זיך אין די טיעפע בעכער־אַרטיגע פלאַנצען, און שטעקען אָפּט אַרויס די קעפּלעך צו זעהן וואָס עס געהט פאַר. האָזען און אַנדערע אונשול־דיגע חיה־לעך לויפען אַרום. איבער אַלעס הערט זיך דער געזאַנג פון טויענדער נאַכטיגאלען, קלאָהר, זיס, זאַנפט, זילבערדיג, ווי די שטראַהלען פון דער לבנה, ווי די אַזורנע, זיידענע בלויקייט פון הימעל — בעגלייט פון די צויבער־פלייטען אין די געהיימע געגענדען פון וואַלד.

און ווען די זון געהט אויף, בלייבט דער וואַלד נאָך קיהל און דונקעל. גור איהרע גאָלדענע שטראַהלען ברעכען זיך דורך דורך די גרינע, פערפלאַנטערטע צווייגען, גנב'ענען זיך אַריין ווי אין אַ הייליגטהום, און בעלייכטען די סצענען. בונט, העל און רייצענדי־שעהן זעהען זיך יעצט די געטער־געשטאַלטען, און די וואַלד־פרויען, און די בלומען, שטאַרק ערפרישט פונ'ם טהוי, וועלכער הענגט יעצט אין בריליאַנטענע טראָפען אויף די בלעטער, עפענען אויף זייערע בעכער און דופטען צו'ם פער'שכור'ען. שטאַרק און מעכטיג ערשאַלט די צויבער־מוזיק בוי'ם טריאומפ־צוג פון דער זון: לויט זינגען די פויגעל, שטיל ווערען די פלייטען, און אין דער שטיילקייט און קיהלקייט פון וואַלד שפאַצירען אוועק און פערשווינדען די געליעבטע. —

געזאנג

(א געמיטהס-בילד)

ווי א שטערען וועלכער געהט אויף אין די טיעפעניסען פונ'ם ווייטען, הויך-געוועלכטען הימעל, איז דער זינגער ערשיינען פאר דאָס פובליקום. פאר זיי איז געלעגען די ווייטע, ווייטע וועג פון לעבען, איבער זיי האָט זיך געוועלכט דער הימעל.
זיינע צוויי גרויסע שוואַרצע אויגען האָבען געלויכט און גע- גלענצט, און אויף זיין געזיכט איז געווען אויסגעגאָסען דער סוד, די וואונדערליכקייט, די טיעפקייט פון דער שעפפונג.
און ער האָט געזונגען.

לאַנגע, טיעפע, וואונדערליך-דייכע, בעהערצטע, העל-קלינגענדע טענער האָבען זיך געגאָסען פון זיין שטאַרקער ברוסט, — טענער פון ליעבע, טענער פון האָפנונג, טענער פון גרויסע טרוימען און גרויסע געדאַנקען, פון דעם אייביגען שמערץ, און דער אייביגער פרייד פונ'ם לעבען, — טענער פון די ליידען און די שטילע, זיסע, אייביג-שעהע געדאַנקען וועלכע וואַכען אויף אין דער מענשליכער ברוסט, אָפט אונבעוואוסט און אונערוואַרטעט. און די טענער האָ- בען זיך צוגאָסען איבער'ן גרויסען טהעאַטער, האָבען זיך אַרויפ- געוועלכט ביז צום שעהן-בעמאָהלטען, שעהן-אויסגעשניצטען סופיט, און זיך צושפרייט אין אַלע ווינקלעך. צו די שעהנע רייך-פאַרבניגע טיעפעניסען פון די וואַלקענס האָט אַוועקגעשוועבט די פאַנטאַזיע פון דער יונגער מיידעל; מאַכטלאָז איז זי געבליבען אין זיין אַנווע- זענהייט, און איהר פולע, צאַרטע ברוסט האָט זיך לאַנג בעוועגט.

איהר גאַנצעס וועזען, איהר „איד“ איז גענצליך אַריינגערדרונגען אין דעם זינגער. רייך אין גייסט האָט זיך געפיהלט דער גייסטיג-אַרעמער, פלאַכער געשעפטס-מאַן, און זיין טרוקענע ברוסט האָט פלוצלינג געפיהלט אַ וואַרעמקייט, אַ רייכטהום, אַן איבערפלוס פון לעבען, און די דונקעלע חדרים'לעך פון זיין מוח זיינען בעלויכטען געוואָרען. דער אַלטער מאַן האָט זיך געפיהלט ווי בעוועלטליגט און אַן אַלמאכט; דער יונגער מאַן האָט פלוצלינג געשפירט דאָס ער-וואַכען פון זיינע קרעפטען; גייעס לעבען, גייער מוטא, גייער גייסט האָט זיך אין איהם בעוויזען. די אַלטע פרוי, די מוטער, האָט שטיל געדענקט פון איהרע יונגע טעכטער, וועמעס געזיכטער עס האָבען געשטראַהלט, און זי האָט זיך שטיל געפרעהט וואָס זי האָט אַזוינס דערלעבט.

אויפגעגאַנגען זיינען זילבערנע לבנות פון געהימע וואונדער-ליך-רייכע טיעפעניסען פון דער נאַטור. געוויגט האָבען זיך שטילע מירטען און איילבערטרבויער; אַרויפגעשאַסען האָבען קרויסטאַל-קלאַרע וואַסער-זיילען פון פּרעכטיגע פּאַנטאַנען; אַראַבגעוואַנקען איז די זון אין טיעפען אַקעאַן, און אַרויפגעשטיגען ביז צום הימעל איז די זעלע פון דעם געפיהלפּאַלען מענשען. פרייד און גענוגטהור אונג, רייכטהום און גלאַנץ, גרויסקייט, שעהנקייט און פּראַכט, פּאַעזיע און געדאַנקען האָבען זיך צושפּרייט איבער'ן זאַל, ווען ער האָט געזונגען. גיט דער גלאַנץ פון בעלער און פּרעכטיגע זאַלען, גיט די ליעבע פון אַ הערשער, גיט דער רייכטהום פון קעניגע האָט זיך צו דעם געקענט גלייכען.

— וואָס פאַר אַ רייכעס הערץ ער האָט! — האָבען אייניגע בעמערקט.

— וואָס אַזוינס זינגט עס פון איהם? — האָט איינער גע-פרעגט זיין פריינד.

— די וואַלקען און דער הימעל, די בערג און די וועלדער, די ימים און די טייכען, די פּאַרבען פון די פּלאַנצען, פון די פעלזען און פון דער ערד; דער טיעפער טהאַל, דאָס ווייטע פעלד, די

אָפּטאַקאָניען און אַנדערע פּאַנאָפּאָליטן און אַנדערע פּאַנאָפּאָליטן און אַנדערע פּאַנאָפּאָליטן

זועלכונג פון דער לופט, די שענהנקייט פון די שמעדט, די פראכט פון די הייזער, דער אייביגער שוואונג פונ'ם לעבען, דער אייביגער פילגער-צוג פון די דורות, דער קרייז פון די פערבילויפענדע יאָהר-רען — דאָס געהיימע שרעק און גרויסקייט פון דער וועלט, דער אָבגרונד און דער הימעל פונ'ם מענשענ'ס הערץ און גייסט, דער סוד פון ליעבע, שמערץ, פיון, פרייד, האָפנונג און לעבען — אַלעס, אַלעס וואָס לעבט, שוועבט און אַטהעמט אין דער גרויסער נאַטור, — דאָס זינגט פון דעם זינגער'ס ברוסט. אזוי האָט ער איהם געענטפערט.

אָפּטאַקאָניען און אַנדערע פּאַנאָפּאָליטן און אַנדערע פּאַנאָפּאָליטן און אַנדערע פּאַנאָפּאָליטן

ליעבע

דער קאָפּפּ אין זיין צימער ווערט דונקעל, פאַר די אויגען שווינדעלט און אַרום איהם טראַגט זיך ווי אַ מוטנער שטראַם וואַסער, אָדער ווי אַ געדיכטע פּאַרע. די פּאַרבען אויף דעם בילד וועלכען ער האַלט אין מאַהלען ווערען אונטרייטליך, מישען זיך אויס איינע מיט די אנדערע; דער קאָפּפּ איז איהם שטומפּף, די האַנד ווי אַ שטיק לייב. פּאַזיציאָן, פיגורען אונטערשיעד, די דייט־ליכקייט פון פּערשיעדענע קערפּער־טהיילען ווערען ווי פּערמעקט. ער ווערט אונגעדולדיג, נערוועז, ער וויל ניט און קען ניט מעהר אַרבייטען. דער קערפּער איז גייסטלאָז.

פון ליעבע טראַכט ער. עס וויל זיך הינגעבען, פריילאָזען אין דעם צאַרטען, פּאַסט מילך־ווייסען שטראַם פון דער יוגענד־לוסט און דער ליעבע; עפעס פיהלט זיך איהם, ווי מילך־ווייסע, ליליען־ווייסע פרויען־גליעדער שוועבען פאַר זיינע אויגען. ווי גלאַט! ווי פּריש! ווי געזונד! ווי צאַרט! ווי עדעל!

אין זיינע באַקען לויפען אַרום די פּרישע רויטקייט, די ראָזעווע זוייסקייט פון דער יוגענד; זיין קערפּער איז געזונד, דורך און דורך, ראָזיג צאַרט, די מוסקולען פעסט, דאָס בלוט ריין, פּריש, קרעפּטיג, די ליעבעס־זאַפט רייך, רייך אַזש צום איבערפּלוס.

ער קען ניט רוהען; זיין הערץ ציהט, זיינע אויגען לייכטען מיט לעבען, זיינע סאַמע גליעדער ציהען — צו וועמען?

אין דער צווייטער גאַס וואוינט ראָזאַ, זיינע אַ בעקאַנטע. ער האָט זי שוין ניט געזעהן פון אַ לאַנגער צייט, — ער מוז זי זעהן. אָבער געהן צו איהר? — ער איז יונג אין ליעבעס־דאָן שאַפּונגס־מוטה, אָבער אַלט אין דער פּילאָזאָפּיע. געהן צו איהר שפּיעלען אין

ליעבע? זיך נאָריש מאַכען, ווי מען זאָגט? פּערברענגען די צייט אויף נאָרנישט, אין פּלאַפּלעריי? און דאָך, ווי מאַכטלאָז, ווי שוואַך ער איז! ווי עס ווילט זיך איהם זיין יונג, אַ אינגעל זיין, און ליעבען, און לאַכען!

ווייסע ראָזענ־בלעטלעך פּאלען אַרונטער אין דעם גערטלעך נעבען זיין פענסטער. די האָניג־בלומען שמעקען אַזוי זיס, אַזוי רייך. פון איהם דופטעט עס אויך אַזוי. האָניג און פּערפום, געווירצען און באַלזאַם, ווי עס דופטעט!

די נאַכט איז קיהל, שטייל און אַנגענעהם. די לבנה שווימט אַרום אין דעם רוהיג־דונקלען הימעל, קלאָהר און זילבערדיג, בעלייכטענדיג די שפיצען בוימער און די דעכער פון די קליינע שעהנע הייזער, די טהורעמלעך און די געבליומטע באַלסאַנען.

די לופט איז ווייך, פּוכקע, גלאַט און זאַנפט, ווי די ליילען־ווייסע פרויען־ברוסטען.

ער קען מעהר אין צימער ניט איינזיצען. עס לאָזט ניט רוהען. עס עגבערט און עגבערט, נאָנט און פּלאָנט איהם.

פון צווייטען צימער הערט זיך פּלוצלינג אַ העלער, זילבערדיג־גער, עכט יוגענדליכער לאַכען. דאָס איז ראָזאַ, איהר פּרייער, ניט איינגעהאַלטענער, אונשוילדיגער יוגענד־געלעכטער.

אָוועקגעלעגט דאָס פענזעל, דעם קורצען פּאַרטוף אָוועקגע־וואָרפען, פּערקעמט די האָר, אַנגעטהאָן דעם ראָק, אַריין אין עס־צימער.

— גוטען אַבענד!

— גוטען אַבענד!

אויפ'ן גרויסען טיש ברענט דער גרויסער לאַמפּ מיט דעם רויטען שירעם, וואָרפענדיג אַ ליעבליך אַנגענעהמעם ליכט איבער'ן צימער. אַלעס איז ריין, ציכטיג. די פענסטער צום גערטלעך פּער־האַנגען מיט ווייסע גאַרדינען, די טהיר איז אָפּען, דער דופט פון די האָניג־בלומען דרינגט אַריין. — ביי איין זייט טיש זיצט זיין

אַײַן אױפֿן טײַטש פֿון דער וועלט, און דער וועלט פֿון אױפֿן טײַטש.

שוועסטער, אַ יונגע פֿרוי; ביין צווייטען זיצט ראָזאַ, אַרײַנקוקענדיג אין אַ צײַטונג. אײַהרע שעהן־פֿערקעמטע גאַלדיגע האָר, אײַהרע קלאָהרע בלויע אױגען און די צאַרט־רויטע באַקען גליהען און גלאַנץ צען אין דער ליכטיגקײַט פֿון לאַמפּ. אױפֿן צײַטונג לינגט אײַהר לינקע האַנד, פּוכקע, צאַרט, ווי ווייסער מאַרמאַר דורכגעגאַסען מיט אַ ראָזיג־געלביכען קאַליר, שעהן געפּאַרמט, די פינגער אזוי שעהן אױסגעבױגען אױפֿן בלאַט, פּונקט ווי אױסגעשניצט. אַ וואַהרעס בילד.

דער יונגער מאַהלער בױגט זיך אײַן אײַבער אײַהר, האַלטענדיג אײַן האַנד אױף דעם לעהן פֿון אײַהר שטױל, די צווייטע אָנגע־שפּאַרט אױפֿן טײַש.

— שעהנע נײַעס? — פֿרעגט ער, קוקענדיג אױף די גרויסע, קלאָהרע, עטױאָס אַראַבגעלאָזענע אױגען.

— אָה, גאָר נישט! — ענטפֿערט זי האַלב פֿערשעהמט און הױבט אױף די עטױאָס קינדיש־פֿערשעהמטע, נאָך עטױאָס אַראַב־געלאָזענע אױגען.

— ווי רײַצענדיג דער בליק! די מינע, ווי שעהן! — טראַכט ער. ער בױגט זיך אַרײַבער אײַבער אײַהר, נעהמט אײַהרע בײַדע הענר, לעגט זיי צונױף, און בעריהרט מיט זיי ליכט זײַנע רױטע ליפֿען.

— ווי געפֿעלט עס אײַך! — שרײַט זי אױס, רױסט אַרויס אײַן האַנד און גיט אײַהם אַ ליכטען פּאַטש אין באַק.

די שוועסטער זײַנע לאַכט, זיי שפּײַעלען זיך. ווי ראָזיג בײַדע זײַנען! צוויי קינדער פֿון דעם שאַפֿענדיגען גײַסט פֿון אַ מײַערבער, אָדער אַ מאַצאַרט!

ליעבע — ראָזיגע, לאַכענדיגע, טרעלענדיגע ליעבע, בעגײַנסטיגט און געצײַטיגט פֿון דער נאַטור, אײַנגעהאַרמאַנירט פֿון דער זומער־נאַכט!

ער גלעט אײַהר צאַרטע האַנד, האַלט יעדען פינגער בעזונדער, צערטליך, ווי אַ לײַכע־האַבער און אַ קינסטלער, בעטראַכט ער זײַערע

אַײַן אױפֿן טײַטש פֿון דער וועלט, און דער וועלט פֿון אױפֿן טײַטש.

פיינגעמאָקטע שפּיצען, זייער ברוסטענגלאַטקייט, און די שעהגע
 בויגונגען פון די פאָרמען! — אַנגענעהם!

— זאָל איך אייך בעגלייטען? — פרעגט ער ענדליך.

— יא, איך געה באַלד אַהיים. בעגלייט מיך, אויב איהר
 ווילט.

זיי זיינען פערטיג צום געהן.

— גוטע נאַכט!

— גוטע נאַכט!

די גאַסען זיינען שטיל. די פרישע, גרינע צווייגען פון די
 גרויסע בוימער הענגען אַרונטער איבער די טראַטזאַרען און פער-
 דעקען די דעכער פון די הייזער. דאָס ליכט פונ'ם הימעל גנב'עט
 זיך דורך, עס וועהט אַ שטילער, קיהלער באַלזאַמיגער ווינטעלע,
 עס רופטעט מיט פיאַלקעס און פרישע קרייטיכער.

— אייער אַרעם — בעט ער און וויל זי נעהמען געאַרעמט.

— ניין, זאָל זיין אזוי — ענטפערט זי.

— זאָל זיין אזוי — ווידערהאַלט ער. — דער הערר געאַרעמט
 מיט דער דאַמע.

— אָה, מיין אַרעם איז צו צאַהרט בעריהרט צו ווערען —
 ענטפערט זי שמייכלענדיג.

— זאָל זיין אזוי!

זיי געהען ווייטער. ער ניגט זיך זאַנפט צו איהר, רעדט שטיל,
 און בעריהרט דעם פלאַך פון איהר האַנד בנגנכה. זי גיט זיך אַ כאַפּ,
 קוקט זיך אַרום טאַמער זעהט מען, און געהט ווייטער. פון איהר
 ווייסען זיידענעם יאַקעל זעהט זיך אַרויס דער אויבערשטער טהייל
 פון איהר ברוסט און דער ווייסער נאַקען. ווי צאַרט, ווי שעהן
 אין דעם שיין פון דער לבנה!

ענדליך זיינען זיי גיט ווייט פון איהרע עלטערענ'ס הויז. דער
 באַלקאן זעהט זיך פון ווייטען, דער גאַניק, די פאַרענצע.

ער בויגט זיך צו צו איהר, און וויל אַרומנעהמען איהר טאַליע.

ווי אונטער זיינען זיי צו צום הויז. אין די צימערען איז פינסטער.

די עלטערען זיינען ניטאָ. זי געהט אַרויף אַ פּאָר טרעפּלעך אויפ'ן גאַניק און זעצט זיך אויף דער פּאַרענצע פון באַלקאָן מיט'ן געזיכט צו דער זייט פון וואַנען זיי זיינען געקומען. ער בלייבט שטעהן אונטען.

זיבערדיג, ווי דאָס זיבער-גערויש פון אַ קליינעם קלאָהרען שטראָם, ווען די קליינע כוואַליעס טראָגען זיך איבער קליינע שטיינדלעך, בערגלעך, קלינגט זיין לאַכען. אַ אינגעל! ווי זיין גע-זיכט איז בעדעקט מיט אַ גרויסען שמייכעל, ווי עס שיינט און לאַכט, ווי נאַאיוו ער איז! ווי רוהיג איז זיין הערץ! ווי איינגעוויינגט די נערווען! ווי געשטילט און געהיילט אלע גליעדער! אַ קינד! אָהן ליידענשאַפטען; דאָס אלעס וואָס ער פיהלט, דענקט און טראַכט איז אין איהר.

— איז עס ניט שעהן? — פרעגט זי שמייכלענדיג.

— ס'איז שעהן! ענטפערט ער, זיך עטוואָס וואונדערענדיג צו וואָס מען דאַרף די רייד. און דאָך ווילט זיך איהם ווידערהאַלען איהר פראַגע: — איז עס ניט שעהן?

ער שווייגט אַ קורצע צייט, און דאַן, ווי אויס שפּאַס אָדער פרייד, פרעגט ער:

— איז עס ניט שעהן?

— וואָס? — פרעגט זי.

— אָה, דו, מיין גוטע, מיין ליבע, מיין זיסע! — רופט ער אויס, און שמייכעלט מיט'ן גאַנצען געזיכט, בעשטראַהלט פון ליבע, פון אמת'ער, עכטער, צערטליכער, הייליגער ליבע! לאַנג שפּיעלען זיי ביידע, לאַכען, טרוימען און פיהרען אַ שפּיעלעאָפטען ליבעס-געשפּרעך. זאַנפט ווי די פּוכקע זומער-לופט איז זייער שפּראַך, רופטענר ווי האַניג און פּיילכען זייער ליבע,

ווי אונטער זיינען זיי צו צום הויז. אין די צימערען איז פינסטער.

אויס דעם מאגעפוך פון א פרוי

צו וואָס זאָל איך שרייבען אַ מאַגע-בוך ? מיין לעבען איז אַ נאַנץ געוועהנליכעס און דאָך שיינט עס מיר, אז איך וואָלט קענען שרייבען און שרייבען, כאַטש איך ווייס נאָך ניט אַקוראַט וועגען וואָס. איך בין ניט געבילדעט, און האָב געלעזען נור אייניגע ביכער. וואָס עס טהוט זיך אין דער וועלט, ווייס איך וועניג, כאַטש איך ווייס מעהר, ווי אנדערע פרויען אין מיין שטאַנד. וועגען פּרעכטיגע „דינער-פּאַרטיעס“, וועגען גרענר אָפּעראַס, וועגען באַדע-פּלעצער אָדער וועגען דער מאַדע-וועלט אין אַלגעמיין, קען איך זעהר וועניג רעדען. איך פּערברענג מייע טעג און וואָכען אין דער געזעלשאַפט פון מיין מאַן און מיין קינד. מאַנכעסמאָל בעזוך איך אַ פּרייטער, מאַנכעסמאָל בעזוכט מיך אַ פּריינד; דאָס איז אַלעס. איך האָב ליעב געזעלשאַפט, איבערהויפּט די געזעל-שאַפט פון יונגע לייט; אָבער ניט שטענדיג געפין איך די געדעלשאַפט, וועלכע מיר געפּעלט אַם בעסטען. מיין מאַן האָט ניט זעהר ליעב געזעלשאַפט, פון דעסטוועגען ליעב איך איהם זעהר, דען ער ליעבט מיך.

איך הויב אָן צייטענווייז צו בענקען און ווייס ניט נאָך וואָס. עטוואָס אין מיין האַרץ הויבט אָן צו גליהען און אין מיין מוח ברענט עס מיר — עס איז, דוכט מיר, שמערצפאָל, און דאָך זעהר טאַנגענעם. אימער ווען איך בליק אַרויס דורכ'ן פּענסטער אויף די פּערפורטע בערג און די גרינע פעלדער, וועלכע שלאָפען אינ'ם זונשיין, ווילט זיך מיר אוועקפליהען ווייט, ווייט צו די נאָלדענע וואָלקען, און דאָרט זיך אויפבויען אַ געהיימען שלאָס, ווי עס ווערט דערזעהלט אין קינדער-געשיכטען פון פּרינצעסינס.

איך בין שוין א מוטער און האָב נאָך אלץ אזעלכע נאַרישע פּאַנ-
טאזיעס. מיין מאן וואָלט פון מיר געלאַכט, ווען איך וואָלט
איהם דערצעהלט אלעס וואָס איך דענק אין די איינזאַמע שטונדען
פון זיין אַבוועזענהייט. ער קימערט זיך זעהר וועניג פאַר אזעלכע
פּאַנטאזיעס.

ווארום עראינער איך מיך יעצט אָן דעם יונגען ארטיסט,
וועלכער בעזוכט אונז אַמאָל? ער איז זעהר לייעבענסווירדיג און
דאָס איז, דאָכט זיך, די אורזאַכע, וואָס איך דענק פון איהם אזוי
אַפט. ווירקליך, אלע מיניע פריינד האָבען איהם גערן, ער איז
אזוי צערטליך, אזוי ערעל, אזוי ישעהן, אזוי לייעבענסווירדיג, אזוי
אנציהענד. איך לייעב איהם הויפטזעכטליך, ווען ער רעדט וועגען
סונסט און נאטור, וועגען גריכישער סקולפּטור און גאָטהישער
אַרכיטעקטור. ער שיינט דאן צו זעהן אלע די געטער לעבעדיג
און אטהעמענדיג פאר זיך, ער ווערט אזוי ענטהוויאָסטיש, אזוי
בעגייסטערט, און דער שטראָם פון זיינע ישעהן געטאַקטע זעצע
איז אזוי מוויקאַליש, אזוי האַרמאָניש, דאָס מען וואָלט זיך געקענט
צו איהם צוהערען טעג און נעכט ניט צו ווערען מיט אַרער צו
הייסען איהם זיך אָבשמעלען. און דאן זיינע בעוועגונגען, זיינען
אזוי חנ'עווירדיג און האַרמאָניש, פונקט ווי ער וואָלט געהאַט אין
קאָפּ עטליכע גרענד־אַפּעראַס. אַפּטמאָל איז ער אזוי צערטליך,
ווי א קינד און דאן וויל זיך מיר האַלובען און האַלזען איהם, גלע-
טען זיינע שוואַרצע געקרויזטע האָר, און איהם דערצעהלען געשיכ-
טען פון לייעבע און פריינדשאַפט. איך דענק פון איהם זעהר אַפט,
פילייכט צו אַפט. אַפּט ווילט זיך מיר אפילו איהם האָבען שטענ-
דיג אין מיין הויז — עס וואָלט זיין אזא פּעדגאָגיע צו וואוינען
מיט איהם אונטער איין דאָך!

איך גלויב, עס איז זעהר נאַריש פון מיר, וואָס איך טראַכט
אַלץ און טראַכט וועגען טויווענד פּערשיעדענע געגענשטענדע, וועל-
כע האָבען נאָר קיין שייכות ניט מיט מיין טעגליכען לעבען. איך
בין נאָר אַן אַרעמע, אונוויסענדע פרוי און האָב זיך געדאַרפט בע-

שעפטיגען הויפטזעכמליך מיט מיין ווירטשאפט, אַנשטאָט צו דענן קען וועגען דער גרויסער וועלט, וועלכע איך קען ניט זעהן און אין וועלכער איך קען ניט לעבען און געניסען. און דאָך, וואָרום זאָל איך ניט דענקען וועגען דער וועלט? אין וועלכער הינזיכט בין איך ערגער פאַר אַנדערע פרויען? בין איך ניט פונקט אזוי גוט, ווי זיי זיינען?

אַפּטמאָל פאַלט אויף מיר אַן אַ מין משוגעת און מיר ווילט זיך דאָן צוברעכען מיינע מעבעל, פונאַנדערשטויסען די ווענט פון מיין וואוינונג, אויסרייסען די פענסטער און אוועקפליהען ווי אַ פויגעל, וועלכער איז געווען אַ לאַנגע צייט פערשפּאַרט אין אַ שטייג. עס איז אַ נאַרישע פאַנטאַזיע, דיזער פערלאַנג אַרויסצו-געהן אין דער גרויסער, שעחנער, ברייטער, ליכטיגער וועלט. איך ווייס, דאָס די וועלט איז פול מיט צרות, כאַטש זי זעהט אויס אזוי שעחן. פון דעסוועגען דוכט זיך מיר, דאָס איך וואָלט אין איהר זיין גליקליכער אַליין, ווי דאָ אין מיין שטילער היים צוזאַ-מען מיט מיין מאַן.

וואָס איז מיר מיין היים נאָך אַלעס דעם? וואָרום זאָלען די טעפּלאַך מיט די ווינדלעך אוועקרויבען מיין גאַנצע צייט? וואָרום זאָל איך דאָ זיין בעגראָבען, ווי אַן אַרעסטאַנט?

אַפּטמאָל, ווען איך הער זיך צו פארנאַכט צו די טענער פון מיין שכנים פּיאַנאָ, פיהל איך מיך אזוי אונאויסשפרעכליך זעלט-זאַם. אַ שטראָם נייע געפיהלען לויפט דורך דורך מיין האַרץ, אַ זיסער פיבער טרייסעלט מיינע גלידער, און טרערען ווייזען זיך אין מיינע אויגען. אַ טיעפעס אונווערערשטע היליכעס בענקען נעהמט מיך אַן און טראַגט מיך אוועק ווייט, ווייט, צו לענדער פון אונבעשרייבליכער שעחנקייט. איך זיך אַ לאַנגע צייט פערזונקען אין מיינע רעיונות, ביז די זון געהט אונטער הינטער די בערג און די לענגליכע שאַטענס אויף די ווענט הערמאנען מיך, דאָס מיין מאַן וועט כאַלד קומען אַהיים צום סאַפּער. איך ווער אין כעס

אויף אלץ — אויף איהם, אויפ'ן קינד, אויף זיך און קרויז די

צויהנער פאר וועהטאג. וואָס פאַר אַ ווילדע בריאה איך בין!

מיין מאן, איז אַ מאָדנער מענש. עס וואונדערט מיך, וואָס פאַר אַ מין מוח ער האָט, וואָס איהם וויל זיך קיינמאָל ניט לעזען קיין גוטע פּאָעזיע, אָדער רעדען פון קונסט־זאָכען. ער לעזט אַמאָל דיִקנעסעס אַ נאָוועלע און ער לעזט איהר אזוי לאַנג, ביז ער ווערט איבער איהר איינגעשלאָפּען; אַמאָל לעזט ער אַ צייטונג און רעדט וועגען די עלעקשאַנס: דאָס איז אלץ. נאטור, קונסט, מאַלעריי, מוזיק, א. ז. ו. דאָס אַרט איהם זעהר וועניג. איך אליין ווייס אויך ניט פיעל וועגען דעם, אָבער איך האָב עס ליִעב מיט דער גאַנצער קראַפט פון מיין זעלע און איך בין גליקליך, וואָס דער אַרטיסט בעזוכט מיך אַמאָל; ווען ניט ער, וואָלט איך דאָ אין גאַנצען פער'חושכ'ט געוואָרען. עס וואונדערט מיך אפילו, וואָס איך האָב — וואָס איך האָב — געהייראַט? עה, דאָס איז, נאַרשיקייט! האָב איך שוין ווירקליך חרטה, וואָס איך האָב זיך פּעחבונדען? איך האָב עס דאָך געוואָלט, אַבי מיט וועמען... אי, מיט וועמען...

עס איז אין גאַנצען אַ יאָהר און אַ האַלב זינט איך האָב גע' הייראַט, און דאָך שיינט עס אזוי לאַנג; טויווענד יאָהר, וואָלטען קוים געקענט שיינען לענגער. איך בין דאָן אלט געווען קוים זיבעצעהן יאָהר; יעצט בין איך עטוואָס מעהר ווי אַכטצעהן. איך בין שוין אַ מוטער! ווי דאָס רעדעל פון דער וועלט דרעהט זיך אזוי ניד.

איך האָב אַמאָל געזעהן מעלכאַ אין „קאַרמען“, און זייט יענער נאַכט קען איך זי ניט פּערגעסען. זי איז געווען אזוי לע' בענספול, אזוי מונטער, אזוי ישען, טאַנצענדיג אַרום איהר גע' ליִעבטען, — אזוי וואונדערליך לעבהאַפט און אַנציהענר, דאָס מיר ווילט זיך אָפט זיין אזוי, ווי זי איז. איך האָב ווירקליך נאַכגעאַהמט איהר טאַנצן אין דר'היים. איך האָב אוועקגעשטעלט אַ משעהר אין מיטען פּראָנט־רום און האָב אַרום איהם געטאַנצט אזוי חנ'עויר

אויף אלץ — אויף איהם, אויפ'ן קינד, אויף זיך און קרויז די

דיג און לעב האפט, ווי מעגליך. נאך דעם האָב איך געלאכט פון זיך אליין און האָב זיך געהאלטען פאַר חסד רעה. דאָך וואָלט איך מאַנכעסמאָל וועלען זיך הינגעבען צו ליעבע און ליידענשאפט, ווי זי. עס מוז זיין עטוואָס בעצויבערענדעס און בעגייסטערענדיג דעם אין אזאָ לעבען. צו זיין בעטרונקען פון ליעבע, צו פיהלען, ווי דאָס יונגע בלוט זידט אין די אָדערען — ווירקליך איך פיהל עבען יעצט, דענקענדיג דערפון, דאָס מיין הארץ הויבט אָן צו שפּרינגען פאַר פרייד. דאָס עראינערט מיך וויעדער אין קליין־רוסלאַנד, וואו איך בין געבאָרען און ערצויגען געוואָרען. דאָרט פלעג איך זעהן די שקצים מיט די שיקסעס, ווי זיי טאנצען אין די דערפער, אָדער אין די וויינשענקען. ווי לעבעדיג זיי האָבען אויס־געזעהן אין זייערע קאָלירטע קליידער, בעקראַנצט מיט פרישע בלומען! ווי זייערע בעקלעך און אויגען פלעגען דאָס שיינען פאַר שמחה! ווי היים זייער אַטהעם פלעגט זיין; און ווי שעהן און גרינג פלעגען זייערע פיס בעריהרען דעם זאמ־בעשאַטענעם באָדען! דאָס איז געווען אַ לעבעדיגע וועלט.

ער האָט מיך היינט בעזוכט. אויף דאָס קינד האָבען אויפגעפאַסט דעם שכנ'ס קינדער; קיינער האָט מיך ניט געשטערט. דער טאָג איז געווען שטיל; די הימלען בלוי און וואָלקענלאָז. אַ זאנפֿ־טע בלענדערדע ליכטיגקייט האָט זיך אָבגעשלאָגען פון די קליינע סקאלעס; די קוסטעס האָבען רוהיג געשלאָפען אין דער זון און אָפט ווי אין חלום געשעפטשעט. דאָס זשימען פון אַ פליגעלע אָדער אַ בין האָט זיך אָפטמאָל געטראָגען צום אויער, דאן איז אלעס גע־וואָרען זעהר שטיל און אַנטענעהם. איך האָב צוגעמאַכט די לאַ־דענס, אום צו האַלטען דאָס צימער אַביסעל קיהלער, און זיך גע־זעצט נעבען איהם. אַ קורצע צייט האָבען מיר גערעדט, דאן האָט ער ארויסגענומען פון טאַש אַ קליינע אויסגאַבע פון גהעטאַ'ס „פּויסט“ און האָט מיר פאַרנעלעזען אַ סצענע — די גארטען־סצע־נע! ווי שעהן עס איז! יער איז דאן געזעסען נאָהענט צו מיר, אזוי נאָהענט, דאָס איך האָב געקענט פיהלען זיין אַטהעם. איין

מאָל האָט זיין האַנד בעריהרט מיינע און איך האָב אַ ציטער געטהאָן.

עס איז זעלמזאָם! ווען נאָר איך דענק וועגען איהם, דוכט זיך מיר, דאָס עטוואָס פון מיינע גערוען פליעסט אַרויס צו איהם אזא מין היץ, אָדער איך ווייס וואָס און ווען ער איז נעבען מיר, ווער איך אָפטמאָל צומישט וועגען דעם. אָפטמאָל ווער איך אזוי שוואַך און צערטליך, דאָס מיר ווילט זיך אָנשפּאַרען דעם קאָפּ אויף זיין ברוסט און וויינען ווי אַ קינד.

וואָס פאָרט וואָלטען די אנשטענדיגע פרויען פון מיר גע- דענקט, ווען זיי וואָלטען געוואויסט, וואָס איך טראַכט? זיי וואָל- טען גאַנץ בעשטימט געזאָגט: „אָט איז אַן אַראָבגעזונקענע בריאה, אַן אונטרייע פרוי, אַ פרויענצימער, וואָס האָט אין זיך אַ דיבוק, אַ פערבלאָנדזעטע נשמה, אַ געמיינע נאַטור, אַ פרוי, וואָס פער- דיענט פעראַכטעט צו ווערען פון אַלע אנשטענדיגע פרויען.“ זיכער- ליך, זיי וואָלטען עס געזאָגט, און דאָך פיהל איך מיך אזוי אונט- שולדיג, אזוי גוט און ריין; וואָס קען איך טהאָן, ווען מיין האַרץ לייעבט אַ צווייטען? איך קען עס ניט צוויינגען ניט צו לייעבען. די לייעבע אליין איז אזוי גרויס און ערהאַבען און אין מיר איז זי גאָר אַ זינד! אַ וועלטעל. מעג זי איינגעזונקען ווערען, ווי זי שטעהט און געהט.

די שטראָף פון דער נאַטור

איך האָב זי געזעהן אין האָספיטאל, זי איז געזעסען אין קראַנקען-גארטען און געהענדיג האָב איך זי בעמערקט, איך האָב אויף איהר געוואָרפען אַ בליק און בין גענאָנגען ווייטער אויף דער זאַמדיגער סטיעזשקע צווישען די כּווימער. זי האָט מיך פּעראַיני-טערעסירט, איך האָב זי געוואָלט לענגער בעטראַכטען! איך האָב מיך אָנגעשפּאַרט אָן אַ בוים און האָב אויף איהר געקוקט, אָהנע זי זאָל עס בעמערקען. אַך! יענע מינוטען וועל איך מיין גאַנצען לעבען ניט פּערגעסען, דען איך האָב אין זיי געזעהן אַ לעבען, וואָס האָט געהאַלטען ביים פּערוועלקען אין מיטען זומער. איהר נעזיכט איז געווען צאַרט-ווייס, נאָר מאָגער און עטוואָס געל פון דער קראַנקהייט, אויף איהרע באַקען האָבען געשפּיעלט צוויי ראָזען-רויטע קראַסקעס, צוויי פייערלעך, די לעצטע כחות איהרע. זי האָט געטראָגען אַ ווייס קלייד און אַ ווייסען גרינגען יאַקעל, וואָס איז געווען אַרומגעזוימט מיט רויטע שפּיצען אַרום די אַרבעל און אַרום האַלז, די רויטע שפּיצען אַרום האָבען איהר צוגעגעבען אַ וואונדערבאַרען חן: אַ חן, וואָס האָט מיך ערשראַקען, ווייל איך האָב געזעהן, אַז ער וועט ניט לאַנג גלענצען... איהרע מיענען האָב בען אויסגעדריקט אַן אונבעשרייבליכע גוטמוטהיגקייט, אַ מיער-קייט, ווי מען טרעפט עס אימער ביי די שווינדזיכטיגע. יאָ, זי האָט געהאַט די שווינדזוכט וואָס זייגט אויס דעם כח מיט'ן לעבען צוזאַמען. די זון האָט געהאַלטען ביים אונטערגעהן און האָט פּערהאַלדעט די בוימער-שפּיצען מיט די לעצטע שטראַהלען, זי האָט אויפגעוויבען די אויגען און האָט געקוקט אויף דער זון. מיר האָט זיך געהאַכט, אַז זי, די זון, וויינט און איהרע שטראַהלען זיינען די טרערען; פּיליכט האָט זי געוויינט איבער דעם וואָס זי האָט

אויסגעגעבן פאר אונטערשיידליכע צעלען פון אונטערשיידליכע צעלען

איהר אונטערשאנג פערנליכען מיט דעם אונטערשאנג פון איהר
אויגענעם לעבען, ווער ווייס? ...

א וויילע שפעטער האָט זי זיך אויפגעהויבען אַריינצו-
געהן אין איהר אַבטהיילונג. איך האָב זי נאָכגעקוקט ביז זי איז
אַרויף דעם קליינעם טרעפּעל, וואָס האָט געפיהרט אין האָספיטאַל,
ביז זי האָט געעפענט די טהיר און איז פּערשוואונדען. . . . .

. . . . .

מיט צוויי יאָהר צוריק איז זי אַלט געווען זיבעצהן יאָהר.
זי איז דאָן געווען קערפּערליך פּאַלקאַם ענטוויקעלט, שעהן פון
אויסזעהען, שעהן געוואַקסען און געזונד. זי האָט געאַרבייט ביי
דער מאַשין, זי האָט ניט געליעבט דעם „קיהלען“, דעם „אַנגעעה-
מען“ שאַפּ און דאָך פּלעגט זי זיך פּרעהען מיט איהם, ווייל זי און
אַ אינגערע שוועסטער האָבען געדאַרפט ערנעהרען די גאַנצע פּאַ-
מיליע, דער פּאָטער איז געשטאַרבען און די מוטער איז געווען אין
די עלטערע יאָהרען און האָט ניט געקענט פּערדייענען.

זייט אַ קורצע צייט איז זי אַבער געוואָרען באַנערער, בלויז
כער און ערענסטער. די מוטער פּלעגט זיך עפּטערס איינקוקען
אין איהר געזיכט, פּלעגט זיך אַבזיפּצען און בעדויערען, וואָס איהר
קינד דאַרף אזוי שווער אַרבייטען; זי האָט אַבער ניט געוואוסט
וואָס איהר קינד פּעהלט, פון וואָס זי ליידעט, אויך איהרע
חבר'טעס, וועלכע האָבען זי געקענט אַלס אַ מונטערע און אַ וויציגע,
האַבען זיך פּערוואונדערט איבער איהר שלעכטען אויסזעהען, אי-
בער איהר ערנסטקייט.

זיצענדיג ביי דער אַרבייט, פּלעגט זי זיך פּערטראַכטען און
זיצען אַ רעכטע צייט פּער'חלום'ט. די מיידלאַך פּלעגען אויף
איהר אין אָנפאַנג קוקען און שווייגען, אַבער פּלוצלינג פּלעגען זיי
אויסשיסען אַ געלעכטער. זי פּלעגט דאָן ווערען דערשראָקען,
צומישט, און זיך אומקוקען אין אַלע זייטען, ניט דירענדיג קיין
וואָרט, פּלעגט זי אָנהויבען טרייבען די מאַשין מיט אַלע כּחות,

אויסגעגעבן פאר אונטערשיידליכע צעלען פון אונטערשיידליכע צעלען

אזוי ווי זי וואָלט געווען ביז. זי פלעגט אָבער ניט זיין ביז, אין אַ ווילע אַרום פלעגט זי אויפהויבען דעם קאָפּ, וואַרפען אַ בליק אויף די מיידלעך און ווייטער דרעהען דעם ראָד. פון וואָס האָט זי דאָן געטראַכט? פילייכט פון ליעבע, פילייכט פון הייראַטען, ווער קען דאָס וויסען? אָבער ניין! זי האָט ניט געדענקט, ניט געמאַרט טראַכטען פון אַזעלכע זאַכען — זי איז געווען אַרים.

ווען זי פלעגט קומען אין אַ געזעלשאַפט און אַ בעקאַנטער יונגערמאַן האָט איהר געגעבען די האַנד, פלעגט זי אויפציטערן, זי פלעגט פיהלען זיין אָטהעם און די ברוסט פלעגט זיך שטאַרק בעוועגען און זי פלעגט אויסמיידען מיט איהם צו רעדען. זי פלעגט אפילו יאָ וועלען מיט איהם פערברענגען, זיך אונטערהאַלן טען מיט איהם, זיין נאָהענט מיט איהם און פלעגט עס דאָך ניט טהאָן. זי האָט עס ניט געטהאָן — אָבער די ברוסט פלעגט זיך שטאַרק בעוועגען, די גערווען פלעגען ציטערן און איהר אָטהעם איז געווען הייס, ברענענד הייס. וואַרום האָט זי זיך ניט אונטער-האַלטען? זי איז געווען אַרים...

אין דער לעצטער צייט האָט זי ליעב געקראָגען די איינזאַמ־קייט. קומענדיג פון דער אַחבייט, פלעגט זי נאָך אָבעסען סאַפער און באַלד אַריינגעהן אין שלאָף-צימער, וואָס האָט זיך גערופען איהר צימער. זי פלעגט צומאַכען די טהיר, זיך זעצען לעבען פענ-סטער און לעזען אַ בוך. מאַנכע נעכט פלעגט זי קוקען אויף'ן הימעל, ניט וויסענדיג וואַרום, זי האָט ניט פערשטאַנען קיין אַסטראַ-גאָמיע און האָט ניט געזוכט קיין נייע פלאַנעטען; זי האָט אָבער געליעבט דעם ווייטען, קלאָרען הימעל, די בלאַסע שטערן און די לבנה. קוקענדיג אויף זיי, פלעגט זי פיהלען אין איין און דערזעל-בער צייט אַ בעפרידיגונג און אַ פערלאַנגען, אַ לוסט און אַ שמערץ. אזוי פלעגט זי אָביצען מאַנכעס מאַל שטונדענלאַנג, האַלטענדיג דעם קאָפּ אויף די ווייכע צארטע הענד און די עלענבויגענס אויפ'ן פענסטער. אזעקעעהענדיג פון פענסטער איז זי אימער געווען מיט, שוואַך און אָפגעמאַטערט. איין אַבענד איז זי געזעסען

ביים פענסטער, ווי געוועהנליך, און האָט געקוקט, אָבער ניט אויף'ן דימעל; זי האָט געקוקט אין אַ צווייטען פענסטער, פון וועלכען עס האָט זיך געזעהן אַ גרינער שיין פון אַ לאָמפּ. דאָס איז געווען אַ פענסטער פון אַ שלאָפּצימער, און פאַר דעם שיין פונ'ם לאָמפּ האָט מען געקענט זעהן, אז ער איז אויסגעפּוצט מיט אַ סך בלומען און פּעדערן פון פּערשיעדענע גרויסע פּויגעל. דער שלאָפּצימער האָט אויסגעזעהן ווי אַ קליינער גן-ערד, אַ גן-ערד פאַר זיין רייכען בעזיצער. ביי אַ טישעל, אויף וועלכען עס זיינען געשטאַנען פּרי-שע האָזען, איז געזעסען אַ יונגע פּרוי און האָט געשיינט צו שריי-בען. באַלד איז אַריין אַ יונגעראַמאָן, האָט זיך צוגעבויגען צו איהר און האָט זי געקוסט. די יונגע פּרוי האָט אַ זיסען, גליקליכען שמייכעל געטהאָן, האָט זיך גלייך אויפּגעהויבען און איהם אַרומ גענומען, זייערע ליפּען האָבען זיך וויהער צוזאַמענגעשלאָסען...

—דו שלאָפּסט נאָך ניט מיין קינד? — האָט זי ליגענדיג אין פענסטער, פּלוצלינג דערהערט די מוטער'ס שטימע. זי איז גע-וואָרען ערשטאַקען און איבערראַשט, און ציטערנדיג האָט זי אַראָב געלאָזען דעם פּאָרהאַנג. הערענדיג די מוטערס שטימע, אָבער ניט איהרע ווערטער, האָט זי איהר דאָך געענטפּערט, „איך לעג מיך שלאָפּען“. זי האָט זיך ווירקליך געלעגט, דען אַ קאַלמער שווייס האָט זי בעגאַסען. זי איז געווען צומישט און האָט ניט געהאַט קיין כח אויף די פּיס צו שטעהן. זי האָט אָבער ניט געקענט איינשלאָפּען און ניט געקענט איינליגען, דען זי איז געווען צו שטאַרק אויפּגערגעגט. שטיל איז זי אַרונטער פון בעט, איז צוגע-גאַנגען צום פענסטער און אויפּגעהויבען דעם פּאָרהאַנג, אָבער אין יענעם צימער איז שוין געווען פינסטער...

די גאַנצע נאַכט האָט זי זיך געוואָרפען און געפּיבערט: פון ליידענשאַפט און אויפּרעגונג האָט זיך איהר יוגענד-פּאַנטאַזיע צושפּיעלט, זי האָט געזעהן בילדער, וועלכע זי האָט זיך שוין לאַנג צוריק פּאָרגעשטעלט, זיצענדיג אין שאַפּ ביי דער מאַשין, אָדער ביין פענסטער אין „איהר צימער“. אָט האָט זי געטרוימט, איז

זי אין פארק... פון ווייטען הערען זיך זיסע טענער פון אן אָרקעס-
 טער... פויגעל זינגען... בלומען דופטען... דער טייכעל מורמעלט...
 אַ ווינטעלע בעוועגט דעם גראָז... אויף אַ באַנק אונטער אַ בוים
 זיצט זי און רעדט פון ליבע... איהרע ליפען בעוועגען זיך... אנדער-
 רע ליפען בעוועגען די איהריגע, אין דער לופט פערקלינגט עפעס...
 טעלער, גאָפעל און מעסער קלינגען... מען רעדט, מען לאַכט, מען
 אונטערהאַלט זיך... באַלד טאַנצט מען ווידער... אַלע קוקען אויף
 איהר, אויף איהר ווייסע קלייד, אויף דעם מירטען־קרענצעל, וועל-
 כען זי טראָגט אויף'ן קאָפּ... זי אָכער קוקט אויף איינעם...

ווידער ענדערט זיך דאָס בילד :

זי איז אין אַ קליינעם, וואַרעמען צימער... זי ליגט אין אַ וויי-
 כער, זויבערער בעט... איהרע שעהן געפאָרמטע און צארטע גלידער
 ציטערן... די פולע ברוסט בעוועגט זיך... עס קלאַפט פאר ערוואַר-
 טונג... זי הערט טריט... די אונשוילד פערשעהמט זיך... אַ ראָזען-
 רויטקייט בעדעקט איהר געזיכט... אייניגע סעקונדען פערנעהען...
 אַ האַנד הויכט לאַנגזאַם אויף די דעקע... „שוין ציט אויפצושטעהן
 צו דער אַרבייט, מיין קינד!“ הערט זי פלוצלינג אַ שטימע, די
 מוטער'ס שטימע, זי עפענט די אויגען און קוקט זיך אַרום וואו זי
 איז אין דער וועלט, וואו די שעהנע בילדער זיינען...

„שוין זעקס אהר, מיין קינד“.

„וואו איז ער? ...“

ווער מיין קינד? ...“

„ער... דו גאָר? ... גאָר דו? ...“

„איך מוז לויפען צום דאָקטאָר, זי רעדט פון היץ, זי איז
 קראַנק“, זאָגט די ערשראָקענע מוטער און געהט בעטען אַ שכנה
 צו בלייבען אויף אַ וויילע אין שטוב...“

אין אַ וואָך אַרום האָט מען זי גענומען אין האָספיטאַל.

די דאקטוירים האָבען עפעס גערעדט פון געזונדע מענשען...
 פון נאַטור... פון בעפרידיגונג... אָכער וואָס קען וויסען אַ אַנוויי-
 כענדיג און אַלטע מוטער ?

א ליעפעס-געשיכטע

איך האָב געעפענט דעם ראָמאַן און האָב פּאָלגענדעס געלעזען :

„זיי האָבען זיך בעגענענט צום ערשטען מאל אויף אַ באַל. די מוזיק האָט געשווינגען, דען מען האָט ערשט געהאַט אָבגעטאַנצט אַ וואַלצער. ער, וועלכער האָט ניט געטאַנצט, איז אַרומגעגאַנגען און האָט געשיינט צו זיין פּערטראַכט. זי, וועלכע האָט יא געטאַנצט, איז געגאַנגען זוכען אַ פּלאַץ צו זיצען און איז איהם געקומען ענטקעגען. זי איז געגאַנגען געאַרעמט מיט איינעם, וואָס האָט געשיינט צו זיין איהר מאַן. איבריגענס, ווען מען וואַלט זיך נאָכפּרעגען ביי די מיטגליעדער פון איהר געזעלשאַפט און ביי דעם בעריהמטען „מסדר קדושין“, וואַלטען זיי ערקלעהרט, אַז דער, מיט וועמען זי געהט געאַרעמט, איז ווירקליך איהר מאַן — כּרת משה וישראל.

זי איז געווען שעהן, רייצענד שעהן. איהר קערפּער איז געווען אָבגעטאַקט ; אין איהרע בעוועגונגען, אין איהר געהן, איז געלעגען אַ טאַקט, אַ קלאַנג, אַן אַרט שטומע מוזיק. איהרע שעהנע, גרויסע אויגען האָבען באַלד איבערצייגט, אַז זי איז אַ מונטערע, אַ וויציגע און אַ פּיהלענדע ; איהר שעהן געפּאַרמטעס געזיכט האָט געצייגט, אַז זי איז אייניגער מאַסען אינטעליגענט. ער וואַלט זי פּילייכט ניט בעמערקט, דען ער האָט געהאַלטען די אויגען אַראָבגעלאָזען צום באַדען. אין דעם זעלבען אויגענבליק האָט זי אָבער פּערלאָרען אַ זיידענע טיכעלע. קוקענדיג אויף דער ערד, האָט ער עס בעמערקט, און אויפהויבענדיג די טיכעלע, איז ער צור געגאַנגען און האָט עס איהר אָבגעגעבען. זי האָט איהם העפּליך

בעהאנקט, איהם פריינדליך אָנגעקוקט מיט איהרע שעהנע, גרויסע אויגען און האָט די טיכעלע צוגענומען. זייערע פּינגער האָבען זיך בעריהרט און עפעס אַ געהיימער געפיהל, אַ פּונק, איז אין דעם זעלבען מאָמענט דורכגעלאָפּען דורך זייערע הערצער. וואָס איז דאָס געווען? עטוואָס, וואָס האָט גיט קיין נאָמען; אַ געפיהל, וואָס איז עטוואָס מעהר ווי גלייכגילטיגקייט. ער איז געגאַנגען ווייטער מיט זיין געוועהנליכען שטאַלץ. אָבערהענדיג אייגיגע טריט, האָט ער עפעס גיט ווילענדיג אַ קעהר געטהאָן דעם קאָפּ צו דער זייט, וואוּ זי איז אוועק. ער האָט בעמערקט, אז אויך זי האָט געקוקט אויף הינטען און האָט זיך ערשט געווענדעט אין איהר פרייהערדיגער ריכטונג. זאָל זי האָבען איהם נאָסגעקוקט? ער האָט עס גיט געקענט הענקען. געבענדיג איהר די טיכעלע, האָט ער בעמערקט אויף איהר פּינגער דעם טרויאונגס־רינג; וואָס פאַר אַן אינטערעס קען זי האָבען פאַר איהם, פאַר אַן אונבעקאַנטען יונגען מאַן, ווען זי איז פּערהייראַט? איבעריגענס, האָט ער גע־שיינט זיך וועניג צו קימערען וועגען דעם און איז גלייכגילטיג גע־גאַנגען זיין וועג. —

* * *

עס זיינען אוועק צוויי מאָנאַט זייט יענעם אבענד, אין וועל־כען דער באל האָט שטאַטגעפונען. דאָס איז געווען אַ זונטאָג נאָכ־מיטאָג. אין אַ שעהן מעבלירטען צימער איז זי געזעסען און האָט געבלעטערט אַן אַלבאָם. דער, וואָס זי האָט געזעהן יענעם אבענד אויפ'ן באל, האָט געקענט בעמערקען אין איהר אַ פּערענדערונג — דער שמייכעל, וואָס איז פרייהער געלעגען אין די ווינקלען פון איהרע ליפּען, האָט יעצט אויסגעדרוקט אַ גרינגען שמערץ; די לוסטיגע, לעבעדיגע אויגען זיינען עטוואָס דונקעלער געוואָרען; אין איהר בליק איז געלעגען דער זעלבער רייץ פון פרייהער, מעהר נישט אַ גרינגע שארפּקייט, עפעס אזוי ווי אַ גרינגע מעלאַנכאָליע האָט זיך

אין איהם אריינגע'גנב'עט. מען האָט עס אָבער קוים געקענט בע-
 מערקען — און ווירקליך האָט עס קיינער ניט בעמערקט...
 זי האָט אַריבערגעמישט אייניגע בילדער און האָט זיך פֿער-
 קוקט אויף איינעם פון זיי. עס האָט געשיינט, אז זי האָט גע-
 קוקט גלייכנילטיג אויף דעם בילד, אָבער זיך בעסער צוקוקענדיג,
 האָט מען געקענט זעהן, אז איהרע געזיכטסציגע דריקען אויס אַ
 זעלטזאמען, אינערליכען געפיהל.

אין אַ ווילע אַרום האָט זי זיך אויפגעהויבען פון איהר פלאַץ
 און איז אַריין אין צווייטען צימער; אין ישראָפּצימער, אויף אַ זוי-
 בער, ריין־בעדקטער בעט איז געלעגען איהר מאַן און האָט געשלאָ-
 פען. זי איז געבליבען שטעהן אין טהיר, האַלטענדיג איין האַנד
 אָנגעשפּאַרט אין דער הויף אָן וואַנד, די צווייטע אַראָבעללאָוען.
 זי האָט געקוקט אויף איהר מאַן און האָט זיך פֿערטראַכט. פון
 וואָס האָט זי געטראַכט? עפעס פֿרעמדע רעיונות, פֿערשיעדענע
 עראַינערונגען האָבען זיך געמישט אין איהר קאָפּ. זי האָט זיך
 עראַינערט אָן דעם טאָג פון איהר תּחננה; איהר האָט זיך געדאַכט,
 אז זי איז איהר מאַן ניט אזוי אַיבערגעבען ווי דאן, אז זי לייעבט
 איהם ניט מעהר אזוי אויפריכטיג, ווי מיט אייניגע מאָנאַט צוריק.
 צו גלייכער צייט האָט זיך אין איהרע געדאַנקען אריינגע'גנב'עט
 אַ גרינגער צווייפעל: אויב זי האָט איהם ווען־עס־איז ווירקליך
 געלייעבט? עס האָט איהר יעצט געשיינט, אז זי האָט זיך מיט איהם
 פֿערבונדען מעהר צוליעב זייטיגע אינטערעסען, ווי אויס ריינער
 לייעבע. עפעס האָט זי דאן יא געהאַט אַ סימפּאַטהיע צו איהם, אַ
 פריינדשאַפט, אַן אַרט לייעבע; אבער יעצט האָט זי אַליין ניט
 געוואוסט וואָס פֿאַר אַ נאָמען זי זאָל געבען דעם פֿריהערדיגען
 געפיהל. אויך יעצט איז זי איהם געווען טריי, האָט זיך געצויגט צו
 איהם פריינדליך; איהר איז אָבער, זאָ צו זאָגען, געווען שווער
 דייעזע פריינדשאַפט, דייעזע טרייהייט, איהם צו צייגען.

זי האָט עס פון דעסטוועגען יא געטהאָן און זי פלעגט זיך
 פיהלען צופריעדען מיט דייעזער האַנדלונג, וועלכע זי האָט אַנער-

אייגענע געפיהלען...

קענט אלס איהר פפליכט. זי פלעגט זיין שטאלץ דערויף; פלעגט זיך בעטהאכטען אלס זיעגערין; וועמען פלעגט זי בעזיעגען? איהרע אייגענע געפיהלען...

אָט האָס האָט זי געטראַכט און שווער איז איהר געוואָרען אויפ'ן האַרצען. זי האָט געבענקט נאָך עטוואָס, זי האָט געפיהלט אַ זעהנוכט, איהר האַרץ האָט געשמאַכטעט נאָך עטוואָס אונבע-קאַנטעס. וואָס איז האָס געווען? זי האָט עס אַליין ניט גע-וואוסט און פיליכט האָט זי עס ניט געוואָלט וויסען...

* * *

נאָך אַ פּאָר מאָנאַטען זיינען פּערלאַפּען. אין זיין איינזאַמען צימער אויפ'ן בעט איז „ער“ געזעסען, דעם קאַפּ אָנגעשפּאַרט אויף די הענד און האָט געטראַכט.

איז ער דאָס דער געזונדער, בעראַכטער מענש פון פריהער?
וואו איז אהינגעקומען זיין פעסטער כאראקטער, זיין קאלטע איה-בערלענגונג? פערשוואונדערן, אלעס פערשוואונדערן! אויפ'ן איה-מעל ציהען די שווארצע וואַלקענס, גלייך ווי הונגערענע רויב-פוי-געל, און גלייך ווי די וואַלקען ציהען זיך אין זיין מח די שווארצע געדאַנקען; און יעדער געדאַנק, וואָס ציהט זיך אונעס, געהט מיט אַ טהייל פון זיין הערץ, אַ טהייל פון זיין לעבען. ער קומט ארויס אויף דער גאַס: דער שנעע צושמעלצט, דער ווינטער געהט אונעס און דער פריהלינג קומט באַלד אָן. די זון וועט אָנוואַרעמען די ערד און טויזענדער פרישע בלומען וועלען ארויסבליהען פון איהר שוים. אויך אין זיין הערץ וויל עס ווערען פריהלינג, טווי-זענדער נייע געפיהלען ליגען אן איהר בעהאַלטען. נאָכער אויך זיין הערץ דארף האָבען אַ זון, וואָס וואָל דייעזע געפיהלען ארויסקושען פון איהר, און דייעזע זון קען נאָר זיין — זי...

ביי דעם געהאַנק איז ער אויפגעשפרונגען: — זי.... וואָס פאַר אַ רעכט האָט ער געהאַט פון איהר צו הענקען? זי איז פּערהיי-

אייגענע געפיהלען...

ראטה און וואָס פּערלאַנגט ער ? מיט וועלכע פּערשטאַכענע אוי-
גען קען ער קוקען איהר מאַן גלייך אין געזיכט, איהם זאָגענדיג, אַז
ער איז זיין בעסטער גוטער פּריינד ? ווי קען ער עס איהם זאָגען,
ווערענדר ער קוקט אויף זיין פּרוי מיט אַזעלכע שמאַכטענרע בלי-
קען ? אָבער וואָס פאַר אַ פּערברעכען איז דאָס ? ער לייעבט זי
דאָך ניט אום איהם צו זיין אַ שונא ; ער לייעבט זי איינפאַך דער-
פאַר, ווייל ער לייעבט זי. די לייעבע, אָדער די נאַטור, ווייס ניט
פון קיין פּאָרגעשריבענע געזעצע. דאָן, ווען ער פּלעגט צו זיי קור-
מען און פּלעגט זי וועלען אומאַרמען, איז ער דען ניט געווען צו
איהר מאַן דער זעלבער גוטער פּריינד ווי בעפּאָר ? פּלעגט ער זיך
אַליין ניט מאַכען קיין פּאָרווירפּע פאַר זיינע געדאַנקען, וואָס האָבען
געוואָלט אַריבערטעמען דעם גרענעץ פון דעם טבעת-קרושין ? יע !
און דאָך האָט ער געליעבט, געליעבט ביז צום וואַהנזין. זי האָט
איהם געזאָגט, אַז זי וויל בלייבען שטאַרק, זי וויל „זיענען“. ער
האַט גוט פּערשטאַנען, אַז דאָס מיינט : נאַכקומען די פּאַראַוד-
טהיילע פון דער וועלט, פּאָלגען די פּריינד און בלייבען טריי דעם
מאַן, וועלכען זי לייעבט ניט מעהר. איהם האָט זי געהייסען זיך
אַרויסשלאָגען פון קאָפּ אַלע נאַרישקייטען און האָט איהם פּערבאַטען
זאָגנאַר צו איהר אין הויז צו קומען.... האָט זי עס געטהאָן דעפּאָר,
ווייל זי האָט איהם ניט געליעבט ? ניין ! ער האָט געהערט די צו-
בראַכענע שטימע, מיט וועלכער זי האָט אַרויסגעערט די עזע ווער-
טער און ער האָט זי פּערגעטערט. ער האָט זי פּערגעטערט און גע-
שעצט נאָך העכער דעפּאָר, ווייל זי האָט איהם פּערבאַטען זי צו
זעהן ; ער האָט זיך בעשלאָסען ניט מעהר צו געהן אין דער נאַס,
וואו זיי וואוינען. אָבער ווי גערן וואָלט ער כאַטש נאָך איין מאָל
אויף איהר אַ קוק טהאָן און דאָן.... דאָן אויסנעהן פאַר לייעבע !....

* * *

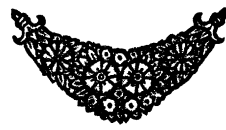

אין איינע פון די שעהנע פריהלינגס-נעכט האָט מען געקענט זעהן אַ יונגען מאַן אַרומגעהענדיג צומישט אין גאַס. זיינע האָר זיינען געווען ניט פערקאַמט, דאָס געזיכט בלייב און די בליקען מער לאַנכאַליש. ער האָט געשיינט זיך פאַר יעמאַנדען צו היטען און האָט יעדען אויגענבליק געוואָהפען אַ בליק אויף די הייזער פון דער צווייטער זייט גאַס. פּלוצלינג האָט ער אויסגעשאָסען אין אַ גער-לעכטער, האָט זיך פערקויכט און איז געפאַלען; מענשען זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפען אויף דעם ביזן וואונדער! מען האָט איהם אַ רעכטע צייט געמינטערט און ענדליך אַוועקגעפיהרט אין האָס-פּיטאַל.

צו דערזעלבער צייט איז אין איינע פון די הייזער, אויף וועל-כע דער יונגער מאַן האָט געקוקט, געפאַלען אין אָהנמאַכט אַ יונגע פרוי, אַ שוואַנגערע, שטעהענדיג ביי אַ פענסטער, גאָר פּלוצלינג. זי האָט דעם זעלבען אבענד מפּיל געווען אַ טוידטעס קינד און איז געבליבען קראַנק

דאָס איז דער טרויעריגער סוף פון דער ליבעס-געשיכטע. טרויעריג, זעהר טרויעריג! אָבער ווי אונגעהויער נאַריש! ווער האָט זיי דען געשטערט? .....

די יתומה

ערשט נעכטען האָט מען איהר טרייען, גוטען פאָטער אַרונ־טערגעלאָזען אין דער קאלטער גרוב, און מיט איהם צוזאמען האָט מען פערשאַטען און בעגראָבען איהר פרייד, איהר לוסט, איהר גליק און האָפנונג... מיט דריי טעג צוריק האָט זי זיך נאָך גליק־ליך געשעצט און אויף איהרע געדאַנקען איז גאָר ניט אַרויפגעקור־מען, אז אין א פאָר טעג ארום וועט זי זיין אזוי אונגליקליך. זי איז שטענדיג פרעהליך געווען, כאַטש זיי זיינען אַרים געווען, — ער איז איהר אלעס געווען, אי א פאָטער, אי א מוטער, אי א ברודער, אי א פריינד. איהר מוטער איז געשטאַרבען, ווען זי איז אלט געווען א האַלב יאָהר, פון דאָן אָן האָט זי דער פאָטער אויפֿגעהאַדעוועט אויף זיינע אַרעמס, וואָס איינציג קינד און אלס פאָר־בילד פון זיין געטרייער פערשטאַרבענער פֿרוי.

יעצט האָט זי אויך איהם פערלאָרען און איז געבליבען א דאָר־פעלטע יתומה, אַרים, עלענר, יונג און אונטערהאַרען אין דער גרוי־סער ברייטער, פערדאָרבענער וועלט; אָהן פריינד, אָהן בעקאַנטע און אָהן בעשיצער. דאָך ניט פון זיך האָט זי געטראַכט, גור פון איהם, איהר געטרייען פאָטער, פון וועלכען זי איז אויף אייביג אָב־געשיידט געוואָרען, און וועלכען זי האָט ניט געקענט פערנעסען. ווי א פערבלאָנדזשעט שעפסעלע איז זי ארומגעגאַנגען דעם גאַנצען טאָג און די גאַנצע נאַכט, זייט מען האָט איהם בעגראָבען, אזוי ווי זי וואָלט איהם געזוכט אין אלע ווינקעלעך פון דעם גרויסען, בריי־טען פלאַץ, וואו די פאכריקען זיינען געשטאַנען... זי פלעגט עפעֿר נען די טהיר פון דעם קליינעם הייזעל, אין וועלכען זיי האָבען גע־וואָוינט און פלעגט זיך איינקוקען אין ביידע צימערען. און דער־

אָנפאַלען און אַימה, אַ טױט־שרעק, און זי פֿלעגט די טהיר װיעדער צומאַכען און בלייבען אויפֿ'ן גאַס, נאָר װען זי פֿלעגט יא אַרױנגעגעהן אין שטוב און אַ קוק טהאָן אין פענסטער און זעהן דאָרטען װײט, בײַ יענעם זײט װאַלד, די שטאַרק פּערשנעטע שפּיצען פון די מצבות, ערשט דאן פֿלעגט זי פּערשמעהן, אז איהר זוכען איז אומזיסט, און טרױעריג פֿלעגט זי לאָזען דעם קאַפּ זינקען אויפֿ'ן ברוסט, קלערענדיג װעגען דעם אָרט, װאוּ איהר פּאַטער ליגעט...

װי זי האָט זיך דאָס פּערענדערט אין דער קורצער צײט! ס'איז אונטערגליך צו דערקענען, אז דאָס איז די זעלבע שעהנע, בלי־הענדע, לוסטיגע קינד, װאָס זי איז געװען מיט אַ פּאַר טעג צוריק; איהרע שעהנע פּורפור־אַזע באַקען זײנען געװאָרען אײנגעפּאַלען און זײנען געל, װײ װאַס; איהרע רױטע ליפּען זײנען בלאַס געװאָרען; די שעהנע בליצענדע אױגען איהרע זײנען געװאָרען מײד און רױט פון פּיעל װײנען און האַבען פּערלאָרען די צױבערקראַפט, מיט װעלכע זײ פֿלעגען צוצײהען יעדע מענשליכע האַרץ, װען מען פֿלעגט אין זײ אַ בליק טהאָן; איהרע שעהנע גאַלדענע לאַקען זײנען אַזױ װי דונקלער געװאָרען און אַהן אַן אַרדנונג זײנען זײ געװען צואוואָרפּען אײבער איהרע אַקסלען; פּאַר קײן זאַך האָט איהר נײט געאַרט, דען װאָס קען פּיהלען דער מענש פּאַר שעהנקײט, װען די זעלע פּעהלט אין איהם? און איהר האָט עס געפּעהלט; איהר פּאַטער איז נײט געװען...

* * *

דער קורצער װײנטער־טאַג האָט זיך גענײגט צו זײן ענדע; די זון האָט אָנגעהױבען אַראָפּצוזײנקען, מאַכענדיג פּלאַץ פּאַר דער אָנקומענדער נאַכט. אויף אַ בײנעל ביין פענסטער זיצט די יתומה, דעם קאַפּ אָנגעשפּאַרט אויף די הענד און די בליקען געװענדעט אַהין, צו יעדעם אָרט, װאוּ די מצבות שטעהען...

אָנפאַלען און אַימה, אַ טױט־שרעק, און זי פֿלעגט די טהיר װיעדער צומאַכען און בלייבען אויפֿ'ן גאַס, נאָר װען זי פֿלעגט יא אַרױנגעגעהן אין שטוב און אַ קוק טהאָן אין פענסטער און זעהן דאָרטען װײט, בײַ יענעם זײט װאַלד, די שטאַרק פּערשנעטע שפּיצען פון די מצבות, ערשט דאן פֿלעגט זי פּערשמעהן, אז איהר זוכען איז אומזיסט, און טרױעריג פֿלעגט זי לאָזען דעם קאַפּ זינקען אויפֿ'ן ברוסט, קלערענדיג װעגען דעם אָרט, װאוּ איהר פּאַטער ליגעט...

אין צימער איז אלעס צוואוואָרפֿען אָהן אָרדנונג, אויף די דונר קעלע ווענט וועבען זיך די אבענד־שאַטענס און ישפּרײַטען אויס אַ טיעפֿען טרויער אויף דעם צימער און איהר איינוואַוינערין. זי זיצט שטיל פּערטראַכט, ניט וויסענדיג וואָס זי טראַכט; קיין ריהר, קיין קעהר, קיין בעוועגונג, ווי אַ מאַהאַרנע סטאַטוע. אין צייַמער ווערט דונקעלער, די נאכט גנב'עט זיך אריין און מאַכט די הערשענדע טוידטען־שטילקייט נאָך מורא'דיגער, אפילו דער וואַנד־זייגער שטעהט שטיל, אזוי ווי ער וואָלט געטרויערט נאָך זיין גוטען בעל־הבית, וועלכער פּלעגט אַבהיטען איהם פינקטליך אָנצוצייען, אום ער זאָל קענען ווייטער געהן. — פּלוצלונג הערט זיך אַ קלאַפּ אין טהיר און באַלד געפינט זיך אין דעם טרויעריגען צימער אַ צווייטע פּערזאָן. „ווי קאַלט דאָ איז“, האָט ער פאר זיך געמורמעלט שטילעהייט. ער איז אייניגע סעקונדען געשטאַנען און האָט זיך ענדליך אָנגערופֿען: „מיס שטיין!“ — זי האָט זיך אַ טרויערעל געטהאָן, דערהערענדיג איהר נאָמען. און אַ בליק טהוענדיג אויף דעם גאַסט, האָט זי אין איהם דערקאָנט דעם פּאַר־בריקאַנט, אויף וועמעס פּעקטאָרי איהר פּאַטער איז געווען אַ וועכ־טער זייט יאָהרען לאַנג.

— איך האָב מיט אייך וואָס צו רעדען, ליעבעס קינד! איהר ווייסט דאָך, אז איך דאַרף איצט האָבען אַן אַנדער וועכטער, און דער ניער וועכטער מוז אויך וואוינען אויף דעמזעלבען פּלאַץ, וואו די פּאַבריקען שטעהען, אזוי ווי אייער פּאַטער האָט געוואוינט.

— נו, און וואָס פּערלאַנגט איהר פון מיר? — האָט זי ער־שראַקען געפרעגט, און איהר האַרץ האָט אָנגעפּאַנגען מעכטיג צו קלאַפּען.

— ליעבעס קינד — האָט ער געענטפּערט — דער וועכטער דאַרף דאָ וואָבען זיין וואוינונג און קיין אַנדער וואוינונג האָב איך ניט פאר איהם, אויסער....

— אויסער וועלכע? — האָט זי איהם איבערגעשלאָגען.

— אויסער די, וואו אייער פאָטער האָט געוואוינט — האָט
 ער געענטפערט מיט אַ קאלטען טאָן.

ווי אַ דונער־שלאַס האָבען איהר געטראָפּען דיעזע ווערטער;
 איהר קערפּער האָט אָנגעהויבען צו ציטערען, ווי אין אַ פיבער, די
 פּיס האָבען זיך געבוּגען אונטער איהר און מאַכטלאָז איז זי אַניי-
 דערגענוקען אויפ'ן שטוהל, וואָס איז געשטאַנען הינטער איהר.
 דער פּאַבריקאַנט האָט זיך דערהעראַקען, נאָך באלד איז זיין שרעק
 אַריבער: פון די אויגען פון דער יתומה האָט זיך אַ גאָס געטהאָן
 אַ קוואַל טרערען, און אַ וואָרף טהוענדיג זיך איהם צו די פּיס, האָט
 זי געכליפּעט.

— האָט מיטלייד מיט מיר! האָט מיטלייד מיט אַן עלענדע,
 אונגליקליכע יתומה און פּערטרייבט מיך ניט פון דאַנען. נאָלען
 ומיינע ווארעמע טרערען ווייך מאַכען אייער האַרץ, אזוי ווי דער
 טהוי מאַכט ווייך די בלוט; זאָלען זיי אין אייער האַרץ אויפֿווע-
 קען די געפיהלען פון מיטלייד, וועלכע זיינען געוויס דאָ ביי יעדען
 מענשען... איך בעט אייך, גוטער מענש, ערבאַרעמט אייך וויבער
 מיר און לאָזט מיך דאָ ווייטער וואוינען, אין דער קליינער אָרעמער
 שטיבעל. דאָ אין די דונקעלע צימערען האָב איך צום ערשטען
 ומאָל די זון ערבליקט אין מיין מוטער'ס ארעמס, און דאָ האָב איך
 מיין גוטע מוטער פּערלאָרען, דאָ בין איך אויפגעצויגען געוואָרען
 פון מיין טרייען פאָטער און דאן האָב איך איהם פּערלאָרען... דאָ
 האָב איך מיינע גאָלדענע קינדער־יאָהרען פּערבראַכט, געשפּיעלט,
 געזונגען, געטאַנצט, געלאַכט און געלערענט, דאָ האָט מיך מיין
 צערטליכער פאָטער געהאַלטען אין זיינע ארעמס און האָט מיך גע-
 קושט מיט זיינע זיסע ליפּען — די קליינע דונקעלע רומס זיינען
 פאר מיר טהייערער ווי אלץ אין דער וועלט... ווען איך האָב זיך
 אויסגעלערענט געהען און שטריקען, האָב איך פלייסיק געארבייט
 און פּערפּערטיגט גארדינען צו בעפּרען די פענסטער, טישטוכער
 האָב איך אויסגעשטריקט אום די טישען צו בעדעקען, איך האָב
 קיין מיה ניט געשפּאַרט און האָב אונזער קליינע וואוינונג פּער-

והאנדערלעט אין א ג'והערן. איך האָב עם געטהאָן אום מיין פאָך-
טער'ס הארץ צו ערפרעהען, ער זאָל נאָכדעם ווי ער פריהרט זיך
אָן די גאנצע נאכט, געפינען אַ ריינע שטוב, וואו זיינע מיעדע
גליעדער אויסצורוהען. איך האָב זיך געפרעהט, ווען ער האָט זיך
געפרעהט, און געוויינט, ווען ער האָט געוויינט....

— אָבער ווארום זאָלסטו, לייעבעס קינד, יעצט דערמאָנען די
פערטאטגענהייט? — האָט זי דער פאבריקאנט איבערגעשלאָגען —
וואָס געווען איז געווען, וואָס הארפסטו עם דערמאָנען און זיך אָב-
עסען די הארץ אומזיסט? ...

— אומזיסט? אָה, ניין, גוטער הערר! איך קען עם ניט
פערנעסען, מעהר וועל איך אזעלכע צייטען ניט האָבען, איך בעט
איך נאָך אַמאָל, לאָזט מיר דאָ זיין, וואו מיין פאָטער האָט גע-
לעבט און איז געשטאָרבען, וואו יעדער ווינקעלע וועט מיך עראי-
נערען אָן איהם: זיינע קליידער, וואָס ער האָט לעבעדיגערדייט
געטראָגען, וועט מיר הייליג זיין אַנצוהען דאָ, אויף דעם זעל-
ביגען פלאַץ וואו פריהער; דאָ אין די צימערען, אין דער לופט, איז
נאָך ניט פערדיקהלט געוואָרען זיין אָטהעם, דאָ בלאַנדזשעט נאָך
ארום זיין גייסט ביי זיין טאָכטער, דאָ זיינען נאָך ניט פערשטומט
געוואָרען די טענער פון די גיטארע, אויף וועלכע ער פלעגט שפיע-
לען זונטאָג-צייט.

— מיין לייעבעס קינד — האָט זיך דער פאבריקאנט אָבגערו-
פען מיט אַ קאָלמען טאָן — דיינע רעד זיינען אומזיסט, מיין הארץ
טהוט מיר אפילו וועה, נאָך איך קען דיר גיט העלפען, דער וועכטער
הארף מאָרגען אריינציהען דאָ און די שטיבעל מוז לעדיג ווערען,
מיינע צימערען קען איך איהם ניט אָבגעבען....

— אָבער איך גלויב ניט, אז איהר וועט אזוי גרויזאם זיין
און וועט פון מיר אוועקרויבען מיין לעצטען טרויסט. מיין פאָטער
האָט מיר דערצעהלט, אז ווען ער האָט געהייראָט מיט מיין זע-
ליגע מוטער און האָט ביי אייך געקראָגען די שטעלע אלס וועב-
טער, האָט ער האן די שטיבעל אַליין אויסגעבויט מיט די אייגענע

אויף זיין פאך זיין טויט, איך וויל דאס אבער

הענד, און יעצט איז שוין ניינצעהן יאָהר, ווי ער האָט ביי אייך אָב־
געדיענט און געוויס האָט ער יהאָס רעכט, אז די שטיבעל זאָל איהם
געהערען, ווען ניט — זיין קינד נאָך זיין טויט, איך וויל דאָס אָבער
ניט, איך וויל דאָ בלויז וואָוינען.

— עס קען נישט העלפען!

— עס קען נישט העלפען? — האָט זי איבערגעשריען זיינע
ווערטער — מיין הערד! איהר דארפט ניט פּערהעסען צוליעב ווען
מען מיין פאָטער איז געשטאָרבען!

— צוליעב די מערדער, וועלכע האָבען איהם געשאָסען.

— יא, דאָס איז אמת! אָבער היטענדיג אייער פאבריק, אייער
גוטס, אייער האָב! ווען ער האָט בעמערקט, אז מען וויל גנב'ענען,
האָט ער, האָלס עהרליכער, געטרייער מענש, אָנגעפאָנגען צו
שרייען — און זיי, די רויבער, דערזעהענדיג אז ער האָט זיי גע-
שטערט, האָבען פון איהם ראַכע גענומען און האָבען איהם געשאָ-
סען; צאָפּלענדיג זיך אין זיין בלוט האָט איהר איהם געטראָפּען,
ווען איהר זייט צוגעקומען צו דעם אָרט, וואו מיין פאָטער איז שוין
געלעגען האַלבטוידט, און איידער ער האָט זיין ריינע זעלע אויס-
געהויבט, האָט ער אייך געבעטען איהר זאָלט זיין דער בעשיצער
פון זיין קינד, וועלכע בלייבט א יתומה צוליעב אייך... און יעצט,
אך, יעצט ווילט איהר מיך פון דאנען פּעריאָגען... — זי האָט מעהר
ניט גערעדט, א שטראָם טרערען האָט איהר די שטימע פּערישטיקט.

— אַלעס אומזיסט, מיין ליעבעס קינד — האָט דער פאבריק-
פאנט געענטפערט קאלט. — איך דאַרף מאָרגען האָבען די הויז א
לעדיגע. נאָר ווייס, אז איך בין אויך ניט קיין וואַלד־גוזל! איך
האָב אויך א מענשליכעס הערץ, וואָס פיהלט דעם צווייטענס
וועה... איך וועל דיר ניט שיקען אין דער טרויסער ברייטער וועלט,
נאָר איך וועל דיר געבען א פלאַץ אין איינעם פון מיניע שפייכ-
לערים, דו זאָלסט דאָרטען קענען דינע זאכען אַנידערלעגען, און
קינער וועט זיי דאָרט ניט ריהרען, און דיך וועל איך צונעהמען

אויף זיין פאך זיין טויט, איך וויל דאס אבער

אויסגעצויגן פון דער געזעלשאפט פון דער וועלט.

צו זיך אין שטוב, דו וועסט דארטען העלפען עפעס אין די שטוב-
ארבייט, און מענסט זיכער זיין, אז דיר וועט ניט פעהלען! ...
— אלעס, אלעס וועל איך טהאן, איך וועל געהן ביי אייך דיע-
נען, זיין א דיענסט, יא, אלעס, אבער דאָס ניט, איך קען פון דא-
נען ניט געהן. סיידען מען וועט מיך ארויסטראָגען א טויטע פון
דאָנען, צוזאמען מיט די זאכען!....
— אויב אזוי, האָב איך מיט דיר ניט וואָס צו רעדען — האָט
זיך אָבערופען דער פאבריקאנט, און ארויסגעהענדיג פון שטוב,
האָט ער פאר זיך געמורמעלט:
— זי וועט שוין געהן פון דאָנען א לעבעדיגע...

* * *

אין צימער אין דער ווייל גאנץ פינסטער געוואָרען, נאָר די
האַלבע לבנה, וואָס פלעגט זיך עפטערס בעהאַלמען הינטער די
וואַלקענס, האָט פערשפרייט א שוואַכע ליכטיגקייט. דער פראַסט
האָט אָנגעהויבען שטארק צו ווערען און אַ שניידענרער ווינד האָט
געטרייסעלט די לאַדענס פון הויז. די אונגליקליכע, נאָך דעם ווי
זי האָט איהרע לעצטע ווערטער געענדיגט רעדען, האָט זי זיך אַני-
דערגעזעצט אויף איהר פריהערדיגען אָרט און איינגעאַבענדיג דאָס
געזיכט אין די הענד, האָט זי שטיל געוויינט. ווען זי האָט איהר
קאָפּ אויפגעהויבען, איז דער פאבריקאנט שוין געווען ארויסגע-
גאַנגען. זי איז געבליבען ישטעהן אין מיטען צימער פערטראַכט...
איהרע געדאַנקען האָבען זיך גענומען מישען. ווילדע, משוגענע
רעיונות האָבען זיך גענומען טומלען אין איהר קאָפּ... אַ געהיימער
טויט־שרעק האָט זי ערגריפען און זי האָט גענומען וואַהפען וויל-
דע בליקען אין די ווינקלען פון צימער, איהר האָט זיך געדוכט, אז
שוואַצע גייסער קריבען ארויס פון דער ערד און ווינקען צו איהר
מיט זייערע דארע, ביינעחדיגע פינגער.... אין דעם גערוויש פון דעם
ווינד האָט זי געהערט פערבאָרגענע דומפּע גייסטער־שטימען, און

אויסגעצויגן פון דער געזעלשאפט פון דער וועלט.

זי האָט אָנגעפאָנגען צו ציטערען פאר איהר אייגענעם שיין און איז ארויסגעלאָפֿען פון שטוב, ניט נעהמענדיג אויף זיך קיין טוך און קיין מאַנטעל. זי איז געבליבען שטעהן אויפ'ן הויף און האָט מיט ווילדע בליקען בעטראַכט די ישוואַרצע, פעררויכערטע געבויי-דעם, אין וועלכע עס האָט זיך מעהר קיין פיער ניט געזעהן, ווייל די אהבייטער זיינען אַוועק אהיים. נאָר האָרטען ווייט, ביין צוויי-טען ברעג, האָט זיך יא געזעהן פייער, און פרעהליכע זיסע קלאַוויר טענער האָבען זיך געטראָגען צו איהר אויער, — האָרט האָט גע-וואוינט דער פאבריקאנט... זי האָט גענומען לאַנגזאָם ארומשפאַ-צירען איבער'ן הויף. באלד איז זי שטעהן געבליבען און האָט אַ ווילדען געשריי געטהאָן. זי איז צוגעקומען צו העם פלאַץ, וואו מען האָט איהר פאָטער ערמאָרדעט, און איהר האָט זיך אָבגע-דוכט, אז זי זעהט איהם קיינלענדיג זיך אין זיין בלוט. „ניין, ניין, ניין!“ האָט זי אויסגעשריען, „עס קען ניט זיין, מיין פאָטער לעבט און וועט לעבען!...“

און באלד האָט זי זיך געלאָזט לויפען צום טויער און מיט ווילדער האַסט האָט זי די פאָרטקע געעפענט און איז ארויסגעלאָפֿען אויפ'ן פעלד, און פון דאָרט גלייך אויף יענעם זייט, ביין וואַלד, וואו די מעבות זיינען געשטאַנען. דער שמורס-זוינד האָט אַרומ-געוואָהפען איהר פונטאנדערגעלאָזטע האָר, נאָר איהר האָט עס ניט געקיימערט; ווען זי האָט דערזעהן איהר פאָטער'ס קבר, איז זי גלייך אויף איהם אַנידערגעפאלען, און נאָס איז געוואָרען די פער-פרויענע ערד פון איהרע הייסע טהערען. — — —

אויף מאָרגען פריה זיינען צוגעפאָהרען אין אַ שליטען צום וועכטער'ס הויז דער אויפזעהער פון פאבריק און אַ פאָר אַרביי-טער, וועלכע האָבען געקראָגען דעם בעפעהל ליידיג צו מאַכען די שטוב. דערזעהנדיג, אז אין שטוב איז קיינער ניטאָ, האָט מען עס גלייך געשיקט מעלדען דעם פאבריקאנט, וועלכער איז גלייך

אויסגעמישטע פארשטייטליכע זאצן פון אונזערע פאטערס און מאמעס

געקומען און האָט געהייסען זי זוכען. מען האָט זי געפונען ביי'ם
פאָטער אויפ'ן קבר, פערפרוירען ווי אַ שטיק אייז...
„זי האָט געמוזט משוגע זוערען“, האָט דער פאָבריקאַנט פאַר
זיך געמורמעלט, און ווענדענדיג זיך צו די דערביישטעהענדע פער-
זאָנען, האָט ער זיך מיט אַ יראת שמים פנים אָבגערופען :
„גאָט איז מיין עדות, אז איך בין ניט שולדיג...“

אויסגעמישטע פארשטייטליכע זאצן פון אונזערע פאטערס און מאמעס

צוויי הורות

(בעארביימעט נאך דעם דייטשען)

מען האָט איהם געבראַכט צו זיינע עלטערען אין הויז, ער זאָל
דאָרטען שטאַרבען. די מוטער האָט איהם געוואָלט האָבען ביי זיך.
איהם האָט עס ניט געאַרט: שטאַרבען אין דער-היים אָדער אין
האָספיטאַל איז קיין חילוק ניט.

ער איז געלעגען שטיל אויף זיין אייזערנער בעטעל, בעטראַכט-
טענדיג די דונקעלע, געלב-געקאלכטע ווענד, וואָס האָבען אויסגע-
שפּרייט אַ מעלאַנכאָליע אויפ'ן צימער.

לעבען זיין בעט איז געשטאַנען די מוטער און האָט אָנגע-
שאַרט די האָר פון זיין שטערען.

ער האָט אויפגעהויבען די אויגען צו איהר און האָט געזאָגט
מיט אַ שוואַכע שטימע:

— ווי שעחן עס איז היינט אין דרויסען! מאַמינקע, דו וועסט
האָבען אַ שעחנעם פריהלינג.

— איך, מיין קינד? ניין, מיר! מיר ביידע!

— ניין, מאַמינקע, ניין, איך וועל דאָס ניט דערלעבען.

די מוטער האָט זיך דערשראָקען פון זיינע רייד און האָט איהם
געטרייסט:

— זאָג עס ניט, מיין קינד, זאָג עס ניט, דו וועסט נאָך
לעבען!

— אַך, מאַמינקע, איך פיהל, אַז איך וועל ניט לאַנג ציהען!

זי האָט אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און האָט איהם
זויערער געטרייסט:

טען פנים. דער קראנקער האָט זי געטרייסט און בערוהיגט. די אָפּענע פענסטער, לעבען וועלכע דער קראנקער איז געלעגען, זיינען אויסגעקומען צו אַ גאַרטען, ווי עס איז געוועהנליך אין די קליינע לאַנד-הייזער. הינטער'ן גאַרטען האָבען זיך געצויגען גרינע לאַנ-קעס, וואָס האָבען געדערמעלט אין דעם הייסען שיין פון דער זון. עס איז געווען מיטאַג-צייט. פון ווייטען האָט זיך געהערט דער געזאַנג פון פויגעל. אַ קרעפטיגער בשמים-דופט האָט זיך געטראָגען פונ'ם נאָהענטען וואַלד צום פענסטער. מיט גרויס צופרידענהייט האָט ער איינגעזויגען די פרישע לופט און מיט אַ צופרידענער מיענע האָט ער בעטראַכט די וואונדערשעהנע נאַטור, פון וועלכער ער האָט זיך באַלד געדאַרפט שיידען. ער איז געווען שטאַרק אין מוטה, ער האָט שוין געשלאָסען דעם השבון מיט זיך אַליין און אונטערגעצויגען די אונטערשטע שורה... דאָך די שמערצען, וואָס ער האָט געדאַרפט פערשאַפען די מוטער דורך זיין איבערציי-גונג, האָט איהם געדריקט דאָס האַרץ.

— לאָז מיך רוהיג שטאַרבען, מאַמינקע! עס מיר ניט אָב מיין צופוילטעם הערץ.

די מוטער האָט איהם אָנגעקוקט מיט סטאַרע בליקען. קיין טרער האָט זיך אין איהר אויג ניט בעוויזען. דאָך אז ער האָט זי ווייטער געטרייסט, האָט זי געזאָגט:

— גאָט וועט צוהערען מיין געבעט און וועט דיך ניט אוועק-רויבען פון מיר. און ווען... ווען ער וועט דיך יא צונעהמען... וועלען מיר זיך טרעפען דאָרטען... דאָרטען...

איהרע רייד האָבען דעם קראנקען אַביסעל בעוועגט. ער האָט זיך אויפגעהויבען אין קישען אַביסעל העכער. עס איז איהם שווער געווען צו זאָגען, וואָס ער דענקט. ער איז געווען מיעד פון רעדען. ער האָט געקעמפּט מיט זיך, צי זאָל ער זאָגען וואָס ער מיינט אָדער ניט. אָבער באַלד איז איהם בעפאַלען דער הוסט און ער האָט נאָר געקענט בעוועגען דעם קאָפּ אַלס צייכען, אז ער איז ניט איינשטימיג מיט איהרע רייד. דאָן איז ער צוריקגעפאַלען

מאמצינו למנוע את פגיעת המלחמה על חיינו.

אין קישען, מיעד פון אונטערענגען זיך. די מוטער האָט ניט אָב-געלאָזען זיין האַנד און האָט איהם געמוטשעט :

— זעהן מיינער, זאָג עס מיר, דו גלויבסט ניט אין יענער וועלט? גלויבסטו ניט אין אַ לעבען נאָכ'ן טויט? ניין, ניין, דאָס איז אונמעגליך, זאָג מיר, גלויבסטו ניט אין עולם הבא?

דער קראַנקער איז געווען רוחניג. זיינע גרויסע אויגען, זואַם האָבען זיך אַרויסגעשפּאַרט פון קאָפּ און האָבען געגעבען זיין בליי-כען פנים נאָך אַ ישרעקליכערען אויסזעהן, האָבען גערוהט מילד, מיט מיטלייד אויף דעם געזיכט פון זיין מוטער. פאַמעלעך, מיט אַ זאנפטען טאָן האָט ער אָנגעהויבען צו ריידען :

— וואָס ווייסט איהר פון יענער וועלט? צו וואָס? ... איך נעהם פון דיר אַבשיעד האָ אויף דער ערד. מיר זעהען זיך קיינמאָל ניט וויעדער. נאָכ'ן טויט בין איך ניט מעהר ווי אַ הייפּעל שטויב. און דאָן האָט ער איהר געזאָגט, ווי זעהר ער וויל רוחען; ער האָט קיין מורא ניט פאַר'ן טויט. און ער האָט זי געבעטען, זי זאָל זיין אזוי שטאַרק אין מוטה ווי ער, זי זאָל איהם ניט פּערביטערען זיינע לעצטע לעבענסשטונדען. די מוטער איז אָבער פון איהם ניט אָבערטראָטען און האָט געבעטען ער זאָל ניט ריידען אַזעלכע רייד, עס איז חילול השם.

פון איהרע רייד איז ער מיעד געוואָרען. ער האָט זיך אומגע-קעהרט צום וואַנד און איז אַנטשלאָפען געוואָרען. די מוטער האָט פון זיין בעט ניט אָבערטראָטען און האָט שטילערהייד גאָט געבע-טען, ער זאָל דאַמעווען איהר קינד.

* * *

דערווייל איז געוואָרען פינסטער. דער דאָקטאָר איז געקומען און אוועקגעטראָגען, אונגעמערקט פון דעם קראַנקען, דען ער האָט נאָך געשלאָפען.

און אונטערענגען זיך.

ער האָט דאָס שוין מעהר ניט געקענט אַריבערטראָגען. ער האָט צונויפגענומען די לעצטע קרעפטען, האָט זיך אַ הויב געטהאָן אין קישען און האָט איהר אָבגעשטויסען פֿון זיך מיט די ווערטער:

— מאַמע, מאַמע, לאָז מיר שטאַרבען!

די מוטער איז אָבגעטראָטען הינטערוויילעך און איז געבליבן בען שטעהן ניט ווייט פֿון בעט, זי האָט פֿערבראַכען די הענד און האָט געשעפּטשעט:

— רבונו של עולם, גוטער גאָט, האָב רחמנות, העלף מיר...

לאָז מיר מיין קינד... העלף איהם... העלף מיר...

איהר געבעט איז פֿערשטומט געוואָרען אויף איהרע ליפען. זי איז ווידער צוגעגאַנגען צו איהם און האָט געפֿרעגט מיט אַ הויכער פֿייערדיגער שטימע:

— מיין קינד, זאָג מיר: גלויבסטו אין גאָט? — איהר שטימע

האָט געקלונגען וויסט דורך דער נאַכט. דער קראַנקער האָט זיך געוואָלט האַסטיג אויפהויבען, אָבער זיינע קרעפטען האָבען איהם ניט געלאָזען.

נאָך אַמאָל האָט זי איהם געפֿרעגט, און אין איהר שטימע האָט

געציטערט אַ ווילדער שמערץ:

— גלויבסטו אין גאָט?

זיין טויט־מיעדע זעלע האָט געקעמפּט מיט דעם ליגען, ער האָט געוואָלט שטאַרק בלייבען. ער האָט געפֿיהלט אַ ברענענדיגען פֿערלאַנג צו זיין אַליין. נאָר אַליין... אַליין... און ער האָט אַ מאַך געטהאָן מיט'ן האַנד, זי זאָל איהם לאָזען אַליין... דאָן איז ער געבליבן

בען ליגען רוהיג און איז ענטשלאָפען געוואָרען. די מוטער איז געווען סען אַ רעכטע צייט און האָט געוויינט קוקענדיג אויף איהם. עס האָט איהר אָנגעהויבען צו שלעפּערען און זי איז שטיף אויף די שפיץ־

פינגער אַרויסגעגאַנגען אין קיך, זיך צולעגען... דער קראַנקער האָט זיך אויפגעכאַפט. זיינע לעצטע מינוטען זיינען געקומען. דער

סאַמפּף צווישען לעבען און טויט איז געווען שווער, אָבער ער האָט געקעמפּט עהרליך און מוטהיג, אַליין אין דער פֿינסטערער נאַכט,

אויסגעגאנגען... אין דער פּינסטער, דען די ליכט האָט אויסגע-
ברענט...

אָהן דעם גלויבען אין אַ בעסערער וועלט, אָהן וידוי... אַליין איז ער
אויסגעגאנגען... אין דער פּינסטער, דען די ליכט האָט אויסגע-
ברענט...

אַז עס איז געוואָרען מאָג און די זון האָט אַרײַנגעשױנט דורך
די פּענסטער, איז די מוטער געזעסען אויף דער ערד, נעבען איהר
טויטען זון און האָט ביטער געוויינט...

אויסגעגאנגען... אין דער פּינסטער, דען די ליכט האָט אויסגע-
ברענט...

צו וואָס די גרויסע שמעדט?

ווייט פון טומעל פון דער גרויסער שמאדט, ווייט פון איהרע דונקעלע שאטענדיגע הייזער, עלענדע געשטאלטען, ברוטאלע און פערבעכערישע געזיכטער; פון איהרע טויזענדער, טויזענדער טרויעריגע סצענען פון עלענד און פערברעכען, זיי איך אליין און בעטראכט די גאסען פון דיזער רוהיגער, שעהנער, קליינער, דאך לעבהאפטער שמאדט. מיעד פון דעם טומעל און דעם ניכען, זודיגען, שטראָמיגען לעבען פון דער גרויסער וועלט־שמאדט, פרעה איך מיך אליין מיט דער שטילקייט ארום מיר, ערלויב מיין גייסט זיך איינצושטילען, צו ערהאלען זיך, און איינצופערטיגען זיך אין דער איינזאמקייט און שטילקייט פון דער נאטור. גערן לאָז איך דעם ווינטעל וועהען אין מיין צימער, גלעמען מינע האָר און מיין נאָקען; גערן לאָז איך מיך איינשלעפערן פון דער זיסער לופט, און גערן דענק איך פון די פיעלע סצענען, שעהנע גאסען, געביידען, גערטנער, גרינסען, פאָנטאַנען, סטאַטוען און לעבהאפטע, געזונדע, פרישע, פרעהליכע מענשען און געשעפטען.

אָט שמעהט מיר אַ גאָס פאַר די אויגען. דער מיטען גאָס איז געפלאָסטערט מיט קליינע שטיינדלעך, שאָרסטקע אָבער בעקוועם פאַר דער פאָדקאווע פונ'ם פערד'ס פוס, און גלאַט גענוג פאַר דעם וועלאָסיפּעדר־פאָהרער, וועלכער קומט שוועבענדיג פון ווייט אוועק, אונטער די גרינע צווייגען, אין ווייסען אַנצויג און ווייסען הוט. פון ביידע זייטען גאָס זיינען געפלאַנצט הויכע, דיקע, געזונדע, רייך־צווייגיגע אַלמען־בויםער, וועלכע מאַכען אַ מיין גרינעם דאָך איבער דער גאָס און בעשאַטענען די הייזער פון ביידע זייטען, רייך זיך אַבשלאָגענדיג מיט די לעבהאפטע קאָלירען פון די געביידען. די

הייזער שיינען צו רוהען אין אנגענעהמער געמיטהליכקייט אויף זייערע גרינע, ווייכע גראַז־פֿלעצער, אָפֿט אַרומגערינגעלט מיט אַ קליינעם, שעהן־געבויעטן און געפֿאַרבטען צוים, און, — צום הויף־צו — מיט קלענערע אָדער גרעסערע גערטעלעך, און בעסערדקעם איינגעדעקט און אַרומגעפֿלאַכטען מיט וויינטרויבען־צווייגען. די הייזער זיינען צוויי אָדער, העכסטענס, דריי שטאַק הויף, ברייט, גערוים, ליכטיג, אנגענעהם, פעסט, שטאַרק, בכבוד'יג, בעל־הבתיש רייך און פֿערפּוצט מיט ברייטע גאַנקעס, שעהנע וועראַנדעס, דאָך־שטיבלעך און דאָך־טהורעמלעך. די צימער אינוועניג זיינען שעהן מעבלירט, ריין, זויבער, ציכטיג, אנגענעהם; וואַרעם אין ווינטער און לופטיג אין זומער; קיהל און בעשאַטעט פֿון די בוימער פֿון גאַס און פֿון די גערטנער, וועלכע זיינען רייך אין אַלערליי פֿרוכטען, ווייכעס גראַז, און אָפֿט אין די רייכסטע, שעהנסטע גרינסען צום עסען.

צום גאַס־צו, צווישען די הייזער, אויף די גרינע גראַז־פֿלעצער, אָדער אויף די פֿאַרענצעס פֿון די גאַנקעס, שטעהען אָדער ליגען שעהנע, ווייסע סטאַמען פֿון גריעכישע פיגורען; אָדער הירשען מיט אָפֿענע נאָז־לעכער, פּונקט ווי זיי וואָלטען געשמעקט דעם דופֿט פֿון פֿרישען וואַלד; אָדער נאָכגעמאַכטע הינד ליגענדיג מיט די פֿאָדערסטע לאַפֿעס אויסגעשטרעקט, אָנקוקענדיג יעדען מיט רוהיג־קייט און ליבע.

אָפֿט זעהט מען די איינוואוינער אויף די גאַניקעס, אָדער אין די גערטנער, — עלטערע פֿרויען מיט גרויע האָר, — שעהן און רייך אין אויסזעהן, גוטמוטיג און ערעל, רוהיג און זיכער אין זייער תּענוג פֿון לעבען, און פֿריינדליך, ווי עס שיינט, צו אַלעמען; מענער מיט שעהן־ענטוויקעלטע מוסקולען, מיט אַ געזונדער פֿאַרב אין די פנים'ער, מיט שעהנע, ערלע מאַנערען, הויכע שטערענס און קלאַרע אויגען; געוועהנליך בעל־יבתיים וועלכע פֿערדיענען זייער לעבען אין געשעפט, אָדער דורך אַרבייט וועלכע בעצאָהלט זיך גוט. אָפֿט זעהט מען אַלטע, גאַנץ אַלטע פֿרויען, אָן וועמעס שעהנע קער־

פערס, ראָזעווע באַקען, גריעכיש-עדעלע געזיכטסציגע און זילבער-גרויע געקרייזעלטע האָר עם איז לייכט צו דערקענען, אַז זיי זיינען געווען גרויסע שעהנהייטען אין דער יוגענד, אַז זיי האָבען געלעבט אַ שטילען, רוהיגען, געזונדען, האַרמאָנישען לעבען אָהן לאַסטער, זינד און פערברעכען; זיי האָבען זיך געעלטערט אין דער ליבע פון זייערע מענער, זיהן און מעכטער, און דערלעבט אייניקלעך ניט פערדונקעלט ווערענדיג פון די שאַמענס פון אַלטקייט און זאַרג. קינדער זעהט מען, שעהן געקליידעט, לעבהאַפט, געזונד און פריש, ווי די בלומען אין קיהלען, זוניגען וואַלד; פּרעהליך און לעבהאַפט, ווי יונגע זונגענשטראַהלען, בליהענדיג ווי די בליהענדע נאַטור אַליין, — קינדער אין וועמעס אָדערען עם פליעסט דאָס ריינע און געזונדע בלוט פון געזונדע עלטערן, און פון וועמעס אויגען עם שטראַהלט די לעבענס-לוסט, די פרייד פון דער יוגענד, פון דעם יונגען בליהענדען פערשטאַנד, אין דער פאַרבענרייכער געזונדער קינדער-פאַנטאַזיע, — קינדער, ווי מען טרעפט אָפט אין די שילדער-רונגען פון די גרויסע ראָמאַנטישע דיכטער. שעהן זיינען די סצענען וועלכע די איינוואוינער שטעלען מיט זיך פאַר, — עם איז שעהן צו זעהן דאָס אַלטער געקרוינט פון לוסט און ליבע, די מענליכקייט שטאַרק אין דעם געפיהל פון אַרבייט און פערטרויען, די פרויען צופריעדען מיט זייער מזל, מיט זייער הויזליכען און דעגן-נאָך גייסטיג-פרייען לעבען, און די קינדער אַרומטאַנצענדיג און אַרומשפּרינגענדיג, מיט גליהענדע געזיכטער און גאָלדענע, פלאַטערנדע האָר, אין דער פריידיגער זון פון לעבען!

רוה, פריעדען, הרחבה, געזונד, קערפערליכע און גייסטיגע לעבענס-פרייד, די געזונדע רויטקייט פון לעבען און גענוס, די אינערליכע פרייד פון דאָס הערץ, די קלאַרקייט פון גייסט, די זאַרגן-לאָזיקייט און זיכערקייט פון לעבען איז קענטיג איבעראַל. איך געה דורך די גאַסען. הונדערטע שעהנע, קליינע, ליעב-ליכע הייזער גריסען מיך פון אונטער די בוימער; קינדער שמויכ-לען צו מיר, לוסטיגע אינגלעך גריסען מיך און קוקען מיך אָן אַזוי

פערשטענדיג און קלוג; זאגאר די פאליצייילייט זעהען אויס אזוי אנשטענדיג, אזוי מענשליך, אזוי אויסגעפיינט; דאָ און דאָרט בויגט זיך אן אלטע פרוי אין איהר גערטעלע אָבצורייסען אַ פאָר פערוועלקטע בלומען, אָדער אָנצוקלייבען אַ בוקעט פאר איהר בלומענוואַזע; דאָ און דאָרט זיצט אן אלטער מאַן לעזענדיג זיין צייטונג, רויכערנדיג אַ פּיפּקע, קענטיג צופריעדען און בעקוועם, פיהלענדיג דעם פּערגניגען פון דעם וועטער און פון די נייעס; דער פּרעהליכער געלעכטער פון קינדער, דער גלאַנץ פון שוואַרצע, שטראַהלענדע אויגען, די פּרישקייט פון דער לופט, דער דופט פון די גערטנער, די שעהנקייט פון די הויכע בוימער און די לאַנגע, גלאַטע, מיט בלומען־פּערפּוצטע גאַסען, — די האַרמאָניע, די אַנט־גענעהמליכקייט און פּרעהלייכקייט פון די שטילע, שאַטענדיגע זיינקעל און גאַסענווענדונגען, די שעהנקייט פון די הענגענדע בלומענטעפּ, פון די גירלאַנדען און האַפּענפלאַנצען, וועלכע פּער־ציערען די רייכע באַלקאָנען און פּלעכטען זיך אַרום די זיילען, וואָס האַלטען זיי אויף; די גרויסע, אָפט בערגיגע גראַז־פּלעצער, מיט די איינציגע, טעמפּעל־אַרטיגע געביידען וועלכע שטעהען אויף זיי און עראַינערן איינעם אָן די אַמאָליגע גריעכישע טעמפּעל, — די גרויסע, יאָהרהונדערט אלטע בוימער, סטיועקעס און גרינע ביינק, די פּיעלע, פּיעלע ליעבליכע סצענען — הייזער, פּאַרבען און מענ־שען עראַינערן אונז אזוי שטאַרק אָן אַ צייט פון אַ רוהיגען, שטילען, פּריעדליכען, געזונדען און פּרישען לעבען און מאַכען אונז האַסען אזוי שטאַרק די גרויסע שטאַרט מיט איהר פינסטערהייט, מיט איהרע שאַטענס, לאַסטער און פּערברעכען, מיט איהר רויש און נערווען־רייסעריי, מיט איהר איילעניש און כאַפּעניש און ברענעניש, — וואו די הענד הויבען אָן טרייסלען אין אויפּרעגונג איידער מען טהוט אָן דעם נעקטאַי צו לויפּען צום באַל צו דער הונדערטער אָדער אַכטיגסטער שטראַסע, אָדער דער גייסט גייסט זיך אויס אויף די לאַנגע, גליטשיגע טראַטואַרען אזוי ווי טוינט, און דער קערפּער

ווערט דין און דאר, און דאָס געזיכט אָכגעבלאָקירט פון די פיעלע
אנשטרענגונגען.

ווי גערן וואָלט איד די מענשען געזעהן אזוי לעבענדיג, רוהיג
און פריעדליך אין קליינע, שעהנע שטערט, פּעראייניגט אין זייער
דענקען און פיהלען, גליקליך אין פרייהייט, אין ארבייט, אין וויסען,
אין בילדונג, אין דעם גענוס פון דער קונסט, פון דער פרייער, אונ-
געצוואונגענער, ניט געקויפטער ליעבע פון פרויען, ניט פערקריפעל-
טען, געוונדען דאָזיין.

קאפיטאל'ס קרבנות

מאָלבערי סטריט. אַ קליינער שמוציגער צימערל אויף אַ טאפּ פּלאַך. דער סילינג איז שוואַרץ, פון די ווענד איז דער קאלף ערטערדיג אַרונטערגעפאלען און ערטערדיג פּערשימעלט. דער קליינער פענסטערעל איז פּערשטעקט מיט שמאַטעס און אָנגעפּראָרען מיט אייז. אין איין ווינקעל שטעהט צוגעשפּאַרט צום וואַנד אַן אלט טישעל אויף דריי פּיסלעך, נעבען איהם אויף דער ערד ליגט אַ שוואַרצע שיד-פּוצערס קעסטעל, און אַ פּאָר צוּ בראַכענע פּלעשלעך וואַלגענען זיך אַרום. איבער'ן טישעל, אויפ'ן וואַנד, הענגט אַ קליינער לעמפעל, וועלכער ברענט מט אַ קליין פּייערל און לאָזט פון זיך אַ שטיקענדען רויך. אין אַ צווייטען ווינקעל שטעהט אַ צובראַכען בעטעל, אין וועלכער עס ליגט אַ קראַנקע פּרוי. איהר געזיכט איז געל און אויסגעדראַט; די ביינער שטאַרטשען אַרויס פון די באַקען; איהרע צוגעמאַכטע אויגען זעהן אויס ווי אַ פּאָר שוואַרצע צוגעמאַכטע גריבער. לאַנגזאַם, לאַנגזאַם בעוועגט זיך איהר ברוסט, קוים צו מערקען אז זי לעבט. נעבען בעט אויף אַ ביינקעל זיצט אַ אינגעל פון אַ יאָהר צעהן, האַל טענדיג אַ האַנד אין אַ האַנד, און דרעמעלט. זיינע קליידער זיינען פּערשמוצט און צופּליקט אין ברעקלעך, זיין געזיכט איז מאַגער און אויסגעשמירט אין שוה-שוואַרץ. יעדען אויגענבליק גיט ער זיך אַ טרייסעל פון שלאָף און קאַרטשעט זיך מעהר צונויף, ציטערנדיג פאַר קעלט. אַ טויטענשטיקייט הערשט אין צימערל, נאָר צייטענדיג ווייז הערט זיך אַ שווערער קרעכץ, וועלכער רייסט זיך אַרויס פון דער קראַנקער'ס ברוסט, און באַלד ווערט וויעדער שטיל. עס איז זעקס אַ זייגער פאַרטאָג. די אַרעמע איטאַליענער,

גענומען צורעכטמאכען די קעסטלעך פינאָטס און איבערוויקלען די האַלב־פּערפּראָרענע ציטראָנען, אום זיי ארויסצושטעלען אויף דער גאָס צום פּערקויפּען.

פון דעם גערויש האָט זיך די קראַנקע אויפגעכאַפּט. לאַנגזאַם האָט זי די האַלב־פּערלֶאָשענע אויגען געעפּענט און האָט זיך טרויעריג אַרומגעקוקט אין אַלע ווינקלען פון צימער, און אַ שניידענדער, וועהמוטספּאַלער זיפּץ האָט זיך פון איהר האַרץ אַרויסגעריסען... נאָכדעם האָט זי איהרע בליקען געווענדעט צום אינגעל, און איהם אַ וויילע בעטראַכטענדיג, האָבען זיך אַ פּאַר גרויסע טרערען אויף איהרע געלע באַקען אַראָבגעקויקעלט... דערווייל האָט אָנגעהויבען צו טאַנען, און דורך דעם קליינעם פּערפּראָרענעם פּענסטערל האָט זיך דורכגעשלאָגען אַ בלאַסע ליכטיגקייט.

די קראַנקע האָט אויסגעשטרעקט איהר דאַרע האַנד, און זי אַרויפלענענדיג אויף דעם אינגעל'ס קאַפּ, האָט זי איהם אָנגעהויבען צו וועקען. דער אינגעל האָט זיך אַ כאַפּ געטהאָן פון ביינקעל, זיין גאַנצער קערפּער האָט געציטערט פאַר קעלט. ער האָט אָנגענומען דער מוטער'ס האַנד און האָט געפּרעגט:

— ווי פיהלסטו, ליעבע מוטער?

— בעסער, — האָט איהם די קראַנקע געענטפּערט.

— פּערלאַנגסטו וואָס, ליעבע מוטער? — האָט ער ווידער געפּרעגט.

— אַך, מיין ליעב קינד! — האָט זי געענטפּערט מיט אַ זיפּץ — איך דאַרף פּיעלעס האָבען, נאָר וואָס קען איך פון דיר פּערלאַנגן גען? געה, מיין קינד, טראָג מיר אַרויף אַ ביסעל קאַלט וואַסער אַבצונעצען מייע פּערברענטע ליפּען.

דער אינגעל האָט געשווינד געכאַפּט אַ טהעע־קענדעל און איז אַראָבגעלאָפּען אין הויף, אין אַן אויגענבליק איז ער געווען צוריק מיט וואַסער. ער האָט געהאַלפּען דער מוטער זיך אַנידערועצען,

און צוהאלטענדיג די קענדעל פאר איהר, האָט זי אַ פּאַר שלוק
געטהאָן, און האָט זיך אָבערופּען :

— נעהם, מיין קינד, דיין פּוּדקעסטעל און געה אין סטריט,
אפשר וועסטו וואָס פּערדיענען און קענען וואָס קויפּען, מיין פּער-
שמאַכטעם האַרץ צו דערקוויקען.

— מיט וועמען, ליעבע מוטער, זאָל איך דיך לאָזען ?
— מיט קיינעם ניט, מיין קינד, נאָט וועט מיך היטען...
— איך וועל בעטען אימיצען פּון די שכנים, זיי זאָלען אויף
דיר אַכטונג געבען.

— מען דאַרף ניט, מיין קינד. זיי זיינען אַ גאַנצען טאָג אין
נאַס, אום זייער שטיקעל ברויט צו פּערדיענען.

— מוטער, — האָט זיך דער באַי נאָך אַ קורצען שווייגען אָב-
נערופּען — פּיליכט זאָל איך מעלדען אין סטישאַן, און מען וועט
דיך צונעהמען אין האָספּיטאַל.

— ניין, ניין! — האָט די מוטער געענטפּערט — מען דאַרף
ניט! ווען מיר וועט בעשערט זיין צו לעבען, וועל איך לעבען, און
ווען ניט — וועל איך בעסער שטאַרבען אויף מיין אייגען בעט.
זייט דיין פּאָטער איז געשטאַרבען האָב איך זיך אַליין ערנעהרט
און ניט אָנגעקומען צו מענשליכע טובות, און פאַר מיין טויט וועל
איך דאָס אויף ניט טהאָן. נעהם, מיין קינד, דיין קעסטעל און געה.
נאָט וועט זיין מיט מיר...

דער אינגעל האָט, אָהנע צו ענטפּערן, גענומען דעם פּוּד-
קעסטעל אויף די פּלייצעס, און אַ קוש-געבענדיג דער מוטער, האָט
ער מיט טרערען אין די אויגען פּערלאָזען דאָס צימער...

* * *

פאַרנאַכט. די ווינטער-זון האַלט שוין ביים אונטערגעהן.
נאָר דאָרטען ווייט, ווייט ביי די ברעגעס פּון הימעל, שטעהט זי נאָך
ווי אַ פּיערדיגע קונעל. דער פּראָסט, וואָס איז בייטאָג שוואַכער

געווען, האָט זיך אָנגעהויבען צו שטאַרקען. אַ שניידענדר ווינד
בלאָזט און שטעכט ווי מיט נאָדלען די געזיכטער פון די אומגעהער.
קלאַפענדיג אַ פּוּם אָן אַ פּוּם, מיט דעם פּוּזיקעסטעל אויף די
פּלייצעס, לויפט אַרום דער אינגעל אין דער בויערי, און שרייט:
„שיין, שיין, שיין, שיין, שיין!“ — נאָר קיינער קוקט זיך אויף איהם ניט
אום, יעדער לויפט וואָס גיכער, אזוי ווי ער וואָלט ענטלויפען פון
דער שטאַרקער קעלט.

דער אינגעל בלייבט שטעהן ביי גרענד סטריט, בעטראכט אַ
וויילע די זינקענדע זון, און דערמאָנט זיך, אז עס איז שוין צייט
אזוי צו געהן צו דער מוטער, וועלכע ער האָט איבערגעלאָזט אין
אזאַ געפּעהרליכע לאַגע און אָהן אַ ברעקעל שפּייז. נאָר מיט וואָס
געהן? די טרויריגע פּראַגע שטעלט זיך אין זיין קאָפּ, און לאַנגזאַם
שטעקט ער אַרײַן זיין בלווי-פּערפּראַרענע האַנד אין קעשענע, און
נעהמט אַרויס עטליכע פּענים. „אַך, זעקס סענט!“ זיפּצט ער,
„וואָס קען איך דערמיט טהאָן? וואָס קען איך דערפּאַר קויפען? ...“
ער פּערטראַכט זיך וויעדער אַן אויגענבליק און הויבט אָן צו לויפען
אזוי. קומענדיג צו קאַנעל סטריט, קויפט ער פּאַר אַ פעני אַ זאַלץ-
בייגעל, און כאַטש ער איז פּערפּראַרען, דאָך עסט ער איהם מיט
אַפּעטיט, ווייל ער האָט דעם גאַנצען טאָג ניט געגעסען. קומענדיג
צו מאַלבערי סטריט, קויפט ער פּאַר דריי סענט וויינטרויבען און
אַ פּאַר צוקער-קיכלעך פּאַר דער מוטער, און אָט איז ער שוין נעבען
שטוב. דאָס האַרץ הויבט איהם אָן מעכטיג צו קלאַפען, און מיט
לאַנגזאַמע טריט, ווי ער וואָלט מוראַ געהאַט אין שטוב אַריינצוגעהן,
געהט ער אַרויף די פינף פינסטערע, קרומע טרעפּ. מיט ציטערנד-
דיגע הענד עפענט ער אויף די טהיר, און בלייבט שטעהן ביים
שוועל, צומאַכענדיג די טהיר הינטער זיך.

די מוטער לייענט אויסגעצויגען אויפ'ן בעט, די הענד זיינען
בלוי, איהר ברוסט בעוועגט זיך קוים, קוים. פון די אויגען שפּריצט
און אונגלייכער פּויער, און די לעצטע בלוט-טרויטע שטראַהלען

פון דער זון שפיענגלען זיך אָב אויף איהר געזיכט, און מאַכען איהר אויסזעהן נאָך שרעקליכער...

אייניגע מינוטען שטעהט ער ביים טהיר, יעדעס גליעד ציטערט איהם פאַר שרעק, קוקענדיג אויף דער מוטער. ענדליך געהט ער צו צו איהר, און אָננעהמענדיג איהר האַלב־פערשטאַרבנע האַנד, פּרעגט ער זי:

— וואָס מאַכסטו, ליבע מוטער?

די קראַנקע ווענדעט צו איהם איהרע בליקען, און איהם אַ וויילע בעוואוסטלאָז בעטראַכטענדיג, שטאַמעלט זי גאַנץ שטיל די ווערטער אַרויס:

— ביזטו דאָס, מיין קינד?

— יא, מוטער!

— האַסטו וואָס פּערדיענט?

אַ שטראָם טרערען ניבען זיך אַ גאָס פון זיינע אויגען. ער נעהמט באַלד אַרויס פון קעשענע די וויינטרויבען מיט די קיכלעך, און דאָס אוועקלענענדיג נעבען איהר, ענטפּערט ער:

— אָט דאָס, ליבע מוטער, האָב איך דיר געבראַכט. איך האָב מעהר ניט פּערדיענט. געהט דאָס, מוטער, און ערקוווק דיין האַרץ, דו האַסט דאָך שוין באַלד פון צוויי טעג גאָר ניט אין מויל געהאַט.

די אַלטע גיט אַ שאַקעל מיט'ן קאָפּ, אַלס צייכען אַז זי וויל ניט...

מיט טרויעריגע בליקען קוקט ער אויף דער מוטער; די האַרץ זאָגט איהם אַז באַלד, באַלד בלייבט ער אַ דאָפּעלער יתום... ער זעצט זיך נעבען בעט און בעדעקט איהר האַנד מיט וואַרעמע טרערען...

די זון פּערגעהט אונטערדעסען, אין צימערל ווערט פינסטער, און עפעס ווי אַ געהיימע טויט־שרעק ליגעט אין יעדען ווינקעל פּערבאַרגען. די אַלטע ליגעט שטיל, נאָר פּלוצלינג גיט זי אַ

וואס פאר א שטימע ווערט דאס גערופן?

צימער... ער שפרינגט אויף א דערשראקענער און פרעגט מיט א צימערנדע שטימע:

— מוטער, וואָס איז דיר ?

די אלטע כאפט אָן זיין האַנד און דריקט זי צו צו זיך :

— ווער איז דאָס דאָרטען ביים וואַנד ? ... — שטאַמעלט זי

אַרויס.

— קיינער ניט. — ענטפערט ער, און א צאָהן אָן א צאָהן

קלאַפט איהם פאַר שרעק.

די אלטע זעצט זיך אויף מיט ווילדער געשווינדיקייט און קוקט מיט שרעקליכע אויגען אהין צום וואַנד... „כאַכאַכאַ !... דאָס ביזט, מיין מאַן ?... ביזט געקומען מיר נעהמען צו זיך, האָ ? יא, גוט, איך געה, איך געה !... נאָר ווער האָט דיין אָרעם אַראָבגעשני-טען ? אַ ! איך ווייס שוין ! דאָרטען, דאָרטען אין פאַבריק, די מאַשין...“ זי פאַלט צוריק אויף איהר פלאַץ און בלייבט ליגענען שטייל... אַ שוידער געהט דעם אינגעל דורך אַלע גליעדער הערענ-דיג איהרע רייד, און ער בלייבט שטעהן ווי פערשטיינערט אויף זיין פלאַץ. אין אַ וויילע ארום שטרעקט אויס די קראַנקע איהר האַנד, און מיט אַ קוים-הערבאַרער שטימע זאָגט זי : „נעהם, מיין קינד, אַראָב פון וואַנד די גיטאַרע און זינג מיר דאָס ליעד פון „יתום“... — מוטערל, נאָט איז מיט דיר, וואָס איז דיר ? וואָס דאַרפסטו יעצט דאָס ליעד ?

— נעהם, נעהם מיין קינד, זינג מיר !

ער לופט צו צום וואַנד, נעהמט אַראָב די אלטע גיטאַרע און זעצט זיך נעבען בעט.

אין צימער איז שוין פינסטער, נאָר דער בלאַסער שיין פון דער לבנה שפרייט אויס אַ שוואַכע ליכטיגקייט, דער ווינד רוישט און וואַיעט מיט אַ שרעקליכען נגון.

די קראַנקע שטאַמעלט וועדער אַרויס : „שפיעל, שפיעל“... און אָט הויבט ער אָן מיט זיינע צימערנדע פינגער די סטרונעס צו

וואס פאר א שטימע ווערט דאס גערופן?

בעריהרען, און מיט א טרויער-קלינגענדער מעלאָדיע זינגט ער די פּאָלגענדע ליעד:

„אויף דעם ווייטען אָקעאן
 טראָגט אַ שופּעל זיך אַליין.
 מ'זעהט ביין רודער קיינעם דאָרט
 קיין מאַטראָז ביי'ן זעגעל שטעהן.
 ס'בלאָזט אַ שמאַרקער שטורעם ווינד,
 וואַרפט און שליידערט איהם ארום,
 און די כוואַליעס רוישען ווילד —
 שרעקליך איז עס רונד און רום.

צו דעם שופּעל ביזטו גלייך,
 אַרימער יתום, אויף דער וועלט;
 קיינעם קימערט נישט פאר דיר,
 פאַטער, מומער ווען דיר פּעהלט.
 יעדער מענטש שטויסט דיך אַוועק,
 האַסט קיין רוה ביי'טאָג, ביי-נאַכט,
 בלאַנזשעסט אין דער וועלט ארום
 טאַקעט, באַרפּוס און פּערשכאַכט.“

ער איז פּלוצלינג שטיל געוואָרען, — אַ סטרונע האָט גע-
 פּלאַצט, און באַלד האָט זיך געהערט אַ שרעקליכער קרעכץ, וועלכער
 האָט זיין האַרץ אין שטיקער צושניטען.. ער איז אויפגעשפרונגען
 פון ביינקעל און האָט זיך איינגעקוקט דער מוטער אין געזיכט. זי
 איז געלעגען שטיל... די אויגען פּערמאַכט, איהר ברוסט האָט זיך
 מעהר נישט בעוועגט... ער האָט אָנגעכאַפט איהר שטייפּע האַנד און
 האָט נישט מיט זיין קול אויסגעשריען: „מוטער, מוטער! וואָס איז
 דיר?״ די אַלטע איז געבליעבען ליעגען ווי פריהער...
 — מוטער, מוטער! — האָט ער געיאַמערט, און האָט זי אַנ-
 געהויבען טרייסלען, ווי מען וועקט איינעם פון שלאָף, נאָר אומ-

זיסט! ... די אלטע האָט זיך ניט געריהרט... אין די אויגען איז איהם פינסטער געוואָרען, די פיס האָבען זיך איהם אונטערגעהאקט פאַר שרעק, זיין האַרץ האָט אָנגעהויבען מעכטיג צו קלאַפּען, אַן אייזקאַלטער שווייס האָט זיין קערפּער בעגאַסען, און אויסשטאַמט לענדיג צום דריטען מאָל דאָס וואָרט „מוטער“, איז ער געפאַלען צו דר'ערד ווי אַ שטיין...

* * *

— ווען זי בעצאָהלט מיר ניט קיין רענט, זאָל זי געהן צו אלע טיפּעל! — האָט זיך פּלוצים דערהערט אַ גראָבע שטימע פון האָל — און באַלד דארויף האָט זיך די טהיר געעפּענט, און דער לענדלאָרד, אַ גראָבער חזיר, בעגלייט פון אַ שערף, איז אַריין אין צימער. זיי זיינען אָבגעשפרונגען מיט שרעק, בעמערקענדיג פאַר דער שיין פון דער לבנה אַ מענשען אין בעט און אַ מענשען אויף דר'ערד ליעגענדיג. דער שערף האָט אָנגעצונדען אַ שוועבעלע, און זיי אַ וויילע בעטראַכטענדיג, האָט ער זיך געווענדעט צום לענדלאָרד:

— איך מוז גלייך געהן אין סטיישאָן־הויז מעלדען; די צוויי פּערוואַנען זיינען טוידט.

— מיין רענט... — האָט דער לענדלאָרד געמורמעלט פאַר זיך, געהענדיג פון די טרעפּ.

אין אַ פּאַר טעג אַרום האָט מען געקענט בעמערקען אַ פּאַר פּרישע אויפגעשאַטענע בערגלעך דאָרטען ווייט, ווייט אויסען שטאדט, אונטער וועלכע עס זיינען געווען בעגראָבען צוויי נייע קאַפיטאַל'ס קרבנות...

געדיכטע אין פראזא

1.

די שטימע פון דעם אל'מענש.
(נאך געטהע'ס „פראַמעטהעאוס“)

איך האָב ניט ליעב די געטער, די בלוט־דורשטיגע, די ראַכע־
בעגעהרענדע, די אָפּפּער־פּערלאַנגענדע, פּעראַכטעטע געטער. זיי
לעבען פון קרבנות, און נעהרען זיך מיט מענשען־בלוט; מען
וואַרפט זיי צו אַ ביינדעל, און זיי פּרעהען זיך דערמיט.

וואָס קענען זיי דען טהאָן, דאָס איך זאָל זיי פּערהערען?
וואָס זיינען זיי, דאָס איך זאָל זיי געהאָרענען? העלפען זיי ווען
דעם אָרעמאָן? שיצען זיי ווען דעם בערויבטען? זיינען זיי דען
צו די מענשען גוט?

איך דאַרף קיין געטער ניט, איך וויל ניט קיינעם דיענען. איך
דאַרף ניט געמייסטערט ווערען, איך בין ניט קיין לייב, וועלכעס
מען מוז קנעטען; איך בין קיין שאַרבען־ניט, וועלכען מען קען
צוברעכען. איך שאַף מיך אַליין, און בילד נאָך אַנדערע דערצו. איך
שאַף די צייט, און די צייט שאַפט מיך.

איך וועל זיי צושטערען די פּאַלשע געטער אַלע, פּערניכטען
וועל איך זיי, די בלוט־דורשטיגע, די אָפּפּער־פּערלאַנגענדע, די
ראַכע־בעגעהרענדע.

ליעגען מעג איך אויף דער ערד אין וועהטאָג און יסורים,
ראַנגלען מעג איך מיך מיט מיינע שמערצען, צוקען מעג עס מיר
אין אַלע גלידער, ציטערען מעג איך פאַר שוואַכקייט, קלאַפּען מעג
עס מיר אין די שלייפען, שווינדלען מעג עס מיר פאַר די אויגען,

אויפֿהויבען וועל איך מיך פון דער טיעפעניס דער צייט, און א

א גאנצע וועלט וועל איך מיט זיך ערהויבען. שאפען וועל איך זי
אלײן, ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה. מענשען וועל איך בילדען
נאך מיין גייסט, נאך מיין געשטאלט, די וועלט וועל איך זיי געבען,
די לענדער און די ימים וועל איך זיי צוטהיילען. זיי זאלען לעבען
און געניסען, און געהאָרען זיך אלײן.

אויפֿהויבען וועל איך מיך פון דער טיעפעניס דער צייט, און א
א גאנצע וועלט וועל איך מיט זיך ערהויבען. שאפען וועל איך זי
אלײן, ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה. מענשען וועל איך בילדען
נאך מיין גייסט, נאך מיין געשטאלט, די וועלט וועל איך זיי געבען,
די לענדער און די ימים וועל איך זיי צוטהיילען. זיי זאלען לעבען
און געניסען, און געהאָרען זיך אלײן.

אויפֿהויבען וועל איך מיך פון דער טיעפעניס דער צייט, און א
א גאנצע וועלט וועל איך מיט זיך ערהויבען. שאפען וועל איך זי
אלײן, ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה. מענשען וועל איך בילדען
נאך מיין גייסט, נאך מיין געשטאלט, די וועלט וועל איך זיי געבען,
די לענדער און די ימים וועל איך זיי צוטהיילען. זיי זאלען לעבען
און געניסען, און געהאָרען זיך אלײן.

אויפֿהויבען וועל איך מיך פון דער טיעפעניס דער צייט, און א
א גאנצע וועלט וועל איך מיט זיך ערהויבען. שאפען וועל איך זי
אלײן, ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה. מענשען וועל איך בילדען
נאך מיין גייסט, נאך מיין געשטאלט, די וועלט וועל איך זיי געבען,
די לענדער און די ימים וועל איך זיי צוטהיילען. זיי זאלען לעבען
און געניסען, און געהאָרען זיך אלײן.

אויפֿהויבען וועל איך מיך פון דער טיעפעניס דער צייט, און א
א גאנצע וועלט וועל איך מיט זיך ערהויבען. שאפען וועל איך זי
אלײן, ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה. מענשען וועל איך בילדען
נאך מיין גייסט, נאך מיין געשטאלט, די וועלט וועל איך זיי געבען,
די לענדער און די ימים וועל איך זיי צוטהיילען. זיי זאלען לעבען
און געניסען, און געהאָרען זיך אלײן.

2.

די קלאַגע פון דעם פאטריאַרך.

(צו זיינע קינדער)

וואו זיינען מיינע קינדער, וואו זיינען מיינע לענדער, ווער האָט
זיי פון מיר גערויבט?

א ווילדער צאָרן ברענט אין מיין געמיטה, פערניכטען וואָלט

אויפֿהויבען וועל איך מיך פון דער טיעפעניס דער צייט, און א
א גאנצע וועלט וועל איך מיט זיך ערהויבען. שאפען וועל איך זי
אלײן, ווי איך וויל, ווי איך פערשטעה. מענשען וועל איך בילדען
נאך מיין גייסט, נאך מיין געשטאלט, די וועלט וועל איך זיי געבען,
די לענדער און די ימים וועל איך זיי צוטהיילען. זיי זאלען לעבען
און געניסען, און געהאָרען זיך אלײן.

אויסגעטריקענע זייט איז דאס פאראן פון דער פאליטיקער.

איך זיי, די פאלשע הערשער אלע, און ווידער איך קינדער געבען דעם הימעל און די ערד.

איך הער אייערע ליעדער קלינגען, און וויין מיט ביטערע טרערען. אין אייערע לענדער וואלט איך איך וועלען זעהן, אונטער פייגענבויםער, צווישען גרינע לאנקעס, פאסטוכער, ארבייטער. דאך איהר זייט דאר און אויסגעמאגערט, אויסגעטריקענט זייט איהר ווי די שאף, וואס הונגערט אין א צייט פון טריקעניס און נויט.

אויסגעזויגען האבען איך די פאלשע הערשער אלע; פון אייער בלוט און פלייש האבען זיי קליידער זיך געמאכט, און ציע רונג און בריליאנטען, מיט אייערע עלטערענ'ס גליעדער האבען זיי די גאסען אויסברוקירט.

וואו זיינען יעצט די כלות, וואו זיינען די התנים? וואו איז דאס לעבען, וואו איז די פרייד? וואו זיינען די פייגענבויםער אייערע, וואו דאס שאף?

פרעמד איז מיר די וועלט, און פרעמד דאס לעבען; פערטריי קענט בין איך, דאר און אויסגעמאטערט, אזוי ווי איהר. וואו זאל איך איצטער געהן, וואו זאל איך מיך יעצט לאזען, זאגט? וואו היין וועט איהר יעצט געהן, וואו וועט איהר בלייבען, זאגט?

איהר וואלט אליין די בעסטע פריינד געטויט, און איינער פון צווייטען דאס שטיקעל ברויט גערויבט. פערוויילדעט זייט איהר ווי די בעסטעס, ווי די היות פון וואלד; געטראטען זייט איהר פון די הערשער'ס פיס.

איך וואלט מיט צאָרן די פאלשע וועלט פערניכטען, און פון מיין גייסט א נייע וועלט ערריכטען. פערניכטען וואלט איך די פאלשע ערד, וואס איז ניט אייערע; די פינסטערע הייזער וואלט איך אוועקגעשטויסען, איך וואלט אין איך מיין גייסט אריינגע-הויכט, אום איהר זאלט בליהען, לעבען און וואקסען. און איך וועל זי זעהן די נייע וועלט אמאל. די גאנצע ערד זאל מיין גייסט געהערען, פאר איך, מייע קינדער.

אויסגעטריקענע זייט איז דאס פאראן פון דער פאליטיקער.

פאָעזיע און גרויסע מענער

וועגען פאָעזיע

איהרע פאָרמען און איהר נוצען.

אויף דער פראגע: וואָס איז פאָעזיע? קען מען ענטפערן גאנץ לייכט. דער מענש, ד. ה., יעדער מענש האָט געפיהלען און געדאנקען, און דיעזע געפיהלען און געדאנקען, ווען זיי זיינען אויס-געדריקט אין אַ שעהנער פאָרמע, ד. ה., אין שעהנע פראזען, און אין אַ שעהנער שפראך — דאָס איז פאָעזיע. גוטע פאָעזיע איז די, וועלכע דריקט אויס די מיעפסטע, שעהנסטע, ערהאבענסטע געדאנקען, און די רייכסטע, שעהנסטע און מיעפסטע געפיהלען אין דער שעהנסטער און פאָסנערסטער פאָרמע.

מיר האָבען אָפטמאָל יום-טוב'דיגע געפיהלען. אָפט ענטדעקען זיך פאר אונזער גייסטיגען אויג וועלטען פון שעהנהייט, אויסזיכ-טען פון בעצויבערונג, געגענדען פון געמליכער ערהאבענהייט, אינזלען פון האַפנונג, שאַסען פון פערטרויען, הייהלען פון פרייד און גן-עדן'ס פון גליק. מאַנכעסמאָל גרייפען אונז אָן די שעהנהיי-טען פון דער נאטור, די ליעבליכקייט פון לעבען, די קראַפט, די גרויסקייט און דער גלאַנץ פון דער וועלט. די קרעפטען פון דעם וועלט'אל געהמען אונז אַרום, די גרויסקייט פון דער אייביגקייט רעדט צו אונז אַרום פון די וואַלקען; ווי רוישענדע, מעכטיגע שטראַמען לויפען פערביי די יאָהרען, און די צייט שוועבט איבער אונזערע קעפּ מיט ריעזיגע ווייט פאָכענדע פליגעל. אונזער זעלע ערוואַכט פלוצלינג, הויבט זיך אויף, ברויזט אויף ווי אַ שטראַם און מיר ווערען גרויס, מעכטיג, פראַפעטיש. מיר בעטראַכטען די געגענוואַרט אין איהר גאַנצער גרויסקייט, מיר קוקען צוריק אין דער

פערגאנגענהייט, מיר בליקען אריין אין דער צוקונפט. געפיהלען וואָס קלינגען ווי רייכע מוזיק, ערוואַכען אין אונז, ווען מיר בע-טראַכטען די שעהנהייטען דער נאַטור; טיעפע האַרמאָניען, מעלאָ-דיען פון לעבען, שטימען פון האַפֿנונג, וואָס קלינגען פון ווייטען אַרויס פון הינטער גרינע, פּורפּור-פּאַרביגע, העל-בעשטראַהלטע און טומאַן-פּערשלייערטע וואַלקען-בערג. — מעלאָדיען פון ליבע, פרייד, טרויער, געלעכטער, פּאַעזיע און נבואה.

מאַנכעסמאָל ווערט אונזער זעלע אויפגערייצט מיט אַן אימה; די וועלט און די נאַטור ווערען עפעס ווי איבערגעביטען; אַלעס זעהט אויס ביז, פינסטער, שוואַרץ, אימה'דיג, דראַהענד, וויסט, קלעגליך, צושטערט, שטיף, אויסגעשטאַרבען. מיר שרעקען זיך עפעס פאַר דיעזען לעבען, פאַר דיעזער גרויסער וועלט מיט דעם אונבעשטימטען מול; מיר פיהלען, ווי שווער עס איז אָפט צו לעבען, מיר פיהלען די ליידען דער וועלט; די אומעדיגקייט פון דער מענשהייט'ס ענדע; די דונקעלהייט פון דעם קבר, די אונ-בעשטימטהייט פון שיקזאַל, די פלאַגען פון קראַנקהייט, זאַרג, אַרמוטה, נויט, עלענד, פערברעכען, געמיינהייט, אונגערעכטיגקייט, שלעכטיגקייט און פערדאַרבענהייט. מיר ביינקען נאָך אונזער יוגענד, נאָך די רויט-גליהענדע חלומות און ליידענשאַפטען פון פריהערע צייטען; מיר ביינקען אַמאָל נאָך אַלטע פריינד, נאָך די אַלטע, זיסע, וואַרעמע טעג פון ציעמליכער זאַרגלאָזיגקייט און פריינדשאַפט, פון טרוימען און האַפען; מיר זעהען אָפט די לוויה פון אונזערע אייגענע יאָהרען זיך ציהענדיג שטיף צום קבר, מיט שוואַרצען בעקליידעט, און אין טרויער פערשלייערט, בעגלייט פון אַ טרויעריגער טוידטען-ליעד. מיר בליקען אַריין אין די צייטען, וואָס קומען מיט אונגעוויסהייט; מיר זיינען ניט זיכער אויב מיר וועלען לעבען נעכסטען יאָהר, אויב מיר וועלען האַבען פון וואָס צו לעבען, צי אונזערע קינדער וועלען זיין דאָס וואָס מיר ווילען זיי זאָלען זיין, און אויב מיר וועלען זיי קענען ערציהען ווי אונז ווילט זיך.

מאנכעס מאָל רענען זיך אין אונז געפיהלען פון האַס, פון אַמבי-
 ציאָן, פון הערשער-לוסט: מיר ווערען ווילדע, מיר ווילען אַרייַן
 שפּרינגען אין דעם ים פון לעבען, אין דער רוישיגער וועלט און זי
 צווינגען אונז צו געבען וואָס מיר ווילען און דאַרפען. מאַנכעס מאָל
 ווילען מיר יענעם אונטערדריקען, מאַנכעס מאָל ווילען מיר יענעם
 דיענען, יענעם צייגען געפעליגקייטען אויס פריינדליכקייט און
 לייעבע; מאַנכעס מאָל ערגרייפט אונז פּלוצלינג די ליידענשאַפט,
 מיר שמאַכטען נאָך אַ געוויסער זאָך, און די גאַנצע געביידע פון
 אונזערע פעסטע אידעען און איבערצייגונגען ווערט ערשיטערט
 און צוטרייסעלט.

אַלע דיעזע געדאַנקען-שאַטענס, נייגונגען און געדאַנקען; אַלע
 דיעזע ליידענשאַפטען, פּערלאַנגען, חלומות, האַפּנונגען, שרעקען,
 פאַנטאַזיען, ציעלען, שטרעבונגען, בענקונגען, זאָרגען, פריידען,
 ליידען, בעצויבערונגען, פּרעכטיגקייטען, קעמפּע און שטרייטיגקיי-
 טען פון לעבען; אַלע דיעזע קאַנוואַלסיאָנען, שעהנהייטען, לייעב-
 ליכקייטען, שרעקען, אומעטיגקייטען, זאָרגען און אַהנונגען פון
 דער זעלע; אַלע דיעזע שעהנהייטען, גרויסקייטען, פּרעכטיגקיי-
 טען און ליכטיגקייטען פון לאַנדשאַפטען, פון לעבען און טויט, קריעג
 און פריידען, לייעבע און האַס; פון ימים און בערג, מענשען און
 טהיערע, — ווען אַלעס דאָס ווערט אויסגעדריקט, געצייכענט,
 געשיילדערט און בעזונגען אין אַ שעהנער, ריכטיגער פאַרמע — דאָס
 איז פּאַעזיע.

מיט אַ ריכטיגער פאַרמע מיין איך, דאָס אַ געפיהל אָדער אַ
 געדאַנק, וועלכער זינגט זיך ביים פּאַעט אין קאָפּ, זאָל איבער-
 געגעבען ווערען אין אַ פּערז וועלכער זאָל זינגען און ניט שלעפּען
 זיך; יעדער פּערז מוז זיין ריכטיג צוגעפאַסט צו דעם געפיהל אָדער
 דעם געדאַנק, וועלכען דער פּאַעט וויל אויסדריקען, אָדער צו דעם
 בילד, וועלכען ער וויל צייכנען. יעדער פּערז מוז זיך אָנפאַנגען
 פיאַנאַ אָדער פאַרמאָ, שטירמיש אָדער געמעסיגט, לויט די שטאַר-
 קייט, שטורעמדיגקייט, שוואַכקייט אָדער זאַנפטקייט פון דעם

געדאנק, לויט די עכטיקייט און ווארעמקייט פון דעם געפיהל. דער דיכטער מוז זיין א מוזיקער, א מאהלער; ער מוז קענען כאפען דעם ריכטיגען קלאנג פון זיין געדאנק, אדער די ריכטיגע פארב, דאָס ליכט אָדער דעם שאטען פון זיין לוינע; ער מוז קענען בענוצען זיין שפראך און זיינע פערזען, ווי דער מוזיקער בענוצט זיינע טענער און אינסטרומענטען, אָדער ווי דער מאהלער בענוצט זיינע פארבען. דען עס זיינען דאָ פערזענארטען, וועלכע זיינען עהנליך אין קלאנג, זאנפטקייט אָדער שטארקייט צו דעם קלאנג פון דער פלייט, דער פיעדעל, דער צעלאָ אָדער דעם טראָמפעט. פּאָעזיע פּעראַייניגט אין זיך די קונסט פון מוזיק און מאהלעריי, דען דער פּאָעט קען זיין מוזיקאליש ווי דער מוזיקער, און קען מאהלען בילדער ווי דער מאהלער, — ווערטער און פערזען זיינען ווי טענער, ווי אַקאָרדען, ווי פארבען. א גרויסער געדאנק, ד. ה. א געדאנק וועגען דער אייביקייט, וועגען די קראפט פון דער נאטור, וועגען גרויסע קעמפּע, וועגען לעבען און טוידט א. ז. וו. מוז אויסגעדריקט ווערען אין א פערזענמאָס, וועלכע זאָל דיעזע גרויסקייט אונז מאַכען פיהלען אין דעם פערז, אין דער שפראַכע, אין די ווענדונגען, אין דעם אָנפאנג און אין די ענדע פון דאָס געדיכט.

ווען דער פּאָעט איז מונטער אויפגעלעגט און זינגט אין פריהד לינג פון ליעבע, האָפנונגען און לעבען, מוז ער עס ווירקליך פיהלען, זיין זעלע מוז לאַכען האָפען; ליעבע און לעבען מוזען אַרויסשמיכלען, אַרויסשיינען צו אונז פון דעם פערז. ווען דער פּאָעט זינגט פון א טיף, וועלכער פליעסט רוהיג דורך א שעהנעם, רייכען וואַלד און דורך רייכע, פעטע לאַנקעס, וואו סטאדעס פאשען זיך, מוז די רוהיגקייט, וועלכע ווערט ערוועקט ביים פּאָעט אין קאָפּ, די געדאַנ- קען פון וואָהלשטאַנד, וועלכע ערוואַכען אין איהם דאָן, דאָס רוהיגע פליסען פון דעם טיף, די שטאַלצע שעהנקייט פון דעם וואַלד און די פעטקייט און הרחבה פון די לאַנקעס, אַרויסשמיכלען, אַרויס- פליסען מיט שטאַלץ, רוהיגקייט און הרחבה אין דער שפראַכע. דער פּייַן-פיהלענדער לעזער מוז באַלד פעהיג זיין אויסצוגעפינען אויב

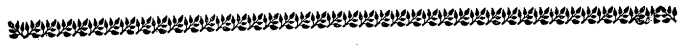

דער געפיהל איז עכט אָדער פאלש, אויב די פאָרמע איז גאָלד אָדער פסולת, אויב דער פאָעט האָט ווירקליך געזונגען, אָדער זיך געמאַט טערט צו זינגען. און אַ פיין־פיהלענדער לעזער קען גלייך אויס־געפינען און ענטדעקען די עכטקייט, טיעפקייט אָדער פלאַכקייט פון אַ געפיהל, די פאסיגקייט אָדער אונריכטיגקייט פון דעם פערז.

דער פאָעט דאַרף ניט און זאָל ניט פערוואַנדלען קיין אייני־פאכע, פלאַכע, אָבגעריסענע געפיהלען אין פאָעזיע. ער מעג זיך זינגען פון פרייד אָדער לייד, פון רייכטהום אָדער אַרמוטה, פון גליק אָדער ליידען, (דען אַרמוטה האָט אין זיך אויף אַ גרויסקייט, די גרויסקייט פון עלענדר, פון זאָרגען: ליידען האָבען וועלטען פון בעזאָנדערער שעהנקייט און דונקלע געגענדען פון פאָעזיע, וואו די מענשליכע געדאַנקען זיינען ווי אַלטע ווערבעס מיט אַראָב־הענגענדע צווייגען, ביי די טייכען פון אונזערע טרערען). אבער פון וואָס דער פאָעט זאָל ניט זינגען, זאָל ער עס, מוז ער עס ווירקליך פֿיִה־לֵען. ווען ער זינגט פון ליידען, זאָל ער ווירקליך ליידען, — אָדער אין ווירקליכען לעבען אָדער אין דער פאַנטאַזיע. ער זאָל ניט שרייען אָה! און אַה! ווען ער איז ניט אויפגעלעגט דערצו, ווען דער „אָה“ און דער „אַה“ רייסען זיך ניט אַרויס פון זיין הערץ. ער זאָל אַנטהאַן זיינע פערזען אין די רייכסטע קליידער, אָדער פון עלענדר און טרויער, אָדער פון פרייד און גליק. ער זאָל זיין ווי אַ האַנדעלסמאַן, וועלכער שטעלט אויס זיינע בעסטע סחורות צום פערקויף, און ריזיקירט זיינע רייך־בעלאָדענע שיפען מיט די פלאַמענדיגע זעגעל אויף דעם ווייטען ים פון לעבען. ער זאָל זיין ווי דער דרייטער מאַטראָז, וועלכער קריכט אַרויף אונערשראַקען אויף דעם הויכען זעגעל־שטאַנג, און קימערט זיך ניט וואָס אונטען רוישט און קאַכט דער ים.

דער פאָעט מוז אַבשיידען, גלייך ווי פיינע זיידען־פערדים, איין געפיהל פון דעם צווייטען, איין געדאַנק פון דעם צווייטען; ער מוז דייטליך אנאַליזירען זיין יעדען געפיהל און געדאַנק; אָב־שיידען איין אַרט געפיהלען פון דער צווייטער אַרט, איין רייע

אויפצופאסען גענעשטענדע און עראייגניסע. ער מוז בעטראכטען

געדאנקען פון דער צווייטער, אום ריכטיג צו קענען איבערגעבען וואָס ער פיהלט און דענקט אין דער ריכטיגער שפראכע און פאָרמע. אַ דיכטער מוז שטודירען פאָרמען און פאָזיציאָנען, בעוועגונגען און העוויות, געזיכטסציגע און געזיכטס־אויסדריקע, נאטור־סצענען און נאטען־בילדער, פארבען און קלאַנגען, געביידען און גאסען; ער מוז עס אַלעס שטודירען לויט ווי דאָס אַלעס שפיעגעלט זיך אָב ביי איהם אין קאָפּ, אין זיין פאַנטאַזיע, און עס צונויפקלייבען אין זיין מח; ער מוז זיך פערטיעפען אין שעהנקייט, זיך אָנוויגען מיט דאָס לעבען, אום עס צו קענען איבערגעבען אין זיין דיכטונג. ער מוז שטודירען דעם מענשען — דעם מענשען ווי ער האַנדעלט און רעדט אין פרייד און שמערץ, האַפנונגען און פערצווייפלונג, אין רוהיגע שטונדען און אין איבערראַשונג. ער מוז לעזען די גרויסע שרייבער, די קלאַסיקער און גרינדליך וויסען ווי זיי האָבען בעוונגען און געשילדערט דאָס אייביג־לעבענדע, דאָס אונשטערבליכע אין מענשען און געפיהלען. ער מוז קענען זיין צייט, אום צו קענען זיין די שטימע פון זיינע מיטמענשען; ער מוז זיין ווי אַ גרויסער שטראָם, צו וועלכען אַלע קליינע טייכעלעך פון דענקען און פיהלען זאָלען זיך ציהען; ער מוז זיין ווי אַ האַרפע מיט פייערדיגע סטרונגעס, אויף וועלכע אַלע ווינטען, זאַנפט און שטורעמדיג זאָלען שפיעלען; ווי אַ שפיעגעל פאַר דער וועלט, פאַר דעם אוניווערזום; ער מוז זיך ווידמען זיין קונסט מיט לייב און לעבען, און אימער, אימער לעהנען, דענקען פון זיין קונסט, זי האָבען אין זינען וואו ער געהט און שטעהט. ער מוז זיין בערייט צו אָפּפערען דערפאַר זיין צייט, זיין געזונד, זיין געדולד און זאָגאַר זיין לעבען. ער מוז זאָגען צו זיך אַליין: „אַזוי פיעל טאַלאַנט האָב איך, עס מוז זעהן די ליכטיגע זון, די בלומען פון מיין הערץ מוזען אויפבליהען, די קינדער פון מיין פאַנטאַזיע מוזען געבאָרען ווערען, ווי שווער עס זאָלען ניט זיין די געבורטס־וועהען!“

אַ פאָעט מוז זיך לערנען צו דענקען גרויס און לאַגיש, גרויס אויפצופאסען גענעשטענדע און עראייגניסע. ער מוז בעטראכטען

אויפצופאסען גענעשטענדע און עראייגניסע. ער מוז בעטראכטען

געגענשטענדע און אומשטענדען פון פיעלע זייטען; ער מוז קענען אראַבבליקען אויף דער וועלט, מוז קענען אויסגעפינען פעהלער, קריטיקירען, אויסגעפינען וואו עס איז צופוילט, לעכערדיג און פער-לאַטעט; ער מוז דעם מענשען, זאָ צו זאָגען, קענען האַלטען אויפ'ן האַנד, ווי אַ ריעו האַלט אַ צווערג, און איהם בעטראַכטען פון אַלע זייטען; ער מוז זאָגען פיעלעס אין וועניג ווערטער, אַרומנעהמען אַ וועלט מיט איין בליק.

דאָך ניט אַלע פּאָעטען, ווי ניט אַלע מענשען, פיהלען גלייך. מאַנכע זעהען זאכען מיט אַ גרויסען בליק, אַנדערע זעהען זאכען קליין; מאַנכען בליקען אראַב אויף דער וועלט זיצענדיג הויך אין די וואַלקענס, און אַנדערע בליקען ארויף צו די קלויסטער־שפיצען, צו די דעכער און ניט העכער. מאַנכע נעהמען אַרום פיעלע שעהנדי הייטען, געפיהלען, מענשען, געגענשטענדע און נאַטור־סצענעס, וועהרענד אַנדערע זיינען בעגרענעצט, זעהען וועניג, פיהלען ניט טיעף, ניט שטאַרק, ניט מעכטיג. ניט אַלע פאַנטאַזיען זעהען זאכען אין דער זעלבער אַרט, ניט אַלע פאַנטאַזיען זעהען די אַלע שעהנדי הייטען. מאַנכע פאַנטאַזיען קענען זיין פערגלייכבאַר אין גרויס־קייט, אין רייכקייט, אין דערזעלבער צייט קענען זיי זעהען פער־שיעדענע שעהנהייטען, אָדער אויסדריקען די שעהנהייטען וועלכע זיי זעהען, אין פערשיעדענע פאַרמען און אַרטען. איינער קען זינגען פון געגענשטענדע פון אויבען אראַב, ווי אַ גאַט, דער צווייטער קען זינגען פון אונטען ארויף, אָבער ביידע קענען זיין גרויס, טיעף, מעכטיג, און זאָגאַר פערגלייכבאַר אין זיער גרויסקייט. איינעמס געראַנקען און געפיהלען וועלען זיך בעסער צופאַסען צו דער לירי־שער, קורצער פערזענמאַס; דעם צווייטענס, צו דער לאַנגער, עפיי־שער, ערצעהלענדער פערזענמאַס. ביי איינעם וועט דער פערז זיין רוהיג און גראַד, פליסענד ווי אַ ברייטער רוהיגער שטראָם; ביי צווייטען וועט עס שיסען מיט קראַפט, ווי אַן איינגעהאַלטענער שטראָם, וואָס שפאַרט זיך דורך דורך ענגע פעלזענשפאַלמען און שיסט אריבער איבער די בערג; ביי איינעם וועט דער פערז זיין

קלאפענד, פעסט, האַרמאַטע־הנליך, אָדער ווי אַ קלאַנג פון לויטע פעלד־טראַמפּעטען; ביי אַ צווייטען וועט עס אַרויסשיסען ווי די לאַוואַ פון אַ וואַלקאַן, שוואַרץ, רויכערדיג, דורכגעמישט מיט פּייער, אַש און שוועבעל.

מאַנכע פּאָעטען זיינען ווי גרינע בערגלעך אין ווייטע פעלדער, אויף וועלכע, ווען איהר שמעלט זיך, קענט איהר ניט זעהן ווייט אַרום זיך, און וועלכע, ווען אַ שמורעם רוישט, ווען דונערען און בליצען שלאָגען אין דער לופט, און פינסטערע וואַלקענס ציהען דורך די הימלען, פּערגרעסערען זיי ניט די שרעקליכקייט פון דער נאַטור־אויפּרעגונג און ווערען אַליין ניט שרעקליך. אבער אנדערע פּאָעטען זיינען ווי הויכע פעלזען, וועלכע הויבען אויף זייערע קעפּ אין די וואַלקענס און הימלען אַרײַן, זעהען געטליך, ערהאַבען, טױזענד־פאַרביג און זעלען־ענטציקענדיג אין צייט פון פּריעדען אין דער נאַטור, און שרעקליך, ווען בליצען און דונדערען פליהען און שווע־בען איבער זיי, און די שמורע־זױנטען דרעהען זיך אַרום צווישען זיי, וואַיען, סױסטשען און צושמעטערען. פון די שפּיצען פון אַזעלכע בערג זעהט איהר מיט אַ מאַל פּיעלע שמערט, שטעדטלעך און דער־פּער, טױזענדער הייזער און טױזענדער מענשען, טױזענדער בױמער, טהאַלען און טױבען.

אָט ווי עס פּיהלט אַ גרויסער פּאָעט. ער זעהט אַלעס, ווי אַ גאָט; נעהמט אַלעס אַרום, דריקט אַלעס אויס; זיין מוח, זיין פּאַנטאַזיע איז ווי אַן אַלגעמיינעם לאַגע־הויז וואו אַלעס איז צונױפ־געקליעבען, דאָס גרויסע און דאָס קליינע, דאָס גוטע און דאָס שלעכטע, דאָס שעהנע און דאָס העסליכע, דאָס געטליכע און דאָס געמיינע. ער איז ווי אַן אַרט גרויסער טהורעם, אין וועלכען עס בעוועגט זיך אַ גאַנצע פון מענשען און חיות; און ווען ער עפענט אויף די טהירען פון זיין מוח, אָדער געדאַנקען־אַרסענאַל, דאַן לאָזען זיי זיך אַרויס — זיינע געדאַנקען און בילדער אין גאַנצע מחנות, שטױסענדיג אײנע די אנדערע, — דאַן לאָזען זיי זיך אַרויס די פּער־שיעדנע ליעדער און פּערזען, וועלכע זיינען עהנליך צו מחנות

פויגעל מיט וואונדער־שעהנע פערערען פון די ווארימע לענדער; אָדער ווייסע טויבען מיט ליעבעס־בריעה אָנגעטהאָן מיט זיידענע שנירלעך אויף זייערע ווייסע, פּוכקע העלזער; אָדער קליינע געמער פון דער ליעבעס־לוסט, מיט פייל און בויגען אויף זייערע אַקסעל; אָדער העסליכע, ברומענדע אַפען, וועלכע שפּרינגען אַרום אויף שנירלעך, קליינגען מיט די גלעקלעך און נעהמען אַרונטער די היטע־לעך ווען מען גיט זיי אַ פעני; אָדער ליעבליכע דאַמען אין ווייסע, רוישענדע, זיידענע קליידער, מיט לאַנגע בלאַנדע האָר און שענהע, געזונד־פאַרביגע געזיכטער; אָדער אַלטע מכשפות, וועלכע בליקען אַרײַן פינסטער אין דאָס לעבען; אָדער שפּרינגענדע רייטער מיט פלינקע פערד וועלכע גאַלאַפּירען אַוועק איבער די פעלדער, קנאַקענ־דיג מיט זייערע בייטשען; אָדער דענקער מיט טיעף־קלוגע אויגען, ערלעע געזיכטסצײגע; אָדער בלייכע פערליעבטע, וועלכע עסען ניט, שלאָפען ניט, טהוען גאָר נישט, און וואַנדערען אַרום מעלאַנכאָ־ליש צווישען די בערג; אָדער משוגעים וואָס רייסען זיך און בייסען זיך און יאָגען זיך אַרום אין ווילדער מהומה; אָדער קעמפּפער, ערפינדער, לאַנד־פאַרשער, רייזענדע, — אַלערליי וועזען, ברואים און געגענשטענדע, וועלכע מיר זעהען אין דער וועלט און אין לעבען. אַ פּאַעט, אַ גרויסער פּאַעט, איז ווי אַ וועלטלעך אין וועלכער אַלעס בעוועגט זיך, ווי אין אַ צײבער־לאַנד.

פאַרמען פון פּאַעזיע.

מיר וועלען איצט בעטראַכטען די פערשידענע פערזען־פאַרמען אָדער אַרטען פּאַעזיע, וועלכע די דיכטער פון אַלע לענדער האָבען געשאַפען און ערפונדען דורך אַ צײט פון יאהרהונדערטע. עס זײנען דאָ לירישע, דראַמאַטישע, עפישע און די־דראַמאַטישע דיכטונגען; עס איז דאָ אַן אַרט געדיכט וועלכעס רופט זיך סאַנעטע, אַ צווייטעס, וועלכעס רופט זיך

אָדע, אַ דריטעס, וועלכעס רופט זיך באַלאַדע. דאָן זיינען וויעדער דאָ דיכטונגס־אַרטען, וועלכע רופען זיך עלעגיאַע, לעגענדע, פאַבעל, עפּיאַראַם. עס זיינען דאָ נאָך פּער־שיעדנע דיכטונגס־אַרטען, אָבער די וועלכע איך האָב דאָ דערמאָנט זיינען די וויכטיגסטע.

אַ לירישעס געדיכט, איז אַזעלכעס וואָס דריקט אויס, אָדער דאַרף אויסדריקען, אַ טיעפען געפּיהל, אַ נאָבעלען, טיעפען געדאַנק, אָדער עס מוז צייכענען, מאַהלען מיט געפּיהל און אין שעה־קליני גענדע פּערזען אַ שעהנע געגענד, אַ נאַטור־בילד א. ז. וו. דער געפּיהל און דער געדאַנק קען זיך זיין פון ליבע, טרויער, שמערץ, פּרייד און פּערדרום. די סצענע אָדער דאָס נאַטור־בילד מעג זיך זיין אַ פּרעהליכע אָדער אַ טרויעריגע, אָבער דאָס געדיכט מוז זיך זינגען, עס מוז ציטערען, אָדער ווי די פּריידיגע שטראַהלען פון דער זון, אָדער ווי אַ טרער. לירישע געדיכטע ווערען מעהרסטענטהיילס געשריעבען אין אַלערליי קורצע, שעה־קילנגענדע פּערזען. אָבער לירישע געפּיהלען און געדאַנקען קענען אויך אויסגעדריקט ווערען אין לענגערע פּערזען, אָדער זאָגאַר אויך אין פּראָזאַ, ד. ה. ניט אין פּערזען, ווי מען געפּינט עס אָפט אין די שריפטען פון דעם גרויסען ענגלישען דיכטער יאָהאַן מילטאָן.

איך ברענג דאָ אַ לירישעס געדיכט פון דעם ערשטען סאָרט, אין וועלכען דער דיכטער געט הע זינגט פּונ'ם מאַי פון ליבע און לוסט :

„ווי הערליך לויכטעט
מיר די וועלט!
ווי גלענצענד די זון,
ווי לאַכט דער פּעלד!

עס דרינגען בליטהען
פון יעדען צווייג,

און טוויזענד שטימען
פון וואַלד און שטייג,

און פרוינד און לעבען
פון יעדער ברוסט.
אַ ערד, אַ זאַנע!
אַ גליק, אַ לוסט!

אַ ליעבע, אַ ליעבע,
ווי שעהן ביזטו,
ווי מאַרגענ-וואַלקען
אין הימעלס-רוה!

דו בענשט מיט פראַכט
דעם פרישען פעלד,
אין בליטהען-דאָמפף
די פולע וועלט.

אַ מוידעל, מוידעל,
ווי ליעב איך דיך!
ווי בליקט דוין אויג,
ווי ליעבסטו מיך!

ווי ליעבט דער פוויגעל
געזאַנג און לופט,
און מאַרגען-בלומען
דעם הימעלס-דופט,

ווי איך ליעב דיך
מיט וואַרמער בלוט,

דיך, וואָס דו גיבסט מיר
 יוגענד און מושח.

צו נייע טענצע,
 און נייעם געזאנג :
 זיי עוויג גליקליך,
 דיין לעבענס לאנג.

איחר וועט דאָ מערקען ווי טיעף און ווי שעהן דעם דיכטער'ס
 געפיהלען זיינען, און ווי ריכטיג, ווי עכט ער פיהלט דאָס, וואָס ער
 זינגט. איחר וועט אויך מערקען, ווי די פערזען זינגען זיך אליין,
 לייכט, ווי די פרייד פונ'ם דיכטער'ס הערץ. און דאָ איז אַ צוויי-
 מעס, זעהר בערויהמטעם געדיכט פונ'ם זעלבען דיכטער, אין וועלכען
 ער מאַהלט אַ סצענע מיט געפיהל און ענדיגט דאָס געדיכט מיט אַ
 טיעפען שעהנעם געדאנק :

„איבער אַלע בערג הערשט רוח ;
 אין אַלע צווייגען שפּירסטו
 קוים נאָך אַ הויך ;
 די פּויגעלעד שלאַפען אין וואַלד,
 וואַרט נאָר, באַלד
 רוהסטו אויך !“

איחר זעהט, ער מאַהלט דאָ אַ בילד און אין די לעצטע צוויי
 שורות „וואַרט נאָר, באַלד רוהסטו אויך“ דריקט ער אויס אַ טיעפען,
 נאָבעלען געדאנק. איחר מערקט אויך ווי דער אָנפאַנג, דער טאָן,
 דער קלאַנג, די ווענדונג פון דאָס געדיכט פאַסט זיך צו דעם געדאנק
 און גיט אויך איבער די רוהיגע גרויסקייט פונ'ם דיכטער'ס געפיהל
 און געדאנק.

דאָ איז נאָך אַ געדיכט פון היינריך היינע, זיין בעריהמטעם לירישעס געדיכט „די לאַרעליי“. אין דיעזען געדיכט שילדערט ער דעם מענשענ'ס תאוה, זיצענדיג אויף אַ הויכען פעלז ביים ברעג פון דעם שעהנעם רוהיג-פליסענדיגן רהיין, אין דער געשטאַלט פון אַ וואונדער-שעהנע מיידעל, וועלכע קעמט זיך איהרע גאָלדענע האָר מיט אַ גאָלדענעם קאַם, און זינגט אַ וואונדערליכע, געוואָלדיגע מעלאָדיע, וועהרענדר די לעצטע זונענשטראַהלען בעשיינען פורפור-פאַרביג און גאָלדיג די שפיצען בערג, איהרע ציערונגען, און דעם רוהיגען שטראָם; אין דעם מענשען פערגלייכט ער צו אַ שיפעל צווישען די ענגע פעלזען פון לעבען, און שטעלט זיך אָב הערען איהר וואונדערבאַרע ליעד, אַרויפקוקענדיג צום פעלז, און זיך ניט קימערנדיג פאַר דעם שטראָם און די פעלזען, וועלכע קענען דורך איהר ליעד צוברעכען דעם קליינעם שיפעל און דערטרינקען דעם שוואַכען שיפער.

„די לאַרעליי.“

איך ווייס ניט וואָס עס קען בעדייטען,
וואָס כ'זעה אַזוי טרויעריג אויס;
אַ געשיכטעלע פון אַלע צייטען,
געהט מיר פון קאַפּ ניט אַרויס.

די לופט איז קיהל, און עס דונקעלט,
און רוהיג פליעסט דער רהיין;
דער הויכער באַרג-שפיץ פונקעלט
אינ'ם אבענד-אָנענשוין.

די שעהנסטע מיידעל זיצט
דאָרט אויבען וואונדערבאַר:

איחר גאלדענע ציערונג בליצט,
זי קעמט איהרע גאלדענע האָר.

מיט אַ גאלדענעם קעמעל קעמט זי,
און בעגלוימעט אַ ליעדעל איהר מוח;
די גאַנצע האַרץ צוגעהמט זי
מיט איהר גוואַלדיגער מעלאָדיע.

דער שיפער בלויבט אונטען זיצען,
ערגריפען פון ווילדען פּיין;
ער זעהט ניש די פעלזען-שפיצען,
ער קוקט זיך אין איהר גור איין....

איך גלויב, דאָס די וועללען פערשלינגען
די שיפעל און דעם שיפער דערבוי;
און דאָס האָט געשחאָן מיט איהר זינגען
די שעהנע לאַרעליון. —

איחר וועט מערקען ווי וואונדערשעהן דאָס בילד איז וועלכעם
דער דיכטער צייכענט, ווי געפיהלפאָל ער צייכענט עס, און ווי רייך
דער געדאַנק איז אויסגעדריקט.

די דראַמאַטישע דיכטונגס-אַרט איז אַזאַ, אין וועלכע דער
דיכטער רעדט ניש דירעקט צו אייך אין דער ערשטער פּערזאָן, אין
וועלכער ער שילדערט ניש קיין לאַנדשאַפטען, פּערזאָנען און
בעגעבענהייטען רעדענדיג דירעקט צו אייך, נאָר ער בעשאַפט מענ-
שען, ער לאָזט פּערזאָנען רעדען, ווי זיי וואָלטען גערעדט, אָדער ווי
זיי רעדען אין ווירקליכען לעבען, אונטער געוויסע אומשטענדען, און
לאָזט זיי האַנדלען אויף דער ביהנע, ווי זיי וואָלטען געהאַנדעלט
אָדער האַנדלען אין ווירקליכען לעבען. ער בעאַבאַכטעט מענשען,
זימען, עראייגניסע, צופעלע, און צייגט דיעזע צופעלע, דיעזע מענ-

שען אויף דער ביהנע פונקט אזוי, ווי ער האָט זיי געזעהן אין לעבען ; אָדער ער שילדערט פּערזאָנען פון דער געשיכטע, ד. ה., ער שטעלט פאָר אַ געוויסען צופאַל, אַ געוויסע בעגעבענהייט, וועלכע האָט זיך געטראָפּען מיט יאָהרען צוריק, און צייגט אונז פּערזאָנען, וועלכע זיינען שוין לאַנג טוירט, אָבער וועלכע מיר, ד. ה., די וואָס זיינען בעקאַנט מיט זייער לעבענס-געשיכטע, געדענקען אָדער צום גוטען, אָדער צום שלעכטען אין דער דראַמאַ צייגט דער דיכטער אויף פּערשיעדענע פּעהלער פון דער געזעלשאַפּט, ער צייגט ווי גרויסע מענער האָבען געלעבט, געשטריטען, געליטען און זיך פּערטהיידטיג; ער צייגט ווי מענשען ליבען זיך, בעטריגען זיך, מאַכען איינער דעם צווייטען אונגליקליך, אום צו וואַרנען אנדערע, ד. ה. די צושיער, אָדער זיי צו לערנען. אויסצוגע פון דראַמען וואָלט געווען נוצלאָז צו געבען, און צו רעדען פון דער דראַמאַ און איהר געבוי איז דאָ אייגענטליך ניט דער פּלאַץ.

אַן עפישעם געדיכט איז אַ געדיכט אין וועלכען דער דיכטער דערצעהלט אונז אַ העלדענמאָט אָדער אַ העלדישע ליבעס-געשיכטע אין שעהנע, געוועהנליך לאַנגע, פּערזען אָדער אין אַ שעהנער פּערזענמאָס אָהן גראַמען. אזא געדיכט איז געוועהנליך זעהר לאַנג און פּילט אָן געוועהנליך אַ דיקען בוך. אין אזא געדיכט שילדערט דער דיכטער פּיעלע פּערזאָנען: העלדען, קריעגסלייט, ליבעהאבער א. ז. וו.; פּיעלע האַנדלונגען, אינטריגען, סיטואַציע־נען, שטעט, לענדער, ימים, בערג, וועלדער, טייכען א. ז. וו. ער שילדערט די העלדען יעדען מיט זיין ליידענשאַפּט, אויסזעהען, בעשעפּטיגונג, ליבעס-געשיכטע א. ז. וו. ער שילדערט די געבורטס-און וואוינערטער פון זיינע העלדען, און דאָן ברענגט ער זיי צונויף און לאָזט זיי רעדען, קעמפּען, ליבען זיך, ליידען, גליקליך זיין, לויט ווי זיין ערצעהלונג, אָדער ווי די היסטאָרישע פּאַקטען, אויף וועלכע ער גרינדעט זיין געדיכט, פּערלאַנגען. געוועהנליך זינגט אַן עפישער דיכטער פון העלדען, פון געטער, פון גרויסע קעמפּפּער, פון בעריהמטע, זעהר שעהנע אָדער שוידערליכע ליבעס-געשיכטען,

אָדער פון קעניגע, הערשער, קריעגס־לייט און גרויסע שטרייטען. אין זיין גרויסעם עפישעם געדיכט „דער פערלאָרענער גן־עדן“ זינגט דער גרויסער ענגלישער דיכטער מיט אַן פון דעם פאל פון אדם און חוה אין גן־עדן, פון דעם שטן, וועלכער האָט זיי אָנגערעדט צו עסען פונ'ם עיד־הדת, פון דעם פאל פונ'ם שטן, וועלכער האָט רעבעלירט געגען גאָט און איז אַרויסגעטריעבען געוואָרען פון הימעל אין גיהנם אַרין מיט זיינע אנהענגער. ער שילדערט אין דיעזען געדיכט די בעשאַפונג פון דער וועלט, לויט דער ערצהלונג אין דער ביבעל, און מאַהלט אין פראַכטפאלע פאַרבען און וואונדערליכע פערזען אָהן גראַמען די פערשידענע לאַנדשאַפטען פון גן־עדן, די שהענהייטען פון דער יונגער, ערשט־בעשאַפענער נאַטור, די פעהיגקייטען פון די הימעלען מיט די מהנות פלאַמענדע, אומשוועבענדע מלאכים און שרפים, און דעם גיהנם מיט זיין פייערדיגען טייך פון שוועבעל און פעך, מיט זיין פינסטערנים, אימה'דיגקייט, גרויסקייט און דונקעל־הייט, און מיט די אַרויסגעטריעבענע, רעבעלירענדע מלאכים, וועלכע קייקלען זיך אויפ'ן פלאַמענדען שטראָם אַרום זייער פיהרער, דעם שטן.

אין זיין עפישעם געדיכט די „איליאַדע“ און די „אָדיססע“, זינגט דער אונשמערבליכער האַמער, דער פאַמער פון די פאַעמען, און דער גרעסטער עפישער דיכטער פון דער וועלט, „פון דער איינ־נעהמונג און דעם פאל פון דער שטארט טראַי“, פון די קעמפּע און ליבעס פון די אַמאָליגע גריעכען; פון די אַלטע, וואונדערשהנע גריעכישע געמער מיט זייערע געמינען, בעטראַטהונגען, פעסטען, שטרייטיגקייטען, אינטריגען און אַרײַנמישוונגען אין די קעמפּע פון די גריעכען מיט די טראַיער. ער שילדערט דעם אַמאָליגען לעבען פון די גריעכען אין וואונדערליכע לעבענדע פאַרבען און צייגט אונז אַ וועלט, וועלכע איז לאַנג ניטאָ אין דער ווירקליכקייט, אָבער וועלכע לעבט און בליהט אין זיין דיכטונג און איז אונשמערבליך און אָנדערבאר שעהן.

אין זיין גרויסעם עפישעם געדיכט „די געמליכע קאָמעדיע“,

אַלס בײשפּיעל וועל איך דאָ געבען אַן אױסצוג פון גרויסען ענג־ לישען דיכטער מײלמאַן'ס עפישעס געדיכט „דער פּערלאָרענער גן־עדן“. מיט דיזען אױסצוג וויל איך צײגען, ווי אַ גרויסער דיכטער שילדערט אַ לאַנדשאַפט, ווי פּיעל שעהנהײמען און גרויסקײטען ער נעהמט אַרום מיט אַ מאָל, און ווי דײך ער שילדערט און בעשרײבט עס. אין דיזען טהײל פון דעם געדיכט שילדערט ער דעם גן־עדן, ווי דער שטן האָט איהם צום ערשמען מאָל דערזעהן אַראָבשטײגענ־

דיג אויף א צווייג אין דער געשטאלט פון א רויב-פויגעל, וועלכער רופט זיך „קארמאבאנט“.

„א גליקליכער לאנד-ארט רייך אין אויסזוכטען. וועלדלעך וואָס זייערע בוימער האָבען געוויינט מיט גרויען דופטענדע און באלזאם ; און מאַנכע וואָס זייערע פריכטע, אַנגעטהאַן אין גאַלד'נע שאַלעכץ, זייגען אנגענעהם און זעהר געשטאַק געהאַנגען אויף די צווייגען. און צווישען זיי זייגען געוועזען לאַנקעס, אָדער גלייכע גרינע פלעצער גראָז, וואו סטאַרעס האָבען זיך געפאַשעט אויף די ווייכע גרינסען ; אָדער פאַלמען-בערגלאך, אָדער דער בלומענשוים פון מאַנכען טהאַל וואָס קען בעוואַסערט ווערען, האָט פערשפרייט זיין רייכטהום, — אַלערליי קאַלירטע בלומען, און אויך די ראָזע אָהנע דערנער. אין אַ צווייטער געגענד זייגען דאָרט געווען שאַטענדיגע היילען אויסגעטועפט אין פעלז, שטיל, קיהל און אוינזאם, איבער וועלכע דער מיט זאַפט ערפילטער ווייכשטאַק לאָזט ארויס זיין פורפור-רוימע וויינטרויב, וואַקסענדיג אין רייכטהום זאַפט און שטיל, און אונטערדעסען פאַלען מורמלענדיגע וואַסערן, באַרג אראָפּ, אין שטראָמען זיך צושפרייטענדיג, אָדער זיך אין אַ טייכעל זאַמלענדיג, וואָס איז אַ שפייגעל פאַר'ן ארומגעזוימטען ברעג, וואָס איז געקרוינט מיט בוימערען. ס'זייגען דאָרט די פויגעל, ליעדער, פריהלינגס-ליעדער, וועלכע אטחמען ארויס דעם דופט פון וואַלד און גראַשען, זייגען די בלעמער ; אונטערדעסען האָט די עוויגע גאַמור, פערפלאַכטען מיט די שטונדען און די גראַציען אין אַ טאַנץ, געפיהרט דעם עוויגען פריהלינג.“

(„דער פערלאָרענער גן עדן“, 4טעס בוך, שורות 241-268).

א דידאקטישעם געדיכט איז א געדיכט, אין וועלכעס דער דיכטער לערנט אונז עטוואָס דירעקט, אין אזא געדיכט קען מען פרעדיגען מאַראַל, ערקלערען אַ וויסענשאַפּטליכע טהעאָריע, ווי מען פּלאַנצט בלומען, צום ביישפּיעל, אָדער ווי מען זאָל האַלטען אַ ביהנסטאַק. עס איז אַ געדאַנקען-געדיכט און ווערט געשריבען ניט מיט טיעפען געפּיהל; אָבער אין אזא געדיכט קענען אויף אויסגעדריקט ווערען שעהנע, פּאָעטישע געדאַנקען. ווען דער דידאַקט טישער דיכטער רעדט צו די פּעלקער, אָדער צו זיין אייגענעם פּאָלק, אָדער ווען ער לערענט אונז, דאַן קען ער זיין ווירקליך פּאָעטיש.

די „סאַננעמע“ האָט אין זיך שטענדיג פּערצעהן שורות, וועלכע גראַמען זיך זעהר שעהן. אין אַ סאַנעמע מוז דער דיכטער אויס- דריקען אַ שטאַרקען, טיעפען, רייכען, אויסגערונדעטען געדאַנק אָדער געפּיהל, אָדער ער מוז מאַהלען אַ בילד, שילדערען אַ סצענע, אָבער זעהר שעהן און האַרמאָניש. ער מעג זיך ריידען פון ליעבע, פון העלדישקייט, פון פּרייהייט, פון אַ גרויסען אידעאַל, פון שמערץ און זאָ ווייטער, אָבער דער געדאַנק מוז זיין טיעף, שטאַרק, קורץ געפאַסט און וויכטיג. איך ברענג דאָ אַ סאַנעמע, וועלכע איז איינע פון די בענאָהע דריי הונדערט סאַנעמען, אין וועלכע דער פּאָטער פון דער סאַנעמע און בענאָהע איהר גרעסטער מיסטער, דער גרוי- סער איטאַליענישער דיכטער פּעטראַרך (געלעבט אין 14טען יאָרהונדערט) האָט בעזונגען זיין ליעבע פיר אַ געוויסער, זעהר שעהנער און גייסטרייכער דאַמע מיט דעם נאָמען „לאָראַ“. אין דיעזער סאַנעמע בעקלאָגט ער דאָס פּערוועלקען פון זיין געליעב- טער לאָראַ'ס שעהנהייט. איהר וועט מערקען, ווי שעהן דער געדאַנק קלינגט דאָ און ווי רייך דאָס געדיכט איז אין פּערווען-מאַס און קלאַנג; איהר וועט אויף מערקען ווי די שורות גראַמען זיך שעהן:

די סאַנעמע.

„פּערוועקט צום ווינד זיינען די גאַלדענע האַר,
וואָס האָבען אין טויזענד לאַקען זיך צושפּרייט,

און יענע זיסע אויגען-ליכט איז פערזענעך,
וועלכע איך זעה ניט מעהר זאָ שעהן און קלאָהר.
און אויך ניט איהר געזיכט, וואָס האָט מיר נאָר,
(ס'האָט ווירקליך זאָ געשוויכט) מיט גוטעס ערפרעהט.
אויך איך, וואָס מוז לעבען ביז צום טויט,
האָב עס פערזעהרט — וואָס פאַר אַ וואונדער נאָר?
איהר שריט איז ניט געווען קיין מענשליכער,
נור ווי אַ מלאך'ס, און איהר זיסע שפראַך
האָט ניט געקלונגען ווי אַ מענשענ'ס רייד,
אַ לעבענדע זאַנע, ווי אַ גאָסט פיעל מעהר,
כ'האָב זי געזעהן, — ניט שעהן ווי יונגערהייט,
דאָך שמערצט די וואונד, אַבוואָהל דער בויגען איז שוואַך."

אויב איך האָב אין דער איבערזעצונג געמאַכט וועלכע ענדע-
רונגען, האָב איך עס געטהאָן, אָדער געמוזט טהאָן צוליב דעם
זשאַרגאָן. דער לעזער אָבער קען זיך פון דעם מאַכען אַ בעגרייף
וועגען דער סאָננעטע, און ווי די שורות גראַמען זיך. די ערשטע און
די פיערטע, די פינפטע און די אַכטע שורה גראַמען זיך; דאָן
גראַמען זיך די צווייטע און די דריטע, די זעקסטע און די זיעבעטע;
דאָן גראַמען זיך ווידער די ניינטע און די צוועלפטע, די צעהנטע
מיט דער פערצעהנטער, און די עלפטע מיט דער דרייצעהנטער.

די אַ דע איז אַ געדיכט, וועלכעס ווערט געשריבען, ווען דער
דיכטער וויל לויבען און ערהאַבענעם געגענשטאַנד, אַ גרויסער מאַן,
אַ גרויסע אירעע, אַ גרויסע בעוועגונג; אָדער ווען ער וויל אויפ-
וועקען אַ פּאָלק, אָדער פּעלקער צו אַ גרויסען קאַמפּף. אזוי ווי
די גרויסע דיכטער האָבען געשריבען די אַדע, איז זי אַן אַרט
כּרובים-געזאַנג, אין וועלכען דער דיכטער דריקט אויס זיין העכ-
סטע בעגייסטערונג אין אינהאַלטסרייכע, קלינגענדע און העכסט-
כּעלאַדישע פּעזען. מיר מוזען ווערען בעגייסטערט זי לעזענדיג;
מיר מוזען זיך פאַרשטעלען די ערהאַבענהייט פּונ'ם דיכטער ווען

דעם גרויסען זיילען־דורכגאנג, — וא, איטליכע
 לאנד וואו די הייליגע חכמה פון העליקאן*
 בעזיצט נאך וועלכען צויבער, פערשועדענהייט
 אין שפראכע, קלייד און וואפע זאל טהאן,
 פון זיסער וואָהלהאט וועגען, דיעזע טהאט. —
 דען וועלכע טריווע ליעבע, צערטליכקייט,
 פון קינדהייט, אָדער מעדען־פרעכטיגקייט,
 קען זיך פּערגלויכען מיט די זיטליכע,
 און שטרענגע פליכט פון דיזען הייליגען שטרויטן?

„ס'איז דאָ אַ ווייטע געגענד פון דער וועלט,
 בעדעקט מיט שנעע, און אינגעדריקט אין קעלט,
 דערווייטערט שטארק פון דער זון'ס ליכטיגקייט,
 וואו אין טומאן פּערלופט די טאָגעס־צייט.
 דאָרט וואָהנט אַ ראַסע, וועלכע איז פון דער
 נאַטור געוואוינט צו קריעג, וועלכע פּעראַכט
 די שרעק, זאָגאר אין טויט, — זאָלען זיי, פרויער
 נאָך ווי זיי האָבען ווען געשוינט צו זיין,
 איינשליסען זיך מיט זייער שטאַרקע מאַכט
 אינ'ם דויטשען בונד. און דאָן, דענק איר,
 וועלען די מערקען אין אַראַבען זיך,
 און די כאַלדעער ביים ברעג פון רויטען מעער,
 ניט לאַנג בעריהמען מיט זייער פּוסטער קראַפט,
 אָדער מיט זייער פּאַלשער געמערשאַפט.
 אַ פּאַלק פון נאַק'טע טרוסען, ניט געשווינד
 אין קאַמפּף צו געהן, און אויך ניט קלוג,
 און אויך ניט שטאַרק גענוג,
 נאָר וועלכער שלאָגט זיך מיט דעם פּוסטען ווינד.“

(* אַ באַרג אין גריכענלאַנד. די אַלטע גריכען האָבען געגלויבט,
 אז דאָרט וואוינען די מוזען, אַזוי ווי אויף דעם באַרג פּאַרנאַס.)

די באלאדע איז א געדיכט, אין וועלכער דער דיכטער דערצעהלט א שעהנע געשיכטעלע פון די זאגען פון פאלק, אָדער אן אייגענע ערפונדענע. ער מעג דערצעהלען פון ליעבע, ריטער, פאסטוכער, רויבער א. ז. וו. אָבער עס מוז אימער קלינגען פער-הלום/ט, קינדיש, פאלקס-מעסיג. עס איז א געדיכט, וועלכע פאסט זיך געלעזען צו ווערען אין ווינטער, ווען דער שנעע וועהט און בורעט אין דרויסען, ווען די בערג און די בויער זיינען אָנגעטהאָן אין ווייסען, די פענסטער בעדעקט מיט אַלערליי אייז און פראַסט-בלומען, אין שטוב איז וואַרעם, לוסטיג, ציכטיג, ליעבליך און דאָס אויוועלע ברענט העל און וואַרפט זיין שיינ אויף די דילען און די ווענט. דאָ איז אַ באַלאַדע פון דעם גרויסען דייטשען דיכטער געטהע:

פאַר'ן געריכט.

„פון וועמען איד האָב עס, דאָס זאָג איד איד איך ניש;
 דאָס קינד איז מוין פלייש און בלוט,
 פוי! שפּייט איהר אויס! די געמיינע פרוי!
 כ'בין דאָך אַ בער עהרליך און גוט.

„ווער ס'איז מוין געליעבטער, דאָס זאָג איד איד ניש,
 מוין געליעבטער איז ליעב און גוט,
 אויב ער טראַגט אַ גאָלדענע קויט אויפ'ן האַלז,
 אָדער אַ שטרויענע הוט.

„און מוזען מיר ווערען פערשפּאַט און פעראַכטעט,
 דאָך טראַג איד אַליוין דעם שפּאַט;
 דען איד קען איהם גוט און ער קען מיר,
 עס ווייס דערפון איד גאָט.

„איהר גלח און איהר הערר בעאַמטער איהר,
 איד בעט איד לאַזט מיר צורוח;

עס איז מיין קינד, עס בלויבט מיין קינד,
 איהר לעגט דאך דערצו ניט צו!"

ד י פ א ב ע ל איז א דיכטונגס־ארט, אין וועלכער דער
 דיכטער דערצעהלט אונז א געוויסע געשיכטלע פון חיות און
 זאכען, דערצעהלט אונז וואס זיי האָבען, צ. ב. ש. געטהאָן (אויב
 עס איז נאטירליך צי ניט, אַרט אונז ניט) און לערנט אונז דאָרד, אינדרעקט, אַ מוסר השכל, אָדער צייגט אונז אויף אַ געוויסען
 פעהלער.

ד י ע ל ע ג י ע איז אַ טרויער־געדיכט, אין וועלכער דער
 דיכטער בעוויינט דעם טויט, אָדער דעם פּערלוסט פון אַ פּריינד,
 אָדער אירגענד וועלכען טהייערען געגענשטאַנד.

ד אָ ס ע פ י ג ר אַ ס איז אַ קורצעס געדיכט, געוועהנליך
 פון צוויי אָדער דריי שורות, אין וועלכעס דער דיכטער דריקט אויס
 אַ גרויסען, טיעפען, פיעלעס־אַרומנעהמענדען אַלגעמיינעס געדאַנק,
 וועלכער קען אָנגעווענדעט ווערען אַלס אַ בעלעהרענדער תּוֹר־גע־
 דאַנק. דאָ איז אַ ביישפּיעל פון דאָס עפּיגראַם:

„ביזטו אַזוי זוי אַ בוים, וועלכער גיט אונז ערקוויקענדע פּרוכט,
 ווערסטו געליכט און געאַכטעט, ווערסטו געשעצט און געזוכט“.

דער דיכטער דריקט דאָ אויס אַ טיעפען געדאַנק אין צוויי
 שורות, וועלכער איז אימער וואָהר, — דעם געדאַנק, נעמליך, דאָס
 אַלע האָבען ליעב אַ מענשען מיט אַ רייכען גייסט, מיט אַ שעהנער,
 בליהענדער נאטור; אַ מענשען, וועלכער קען אונז געבען ערקווי־
 קענדע פּרוכט, ווי אַ בליהענדער בלום!

* * *

אַ געפיהל אָדער געדאַנק, אין וועלכער פּאַרמע דער דיכטער
 זאָל איהם ניט אויסדריקען, מוז אימער זיין טיעף, שאַרף, נאטור־

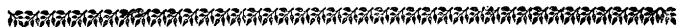

טריי. ווען דער דיכטער שילדערט א לאַנדשאַפּט, זאָל ער ניט צוזאַמענקלייבען ווערטער, מיט וועלכע מען קען אָפּמאַהלען א נאַטור-בילד און זיי צונויפּפּלעכטען אין אַ געדריכט, אָהן עס צו פיהלען, נור ער זאָל פריהער זיין בעאיינפלוסט פון דער שעהנהייט פון דער נאַטור, פון דער סצענע, וועלכע ער מאָהלט, ער זאָל פיהלען, וואָס ער צייכענט; — דאָס בילד, דער געדאַנק, דאָס געדפיהלען זאָל זיך אַרויסזינגען!

ווען איהר לעזט פּאָעזיע, זוכט אין איהר אמת'ע געפיהלען, וואהרע מוזיק, שעהנע געדאַנקען, רייכטהום פון שפראַכע און בעד גריפע; זוכט דעם רייכטהום פון דער אויסערליכער וועלט און פון דער אינערליכער וועלט, פון דער זעלע.

די נוצען פון פּאָעזיע.

לעזענדיג גוטע פּאָעזיע, פילען מיר אַן די מוחות מיט אַנענהמע, שעהנע בילדער, אָדער מיט רייכע, שעהנע, בעגייסטערני דע געדאַנקען. מיר נעהמען אַרײַן אין זיך דאָס, וואָס דער וואַהרער פּאָעט דענקט אימער פון שעהנעס און ערהאַבענעס. „אַ בוך, — זאָגט דער גרויסער ענגלישער דיכטער מילטאָן, — איז אַ מענש, די נשמה, דאָס בעסטע, דאָס רייכסטע פון אַ מענשען.“ (נאַטירליך, ער מיינט אַ גוטען בוך). און געוויס קען מען זיך אָפּלערנען עטוואָס גוטעס, ווען מען מאַכט די בעקאַנטשאַפּט פון מענשען, ווי מילטאָן, שעקספיער א. ז. ו. פּאָעזיע, גוטע פּאָעזיע, הויבט אונז אויף, נעהמט אונז אַרויס פון אונזערע מעגליכע זאָרגען און ענגע געדאַנקען-קעמערלעך און פיהרט אונז אַרײַן אין פאַלאַס-טען פון שעהנהייט און ערהאַבענהייט. זי פערשפרייט אַ צויבער אַרום אונזער לעבען, וואַרעמט אָן די וועלט פאַר אונז און פילט אָן די לופט אַרום אונז מיט מוזיק און שעהנהייט. פּאָעזיע, אין איהרע פערשידענע פאַרמען, צייגט אונז, וואו מיר בענעהען פעהלעך אין פרוואַטען אָדער געזעלשאַפּטליכען לעבען; זי האַלט פאַר אונז

א שפיגעל און צייגט אונז, ווי מיר זעהן אויס און ווי די גאנצע וועלט זעהט אויס.

פאָעזיע האָט געהאַט, האָט ביז צום היינטיגען טאָג, און וועט אימער האָבען אַ גרויסע ווירקונג אויף דער מענשהייט. זי בעי גייסטערט מיליאָנען, טרייסט און שטאַרקט טויזענדער, רעדט פיר אַלעמען, דריקט אויס אַלעמענס ליידען, אַלעמענס זאָרגען, אַלע מענס פרייד און טרויער; עס איז די שפראַכע פון דער זעלע, פון יענע געפיהלען און געדאַנקען, וועלכע קענען ניט אויסגעדריקט און איינגעראַהמט ווערען אין אַ קאַלמער פראָזא, ווייל זיי זיינען הייס, גליהענר, פליסענד, שטראָמענדיג. פאָעזיע איז אַ צויבערלאַנד פון שעהנהייט, פראכט, לוסט, ליעבע, ענטזיקען, אַן אונבעשרייב-ליכע לאַנד פון וואונדער און בעגייסטערונג.

מיט פאָעזיע קען מען ענטזיקען, אויפמוטערען און בעגייס-טערען גרויסע מאַסען מענשען פאַר אַ גרויסען קאַמפּ. איין ליע-דעל קען ערוועקען טויזענדער און ווערען זייער קאַמפּפּסגעשריי-אין פעלד.

דער פאָעט פיהרט אונז אַרויס פון לעבען אין דער נאַטור; ער פיהרט אונז צוריק אין די אַלמע צייטען, צום אַנפאַנג פון דער זועלט, צו דער צייט, ווען אַלעס איז נאָך געווען יונג, פריש און בליהענר; ער פיהרט אונז צוריק אין די הייליגטהימער פון פעל-קער, צוריק צו די אוראַלמע טעמפלען פון געזאַנג און קונסט. ער וועקט אויף די טיעפע, גרויסע שטימע וועלכע קלינגט אַרויס פון די טיעפקייטען פון דער וועלט, די שטימע, וועלכע רופט אַרויס טרעהרען אין די אויגען, ווען מיר דעהערען זי. ידער פאָעט צייגט אונז די גרויסע טראַגעדיעס פון לעבען, ווי מענשליכע הערצער ווערען צובראַכען, ווי שיקזאַלען ענטשיידען זיך, ווי וועלטען און דורות געהען אַוועק. אויף דעם אייביגען מאַרשירען פון די דורות און די פעלקער רוהט זיין בליק. ער שטעהט אויף דעם הויכען שאַסע פון די צייטען און זעהט די פילגער פון לעבען ציהענדיג פון וויענעל צום קבר; ער זעהט זייערע פלאַטערנדע לאַנגע קליי-

דער, זייערע פערשיעדענפארביגע קאסמיומען און געוואנדען, זייער רע געזוכטס-ציגע, ער זעהט זיי שפרייזענדיג דורך די בערג און טהאלען, איבער דערנער און בלומען, בארג ארויף און בארג אראָפּ; און ווי אַ וועגפיהרער אָדער ווי אַ פּאָטער גריסט ער זיי, צייגט זיי אָן מיט זיין ערהאבענער האַנד, וואוהין זיך בעסער צו ווענדען, צייגט זיי וואו עס ליעגען די זוניגע לענדער פון גליק און שעהנעם, ערלעס און ערהאבענעם. — און בעטראַכטענדיג דיעזען אייביגען פילגע-רצוג, ציטערט זיין גייסט מיט דעם געפיהל פון אַ נביא, זיפצען רייסען זיך אַרויס פון זיין הערץ, און ער וויינט, — וויינט מיט טרעהרען פון ליעבע, טרעהרען פון איבערפליסענדע געפיהלען, טרעהרען פון האָפנונג און טרעהרען פון ענטציקונג.

די פּאָעזיע איז די זינגענדע געשיכטע פון די ציימען. עס קלינגט איבעראַל: וועקענדיג, שטופענדיג, לאַסטשענדיג, קושענדיג, לאַכענדיג, וויינענדיג, פּערוויעגענדיג, בעגייסטענדיג, און ערצעהלענדיג די טהאָמען פון פריהערדיגע דורות; עס נעהמט אונז אַרויף אויף די שפיצען פונ'ם אויביגען באַרג אַלימפוס, וואו די גריכישע געטער ריידען צוזאַמען אין בעראַטהונג, אין די גרוי-סע גאַלדיג-פינקלענדע זאַלען, טרינקענדיג וויין; זיי שפיעלען זיך מיט דעם דונער און בלייז-שטראַהל, זיי שפיעלען אין ליעבע, אין אייביגער געטליכער ליעבע, די ראַזיגע, זוניגע געטער, און לאַכען און שוועבען אַרום פון לאַנד צו לאַנד, וואו עס וואוינען די דיענענדע פעלקער.

איהר זעהט ווי די קעמפּע פון אור-אַלטע פעלקער ערוואַכען פאַר אייערע אויגען; איהר זעהט די אַלטע אייראָפּעער קעמפּעני-דיג ווי לייבען, און רייסענדיג זיך ווי טהיערע, טרינקענדיג פרעה-ליך אין זייערע זאַלען, צוהערענדיג זיך צו די לייער פון זייערע אַלטע פּאָעטען; איהר זעהט די טעמפלען אין אַלטען עגיפטען, די דונקלע געטער מיט זייערע גזירות; דאָס שקלאַפּענדע פּאָלק און די הערשענדע העררען; די קעניגע מיט זייערע טעמפלען און מעכי-טיגע פּראַמירען, מיט זייערע אונטעראַהרישע היילען און ריעזיגע

ספינקסען, וואָס קוקען אַרײַן אײנ'ס מדבר, געהױמיספּאַל און דוני
קעל; איהר זעהט שטורם און רוהע, ליעבע און ראכע, האָס און
פּעראכטונג, העלדען און געמער, אירען און היידען, אראבער, גריי
כען און רוימער, דייטשען און איטאַליענער, טיראַלער און שוויי
צער, רוסען און פּאַליאַקען, אַלעמען זעהט איהר אין זייערע נאַ
ציאָנאַלע קאַסטיומען מיט זייערע זימען און לעבענס־אַרטען, גע
טער און פיהרער, געזעצע און רעגירער; מיט פיגורען און בע
וועגונגען; געהענדיג, וואַקלענדיג, שטרויטענדיג, קעמפּענדיג,
האַנדלענדיג, ליעבענדיג, האַסענדיג, האַפּענדיג, לערנענדיג און
לעבענדיג.

היינריך היינע

היינריך היינע, דער גרויסער דייטשער פאָעט, וועמעס מאָנאָ-מענט מען האָט מיט יאָהרען צוריק אויפגעשטעלט אין ניו יאָרק, אין דער 166טער סט., איז געבאָרען געוואָרען אין דיסעלדאָרף, דייטש-לאַנד, אין דעם יאָהר 1799, אָדער 1800. זיין מוטער איז געווען אַן אויסגעצייכענטע, קלוגע און געבלידעטע פרוי, וועלכע האָט איהר זוהן שטאַרק געליעבט, און איז פון איהם שטאַרק געליעבט געווען. זיין פאָטער איז געווען אַ געשעפטסמאַן, וועלכער האָט זיך וועניג וואָס אָבגעגעבן מיט ליטעראַטור און בילדונג; ער איז אבער געווען אַ גוטער און ניט קיין נאַרישער מענטש.

אַלס קינד האָט היינע געלערנט אין די שולען פון דיסעלדאָרף, און אין דעם יאָהר 1819 איז ער אַוועק גאָך באָן צו שטודירען געזעץ (פּאָא), אָבער דאָרט האָט ער זיך גענומען מיט מעהר השק צו שטודירען די מאָדערנע און אַלטע דייטשע ליטעראַטור אונטער דער אויפֿ-זיכט פון זיין לעהרער און פריינד אויגוסט שלעגל. ער האָט נאכ־הער שטודירט אין בערלין און אין געטינגען, און האָט אין דער לעצטער שטאַדט געקראָגען דעם טיטעל פון אַ געזעץ־געלעהרטען. אין דער זעלבער צייט האָט ער זיך געטויפט. אין יאהר 1822 האָט ער געדרוקט זיין ערשטע זאַמלונג לירישע ליעדער (מעהרסטענ־טהיילס ליעבעס־ליעדער), וועלכע האָבען געהאַט אַ גרויסען ערפּאָלג. אין דעם יאָהר 1826 האָט ער געמאַכט אַ רייזע נאָך דער „האַרץ“ (אַ געגענד אין דייטשלאַנד) און נאָך איטאַליען. דיעזע רייזען האָבען איהם פערזאָרגט מיט מאַטעריאַל פאַר זיינע „רייזע־בילדער“, וועלכע ער האָט אָבגעדרוקט ביז דעם יאהר 1831. דיעזער בוך האָט געהאַט אַ זאָנדרבאַרען ערפּאָלג אין דייטשלאַנד. דער יונגער דור איז בערווישט געוואָרען פון איהם. ניט וועניגער ערפּאָלרייך

איז געווען זיין „בוך דער ליעדער“, געדרוקט אין 1827. דורך דער יונירעוואָלוציאָן איז היינע געוואָרען אַ זעהר הייסער דעמאָקראַטי־רעוואָלוציאָנער. און אין דעם יאהר 1831 זיינען ערשיענען זיינע שריפטען מיט דעם טיטעל: „קאהלדאָרף'ס מיינונגען איבער דעם אדעל, אויסגערריקט אין בריעף צו דעם גראַפען מ. פּאָן־מאַלטקע“. ער האָט דאָן געפונען פיר פּאָסענר צו פערלֶאָזען דייטשלאַנד. פון זיכערהייטס־וועגען איז ער אַוועק נאָך פּאַריז, וואו ער האָט פּער־בראַכט די איבריגע יאָהרען פון זיין לעבען אין שרייבען.

אין דעם יאהר 1835 האָט ער געהיראַט אַ געוויסע „מאַטהילדע“, אַ פּראָסטע אָבער ליעבליכע פרויענצימער, וועלכע ווערט אָפט דערמאָנט אין זיינע שריפטען.

אין דעם יאהר 44—1843 האָט ער וויעדער בעזוכט זיין געבורטס־לאַנד, דייטשלאַנד, צו זעהן זיין אַלטע מוטער, וועלכע ער האָט שטאַרק געליעבט. ביי זיין צוריקקעהרען זיך אין פּראַנקרייך האָט ער געדרוקט זיין ווערק „דייטשלאַנד, אַ ווינטער־סקאַזע“, אין וועלכען ער דערצעהלט פּאַנטאַסטישע געשיכטען און לעבערליך קאָמישע מעשה'לעך, אין וועלכען ער לאַכט אָב און קריטיקירט זעהר שאַרף אַ גרויסע מאַסע פון זיינע לאַנדסלייט: קעניגע, שטאַטס־מענער, פּראָפעסאָרען, שרייבער, קינסטלער א. ז. וו.

אין דעם יאהר 1847 האָט ער געקראָגען די קרייץ־קראַנקהייט, און איז פון דאָן אָן ביז זיין טויט כמעט אימער געלעגען אין בעט. ער האָט שרעקליך געליטען, און איז בלינד געוואָרען אויף איין אויג. ער האָט אָבער געליטען ווי אַ מענש, ווי אַ העלד און איז מעהרסטענ־טהיילס געווען גוט־אויפגעלעגנט ביז זיין טויט, וועלכער האָט שטאַט־געפונען אין פּאַריז, דעם 17טען פעברואַר 1856. אין זיין צואה פערלאַנגט ער, דאָס קיינע רעליגיעזע צערעמאָניעס זאָלען ניט געמאַכט ווערען ביי זיין לויב. „דאָס — שרייבט היינע וועגען דעם — איז ניט די פּוסטע פּאַנטאַזיע פון אַ פּריידענקער. אין די לעצטע פיער יאָהר האָב איך אַוועקגעוואָרפּען דעם גאַנצען פּילֶאָזאָ־

פישען שטאלץ, און האָב געפיהלט די קראַפט פון רעליגיעזער וואַרהייט. ווי פיעל מען קען גלויבען אין דיזער בעהויפטונג צייגט, וואָס ער האָט נאָכדעם גערופען גאָט, „דער מעכטיגער אַרײַ-סטאַפּאַנעס פון הימעל“, וועלכער לאַכט פון זיינע שמערצען. (אַריסטאָפּאַנעס איז געווען אַ גריעכישער פּאָעט).

אויסער די ווערקע וואָס איך האָב דאָ דערמאָנט האָט היינע געשריעבען און געדרוקט די פּאָלגענדע שריפטען: „פראנצויזישע צושטענדע“, „דער סאַלאָן“, „שעספיער'ס מעדען און פרויען“, „נייע געדיכטע“, „אַטטאַ טראַלל“, „ראַמאַנצעראַ“ א. ז. וו. זיינע געזאַמעלטע שריפטען זיינען שוין פיעלע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען, און ווערען געדרוקט אין דער גאַנצער וועלט אין ביינאַה אַלע שפראַכען פון דער ערד. ער איז בעריהמט געווען אין זיין צייט אַלס איינער פון די גרעסטע ליירישע דיכטער, אַלס איינער פון די ערשטע און הייססטע פערטהיידיגער פון פרייהייט און רעכט, און אויך אַלס פּילאָזאָף, און וועט בלייבען בעריהמט.

היינריך היינע, דער מענש, איז געווען ניט קיין גאַנץ געזונדער מענש, איך וואָלט זאָגאר זאָגען דאָס ער איז געווען אַ קרענקליכער מענש. ער האָט געהאַט אַ שוואַכע, זעהר פיינע קאָנסטיטוציאָן און זעהר פיינע נערווען. ביי דער קלענסטער געלעגענהייט איז זיין סיסטעם ערשיטערט געוואָרען, און זיינע נערווען האָבען געציטערט צו ווייך, זאָגאר אָפט צוקראַכען. דאָס איז היינע געווען. זאנפּט-קייט שאַדעט ניט, איז אָפט זעהר שעהן אין מענער, אין העלדען, אין גייסטיג-שטאַרקע מענשען; קינסטלער, דיכטער, מוזיקער, א. ז. וו. האָבען אין זיך געוועהנליך אַ סך זאַנפּטקייט, דאָס זעלבע האָבען די פרויענציימער אין זיך, אבער היינע האָט געהאַט אַביסעל צופיעל פון דיעזער זאַנפּטקייט. דער גייסט פון „געה איך ניט אַהין געה איך אַהער“, אָדער פון „בין איך צוקראַכען אָדער ניט, וואָס איז די נפּקה מינאַ?“ איז ניט קיין געזונדער גייסט, און קען שאַדען אַנדערע אויך. היינע'ס בילד, ווען מען בעטראַכט איהם גוט, מאַכט דעם איינדרוק דאָס ער איז געווען אַ גרויסער קינסטלער,

א טרוימער, געוואלטיגער טרוימער, צו א געוויסען גראד. אין זיין לעבען האָט זיך היינע ניט אָבגעחויט ווי ער האָט זיך געדארפט אָבהיטען, און געשטאַרבען איז ער נאָך אַ לאַנגער, לאַנגער, שווערער קראַנקהייט, וועלכע האָט איהם באַלד וואַהנזויניג געמאַכט. ער האָט געדארפט, און איך גלויב אויך געקענט, לעבען און ענדיגען זיין לעבען אנדערס. איך מײן ניט, דאָס היינע האָט בעדארפט לעבען ווי אַ הייליגער, אָדער ניט פּערזוכען קיין וויין, אָדער ניט הנאה האָבען פון פּרויען. אבער צופיעל האָט ער זיך דערין ניט געדארפט פּערטיעפּען. געליטען האָט היינע אויך, אַמאָל דורך מאַנגעל אין געלד, אָפט דורך די זינד, און די פּערברעכען פון זיינע מיטמענשען. זיין הערץ האָט אָפט געפּיהלט און געבלוטעט פאַר אַלעמען, פאַר זיין גאַנצער צייט. אבער עס זיינען געווען נאָך אַ סך אַזעלכע גרויסע, און נאָך גרעסערע קינסטלער און פּרייהייטס־קעמפּפּער ווי היינע, וועלכע האָבען אויך געליטען און געקעמפּט, און מאַכען דאָך אַ סך אַ געזונדערען איינדרוק ווי היינע. פּילייכט האָט זיין גרונד־שוואַכקייט געשטאַמט פון אַ שוואַכקייט אָדער קראַנקהייט אין דער פּאַמיליע, אָבער דער פּאַקט בלייבט אַ פּאַקט. ווען מען לעזט איבער היינע'ס שריפטען זעהט מען, דאָס ער איז געווען אַ זעהר גרויסער דיכטער, מיט אַ פּיערדיגען גייסט און אַ געוואַלטיג־לעבעהאַפטע פּאַנטאַזיע, ער איז געווען אַן אמת'ער פּרייהייטס־קעמפּפּער, אַ גרויסער דענקער און אַ גוטער מענש. אָבער אין זיינע שריפטען וועלכע זיינען אזוי אויסגעצייכענט אין פּיעלע שטעלען, אין זיינע לירישע געדיכטע וועלכע האָבען אין זיך אזוי פּיעל העל־שטראַה־לענדע און רויט־גליהענדע שעהנהייטען פון ליעבע און וויין, געפינען זיך שטעלען פון קרענקליכער ערביטערונג און מעלאַנכאָליע, און אָפט עפעס אַ מין מאָדנע לויזקייט און פּונאָדערגעשאַטענקייט וועלכע איז ניט זעהר געזונד. דער שוואַכער גייסט, די צוקראַכענקייט, דאָס איז אַ שלים־מזל אין דער וועלט. און וואָס פּעסטער, וואָס גרינדליכער די קינסטלער און דיכטער זיינען דעסטאָ בעסער, דעסטאָ געזינטער פאַר אַלעמען. דער גייסט פון דיכטער געהט איבער צו

די לעזער דורך זיינע שריפטען, און וואָס געזינטער דער גייסט, וואָס קלערער, פעסטער און העלער, דעסמאָ בעסער. אויך געטהע האָט געליעבט און געשריעבען לייעבעס־ליעדער, אויך געטהע האָט געקניעט פאר זיינע געליעבטע, און זיך ערלויבט שוואַך צו זיין, — אויך געטהע איז געווען זאָנפט. אבער ווי אַנדערס איז געטהע, ווי פערשיעדען פון היינע אין זיין פיהלען און דענקען! ווי פעסט, ווי געמאָקט, ווי געשניצט, ווי קלאָר, ווי געזונד! אין היינע פּינק־לען פיעלע טהייערע שטיינער, — רובינען און קאָראַלען, אין היינע בליהען און דופטען פיעלע בלומען, שלאָגען אַרויס פיעלע בליצען, און פיעלע געוויטערן ציהען פארביי און רוישען אוועק, — אבער ווען מען וויל זיך אן איהם אָנהאַלטען פיהלט מען באַלד עפעס אַ שוואַכקייט, עס לאָזט זיך אָב, גליטשט זיך אראָב, און מען שווימט אַרום צווישען חלומות און פאַטערלאַנדס־ליעבע; בלויז אויגען, מיידלעך און דייטשע וויין־קלערן. אין געטהע זעהט מען שענהע גערטנער, פרישע, אויסגעלעגטע בלומען־בייטען, מען פיהלט די שטיינדלעך פון די סטיעזשקעס אונטער די פיס אַזוי אַנגענעהם און פעסט, מען פיהלט, מען טאַפט בענאהע אָן די פעסטע, שעהן געהאַקטע מאַרמאָר־פלאַטען און באַלקענס, און דאָס גאַנצע איז עפעס אַזוי געזונד, פריש, צאַרט, דייטליך, קלאָר און דויערהאַפט.

איך מיינ ניט צו פערקלענערן היינע'ס נאָמען מיט מיינ שריי־בען; איך מיינ ניט גלאַט צוצושעפען זיך, נור איך בין איבער־צייגט אין דעם וואָס איך זאָג, און בין אויך איבערצייגט, דאָס דער אַלגעמיינער איינדרוק, וועלכען היינע מוז און וועט מאַכען אויף דער יוגענד, איז ניט קיין גאַנץ געזונדער. זיין לייעבע פאר'ן פאַלק, זיין פרייהייטס־ליעבע, זיין מענשען־ליעבע, פיעלע פון זיינע שריפ־טען זיינען זעהר גוט; ער וועט אימער דאַפיר געהערט און בעוואונדערט ווערען פון אַלע עהרליך־דענקענדע מענשען. אבער די שוואַכע זייטע בלייבט די שוואַכע זייטע.

דאָס אידישע פאַלק דאַרף עס אבער גאַנץ בעשטימט האַלטען פאר אַן עהרע, דאָס היינע איז געבאָרען געוואָרען פון אידישע

עלמערן. פיינד האָבען אירען אַ סך, און דאַרום וואָס מעהר גרויסע
 לייט און זשעניען זיי האָבען צווישען זיך, דאָס בעסער !

געדאַנקען פון היינריך היינע.

ביי מיין וויעג האָבען זיך געשפיעלט די לעצטע שטראַהלען
 פון דער לבנה פּונ'ם אַכצעהנטען, און די ערשטע מאָרגענ־גרויטקייט
 פּונ'ם ניינצעהנטען יאהרהונדערט.

*

איך בין ניט ראַכע־זיכטיג (נוקם ונוטר), איך וואָלט מיינע
 פיינד גערן געליעבט, אָבער איך קען זיי ניט לייעבען אידער איך
 האָב פון זיי גענומען נקמה ; ערשט דאָן עפענט זיך פאַר זיי מיין
 האַרץ. אזוי לאַנג ווי מען האָט קיין נקמה ניט גענומען, בלייבט
 אימער אין האַרצען אַ ביטערקייט איבער.

*

די אירען זיינען געווען די איינציגע, וועלכע האָבען בעהויפ־
 טעט זייער גלויבענס־פרייהייט אין דער צייט ווען אייראָפּא האָט
 זיך בעקעהרט צום קריסטענטהום.

*

די אירישע געשיכטע איז שעהן ; אבער די יונגע אירען
 שארען די אַלטע, וועלכע מען וואָלט געשעצט פיעל מעהר ווי די
 אַלטע גריעכען און רוימער. איך גלויב, דאָס ווען עס וואָלטען מעהר
 קיין אירען געווען, און מען וואָלט וויסען דאָס עס לעבט נאָך אַן
 עקזעמפּלאַר פון דיזען פּאָלק, וואָלט מען רייזען הונדערט שטונדען,
 אום איהם צו זעהן און איהם די האַנד צו דריקען, — און יעצט
 ווייכט מען אונז אויס !

*

זייט גאַנץ טאַלעראַנט, אָדער גאָר ניט ; געהט אין דעם וועג
 פון גוטען אָדער בייזען ; אום צו בלייבען שטעהן פּערצאָנט צוויי־
 שען צוויי וועגען, דערצו זייט איהר צו שוואַך — אויך הערקולעס

אָווי וועגן.

האַט עס ניט געקענט טהאָן און האָט געמוזט אויסוועהלען איינעם פון די צוויי וועגן.

*

די אידען, ווען זיי זיינען גוט, זיינען זיי בעסער, און ווען זיי זיינען שלעכט זיינען זיי ערגער ווי די קריסטען.

*

אין דונקלע צייטען זיינען די פעלקער אַם בעסטען געפיהרט געוואָרען פון דער רעליגיאָן, ווי אַ בלינדער איז דער בעסטער וועג-ווייזער אין אַ שמאַק-פינסטערער נאַכט; ער קען די וועגן און די שמעגען בעסער ווי אַ זעהענדר. עס איז אָבער נאַריש, אַזוי באַלד ווי עס ווערט נאָר טאָג די אַלטע בלינדע ווייטער צו געברויכען אַלס וועגווייזער.

*

אַזוי ווי די וויסענשאַפטס-מענער האָבען וועהרענד דער מיטעל-אַלטערליכער פּעריאָדע געזוכט צו ענטדעקען די וויסענשאַפטליכע וואַרהייטען פון דער ביבעל, אַזוי בעמיהען זיך יעצט די רעליגיאָנס-געלעהרטע די טעהאַלאָגישע (רעליגיאָנס-) וואַרהייטען אַרויסצוקריי-גען פון דער וויסענשאַפט, — אין דער געשיכטע, אין דער פּילאָזאָ-פּיע, אין דער פיזיק: די דריי-אייניגקייט אין דער אינדישער געטער-לעהרע; די לעהרע פון דער איינפערלאָבונג פונ'ם הייליגען גייסט אין דער לאָגיק; דעם מבול אין דער געאָלאָגיע א. ז. וו.

*

ביי די פריהערע רעליגיאָנען איז דער גייסט פון דער צייט אויסגעשפּראַכען געוואָרען דורך איינציגע פּערוואַנען, און בעשטע-טיגט געוואָרען דורך וואונדער. ביי די יעצטיגע רעליגיאָנען ווערט דער גייסט פון דער צייט אויסגעשפּראַכען דורך פיעלע, און בעשטע-טיגט דורך דעם פּערשטאַנד. יעצט טרעפּען זיך ניט מעהר קיין ניסים, נאָכדעם ווי די פיזיק האָט זיך ענטוויקעלט.

*

וועגען דער פּראַגע פון איינגעבאָרענע אידעען און געדאַנקען

אָווי וועגן.

אינ'ם מענשליכען מוח, וואָלט די פּאָלגענדע אַנטוואָרט ריכטיג זיין :
עס זיינען דאָ מענשען צו וועלכע אַלעס קומט פון דרויסען, — די
זאָגענאָנטע טאַלענטע, וועלכע דערמאָנען אונז אָן אַפען וועלכע
אַהמען נאָך, — אין זייער גייסט איז ניטאָ קיין זאָך אויסער דאָס וואָס
זיי האָבען אַרײַנגענומען אין זיך דורך זייערע חושים. עס זיינען
אַבער אויך דאָ מענשען, ביי וועלכע אַלעס קומט פון זייער גייסט,
אַזעלכע זשעניען ווי ראַפּאַעל, מאַצאַרט, שעקספּיער — פיר אַלע
דיעזע איז דאָס שאַפען פון קונסטווערקע שווערער ווי פאַר דעם
טאַלענט. ביי די טאַלענטע איז עס אַ שאַפען אָהן לעבען, אָהן
אינערליכען געפיהל, — מעכאַניזמוס; ביי די זשעניען קומט אַלעס
אַרויס פון זייער גייסט, פון זייער „איד“.

*

אַ זשעניע טראַגט אין זיין גייסט אַן אָבבילד פון דער נאַטור
און, ווערענדיג פון דער נאַטור דערמאָנט, גיט ער דיגעזען אָבבילד
געבורט דורך דער קונסט; דאָס טאַלענט אבער מאַכט די נאַטור
נאָך, ער שאַפט דורך אַנאַליזירונגען, ניט דורך אינערליכע
עמפּינדונגען.

*

אין דער קונסט איז די פּאַרמע אַלעס, דער מאַטעריאַל גאָר
נישט. דער שניידער שטויב פלעגט רעכנען פאַר'ן פּראַק, צו
וועלכען מען האָט איהם קיין טוף ניט געגעבען, פונקט אזוי פיעל
ווי פאַר אַ פּראַק מיט טוף. ער פלעגט זיך נאָר לאָזען בעצאָהלען
פאַר דער פּאַסונג, די מאַטעריע פלעגט ער שענקען.

*

געטהע'ס אַנוויליגקייט זיך הינצוגעבען צום ענטהוויאָזמוס
איז גראַד אזוי אַבשטויסענד ווי קינדיש. אַזאַ אָבבילדען זיך איז
מעהר אָדער וועניגער זעלבסטמאָרד; זי איז עהנליך צו דעם פּלאַם
וועלכער וויל ניט ברענען, ווייל ער האָט מורא טאַמער וועט ער
אויסברענגען. דער גרויסמוטהיגער פּלאַם, די זעלע פון דעם
דייטשען דיכטער שיללער האָט געפּלאַקערט מיט אויפּאַפּפּערונג, —

יעדער פלאם אָפּפּערט זיך אַליין ; וואָס שעהנער ער ברענט, דאָס
נעהנטער קומט ער צו דער פּערניכטונג, צום פּערלעשען זיך. איך
בין ניט מקנא די שטילע גאַכט־ליכטלעך וועלכע ברענען זיך אזוי
אַבגעהיט און שטיל.

*

אזוי ווי יעדער מענש זעהט דורך זיינע הוישים אַ בעשטימטען
געגענטשאַנד אויף אַן אנדער אופן, אזוי זעהט אויך יעדער מענש אַ
בעשטימטען בוך עטוואָס אנדערש ווי דער אנדערער, דאַרום מוז
אַן איבערזעצער זיין אַ נייסיג־געגאַבטער מענש, דען ער מוז
פּעהיג זיין צו זעהען אין בוך דאָס בעדייטענדסטע און בעסטע, אום
עס נאכהער איבערצוגעבען. די בעדייטונג פון אַ וואָרט, די קער־
פּערליכע מיינונג, קען יעדער איבערזעצער וואָס האָט נור געלערנט
גראַמאַטיק און זיך פּערשאַפט אַ ווערטער־בוך. אבער דעם נייסט
איבערגעבען דאָס קען ניט יעדער.

רֵאלֶף וואַלדאָ עמערסאָן

1.

אין די הויכע קלאַהרע הימלען ערשיינט אַ מאָל אַ גרויסער, ליכטיגער שטערען, וועלכער שיינט אַריבער די איבעריגע שטערען מיט זיין ליכטיגקייט, און ציהט צו צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון פיעלע מענשען, און הויפטזעכליך פון דענקער און פאָעטען. דיעזע איינציגע שטערען שיינען די גאַנצע נאַכט דורך, און ווען עס הויבט אָן שטאַרק טאָנען זעהען זיי זיך נאָך בלייבערהייד אויף דעם הימעל־געוועלב. אַזאַ ליכטיגער, גרויסער שטערען פון זשעניע, איז געווען רֵאלֶף וואַלדאָ עמערסאָן, דער פּילאָזאָף פון קאָנקאָרד, מאַסס. רֵאלֶף וואַלדאָ עמערסאָן איז געבאָרען געוואָרען אין באָסטאָן, מאַסס, אין דעם יאָהר 1803. זיין פאָטער איז געווען אַ פּריעסטער אין דער ערשטער באָסטאָנער קירכע ביז זיין טויט, אין דעם יאָהר 1811. די עמערסאָנס זיינען כמעט אלע געווען פּריעסטער, — די שטרענגע דעמאָקראַטישע אַריסטאָקראַטען פון מאַסאַטשוזעטס, — אַריסטאָקראַטען פונ'ם גייסט, פון פּערשטאַנד, פון בילדונג, וועלכע זיינען אימער רעספּעקטירט געוואָרען אַלס. די גייסטליכע פיהרער פון זייערע געמיינדען. זיין פאָטער, וויליאַם עמערסאָן, איז אין זיין צייט בעטראַכט געוואָרען אַלס אַ טאַלענטאַנטער „ראַדיקאַל“; אין אַנדערע הינזיכטען איז ער געווען ניט קיין גאַנץ פּעהיגער מענש. ער האָט אָבער געהאַט יענע רוהיגע, אַנגענעהמע מאַנערען, און די זעלבע רוהיגע לייכטקייט אין ריידען, וועלכע האָבען נאָכדעם אויס־געצייכענט זיין זוהן רֵאלֶף.

עמערסאָן האָט געוועהנליך געלעבט זעהר רוהיג, און מיט דער אויסנאַהמע פון אַ קורצער אַבוועזענהייט פון דיעזען לאַנד, האָט ער פּערבראַכט זיין לעבען אין קאָנקאָרד, מאַסס.

וועהרענד ער איז נאך געגאנגען אין סקול, און שפעטער אין קאלעדזש, האָט די אמעריקאנער ליטעראטור אָנגעפאָנגען צו בליהען אין באַסטאָן. נייע, טאַלאַנטפּאָלע שרייבער און רעדנער האָבען אָנגעהויבען געהערט און בעריהמט צו ווערען; און די פריעסטער, וועלכע האָבען פריהער געשריבען נור דרשות אין אַ שלעכטער שפראַך, האָבען אָנגעפאָנגען זיך מעהר צו קימערען פאַר דער שעהנ־קייט פון זייער אַרט שרייבען און אויך פאַר דעם אינהאַלט. אַן אמת'ע בעוועגונג פאַר וואַהרע בילדונג האָט זיך דאָן אָנגעפאָנגען אין באַסטאָן און אין דער דערבייאַגער שטעדטעל קעמברידזש. עמערסאָנ'ס פּאָטער האָט זיך דאָן גאַנץ שטאַרק בעשעפּטיגט מיט דער ענטוויקלונג פון דער ליטעראַטור.

אַ קורצע צייט איז עמערסאָן געווען אַ לעהרער אין אַ סקול, ווייל די פּאָמיליע איז געבליבען אין אַרעמע אומשטענדען נאָך זיין פּאָטער'ס טויט. נאָכדעם האָט ער שטודירט אין דער קעמברידזשער טהעאָלאָגישער שולע, און איז געוואָרען אַ מיטגליעד פון דער יוני-טאַריאַנער פריעסטער-שולע. אין דעם יאָהר 1826, זייענדיג אַלט 29 יאָהר, האָט ער געקראָגען אַ שטעלע אין דער צווייטער באַס־טאָנער קירכע אַלס געהילפּס־פריעסטער. דאָרט האָט ער פּערבראַכט פיער יאָהר אַלס פּרעדיגער. זיין קאַריערע אין די עזעז פיער יאָהר איז געווען ערפּאָלגרייך, אָבער ניט גלענצענד. ער איז געווען איינער פון די רעפּאָרמער, וועלכע האָבען געקעמפּט פיר דער בעפרייאונג פון די שקלאַפען; ער האָט זיך אויך אינטערעסירט מיט דעם פּאָרט־שריט פון די סקולס, און איז אַ קורצע צייט געווען דער גלח אין דעם שטאַטס־סענאַט. אין די עזעז יאָהרען האָט ער געהייראַט, אָבער זיין פרוי האָט ניט לאַנג געלעבט.

אין סעפטעמבער 9, אין דעם יאָהר 1832, האָט ער געפּרעדיגט געגען אַ געוויסע צערעמאָניע אין דער קירכע. דאָס האָט אויפגע־בורעט אַלע פריעסטער און ער האָט דורך דעם פּערלאָרען זיין שטעלע, אָדער בעסער צו זאָגען, דאָס האָט געמאַכט אַן ענדע צו

זיין קירכען-קארטע. זייט דאן האָט ער זיך גענצליך געווירמעט
דער ליטעראטור.

אין 1833 האָט ער געמאַכט אַ פאַרבערייטונגס-רייזע נאָך
יוראָפּ, וואו ער האָט זיך בעקענט מיט פיעלע בעריהמטע מענער,
צווישען וועלכע עס איז אויך געווען דער גרויסער ענגלישער שרייבער
קאַרלייל. ביי זיין צוריקקעהר האָט ער נאָך געפרעדיגט ביסלעכווייז
אין מאַנכע קירכען, אָבער קיין שטעלע האָט ער ניט געקענט קריגען
צוליבע זיינע אידעען. אין 1834 האָט ער זיך בעזעצט אין קאָנקאָרד,
מאַסס., וואו ער האָט געוואוינט ביז זיין טויט. זייט דאן איז קאָנ-
קאָרד געוואָרען דער צענטער פון ליטעראטור. עמערסאָן האָט צענע-
צויגען צו זיך פיעלע יונגע טאַלענטען, וועלכע האָבען געוואַלט
וואוינען נאָהנט ביי דעם גרויסען דענקער און גערעכענט זיך צו
צעהלען צווישען זיינע געדאַנקען-קאמערעדען. עס האָט זיך דאן
אויסגעבילדעט אַ שולע, די „קאָנקאָרד שולע“ פון שרייבען און
דענקען, וועלכע איז ביסלעכווייז געוואָרען אַ קראַפט אין אמעריקאַ.
אין דעם יאָהר 1836, האָט עמערסאָן געדרוקט אַ קליינעם
ביכעלע מיט דעם טיטעל „נאַטור“. דיעזער ביכעלע, לויט זיין אינ-
האַלט און שפראַך, קען מיט רעכט בעטראַכט ווערען אַלס דער
ווינקעל-שטיין פון עמערסאָן'ס בעריהמטקייט. אין דעם יאָהר 1840
איז עמערסאָן געווען רעדאַקטאָר פון דער באַסטאָנער צייטונג „דער
ציפערבלאַט“. דיעזער אָרגאַן האָט פערטהיידריגט די אידעען און
אַנזיכטען, וועלכע עמערסאָן און זיינע אַנהענגער האָבען געהאַט, —
געמליך: דעם גלויבען אין אַ זעלע, וועלכע עקזיסטירט אַן און פיר
זיך, און דעם גלויבען אין וויסען און בילדונג, וועלכע דער מענש
ערווערט זיך ניט דורך שטודירען, אָדער דורך בעטראַכטען די
וועלט, נאָר וועלכע קומען צו איהם אַליין פון געטליכע קוועלען,
דורך בענייסטערונג. אין דעם יאָהר 1841 — אין דעם אַלטער פון
36 יאָהר — האָט ער געדרוקט זיין ערשטען באַנד פילאָזאָפישע
שריפטען; אין דעם יאָהר 1878 — אין דעם אַלטער פון 35 יאָהר —
האָט ער געדרוקט דעם לעצטען באַנד פון זיינע שריפטען. די גאַנצע

צייט צווישען דיעזע יאָהרען האָט ער פּערבראַכט אין זיין היים, אויפ'ן פּאַרם, שטודירענדיג, שרייבענדיג און לעקטשורענדיג. זיין לעבען איז געווען רוהיג און אנגענעהם, און האָט זיך ניט אויסגע- צייכענט מיט אירגענד וועלכע בעזאָנדערע צופעלע.

אין זיין לעבענס-צייט איז ער שוין בעריהמט געוואָרען אַלס גרויסער דענקער אי דאָ, אי אין אויסלאַנד, און איז געעהרט און בעוואַנדערט געוואָרען פון די גרעסטע מענער. וואָלט ווהיטמאַן איז געווען איינער פון זיינע פריינד, און עמערסאָן איז געווען איינער פון די ערשטע וואָס האָט געזאָגט אַ גוט וואָרט פאַר דער ערשטער אויסגאַבע פון וואָלט ווהיטמאַן'ס „בלעטלעך גראָו“.

זיינע געזאַמעלטע ווערקע זיינען צוועלף בענדער, צוויי פון וועלכע ענטהאַלטען זיינע געזאַמעלטע געדיכטע. ער איז געשטאַרבן אין אַלטער פון 76 יאָהר, קלאָהר, אָבער אַביסעל אָנגעשוואַכט אין גייסט.

2.

עמערסאָן אַלס פּילאָזאָף איז אין זיינע מעהרסטע שריפטען אַ פּראַקטישער מענש. ער ציהט שליסע פון לעבען, ער בעטראַכט ווי די וועלט געהט, ער שטודירט מענשען, ער שטודירט זיך, און קומט צו דער איבערצייגונג, דאָס די און די זאך איז אזוי און אזוי. אין אַלע זיינע שריפטען לערענט ער אונז זיין מוטהיג, שטאַרק, קלוג, פריי, גייסטיג-פריי, און אונאַבהענגיג, האַפנונגספאַל, פּערטרויענד און גלויבענד. ער אַליין איז אַ קלאָהרער גייסט, פול מיט לעבען, ליעבע און זונישיין, און דאָס וואָס ער פּערמאַגט וויל ער, דאָס מיר זאָלען עס אויך פּערמאַגען. ער איז זעלטען איבעראַיילט, זעלטען אונגערולדיג. ער גלויבט אין דער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט; ער גלויבט אין דעם ערפאַלגרייכען רעזולטאַט פון זיין שטרעבען און וואָרט געדולדיג, זיך ניט קימערענדיג פאַר טעג אָדער וואַכען. די פרייד פון לעבען, די נאָטעס-דרוהיגקייט, אונאַבהענגיגקייט, פריי- הייט אין דענקען און האַנדלען, אַ גלויבען אין אַ לעבען נאָכ'ן טויט, אין אַ גרויסען, אַלעס אַרומנעהמענדען גייסט, אָדער בעשע-

פער, — דאָס איז פאַר איהם דאָס וויכטיגסטע אין לעבען, אַלעס. ער גלויבט דאָס די נאַטור איז אַ קראַפט וועלכע איז בערייט צו דיענען דעם מענשען; דאָס זי קען בעהערשט ווערען און לאָזט זיך בעהערשען, און דאָס די גאַנצע וועלט מיט אַלעס וואָס זי פערמאָגט איז געמאַכט געוואָרען פאַר'ן מענשען. אָבער אויסער דעם וואָס ער בעטראַכט די נאַטור אַלס דענקער און פראַקטישער מענש, בע-טראַכט ער זי אויף אַלס פּאָעט און ווייס גוט, ווי הילפּרייך, ווי היילענד, ווי גוט זי איז צום מענשען, און ווי איינפלוסרייך זי איז מיט איהר אויסערליכען אויסזעהן, מיט איהרע סצענען, וועלדער און טייכען.

אָט איז אַן אויסצוג פון איינעם פון זיינע בעסטע ווערק, פון „נאַטור“. דיעזער אויסצוג קען דיענען אַלס ביישפּיעל פון זיין שפראַך, פון זיין שעהנעם סטיל, און פון זיין טיעפעס פיהלען פאַר, און מיט, די שעהנהייטען פון דער נאַטור.

„עס זיינען דאָ טעג אין דיעזען קלימאַט, אין כמעט יעדען טהייל פון יאָהר, אין וועלכע די וועלט דערגרייכט איהר פּאָלקאַ-מענהייט. די לופט, די שטערען און די ערד מאַכען דאָן אַ האַרמאָניע, פונקט ווי די נאַטור וואָלט וועלען נאָכגעבען איהרע קינדער. דיעזע טעג, אין דיעזען קאַלטען קלימאַט, זיינען אזוי שעהן ווי די שעהן-סטע טעג אין די רייכסטע, וואַרעמסטע קלימאַטען, און מיר וואַרע-מען זיך אין די ליכטיגע שטונדען פון פּלאַרידאָ און קיובאַ. יעדע פּיצעלע וואָס האָט אין זיך לעבען צייגט דאָן צופריעדענהייט, און די סטאַדעס וואָס ליגען אויפ'ן גראַז שיינען צו האָבען גרויסע און רוהיגע געדאַנקען. אַזעלכע טעג קען מען מיט מעהר זיכערהייט ער-וואַרטען אין דעם ריינעם אַקטאַבער-וועטער, וועלכען מיר אונטער-שיידען מיט דעם נאָמען „דער אינדיאַנישער זומער“. דער טאָג, וועלכער איז זעהר לאַנג, שלאָפט אויף די ברייטע בערג און וואַרעמע ברייטע פעלדער.

„צו האָבען דורכגעלעבט אַלע זוניגע שטונדען פון אַזעלכע טעג, הייסט עס שוין געלעבט לאַנג גענוג. די אָבגעלעגענע פּלעצער זעהן ניט אויס גאַנץ איינזאַם. ביי די טויערען פון וואַלד איז דער איבער-

ראשטער וועלט-מענש געצוואונגען אוועקצואווארפען זיין שטאָדט-
שע אָבשאַצונג פון גרויס און קליין, פון קלוג און נאָריש. דער
פעקעל פון געווענהייט פאַלט אַרונטער פון זיינע פלייצעס, אזוי
באַלד ווי ער שטעלט נור אַרײַן אַ פּוס אין דיעזע געגענדען. דאָ
הערשט אַ הייליגקייט וועלכע פערשעהמט אונזער רעליגיאָן, און אַ
ווירקליכקייט וועלכע פערקלענערט דעם ווערט און די בעריהמט-
קייט פון אונזערע העלדען. דאָ געפינען מיר אויס, דאָס די נאַטור
איז די קראַפט געגען וועלכע אַלע אַנדערע אומשטענדען זיינען ווי
צווערגען, — דאָס זי אורטהיילט ווי אַ נאָט אַלע מענשען וועלכע
קומען צו איהר. מיר זיינען אַרויסגעקראַכען פון אונזערע ענגע,
אָנגעפילטע הייזער אין דער נאַטור און אין דעם פריהמאָרגען, און
מיר זעהען וועלכע מאַיעסמעישישע שעהנקייטען עס וויקלען אונז
טעגליך איין אין זייערע בוועמס. ווי גערן מיר וואָלטען זיך אַרויס-
דרעהען פון אַלעס וואָס שוואַכט אָב דעם איינדרוק פון דיעזע שעהנ-
הייטען, — פון אונזער אַצנות/דיגען צושטאַנד און לאָזען די נאַטור
אונז בעצויבערען. די גערעמפּטע ליכט פון וואַלד איז ווי אַן אייבי-
גער פריהמאָרגען; עס ערמונטערט אונז; עס איז העלדיש. די אַלע
צויבער-געשיכטען נעהמען אונז אַרום; די שטאַמען פון די דעמבעס
און די אייכענבויער בליצען כמעט ווי אייזען אויף דער אויפגע-
רעגטער אויג. די שטומע בויער הויבען אָן אונז איינצוריידען צו
לעבען מיט זיי, צו פערלאָזען אונזער לעבענס אַרט פון הייליגע
קלייניגקייטען. דאָ איז קיין געשיכטע, קיין קירכע, קיין שטאַט ניט
אַריינגעמישט אין דעם געמליכען הימעל, אין דעם אונשטערבליכען
יאָהר. ווי ליכט מיר וואָלטען אוועקגעשפאַצירט ווייטער אין דער
בעטראַכטונג פון נייע סצענען, פערטיעפט אין אונזערע האַסטיגע
געדאַנקען ביז דאָס אַנדענקען אָן דער היים וואָלט אונז ביסלעכווייז
אַרויס פון קאַפּ, — ביז אַלעס וואָלט פערמעקט געוואָרען פון זכרון
דורך דער טיראַניי פון דער געגענוואַרט, און מיר וואָלטען געפיהרט
געוואָרען אין טריאומף פון דער נאַטור."

אויסגעצויגן ווערן דער דעם דויערענדען איינדרוק

אין אן אנדער פלאץ רעדט ער וועגען דעם דויערענדען איינדרוק
וואָס די נאטור מאַכט :

„די שטערען וועקען אויף אין אונז אַ געוויסע אַכטונג אָדער
עהררוידיגקייטס־געפיהל ; ווייל כאָטש זיי זיינען אימער דאָ, קען
מען זיי דאָך ניט דערגרייכען. אָבער אַלע געגענשטענדע אין דער
נאטור מאַכען אַן עהנליכען איינדרוק, ווען מען וויל זיך נאָר לאָזען
בעאיינפלוסען פון זיי. די נאטור זעהט קיינמאָל ניט אויס געמיינ ;
און אפילו דער קלינסטער מענש צווינגט פון איהר ניט אַרויס איהר
געהיימניס, און הערט ניט אויף זיין נייגערדיג ווען ער געפינט אויס
איהר פאָלקסאַמענהייט. פאַר קלוגע מענשען איז די נאטור נאָך קיינ-
מאָל ניט געוואָרען אַ שפיעל־זאַך. די בלומען, די חיות און די בערג
האָבען אָבגעשפּיגעלט דעם שכל פון זיינע רייפסטע יאָהרען, פונקט
ווי זיי האָבען ענטציקט די אונגעקוינטעלטיקייט פון זיין קינדהייט.“
אַביסעל ווייטער זאָגט ער :

„גרויסע טהאַטען צייגען אונז, דאָס די וועלט איז דאָס אייגענ־
טהום פון יעדער בריאה'לע וואָס לעבט אין איהר. יעדע בעשעפע-
ניס וואָס האָט שכל, האָט די גאַנצע נאטור פאַר איהר נדן, פאַר
איהר אייגענטהום. זי איז יעדענס, אויב מען שטרענגט נאָר אָן די
ווילענסקראַפט זי צו קריגען.“

„דער מענש נעהמט אַרײן די וועלט אין זיך לויט דער ענערגיע
פון זיינע געדאַנקען און פון זיין ווילען.“

„די בענוצונג פון דער ווילענסקראַפט, אָדער די לעקצײאָן פון
קראַפט, קען מען לאַכען פון אַלעס וואָס קומט פאַר אין לעבען. פון
דער צײט אָן וואָס דער קינד הויבט אָן בענוצען זיינע חושים ביז דעם
מאַמענט ווען ער זאָגט : „דיין ווילען זאָל געשעהן“, לערענט ער
די געהיימניס, דאָס ער קען בעצווינגען און בעהערשען מיט זיין
קראַפט ניט נאָר אַליין בעזאַנדערע עראייגניסע, אָדער אומשטענדען,
נאָר אפילו אַלע אומשטענדען, און קען אזוי צופאַסען אַלעס אין
לעבען צו זיין כאַראַקטער.“

„די נאטור איז דיסציפלינע ; — אַלעס איז איינגעטהיילט

אויסגעצויגן ווערן דער דעם דויערענדען איינדרוק

אין איהר, יערע זאך פיר איהר געברויך — יערע זאך ענטהאלט
אין זיך די מעגליכקייט פון ענטוויקלונג.

3.

אין זיין אַבֿהאַנדלונג איבער „פּאַליטיק“ זאָגט ער דאָס
פּאַלגענדע :

„די געזעלשאַפט איז אַ פּערבלענדעניס פאַר דעם יונגען
בירגער. זי ליגט פאַר איהם אין אַ שטייפער רוה מיט געוויסע
נעמען, מענשען און אינסטיטוציאָנען, וועלכע זיינען איינגעוואָר-
צעלט אין מיטען ווי אייכענבויםער, און אַרום וועלכע אַלע שטעלען
זיך איין אזוי גוט ווי זיי קענען. אָבער דער אַלטער שטאַאַטס-מאַן
ווייס, דאָס די געזעלשאַפט איז אַ פּליסיגע זאך, דאָס עס זיינען ניטאָ
אזעלכע מיטעלפּונקטען און צענטערס, און דאָס יעדער טהיילכעלע
קען פּלוצלינג ווערען דער מיטעלפּונקט פון דער בעוועגונג, און
צווינגען דאָס איבעריגע זיך צו דרעהען אַרום איהם.“
ער קומט דאָן צו פּאַלגענדען שלום :

„וואָס וועניגער רעגיערונג מיר האָבען, וואָס וועניגער געזעץ,
און וואָס וועניגער קראַפט פּערטרויט אין אַנדערע, דעסמאָ בעסער.
דער הייליגסטער מיטעל געגען דעם פּעחלער פון אָפיציעלער רעגיע-
רונג איז דער איינפלוס פון פּריוואַט מענשען, דער וואַקס פון
דעם איינציגען; דאָס ערשיינען פון דעם פּרינציפּ אַנשטאַט דעם
פּערטרעטער; דאָס ערשיינען פון דעם קלוגען מענשען, נאָך וועמען
די עקזיסטירענדע רעגיערונג איז נאָך אַ שלעכטע נאָכאַהמונג.“
„אויסצובילדען קלוגע מענשען, דערצו עקזיסטירט דער
שטאַאַט; ווען דער קלוגער קומט, דאָן פּערשווינדעט דער שטאַאַט.
אַן אמת'ער באַראַקטער דאַרף קיין שטאַאַט ניט האָבען. דער קלוגער
מענש איז דער שטאַאַט.“

וועגען שעהנקייט און קונסט זאָגט ער דאָס פּאַלגענדע :
„די בעשאַפונג פון אַ קונסט-ווערק בעלייכטעט די געהיימיניס
פון דער מענשהייט. אַ קונסט-ווערק איז אין אַבסטראַקט די אונטער-
שטע שורה פון דעם גאַנג פון דער וועלט.“

אין איהר, יערע זאך פיר איהר געברויך — יערע זאך ענטהאלט
אין זיך די מעגליכקייט פון ענטוויקלונג.

„דער פאָעט, דער מאַהלער, דער סקולפּטאָר, דער מוזיקער, דער אַרכיטעקט, שטרעבט צו קאָנצענטרירען די ליכטיגקייט פון דער וועלט אויף איין פונקט; און יעדער שטרעבט אין זיין ווערק צו בעפריידיגען זיין ליבע פיר שעהנקייט וועלכע צווינגט איהם צו שאַפען.“

„וואַהרהייט, גוטסקייט, זייגען נור פערשיעדענע זיימען פון דאָס גאַנצע.“

עמערסאָן איז, אויסער וואָס ער איז אַ טיעפער דענקער און אַ פילאָזאָפישער פאָעט, אויך אַ דיכטער. זיינע געדיכטע קלינגען זעהר שעהן. זיינען זעהר געזונד, פול מיט געדאַנקען און שעהנע אויס־דריקע; זיינען קלאָהר און אמת קינסטלעריש געשריבען. זיי קלינגען שטאַרק מיט געטהע'ס אַרט שרייבען, און מאַכען אויף אויך אַ זעהר געזונדען איינדרוק.

אום צו געבען דעם לעזער אַ בעגריף פון זיין אַרט שרייבען, וועל איך דאָ איבערגעבען צוויי קליינע געדיכטע פון זיינע צוויי בענדער שירים:

1.

יאַגדעס קלייבען.

„אפשר איז דאָס אמת, דאָס די ערד
איז אַ וויסמע פון יללות,
פול מיט פאַלשקייט, און מיט שרעק“,,,,
האָב איך מיר געדענקט בוי די לאַנקעס
וואַנדלענדיג, און בוי'ן ברעג פון מיידן.

עווישען די שוואַרצע יאגדעס
האָב איך מיך פערמשעפעט באלד
און, זיך פּרעהענדיג מיט די בלומען,
האָב איך ליבעליך באלד געטרוימט,
„וועלכער אוינפלוס האָט עס מיך,

דעם אויסערוועהלטען, פאַרבערויט
פאַר אזעלכע שעהנע חלומות?"

האַב איך באלד מיט פרייד געפרעגט,
„ווי האָסטו געמיינט, דאָס עס וואַקסט
קוין שכל נישט אויף אונז'רע יאגדעס?"
האַב'ן די וויינישטעק מיר געענטפערט. —

2.

קונסט.

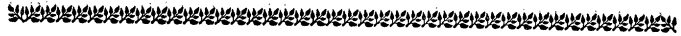
בעפונצט די גלאַז, דעם טאַץ, די פּאָן,
מיט די סצענען פון אַ ראָמאַן;
די לבנה'ס זילבער-שוין
זאָל ביי-טאָג אויך ליכטיג זיין.
גערטנער פלאַנצט אין אייערע גאַסען,
אַרומגעזוימט מיט בלומען-פאַסען.
בויט פאַנטאַזיען אויפ'ן סקווער,
וואו די היץ איז גרויס און שווער,
זאָלען אויך פריידען-ליעדער שאַלען;
זאָלען סמאַטוען, בילדער, זאַלען,
די פּערגאַנגענהייט בעשעהנען,
און די מענשהייט קרוינען.
זאָל דער איינגעמועדטער קלערק
זעהען אויפ'ן שמאַדט-אוהר אַ מייסטערווערק
פון פולקען קעניגע בעגלייטען,
און ענגע, מיט פליעגעל אויסגעשפּרייטע,
זאָל ער אין אַלמע פאַבלען זעהן,
וואָס זיינע עלטערן זיינען געווען.

זיינע קינדער זאלען געניסען
זויער שפויז אויף הימלושע מישען,
קונסט האָט דיזע שעהנע קראפט,
אונז פּערגניגען זי פּערשאַפט."

ווי געזאָגט, עמערסאָן איז אַ גרויסער דענקער. אין זיין פּילאָזאָפּיע האָט ער בעהאַנדעלט די וויכטיגסטע פּראַגען פון לעבען, אַבוואָהל ניט סיסטעמאַטיש. אלעס פון וואָס אַ מענש קען דענקען אין דער פּילאָזאָפּישער וועלט, האָט ער דורכגעדענקט. זיינע שריפטען זיינען פול מיט גלענצענדע פּילאָזאָפּיש-פּאַעטישע געראַנט-קען. זיין שפּראַכע איז ריין; זיין גייסט, זיין פּאַנטאַזיע זיינען קלאָר. אין מאַנכע ערטער, עס איז וואָהר, פּערקריכט ער אַביסעל ווייט אין פּאַרשונגען וועגען דער נשמה און דעם רוח הקודש, אָבער אין די מעהרסטע שטעלען איז ער קלאָר און דירעקט. עס איז אַ פּערגניגען איהם צו לעזען, איהם צו שטודירען, אי צוליעב זיין פּילאָזאָפּיע, אי צוליעב זיין פּאַעזיע. מען קען זיך איהם אַנטרויען מיט לייב און זעעלע, און אַבוואָהל ער איז ניט קיין סאַציאַליסט, איז ער דאָך, אין תּוך גענומען, פיר דיזע אידעען און פּרינציפען, — פיר אַ ווייטערער, ברייטערער פּרייהייט ווי די יעצטיגע רעגירונגס-בעאַמטע און בלינדע אַרבייטער בעגרייפען. ער איז, גלויב איך, ביז יעצט, דער גרעסטער אַמעריקאַנישער דענקער; אפּשר איז וואָלט וויהיטמאַן עפעס גרעסער פאַר איהם.

וואלט ווהיטמאן

שעה, טיעף און קלאָהר איז געווען זיין גייסט און פערשטאנד, ווי די וועלט און די נאטור. אין איהם האָט אַלעס געלעבט, אַלעס האָט זיך בעוועגט, פיעלייכט מיט דערזעלבער קראַפט, געוויס מיט דער זעלבער טיעפקייט, ווי אין שעקספיער. שוסטער און פילאָזאָף, שניידער און דענקער, וויסענשאַפטס־מאַן און האַלץ־העקער, פּאָעט און קינסטלער, בעטלער און קעניג, רייכער און אַרימער, — אַלע, אַלע, פון קליין ביז גרויס, פון אַרעם ביז רייך, פון יונג ביז אַלט, — געפינען אין איהם דעם אויסדרוק פון אַלע זייערע פער־לאַנגען און געפיהלען, און די אונטערשטע שורה — פון זייערע גע־דאַנקען.

וואָלט ווהיטמאן איז געווען אַ פּאָעט פון זיין צייט. ער איז אָבער אויך געגאַנגען פּאָראַויס, פאַר זיין צייט, מיט דעם וואָס ער האָט אויסגעדריקט די פּאָרטשריטליכסטע אידעען פון די דעג־קער פון דער ענדע פונ'ם ניינצעהנטען יאָרהונדערט. — ער איז געווען אַ שטאַרקער פערטהייריגער און פּרעדיגער פון וואַהרער פרייהייט אין יעדער הינזיכט; פון גלייכהייט, גערעכטיגקייט, יושר און רחמנות; פון וויסענשאַפט און פון וואַהרער בילדונג. ער איז געווען אַן עפענטליכער פיינד פון היפּאָקריססוואָ, פון פּריס־טערליכער פאַלשקייט, און קאַפיטאַליסטישער רויבעריי. ער זינגט פון פרייהייט מיט אַ גאַנץ אַנדער טאָן, ווי עס זינגען די געווענה־ליכע היהנער־פּאָעטען און זעה־מיד־ניט־אָן דיכטער. זיין שפּראַך איז קלאָר (אַם וועניגסטענס אין דיעזער הינזיכט), דירעקט, ניט פערשטעלט, ניט געקוינסטעלט און פריש, ווי די גרויסע בלעטער, וואָס וואַקסען אַרויס ביי די וועלדער. ער זאָגט אַריין גאָר פּראָסט,

ניט געשעהמטערהייד, און טרעפט גראדע דאָרטען, וואו עס טהוט וועה, אָדער וואו עס איז פערלאַטעט, אָדער קיצעלדיג.

אום צו פערשמעהן וואָלט ווהיטמאן'ס ווערקע, הויפטזעכליך זיין הויפט-ווערק „בלעטלאך גראָז“, בוז ומען איהם נאטירליך דורכשטודירען. איך זאָג ד ו ר כ י ש ט ו ד י ר ע ז, ווייל זיי ענטהאלטען די אונטערשמע שורה פון גאנצע יאָהרען דענקען און פיעלע וויסענשאפטליכע ווארהייטען, וועלכע עס איז אין אָנפאַנג שווער צו פערשמעהן. אויך קענען פיעלע שעהנהייטען פון זיין פאָעזיע ערשט האָן פאָלקאָמען פערשטאנען ווערען, ווען מען לעזט איהם דורך אַ פאָר מאָל.

וואָלט ווהיטמאן שרייבט זיין פאָעזיע אין דעם סטיל, און זעהר אָפט אין דעם טאָן, פון דער ביבעל. ער זינגט, ווי די אַמאָל ליגע נביאים האָבען געזונגען, — עבען אזוי בעניוסטערט, מיט עבען אזא טיעפען גלויבען אין דער וועלט, אָדער אין דער גאָטהייט, מיט עבען אזוי פיעל פרייער און פרישער נאטירליכקייט. די אַלטע, געווענהליכע פאָרמען פון פאָעזיע, די פערזען מיט די גראַמען, האָט ער פערוואַרפען, און אויסגעקליבען זיין אייגענעם סטיל. אויב איך וואָלט עטוואָס טארלען אין זיין סטיל, איז עס, נעמליך, זיין ברייטקייט; זיינע פערזען אָהן גראַמען קלינגען וואונדערליך-שעהן, אָבער אין זיין ברייטקייט קען מען אָפט דער-טרונקען ווערען, ווי אין אַ ים.

וואָלט ווהיטמאן איז געבאָרען געוואָרען אין וועסטהילס, לאָנג איילענד, אין דעם שטאַט ניו-יאָרק, דעם 31טען מאַי, 1819. דער עלטסטער מיטגליעד פון דער פאמיליע ווהיטמאן, וועלכען דער שרייבער פון זיין ביאָגראַפיע האָט געקענט ביז יעצט נאָכפאַרשען, איז געווען אביה ווהיטמאן, געבאָרען אין ענגלאַנד, אין דעם יאָהר 1560. זיין זוהן, דער רעוורענד זכריה ווהיטמאן, — געבאָרען אין דעם יאָהר 1595, — איז אריבערגעקומען פון ענגלאַנד אויף דער שיף „טרו לאָוו“ („אמת'ע ליבע“) אין דעם יאָהר 1635. פון

איהם שטאמען די אמעריקאנער מיטגליעדער פון דער פאמיליע
והיימלאן, און אויך דער פאָעט.

ווען וואָלט ווהיימלאן איז געווען אַ קינד, האָבען זיינע על-
טערען געמופט נאָך ברוקלין. דאָ איז ער אויפגעוואַקסען. אָבער,
אַלס אינגעל און אַלס יונגער-מאַן, האָט ער אָפּט בעזוכט זיין גע-
בורטס-אָרט, און האָט אָפּט פּערבראַכט גאַנץ לאַנג אין די קווינס
און סאָפּאָלק קאָנטים. אין ברוקלין האָט ער בעזוכט די געוועהנ-
ליכע שולען, און האָט זיך אָנגעפּאַנגען צו לערנען שריפטזעצעריי,
ווען ער איז אַלט געווען דרייצעהן יאָהר. אין דעם אַלטער פון
זעכצעהן אָדער זעבעצעהן יאָהר איז ער שוין געווען אַ לעהרער אין
די קאָנטרי-סקולס און האָט שוין דאָן געשריבען פיר די צייטונג-
גען און זשורנאַלען. ער האָט אויך געאַרבייט אויף אַ פּאַרם אַ
קורצע צייט.

ווען ער איז אַלט געווען ניינצעהן אָדער צוואַנציג יאָהר, האָט
ער פון דעם יאָהר 48—1839 אַרויסגעגעבען אַ צייטונג אין האַנד-
טינגטאָן, מיט דעם נאָמען „דער לאַנג-אייילענדער“. דאָן איז ער
געקומען וואוינען אין ניו יאָרק. די נעקסטע צוועלף יאָהר איז ער
געווען בעשעפטיגט אַלס שריפטזעצער און מיטאַרבייטער אין ציי-
טונגען און זשורנאַלען. אין דעם פּערלויף פון יענע צוועלף יאָהר,
און נאָך אַ פּאַר פּאַלגענדע יאָהרען, האָט ער זיך ערוואָרבען דעם
גרעסטען טהייל פון זיין בילדונג. ער האָט דורכגעשטודירט ניו-
יאָרק מיט אַלע איהרע אומגעענדען, און האָט אַריינגעדרונגען אין
דער סאַמע האַרץ פון איהר לעבען און איהרע איינוואוינער. ער
איז דאָן פול געווען אומערום, האָט אַלעס בעמראַכט, אַלעס דורכ-
געשטודירט, אַלעס אַריינגעוויגען אין זיך. ער האָט בעזוכט האַס-
פיטאַלען, קירכען, שולען, קאָזאַרמעס, — וואָס איהר ווילט; און
האָט גערעדט אין דעבאַטיר-קלובען, און גענומען אַ לעבאַפטען
אַנטהייל אין פּאַליטיק. אַלעס, וואָס ער האָט געטהאָן און געוועהן,
האָט איהם, ווי עס שיינט, פּערשאַפט פּערנעניגען. אין דעם יאָהר
48—1847 איז ער געווען בעשעפטיגט אין ברוקלין אַלס רעדאַק-
טאָר.

אויפגעשטעלטענע פאליטישע און סאציאלע פראגעס.

טאָר פון דער צייטונג „די איגל“ (דער אָדלער). אין דיעזער צייט, אין דעם יאָהר 1849, האָט ער געמאכט אַ לאַנגע רייזע אין די מיטעלע, מערבֿ־און דרום־זייטיגע שטאַטען. ער האָט לאַנגזאַם דורכגערייזט פענסילווייניען, ווירדזשיניאַ; האָט אַריבערגערייזט די אלעגאַני־בערג און אין לאַנגזאַם אַראָבעפּאַהרען די אָהייאָ און מיסיסיפּי טייכען ביז ניו אַרליאַנס, וואו ער האָט אַ קורצע צייט געוואוינט און איז געווען בעשעפטיגט אַלס רעדאַקטאָר פון אַ צײַטונג „די קרעסענט“.

נאָכדעם ווי ער האָט אַרומגערייזט אין פּיעלע שטאַטען, האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק נאָך ברוקלין. אין דעם יאָהר 1851 האָט ער אַרויסגעגעבן אַן אייגענע צייטונג מיט דעם נאָמען „די פּרימען“. נאָכדעם האָט ער געבויט און פּערקויפט קליינע הייזער; דערביי האָט ער גוט פּערדיענט און וואָלט רייך געוואָרען, ווען ער וואָלט דיעזען געשעפט ניט אויפגעגעבען. אין דעם אָנפאַנג פון די פּופציגער יאָהרען האָט זיך זיין בוך „בלעטלעך גראָז“ אָנגע־הויבען צו ענטוויקלען אין זיין מוח. אין דעם יאָהר 1855 איז ערשיענען די ערשטע אויסגאַבע פון זיין הויפט־ווערק „בלעטלאך גראָז“, און האָט ענטוואָלטען צוועלף געדיכטע.

געשריבען האָט ער איבעראַל: — אין טהעאַטער, אויפ'ן גאַס, אין דער פּערדי, ביים ים, אין די פּעלדער, און מאַכעם מאָל האָט ער אַוועקגעלייגט זיין אַרכײט אום צו שרייבען.

אין דעם יאָהר 1862, באַלד נאָך דער ערשטער שלאַכט פון פּיערריכטבורג, איז ער אַוועק אויפ'ן שלאַכט־פּעלד, און האָט דאָרט פּערבראַכט אַ לאַנגע צייט אויפפאַסענדיג און היילענדיג (ער האָט געהאַט אַ ידיעה אין מעדיצין) די קראַנקע און פּערוואַנדעטע סאָלאַרטען וואָס האָבען געקעמפּט געגען די שקלאַפּעריי פון די זיד־שטאַטען. דיעזע אַרכײט האָט אויף אימער אונטערגעגראָבען זיין געזונד, און שפּעטער איז ער דאָרדף געלעהמט געוואָרען. זיין פּריינדשאַפּט, ליעבע און צערטליכקייט צו די פּערוואַנדעטע סאָלאַרטען האָט דאָן אַריבערגעשטיגען אַלע ערוואַרטונגען.

אויפגעשטעלטענע פאליטישע און סאציאלע פראגעס.

א קורצע צייט פאר דעם שלום פון דער קריגעריי אין וואשינגטאן. זעהלט געווארען אלס קלערס ביי דער רעגירונג אין וואשינגטאן. אבער באלד נאכדעם האָט איהם דער נייער סעקרעטער, מר. רושיימס הארלאם, „דיסטשאַרדזשט“, ווייל ער איז געווען דער פערפאסער פון אן „אונמאַראַלישען“ בוך, פון „בלעטלעך גראָז“.

געלעהמטערהייט האָט ער פערלאָזען וואשינגטאן און האָט זיך בעזעצט אין קעמדען, ניו דזש., און דאָרט, דורך די יאָהרען 1873, 1874 און 1875, איז זיין לעבען געהאַנגען אויף אַ האָר. אויף די עלטערע יאָהרען האָט ער געליטען אי פון אַרימקייט, אי פון אלטקייט, אי פון קראַנקהייט. זיין קראַנקהייט האָט אָבער געדיגעבען געבורט צו איינעם פון די זיסעסטע און געזונדסטע ביכער, צו דעם „טאַגעבוך פון אַן אינוואַליד“. ער האָט אויך געשריבען אַ רעכטע ביסעל אנדערע ווערקע אויסער זיין הויפטווערק: — זיין אייגענע לעבענס-בעשרייבונג, ריזע-בילדער, קריטיקען, ער-צעהלונגען פון זיינע יונגע יאָהרען, א. ה. וו. אלע זיינע ווערקע זיינען זעהר געזונד; דורך אלע ציהט זיך דורך די זעלבע מענליכקייט, דער זעלבער מוטה, שטאַלץ, די זעלבע פרייהייטס-ליעבע און בעגייסטערונג, ווי אין „בלעטלעך גראָז“. אין דעם יאָהר 1882 איז ערשיענען די אַכטע, און לעצטע, אויסגאַבע פון „בלעטלעך גראָז“, און האָט ענטהאַלטען אלע געדיכטע און זייער יעצטיגענע פאַרמע.

ווערענדיג זיין לעבען האָט ער געמאַכט די פערזענליכע בע-קאַנטשאַפט פון פיעלע פון די גרעסטע מענער אין אמעריקא און אייראָפּא, און איז פון די מעהרסטע בעוואונדערט און געליעבט געוואָרען. געשטאַרבען איז ער ריין, פאַלקאם קלאַר, אַבוואַהל ניט רייך, אין דעם פולען אלטער פון אַ יאָהר פינף אָדער זעקס-און-זיבעציג. זיין פיגור, זיין אויסזעהן אויף דער עלטער ווערט גע-שילדערט פון זיינע פריינד ווי די פיגור פון אַ פראַפּעט, פון אַ פאַטעריאָרף; — די האָאַר לאַנג, זידיג און גרוי; די אויגען עבען אזוי בלוי ווי אין דער יונגענדיג; דאָס געזיכט אָפען, פריי און

פריינדליך; די שטימע זיס; און זיין גאנצעס וועזען ריין און

עהרענווירדיג. ביז אין לעצטען טאָג איז ער פּערהליכען דער זעל-
בער קלאָרער, פּערהליכער, געזונטער, פּרייטליכער מענש; און
קיינע זאָרג, קיינע בעליידיגונגען און פּעראַכטונגען פון זיינע מיט-
מענשען, קיינע יסורים האָבען ניט געקענט פּערוויערען זיין נאַטור,
אָדער פּערזונקלעך זיין פּערשטאַנד. ער שטעהט פאַר אונז אין
א שטראָם ליכט — אַ גרויסע, ליכטיגע, אַנגענעהמע, אָבער אויך
פּראַפעטישע פּערוואַן, — אַ מין בודהא אָדער משה רבינו פון פּרייען
דענקען, פון אייביגען פּאַרטשריט און אייביגער ליבע. אויף די
הויכקייטען פון די צייטען שטעהט דער גרויסער טעמפעל פון וואָר-
הייט און ליכט, וועלכען ער האָט געבויט, און די פעלקער וועלען
אייביג פּילגערען צו איהם, ווי צו אַ הייליגטהום.

די „בלעטלעך גראָז“ איז זיין הויפט-ווערק. — וועלכע גלענ-
צענדע, פּאָעטישע שטעלען געפינען זיך אין איהם! וואָס פאַר אַ
טיעפקייט! וואָס פאַר אַ ברייטקייט! — ווי זיין זעלע, די זעלע
פון דעם גרויסען דיכטער, לעהרער און נביא.

אַט אזוי הויבט ער אָן זיין הויפט-ווערק: „בלעטלעך גראָז“:
„פּריי, פּריי, ווילד, מיט אַ גרינגער שפּראַך און אַ ריינעם
געמיטה, — איינער, וואָס איז צופריעדען מיט זיך אַליין און האָט
ליעב ומענשען און ערטער;

„וואָס האָט ליעב דעם פּישיפּערמעגען פון פּאַמאַנאַק-אינ-
זעל, (* וואו איך בין געבאָרען געוואָרען);

„איינער, וואָס האָט ליעב דעם ים, וואָס איז געבאָרען גע-
וואָרען אין דער הרחבה פון קערפּער און גייסט, און איז אַ קעגער
אין פּיעלע זאַכען;

„א קינד פון דער שטאָרט ניו יאָרק, וועלכע איז מיין שטאָרט;

(* פּאַמאַנאַק אין דער אַלטער אינדיאַנישער נאָמען פון לאַנג
אוילענד.

פּאַמאַנאַק אין דער אַלטער אינדיאַנישער נאָמען פון לאַנג

אַלעמאַטש פון דער געזעצטער פּאַרטיי;

„אַדער אַ זעהן פון די הויכע, אינלענדישע געגענדען, אָדער פון די גרויסע גראַז־פלעצער פון דרום־זייט; „פול אָנגעזויגען מיט דער לופט פון קאַליפֿאָרניען, אָדער מיט טעקסאַסער, אָדער מיט קיובאַנער לופט; „אַ טאַלמאַטש פאַר אַלעס, — אָפהילכענדיג דעם ניאַנאַראַ־שטראָם אָדער דעם טייך מיזורי; „אָדער לעבענדיג גראַב אין מיין היים אין די קענאַק'שע וועלדער; „אָדער וואַנדערענדיג און געהענדיג אויף געיענע נאָך מיין טרינק־וואַסער און מיין עס־פֿלייש; „אָדער ליענענדיג פֿערטיעפט אין מייע געדאַנקען ערגעץ־וואו אין אַ שטיצען ווינקעל; „ווייט אוועק פון דעם רויש פון דער מאַסע, פֿערברענגענדיג אַ קורצע צייט, בעגייסטערט און גליקליך; „שטערען, פּאָעזיע, שנעע, די בערג, פֿעלזען, די בלומען פֿונ'ם פינפטען חודש, מיין איבערראַשוניג, מיין ליעבע; „וויסענדיג דאָס עס לעבט די חיה וועלכע רופט זיך באַפֿאַלף, וויסענדיג פון די פֿריעדליכע סטאַדעס, און פון דעם בול־אַקס, מיט אַ שטאַרקער ברוסט און האַריג; „וויסענדיג בעניגען־צייט פון דעם שפּאַט־פּויגעל אין די וויל־דעהניסע; „איינזאַם, זינגענדיג אין דער וועסט, קום איך קעמפּען פֿיה אַ ניוער וועלט“.

* * *

ער נעהמט אַלעס אַרײַן אין זיינע ליערער, דאָס גוטע ווי דאָס שלעכטע: —

„אַלעס אַלעס!
„זאָלען אנדערע זיך ניט מאַכען וויסענדיג פון וואָס זיי ווילען,
איך זינג די ליעד פון שלעכטס אויף.
„איך בין אַלײַן עבען אזוי שלעכט ווי גוט.

אַלעמאַטש פון דער געזעצטער פּאַרטיי;

וואס פאר א זאך איז דאס?

„און איך זאג דאס עם גיבט אין פאקט קיין שלעכטס ניט.
„אדער, אויב עם איז דא שלעכטס, איז עם עבען אזוי וויכ-
טיג פאר איך, פאר מיר און פאר דער עהר, ווי אירגענד וואס.“

איז אן אנדער פלאץ זאגט ער:
„איך וועל זינגען פונ'ם עגאאיזמוס, און וועל צייגען, דאס
ער שטעקט הינטער אלעס; איך וועל זיין דער זינגער פון פער-
זענליכקייט.“

אָט איז זיין לוסט פיר נאטירליכקייט:
„מיר האבט, איך וואָלט קענען געהן לעבען מיט חיות; זיי
זיינען אזוי געלאָסען און איינגעהאלטען;
„זיי שוויצען ניט און קלאָגען ניט אויף זייער לאַגע.
„זיי ליגען ניט וואָך אין דער פינסטער, קלאָגענדיג אויף
זייערע זינד.“

„זיי מאַכען מיך ניט קראַנק דיסקוטירענדיג וועגען זייער
פּפּליכט צו גאָט.
„איך בין אַ פּרייער קאמפּראַד; איך ליגע ביי בעלאַגערענדע
וואָך-פּייער!

„איך פּערשטעה די גרויסע האַרץ פון העלדען, דעם מוטא פון
דער יעצטיגער און פון אַלע צייטען.“

וועגען גלויבען זאָגט ער פּאָלגענדעס:
„איך פּעראַכטע אייך ניט, פּריסטער. מיין גלויבען איז דער
גרעסטער פון אַלע גלויבענס, — ער ענטהאַלט אַלע גלויבענס, פאר-
צייטיגע און היינטיגע, און אַלע צווישען די פּאַרצייטיגע און
היינטיגע.“

„און איך קען אויסרופען צו דער מענשהייט:
„זייט ניט נייגעריג וועגען גאָט, — דען איך, וואָס איך בין
נייגעריג איבער אַלעס, בין ניט נייגעריג איבער גאָט; קיינע ווער-
טער קענען ניט אויסדריקען ווי רעהיג איך בין וועגען גאָט און
וועגען טויט.“

„איך הער און זעה גאָט אין יעדער זאך, און הויב איהם ניט

וואס פאר א זאך איז דאס?

אָן צו פערשטעהן, און איך קען נישט בעגרייפען וואָס עס קען זיין וואונדערליכער ווי איך אליין.

לעזט ריעזען בעשלוס, וועלכען ער פאסט. אזוי דענקט יעדער מענטש:

„א סוף דערמיט! איך הער אויף טרייבען קאמאָוועס;
„פון היינט אָן געוועהן איך מיך אין לויפען, שפרינגען,
שווימען, ראַנגלען און באַרען זיך;

„אריבערצוטראַגען קעלט אָדער היץ,
„צו לערנען זיך גוט שיסען — צו זעגלען אין אַ שיף.
„צו פיהרען פערד, — צו האַבען פּרעכטיגע קינדער,
„צו ריידען לויט און פערשטענדליך, — צו פיהלען זיך ווי
אין דער היים צווישען געוועהנליכע מענשען.

„און צו בלייבען מוטהיג אין שרעקליכע צופעלע, אויפ'ן
לאַנד אָדער אויפ'ן ים“.

ווייטער זאָגט ער וועגען שעהן־שרייבער: —

„מיך אַרט נישט פאר בעפוצער...
„איך האָב ליעב גרינדליכע זאָכען, אמת'ע מענער און פרויען.
„לאָז מיך געהן אין מיין אייגענעם וועג, — זאָלען אַנדערע
פערשפרייטען די געזעצע, איך וויל פון זיי קיין חשבונות נישט
פיהרען,

„זאָלען אַנדערע לויבען בעריהמטע מענער און אויפהאַלטען
דעם פריעדען, — איך האַלט אויף אויפשטאַנד און קריעג,

„איך לויב קיין גרויסען מאַן נישט, — איך טאָדעל אין געזיכט
אַריין דעם, וועלכען מען האָט געהאַלטען פאר דעם בעסטען“.

אין די לעצטע בלעטער פון זיין ווערק זאָגט ער פאָלגענדעס:
„דאָס איז נישט קיין בוך, — ווער עס ריהרט איהם אָן, ריהרט
אָן אַ מענשען.

„(איז יעצט נאכט? זיינען מיר דאָ אליין?)

„דאָס בין איך, וועמען איהר האַלט, און איך האַלט אייך.

אָן צו פערשטעהן, און איך קען נישט בעגרייפען וואָס עס קען זיין וואונדערליכער ווי איך אליין.

„איך שפרינג ארויס פון די בלעמער אין אייערע אָרעמס, — דער טויט רופט מיך אוועק“.

„גענוג, אָה פערשווינדערדע געגענווארט!

„גענוג, אָה אונטערגעשטריכענע פערגאנגענהייט!

„מײן טהייערער פריינד, וואו דו זאָלסט ניט זײן, עמפפאנג דיזעזען קוש.“

„איך גיב איהם הויפטזעכליך דיר, — פערנעס מיך ניט.

„איך פיהל ווי איינער וואָס האָט אָפגעטהאָן זײן ארבייט, —

איך געה ווייטער.“

„די אונבעקאנטע געגענר, וועלכע איז אמת'ער ווי איך האָב

געטרוימט, איז מעהר דירעקט, ווארפט ערוועקענדע שטראהלען

ארום מיר, — אַדיע!

„גערענק מײנע ווערטער, איך לײב דײך ;

„איך שײד מיך פון מאטעריעלע געגענשטענדע,

„איך בין ווי איינער וואָס איז כעפרייט פון זײן קערפער.

„איך בין טריאומפירער, טויט“.

וואָלט ווהיטמאן האָט, ווי געוועהנליך, געהאט צו קעמפפן

געגען די פאָראורטהיילספאָלע, אלטע און ניט עהרליך געזיגטע

מענשען פון דיזעזען לאַנד. ווען דער ערשטער טהייל בלעטלעך

גראָז איז ערשיענען, זײנען אַ באַנדע דומע צייטונגס-שרייבער

און פּעראירטע, דיין־פּיסיגע בעל־עבירה־ניקעס אַרויסגעשפּרונגען

געגען איהם. די ווילדעסטע, דומסטע, פּערקעהרטסטע מײנונגען

זײנען אויסגעשפּראַכען געוואָרען וועגען זײן בוך ; די משוגע־נסטע,

אונבעגריפליכסטע אויסדריקען זײנען געברויכט געוואָרען צו פּער-

ווארפען מיט שמוץ און דעם שרייבער, און זײן ווערק. פּיעלע

שטעלען אין זײן בוך האָבען „ערשיטערט“ זײער מאָראַל, זײערע

געפיהלען פון „אנשטענדיגקײט“. הויפטזעכליך האָט זײ אויפ-

געבורעט אַ געוויסעם געדריכט, אין וועלכעס ער רעדט פון די בע-

ציהונגען און שייכות פון די ביידע, מענליכע און ווייבליכע, גע-

שלעכטער. פאַר דיזעזעס געדיכט האָט מען איהם געוואָלט אַרעס-

טירען, איך גלויב אין באַסטאָן. עס איז, נאָך זייער מיינונג גענצ-
ליך געגען דער מאָראַל, אַ פערברעכען, אזוי צו ריידען וועגען
אזעלכע פערברעכערישע געגענשטענדע. וואָס זיי פערשטעהען
אונטער דאָס וואָרט מאָראַל, איז שווער צו פערשטעהן. די ביבעל
לעזען, אין קירכע געהן, די תפילות איבערזאָגען, מאַכען געשעפטען,
בעשווינדלען און בערויבען, שטייערן צאָהלען, לאָזען אנדערע אַר-
בייטען פאַר זיך, לעבען איינגעצויגען און איינגעשרומפען, שטילער-
הייד זינדיגען און עפענטליך זיין אַ שונא פון יעדען פאַרטשריט, —
דאָס איז, נאָך זייער מיינונג, מאָראַל; דאָס מעג מען!

די אויפֿרעגונג וועגען וואָלט ווהיטמאָן האָט זיך אָבער שוין
לאַנג איינגעשטילט. מען רעדט שוין פון איהם ביינאה איבעראַל
מיט רעספעקט, ליבע און עהרפֿורכט, ווי ער פערדיענט; ניט צו
ריידען פון די פרייע און געבילדעטע. פון זיי איז ער שוין לאַנג,
לאַנג אנערקענט, בעליעבט און בעוואונדערט. — ער איז איבער-
זעצט אין אייניגע שפראַכען.

עדווין מארקהאם

נאך די פיעלע צוקער-וואסערדיגע פערזען, וועלכע מיר קריגען צו לעזען אין די אמעריקאנער זשורנאלען; נאך די פיעלע הערצענס-אויסגיסונגען פון מאט-אויגיגע דאמען און האלב-פליישיגע, האלב-מילכיגע רעפארטערלעך און סתם ליעבעשפיעלענדע יונגע לייט, איז עס א פערגעניגען צו לעזען די פערזען פון א וואהרען בענאכטען דיכטער. דיעזער דיכטער איז מר. טשאַרלס עדווין מארקהאם, א מיטגליעד פון דער סאָציאַליסטישער אַרבייטער פאַרטיי.

מר. מארקהאם איז געבאָרען געוואָרען אין אָרעגאָן, אַם 23טען אפריל 1852. זיינע עלטערען שטאמען פון די ערשטע קאלאניסטען פון פענסילווייניען און ניו-ענגלאַנד. צווישען זיינע פערוואַנדעטע און אורעלטערען זיינען געווען פיעלע בעאמטע פון שטאַאַט, וועלכע האָבען זיך ערוואָרבען אַ הויכען ראַנג דורך זייערע טרייע דיענסטע.

שטאַמענדיג פון אַזעלכע עלטערען און האָבענדיג פערבראַכט זיין יוגענד אין די רייכע געגענדען, וועלכע האָבען אַרומגערינגעלט די פּיאָנערען אין דער וועסט, האָט מר. עדווין מארקהאם, — דען ביי דיעזען נאָמען קען מען איהם אַם בעסטען צווישען די שרייבער — פריה געוויזען צייכענס פון קראַפט און אַריגינאַליטעט פון דענקען, וועלכע האָבען שפּעטער באַראַקטעריזירט זיין גאַנצע קאַריערע. ער איז געווען דער אינגסטער זעהן פון פּיאָניר-עלטערען, וועלכע האָבען קורץ פאַר זיין געבורט איבערגערייזט די ווייטע לאַנדער שטרעקען פון מישיגאַן. האָבענדיג פערלאָרען זיין פּאַטער אידער ער איז נאָך אַלט געוואָרען פינף יאָהר, האָט ער זיך בעזעצט, — אָדער בעסער צו זאָגען, זיין מוטער און זיינע ברודער האָבען זיך מיט איהם בעזעצט — אין אַ שעהנעם ווילדען טהאַל ניט ווייט פון

סוואי סאן, אין צענטראל קאליפארניען. דאָרט איז ער אויפגעוואקסען געוואָרען און האָט זיך איינגעוועהנט צו טהאָן די נויטווענדיגע אַרבייט, וועלכע מען מוז קענען אויף אַ פיהרפארם אין דער וועסט. געלערענט האָט ער אין די ניט זעהר גוטע לאַנד-שולען. קיינע חברים האָט דער יונגער דיכטער ניט געהאט אויסער זיין עלטערען ברודער, וועלכער איז געווען טויב און שטום, און זיין מוטער, אַ שטרענגע, שווייגענדע פרויענציער מיט אַ שטארקען כאַראַקטער און אַ זעהר אַריגינעלע נאַטור. געלעזען האָט ער מעהרסטענטהיילס פּאָעזיע. האָמער און ביראָן זיינען געווען זיינע ערשטע מייסטער, און זיינע געדאַנקען האָט ער פריה אָנגעפאַנגען אויסצודריקען אין פּערזען. איינע פון זיינע ערשטע פּראָבען אין פּאָעזיע איז געווען אַ געדיכט מיט דעם נאָמען „אַ טרוים פּונ'ם כאַאָס“, געשריבען אין ביראָן'ס סטיל, מיט אַ רעכט ביסעל געפיהל און איינבליק אינ'ם לעבען. נאָך דיעזען אָנפאַנג האָט ער נאָכאַנאַנד בעקאַנט געמאַכט זיין נאָמען דורך זיינע שריפטען, און יעצט איז ער אַנערקענט אַלס איינער פון די גרעסטע אַמעריקאַנער פּאָעטען.

אין 1871 איז מר. מאַרק האַם אַריינגעטראָטען אין דער נאָר-מאַל-שולע פון סאָן דזשאָזע אויף זיין אייגענעם חשבון, און האָט דאָן פּאַרטגעזעצט זיינע קלאַסישע שטודיען אין „קריסטשיען קאַלעדזש“ פון סאַנטאָ ראָסאַ, קאליפארניאַ. נאָכדעם ווי ער האָט פּערלאָזט דעם קאַלעדזש האָט ער אַ קורצע צייט געלעזען איבער געזען; ער האָט אָבער קיין געזען פּראַקטיצירט. ער האָט געלייס-טעט זעהר וויכטיגע דיענסטע אין קאליפארניען אַלס סופּעראינ-טענדאַנט און פּרינציפּאַל אין פיעלע שולען אין פּערשיעדענע ערטער אין אַ רייע פון פיעלע יאָהרען. אין 1899 איז ער געווען דער הער-מייסטער פון דער טאָמפּקינ'ס אַבסערוואַציאָנס-סקול אין אָוקלאַנד; איז פּערבונדען געווען מיט דעם אוניווערסיטעט אין קאליפארניען, וואו ער איז געווען בעשעפטיגט אַ לאַנגע צייט ביי אַן אַרבייט, וועלכע איז זעהר וויכטיג פאַר די אינטערעסען פון אַקאַדעמישער

פארטבילדונג. פראפעסאר מארקהאם'ס ביבליאטעק איז בעריהמט אלס איינע פון די בעסטע, און איז הויפטזעכליך אויסגעצייכענט אין די אבטהיילונגען פון פילאָזאָפיע און ליטעראַטור־קריטיק. זיינע אייגענע בייטרעגע צו דער ליטעראַטור זיינען הויפטזעכליך פאָעטישע, און זיינע שריפטען זיינען בעשריבען געוואָרען אלס די בעדייטענדסטע, וועלכע זיינען פראָדוצירט געוואָרען אין דער וועלט. ער האָט בייגעטראָגען צו פיעלע פון די אמעריקאנער זשורנאלען, און איז זאָר־צוזאָגען, אַ יחסן ביי די קריטיקער. מר. מאַרק־האַם האָט אויך געשריבען וועגען סאָציאַלע פראַגען.

ער האָט צונויפגעקליבען זיינע קלענערע געדיכטע אין צוויי בענדער, וועלכע רופען זיך: „דער מאַן מיט דער גראַבליע און אנדערע געדיכטע“ און „אין שוים פון דער ערד“. דאָס געדיכט „דער מאַן מיט דער גראַבליע“ איז אינספירירט געוואָרען דורך מילעט'ס גרויסען בילד, וועלכער טראָגט דעם זעלבען נאָמען. דיעזעס געדיכט האָט אויפגערעגט פיעל אַנזעהן ביי די אמעריקאנער קריטיקער, און האָט געבראַכט דעם פערפאַסער פיעלע בריעף פון אייראָ־פּעאַישע גרויסע מענער.

מר. מאַרק־האַם איז אַ גרויסער דיכטער, אַן עכטער פאָעט, וועמעס שפראַכע איז רייך, שטאַרק, בעגייסטערט, גליהענד, רייך אין בילדער און אַרויסשיסענד ווי אַ לאַוואַ־שטראָם פון אַ וואַלקאַן. מר. מאַרק־האַם רעדט און דענקט אין דער שפראַכע פון די גרויסע פאָעטען און נביאים, שטאַרק, רייך, לויט־שרויענדיג, פריי און דענ־נאָך איינגעהאַלטען אין די ראַהמען פון זיינע שעהנע, פעסטע, זאַפטיגע און קרעפטיגע פערזען. אַ וואַהרער ריטער פונ'ם מענש־ליכען דענקען, פון אונאַבהענגיקייט און פערטרויען אינ'ם מענש־ליכען גייסט! מיט פאַנצער און שפיעז געהט מר. מאַרק־האַם אין קאַמפּף פיר פרייהייט און סאָציאַלער גערעכטיגקייט, און זיין שטימע קלינגט ווי דער שאַל פון אַ לויטען פעלד־טראַמפּעט!

וְיִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹל יְהוֹנָדָב בְּנֵי-אֵלֶיךָ.

איך גיב דאָ אייניגע אויסציגע פון דאָס געדיכט „דער מאן מיט דער גראבליע“, און נאך אַ פאָר קלענערע געדיכטע. דיידענדיג וועגען דעם אַרבייטער אין דאָס ערשטע געדיכט, זאָגט דער דיכטער :

„אָ העררען, לאָרדען, הערשער פון דער וועלט,
ווי וועט די צוקונפט זיך אויסרעכענען
מיט דיזען מענשען? ווי וועט עס פערענטפערען
זיין מיעף-ברומפאלע פראגע אין דער צייט,
ווען שטורעמווינטען פון דער רעבעליאָן
וועלען ערצימערן די וועלט? וואָס וועט
מיט קעניגרייכע און מיט קעניגע
געשעהען דאָ, מיט די וואָס האָבען איהם
געבראכט דערצו, וואָס ער איז יעצט, — ווען דיזער
שטומער שרעקענס-מענש וועט ענטפערן
די גאָטהייט נאך דעם שטילען לויף
פון די יאָהרתונדערטע?“

„וואָס פאר אַ תּהוּמִים ס'הערשען צווישען איהם
און די מלאכים! — וואָס איז דען פאר איהם,
וואָס איז אַן אַרבייטס-שקלאַף, די גרויסע ווערק
פון פלאַטאָ, אָדער דער געדאַנקען-שוואונג
פון פליאָדעס? וואָס בעדייטען דען פאר איהם
די ווייטע שטרעקען פון די בערגע פון
געזאַנג, דאָס רויטליך ווערען פון דער ראָזע?“

אַט אזוי פאַסט אַ גרויסער דיכטער אויף די גרויסקייט פון דער אַרבייטער-פראַגע! מיט אזאַ היץ, אין אזאַ שטאַרקען טאָן, אזוי גליהענדיג היים, מיט אזאַ שוואונג פון שפראַכע און פערז רעדט אַ גרויסער דיכטער פון דעם אַרבייטער, פון דער צוקונפט, פון די

וְיִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹל יְהוֹנָדָב בְּנֵי-אֵלֶיךָ.

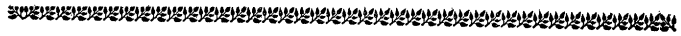

הערשער און קעניגע פון דער וועלט. ווי פערשיעדען, ווי ווייט עס
איז פון די געווענהליכע קרעכצענדיגע און יאָמערענדיגע ליערלעך
פון די זאָגענאָנטע אַרבייטער-פּאָעמען!
און דאָ האָט איהר נאָך אַ קליין געדיכט, וועלכעס ווערט זעהר
שטאַרק בעוואונדערט פון די קריטיקער:

„אַ בליק אין אַבגורנד

„איך האָב אַרויסגעבליקט אין נאַכט און האָב
געזעהן די קעניגין סעמיראַמיס,
שמיל זיצענדיג און וויגענדיג זיך ביי
אַן אַלמען וועג פון גיהנם, — בלינד, פּערוועלקט,
מיט אַלע איהרע טרויער טויבען 'רום
איהר קאַפּ, און זינגענדיג צו דער לבנה
שטיקלעך פון געזאַנגען, וואָס מען האָט
פאַר איהר אַ מאָל געזונגען אויף די העל-
בעליוכטע דעכער פון דער אַלט-שמאַדט ננוח,
און נאַכדעם האָט איהר הויזעריגע שטים
אַרויסגעקלונגען אין אַ רויסענדען
געלעכטער; די טראַמפּוימען, האָרד!...
זוי שאַלען וויעדער; די טראַמפּוימען,
וואָס האָבען אויפגעוועקט די נעכט פון בכל,
און האָבען ווייטער דאַן געשאַלט דורך ננות!
אַוועק, איהר ציטערנדע קוריערען פון
דאַס אונגליק! — לאַזט אַוועק מיון האַר
איהר פּרויען! דען איך בין די קעניגין!
אַ שטורם-ווינד און אַ פּלאַם פון שווערדען
צו אונטערדריקען רעבעליר'נדע שמעדם.
און זאָל דער אייזען-שרוט פון די ארמיען
ערצימערען די עדר! זעהט הויכע טהורעם:

גאַנסירען געהט פערביי אויפ'ן ווינד.
 זאָ שעפּטשעט זי דאָרט בוי דעם אַלמען וועג,
 וועהרענד די שמעדט, וואָס האָבען זיך שוין לאַנג
 אין שטויב פּערוואַנדעלט, שמעהען אויף אין איהר
 צומישטען מוּת אויף דאָס נוי. — 'זוי רעדט
 זי דאָרט די גאַנצע נאַכט; און ווען איהר שטימ
 שטאַרבט אָב, בעוועגען זיך איהרע ליפּען שמום."

מערקט ווי מייסטערהאַפט דאָס בילד איז געצייכענט. אַן
 אמת'ער פּערנעניגען צו לעזען. עס איז אזוי רייך, שעהן, דייטליך,
 גרויס, דאָס מען מוז עס בעוואונדערען.
 די פּאָר שטיקלעך, וועלכע איך האָב דאָ איבערזעצט זיינען
 ענטנומען פון געדיכטע, וועלכע זיינען געשריבען אין פּערזען אָהן
 גראַמען; דאָס הייסט, אין ענגליש, אין בליינק וואָירס. מר. מאַרק
 האָט קען אָבער אויך שרייבען זעהר שעהנע, עכט-פּאָעטישע, ווירק
 לייך לירישע פּאָעזיען. איך ברענג דאָ צוויי פּערזען אַלס ביישפּיעל.
 די פּערזען זיינען ענטנומען פון אַ געדיכט, וועלכעס דער דיכטער
 רופט „די אַנהענגער פון דעם נאַטור-גאָט פּאָן“.

„פון שטאַדט צו שטאַדט, מיט פּיין און שמערץ,
 הערט מען די פעלד-טראַמפּיוטען שאַללען;
 איך ברענג די ליעדער פון דאָס הערץ
 פון ליליבאָ'ס געהוימע קוואַללען.“

איך זינג מיין ליעד בעגינען פּריה,
 די וואַרצעל זינג איך פון די קוויטען;
 אַפּאַללאָ'ס שופּרות שווייגען נייע,
 און הערמעס שעפּטשעט אין די פּלויטען!“

אַ צווייטעס, קורצעס לירישעס געדיכט איז געשריבען געוואָרען

אין א פיעל רוהיגערען טאָן. עס איז א געבעט, און פאנגט זיך אָן
ווי פאָלגט :

„פיהר מיך, פאָטער, דורך דער וועלט
זאָגט ווי ס'גראַז, וואָס וואַקסט אין פעלד ;
מאָך מוין זעעלע האַרט ווי שטיין,
כ'זאָל אין שמוּרם ניט אונטערגען ;
דאָך מוין גויסט, געשטאַרקט און פרום,
מאָך זי אוינפאך ווי אַ בלום.“

ווי געזאָגט, צייכענט זיך מר. מאַרקאַס'ס פּאָעזיע אויס דורך
איהר שטאַרקייט און פרישקייט פון פרישען פיהלען און וואַרעמען
דענקען. זיין פּאָעזיע איז דורך און דורך געזונד, אזוי ווי זיין גויסט
איז פריש, און זאָפטיג ווי די גרינע פּלאַנצען אין פעלד, ווי דער
בוים ביים וואַלד, ווי די פרישע פירות פון געזונדע בוימער. ער
איז אַ רענייסאַנס-פּאָעט, אַ פּאָעט פון אונזער צייט, אין וועלכער
ליטעראַטור — קלאַסישע ליטעראַטור, אָנגעזוויגען מיט דעם פרייען
גויסט פון דער רענייסאַנס-פּעריאָדע אין שעקספיער'ס צייט, פאָנגט
ווידער אָן אויפצובליהען און שיסט אַרויס אין שטאַרקע שטאַמען,
וועלכע וועלען אויפּוואַקסען צו זיין מעכטיגע בוימער, — אַ פּאָעט
פון דער נייער צייט, וועלכער קוקט אַרויף צו די ראָזעווע בערג פונ'ם
פריהמאָרגען, האַרנט זיך צו צו די זילבערנע טראָמפּעטען קלאַנגען
פון די יונגע גייסטער, און פרעהט זיך אינערליך מיט דאָס גאַלדענע
ליכט פונ'ם טאָג, מיט דער תבואה פון פעלד, מיט דער שטיל־קייט
פונ'ם לענדליכען לעבען, מיט די פרישקייט פון יוגענד, פרויענליעכע,
פון מענליכער קראַפט און גייסטיגער געזונדהייט !

מר. מאַרקאַס'ס ליעד איז דער טראָמפּעט פון פעלד, די
שטימע פער דער פרייער הערץ, די האַפנונג פון דער צוקונפט, די
פרישקייט פון די פעלדער, די זאָפטיגקייט פון גראַז, די קיהל־קייט
פון דעם וואַלד. מעגען אַ סך אַזעלכע פּאָעמען זינגען ! ווי וועגיג

די וועלט זאל זיך ניט בענוויטיגען אין פאָעזיע, מוז מען דאָך האָבען פאָעטען אין יעדען דור צו זינגען די ליעדער און צו ריידען די שפראַכע פון די הערצער און די גייסטער. און אזעלכע פאָעטען ווי מר. מאַרקוואַם קענען נור גוטעם טהאַן, קענען איינפלאַנצען געזונד־ הייט און ערפרישען די פֿערוועלֿקטע און פֿעראַרעמטע הערצער פון די אַרעמע, און אפשר פון די רייכע אויך.

